GAUDEO

John Carter Brown
Library
Brown University

AVIS.

Cet Ouvrage se vend chez GAMBIER, Libraire, rue de la Madelaine, n°. 416, et le soir à sa Boutique au Spectacle, à Bruxelles.

Ca 58:6

Sabin 57663 variant

[redacted]

AROMATVM,

ET

SIMPLICIVM ALIQVOT MEDICAMENTORVM APVD INDOS NASCENTIVM HISTORIA:

Ante biennium quidem Luſitanica lingua per Dialogos conſcripta, D. GARCIA AB HORTO, Proregis Indię Medico, auctore:

Nunc verò primùm Latina facta, & in Epitomen contracta à CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

[redacted]

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
cIↃ. IↃ. LXVII.

CVM PRIVILEGIO.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI *Regis Hiſp.&c. Ducis Brab. &c. Priuilegio cautum eſt, nequis ante quadrienniũ citra Chriſtophori Plantini voluntatem* Hiſtoriam Aromatum & Simplicium aliquot Medicamentorum apud Indos naſcentium &c. *imprimat, aut alibi impreſſam importet, venalémve habeat, intra omnes ditionis eius fines. qui ſecus faxit; confiſcatione librorum, & pœna fiſco* Regio *exſoluenda, multabitur: vt latiùs patet in ipſo diplomate; dato Bruxellæ, Anno* M. D. LXVI. III. *Septemb.*

Subſig.

I. de VVitte.

MAGNIFICO VIRO DOMINO IACOBO A. F. FVGGERO, COMITI IN KIRCH- PERG ET VVEISSENHORN, CARO- LVS CLVSIVS A.

COMMENDATVR apud Ho-
merum Vlyſſes, generoſe Ia-
cobe, ob variarum regionum
perluſtrationem, atque cõſue-
tudinum morumq; hominum
iiſdem in regionibus obſerua-
ionem. Nec immeritò ſanè, cùm Prudentia
qua nihil in vita mortalium melius aut ma-
us eſſe poteſt) aliud nihil ſit, quàm notitia
uædam omnes noſtras actiones ita inſti-
iendi, vt communis ſocietas reique publicæ
anquillitas in integro conſeruetur. Quam
uidem cognitionem ſiue prudentiam longo
iuerſorum rituum & conſuetudinum expe-
imento atque obſeruatione adquiri neceſſe
ſt. Hæc in ſententia fuerunt etiam plerique
hiloſophi, qui vt prudentiores euaderent,
erumque cognitionem adipiſcerentur, lon-
inquas peregrinationes adgreſſi ſunt.

QVOD cùm non ignoraret Magnificus
lemque prudentiſſimus parens tuus Anto-
ius Fuggerus, nullis pepercit ſumptibus, vt

te ad eorum exemplum conformaret. Siquidem eius voluntate, non modò Germaniam, & Bohemiam perluſtraſti, ſed etiam Gallias, Italiam, atque Hiſpanias, hoc eſt, vniuerſam ferè Europam. Eas verò ſic perluſtraſti, vt omnium quos adijſti populorum & mores, ritus, conſuetudinesque obſeruaueris, & linguam exactè didiceris. Cuius rei teſtimonium præbere poſſum, qui tibi ſtudiorum comes additus, biennium ferè tecum vixi, magnamque Hiſpaniarum partem peragraui.

In hac Hiſpanica peregrinatione nactus ſum libellum, qui Goæ excuſus, recens ex Orientali India allatus erat. Et tametſi Luſitanica lingua conſcriptus eſſet; mirum tamen in modum placuit eius inſcriptio, quòd Indicarum plātarum atque aromatum hiſtoriam polliceretur. Perlectum libellum haud mendaci titulo inſignitum eſſe deprehendi. Etenim multarum plantarum meminit quæ à veteribus haudquaquam deſcriptæ ſunt; atque etiam de ijs aromatibus agit, quæ veteribus quidem deſcripta, at non ſatis perſpecta fuere.

Maxime verò me angebat, quòd ea lingua conſcriptus eſſet, quæ à paucis intelligatur. Videtur enim Auctor, vir ſanè doctiſſimus, Luſitanis duntaxat ſcribere voluiſſe,

atque

atque ſuas rationes habuiſſe, cur minùs Latinè eum librum ſcripſerit. Expectabam certè aliquem qui nobis eum Latinum faceret, vt qui hactenus paucis vſui fuerat, omnibus vtilis redderetur. At cùm viderem neminem id tentare, diutius id deſiderium ferre nō potui; & malui hanc, tametſi meis humeris imparem, prouinciam ſuſcipere, quàm committere, vt huius libelli vtilitate ſoli Luſitani fruerentur.

LATINVM itaque eum feci, atq; in Epitomen contraxi, paulò forſitan commodiore ordine ſingula componens, quàm antè fuerant; atque nonnulla etiam reijciens quæ non multum ad rem facere videbantur. Nam cùm ſingulis ferè ſimplicibus ſuum dialogum adſcripſerit, & ordinem alphabeticum ſequutus ſit noſter auctor; multa illum ſuo loco haud aptè reponere, & pleraque repetere neceſſe fuit, vt ferè in Dialogis contingere ſolet. Hunc verò laborem eo libentiùs ſuſcepi, quòd ab ineunte ferè ætate herbariæ rei ſtudio ſummopere delectatus ſim, tum quòd huius libri lectione excitata præclara ingenia, noſtri Auctoris exemplum ſequutura arbitrer.

PORRO cùm hanc Epitomen in publicum proferre ſtatuerem, deligendusque eſſet patronus qui illam à calumniatorum iniurijs

vindicaret, nemo magis idoneus occurrit quàm tu, præſertim cùm ipſum librum in communi noſtra peregrinatione adeptus ſim, & huius mei laboris rationem tibi reddere æquum ſit: quem vt pro tua ſingulari humanitate boni conſulas, rogo. Deus opt. max. omnium tuarum peregrinationum amplos fructus percipere te faciat, & incolumem patriæ reſtituere dignetur. Brugis Flandrorum, Idibus Decemb. M. D. LXVI.

BENE-

BENEVOLO LECTORI.

SCRIPSIT D. *Garcias ab Orta Proregis Indiæ medicus librum de ijs plantis & aromatibus quæ longa cura & diligenti ſtudio apud Indos (vbi triginta amplius annis medicinam fecit) obſeruauit: ſed Luſitanica lingua, amicorum efflagitationibus victus, tametſi, vt ipſe refert, Latinè eum ſcripſiſſet. Hunc nos Latinum facientes in Epitomen contraximus ob cauſas alio loco recitatas. Cùm verò variorum auctorum teſtimonio vtatur, loca diligenter contulimus atque adſcripſimus, in Auicenna poſtremam editionem, Venetam ſcilicet anni 1564. ſequuti. Addidimus inſuper ad ſingula ferè capita adnotatiunculas, & aliquot icones aromatum, quæ quidem nobis nanciſci licuit, ad viuum exprimi curauimus. Cogitabam ſanè ſuperioris æſtatis initio eam in publicum dare; verùm ob noſtras has turbas editionem differre coacti ſumus. Quod ſi qualemcunque hanc noſtram opellam rei herbariæ ſtudioſis gratam eſſe animaduertero; animum mihi adijcient, ad alia non minus forſitan vtilia in eorum gratiam elaboranda.*

SVMMA CAPITVM PARTIS PRIMAE ET ORDO.

1. Ambarum
2. Aloë
3. Altiht.
4. Opium
5. Benjui
6. Thus
7. Myrrha
8. Lacca
9. Caphura
10. Lycium
11. Manna
12. Tabaxir
13. Tutia
14. Ebur
15. Canella
16. Agallochum
17. Sandalum
18. Betre
19. Folium
20. Macis
21. Garyophylli
22. Piper
23. Cubebe
24. Cardamomum
25. Fanfel
26. Nux Indica
27. Myrobalana
28. Tamarindi
29. Caſsia ſolutiua
30. Anacardium
31. Amomum
32. Calamus aromat.
33. Nardus
34. Iuncus odoratus
35. Coſtus
36. Turbit
37. Rhabarbarum
38. Radix Chinæ
39. Crocus Indicus
40. Galanga
41. Gingiber
42. Zedoaria
43. Zerumbet
44. Lignum colubrinum
45. Lapis Bezar.
46. Lapis malacenſis
47. Adamas
48. Smaragdus
49. Rubinus
50. Sapphirus
51. {Hyacinthus / Granatus}
52. Iaſpis
53. Alaqueca
54. Oculus Catti
55. Lapis Armenus
56. Magnes
57. Margarita

SVMMA ET ORDO CAPITVM SECVNDAE PARTIS.

1. Arbor triſtis
2. Nimbo
3. Negundo
4. Iaca
5. Iamgomas
6. Carandas
7. Coru.
8. Auacari
9. Mangas
10. Muſa
11. Doriones
12. Mangoſtans
13. Iambos
14. Cydonia de Bengala.
15. Carambolas
16. Ber
17. Ambare
18. Iambolones
19. Brindones
20. Indicus melo
21. Mungo
22. Curcas
23. Caceras
24. Datura
25. Bangue
26. Anil
27. Planta anonymos
28. Reges indici.

AROMATVM ET SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM HISTORIÆ LIBER I.

De Ambaro. CAP. I.

AMBARVM *Latinis, Ambar Arabibus dicitur: quo nomine omnibus, quas ſciam, nationibus notum eſt, aut variato duntaxat paululum vocabulo.* Ambar.

VARIA *autẽ circa huius generationem Scriptorũ eſt opinio. Siquidem aliij Sperma Balenæ eſſe aſſerunt: aliij beluæ cuiuſdam marinæ excrementum, aut maris ſpumam (quæ ſanè opiniones ratione carent, quòd nullum Ambarum inueniatur vbi frequentiſsimæ ſunt Balenæ, & vbi fluctuum reciprocatione ſpuma plurima excitatur;) aliij Bituminis modo ex maris alueo emanare, quæ opinio melior, & veritati magis conſona pleriſque viſa eſt.* Ambarũ Balenarum ſperma non eſſe. Ambarũ Bitumẽ videri.

AVICENNA *lib. 2. cap. 63. & Serapio lib. ſimp. cap. 196. ſcriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempeſtatibus vnà cum ſaxis interdum in littus eiici; quæ ſentẽtia veriſimilior eſt reliquis ab Auicenna productis.* Nam multum *flantibus* Euris, *magna eius copia* Sofalam, *& in inſulas* Comaro, *Demgoxa, Moſambicam, totumq; eum tractum eiicitur è Maldiuis inſulis, quæ ad* Orientem *ſpectant. Flanti-* Inſulæ de Naledíua.

bus verò Fauonijs, copioſè inuenitur in inſulis quæ vulgo de Maldiua nuncupantur corrupto vocabulo, cùm de Nalediua dicendum ſit: etenim Nale *lingua Malabarica ſignificat quatuor,&* Diua *inſulã*: *Nalediua igitur pronunciandum erat; quaſi dicas, Quatuor inſulas, ſimili plane ratione, qua Angediua vocamus eas inſulas quæ à Goa* Orient*alis Indiæ emporio,* 12. *leucis diſtant, quòd quinque ſint numero conterminæ;* Ange *enim eorum lingua quinque eſt. Sed hæc præter inſtitutum: non potui tamen horum non meminiſſe, cùm in Maldiua mentionem incidiſſem.*

Angediua inſula.

SCRIBVNT *ijdem locis ſup. citatis* A*mbarum deuorari à piſce quodam Azel nuncupato, ſed qui eo deuorato ſtatim extinguatur. Hunc deinde vndis fluctuantem regionis illius incolæ vncis in ſiccũ trahunt, eoq́ exenterato Ambarum colligunt: verùm omne improbari, præter id quod ſpinæ adhæſerit, id enim pro tẽporis diuturnitate purum & legitimũ eſſe. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum eſt animalia quærere alimentum naturæ ſuæ cõueniens, & minimè noxium, niſi fortè cibis innoxijs mixtum ſit, quemadmodum mures fallere ſolemus: ſic etiam haudquaquam veriſimile videtur, hunc piſcem Ambarum venari, ſi eo deuorato ſit periturus. Imò cùm Ambarum ſit ex eorũ numero quæ maximè cordis vires reficiunt; dixerim hũc piſcem præſentaneum eſſe venenum, quandoquidem tam eximio medicamento deuorato perit.*

Azel piſcis.

Ambari eſu Azel non interire.

Ambarũ cor reficit.

SCRIBIT *Auenrois* 5.*collig.cap.* 56. *Caphuræ genus inueniri natum in maris alueo, quod deinde*

aquã

quis ſupernatet: laudatiſsimum verò id cenſeri quod rabibus Aſcap dicitur. Quàm verò eius opinio à veritate ſit aliena, & tanto viro inſigniq; Philoſopho idigna; clarius eſt quàm vt multis demonſtrari debeat: primùm quòd Caphuram in mari naſci dicat; einde quòd eandem quæ frigida eſt & ſicca tertio radu, Ambari genus faciat quod calidum & ſiccum onſtituit ſecundo ordine.

Caphurã Aſcap non eſſe Ambari genus.

Svbiiciemvs verò nonnulla vocabula quæ pud Serapionem & Auicēnam occurrunt. Magnam ius copiã ex regione Zing Serapio lib.ſimp.cap.196. dferri aſſerit. Hæc eſt Soſala. Nam Zingue, aut Zangue Perſis & Arabibus idem ſignificat quod nier Latinis; & quoniam totus ille maritimus Aethioiæ tractus à nigris incolitur; Serapio eum Zingue voat. Sic Auicenna lib.2. cap.63. epitheton illi addit Almendeli, quaſi de Melinda: item Selachiticum*, à Zeilan fortè laudatiſsima totius Oriētis inſula, quam alſo vrbem eſſe Lacuna commēt.in Dioſc.lib.1.cap. 20. exiſtimauit, cũ ſit inſula multis vrbibus exculta.

Hæc ſunt quæ ab Arabibus traduntur: nullus utem Græcorum, præter Aëtium, huius meminit.

Cetervm hæc mea eſt opinio. Veluti pro regionum natura terra interdum rubra eſt, vt bolus armenus; interdum candida, vt creta; nonnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt, aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inueniri, quòd terra ſit, aut fungoſa, aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur magna eius quæ reperitur quãtitas. Siquidem inuenta ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis,

Auctoris de Ambaro opinio.

dinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis duodeuiginti verò latitudinis. Affirmarunt nonnulli ſe inſulam ex puro Ambaro vidiſſe, quam cùm poſtea requirerent, nuſquam comparuerit.

Inſula ex Ambaro.

Promontorium Comorim.

ANNO 1555. *circa promõtorium Comorim quod è regione inſularum de Maldiua eſt, fragmenti trium ferè milium pondo repertum eſt: ſed cùm is qui inuenerat, picem aut bituminis genus eſſe exiſtimaret; vili admodum vẽdidit. Maximum verò quod vnquam viderim fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Aethiopiam commercij cauſa nauigant; multo maiora fragmenta ſe vidiſſe affirmant: totus enim ille Aethiopiæ tractus à Sofala ad Braua vſque Ambaro abundat.*

Ambari fragmentum 15. libras pendens.

INVENITVR *etiam interdum, ſed rarò, in Timor, & in Braſil. Et anno 1530. inuentum eſſe fragmentum audio in Setubal Luſitaniæ portu.*

REFERTVM *verò eſt plerunque auium roſtris, quas in eo nidulari credibile eſt; interdum conchylijs, teſtisq́ ostreorum permixtum inuenitur quæ contactu Ambaro adhærent.*

Ambari delectus.

PORRO *optimum Ambarum cenſetur, quod à ſordibus maximè repurgatum eſt, quodq́ plurimum ad candorem accedit, videlicet quod cinerei ſit coloris, aut quod ex venis, nunc cinereis, nunc candicantibus conſtet, leue, quodq́ acu perfoſſum multum oleacei liquoris reſudet. Nigrum improbatur, præterea candidiſsimum, teſte Serapione, loco ſup. citato: quod gypſo adulteratum eſſe exiſtimo.*

NOTA *eſt Manardi contradictio, qui in Electario*

de Gemmis diſt. 1. *in comp. Meſ. Ambarum rem ...am eſſe affirmat, eamq; non magno æſtimat, ſed ...lo poſt in* Electario *Diambra ibidem, quaſi ſui ...itus, hanc compoſitionem ob Ambarum multis lau...us effert, eoq; ſe in mulieribus & ſenibus ſæpenu...ro vti aſſerit.*

MAGNA *verò in æſtimatione eſt apud opulen...res Indos, eo enim cibis permixto frequenter vtun... medicamenti loco. Eius autem precium intendi...ur pro fragmentorum magnitudine: quanto enim ...aius eſt fragmentum; tanto eius intenſius eſt pre...um, non ſecus atque in Gemmis. Sed nuſquam ma...i in precio eſt quàm in Chinarum regione. Cùm ...im à noſtris Luſitanis eius exigua copia eò delata ...et; eius precium fuit mille quingenti aurei in ſin...lo Cate, quod apud eos ponderis genus eſt pendens ...ginti vncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mer...tores allecti, tantam Ambari detulerunt eò copiam, ... nunc multo vilioris æſtimetur.*

Ambarũ magna in æſtimatione apud Chinenſes.

Cate põderis genus.

ADVEHITVR Hiſpalim totius non dicam Bæticæ, ...d etiam Hiſpaniæ celeberrimũ emporium, olei quod...am genus ex America, ſubruffi coloris, cuius mirabiles ...rædicant effectus in omnibus vteri morbis. Id oleum ... Ambra nuncupant, eius ſanè odoris ferè, qui Ambræ ...dorem æmuletur. Id verò ex ea arbore exſtillare exiſti...o, quam Mexicana hiſtoria deſcribit in hunc modum. ...nter arbores Mexicanas memoratur & Ocoſotl arbor ...rægrandis, & venuſta, folijs Hederæ ſimilibus. Huius ...quor, quem Liquidambar nuncupant, vulnera curat, ...tq; cum corticis ipſius polline permixtus, elegans odo...atumque ſuffimentum præbet.

Ocoſotl.

Liquidambar.

De

De Aloë. CAP. II.

Aloë. ἀλόη. Cebar. QVÆ *Aloe Latinis,* ἀλόη *Græcis, hanc Arabes, Perſæ & Turci* Cebar *vocant, (nam quòd* Laber *à Serapione vocetur, Interpretis errore, aut Librariorū negligentia factum eſſe exiſtimo, ſiquidem Arabicum exemplar* Cebar *habet) Guzarate verò (quos Gedroſios putant) & Decan incolæ* Areaa; *Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant,* Catecomer; *Hiſpani,* Açibar; *Luſitani* Azeure *appellant.*

Areaa. Catecomer. Acibar. Azeure.

Aloës natales. FIT *ex Aloes herbæ ſiccatæ ſucco, quæ plurima naſcitur in Cambaya, Bengala, aliiſq; multis locis. Ceterùm laudatiſſima eſt in Socotora, quæ inde ad Arabes, Perſas, Turcos, denique per vniuerſam Europam defertur, eamq; ob cauſam Aloen Socotorinā appellant. Diſtat autem hæc inſula à freto [maris Erythræi]* 128. *leucis, qua de re nō minus Arabica quàm Aethiopica dici poteſt, quòd altera parte freti Arabia terminetur, altera Aethiopia.*

Aloë ſocotorina. Socotora inſula.

NEC *verò ſuccus hic extrahitur in quadam dūtaxat vrbe, vt ait And. Lacuna Cōm. in Dioſc. lib.* 3. *cap.* 23. *ſed per totam inſulam, quæ nullis vrbibus exculta eſt, ſed pagos duntaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum ſuccum ſubſternitur pauimentum, vt idem auctor eſt, quãdoquidem in tota inſula non eſt tanta polities.*

Socotora nullas vrbes habet.

NEC *hi audiendi qui ſuccum ex ſuperiori plantæ parte profluentem, eo qui media aut infima parte profluat, præſtantiorem faciunt: ſiquidem omnis ſuccus bonus eſt, & arena caret, ſi adhibita diligentia extrahatur.*

PRÆTE-

PRÆTEREA *non adulteratur, nimia etenim ſ eſt quantitas; ſed quod incolæ negligentiores ſint auferendis ſordibus quas hic ſuccus ſecum trahit; ıs alio peior videtur. Hanc ob cauſam minus adhi- ıda fides eſt Dioſc.lib.3. cap.23. & Plinio lib.27.).4.qui eam gummi & acacia adulterari ſcribunt, n exigua ſit ijs in regionibus gummi & acaciæ co- :imò, vt verum dicam, nulla, quemadmodum à vi- fide dignis accepi. Illud verò non negauerim, quin, nſlatum, alijs in regionibus adulterari poſſit.* Aloën nõ adulterari.

PORRO *quòd laudatiſſima ſit quæ in Socotora ſcitur, non ſolùm vulgari fama, ſed à celebribus vi- accepi, qui compertũ ſe habere aiebant, Aloen qui- n pleriſque alijs Indiæ locis naſci, quæ cum Socoto- a deferretur Adem, & Gida (quam nonnulli cor- pto nomine Iudaa vocant) & inde terreſtri itinere airum, poſtea in Alexandriam ad oſtia Nili: vel, rmus, deinde Bacora, poſtea Cairum & Alexan- iam: facilè tamen dignoſci eam quæ in Socotora ſcitur, ab ea quæ à Cambaya, Bengala, aliiſq; locis luehitur: Socotorinæq; precium quadruplo maius ſe, eius quæ aliunde adfertur precio. Inter reliquas utem notas hanc commendabant, quòd Socotorina lida ſit & bene compacta; alterius verò partes non ſſunt perfectè coire, quòd ſuccus ex diuerſis plantis llectus ſit.* Aloë ſocotorina optima. Aloës delectus.

NEC *eius plura ſunt genera**, *vt volunt Ara- s, ſed vnicum duntaxat, tametſi varia illi indant omina.* Vnicum eſſe Aloës genus.

QVOD *verò Dioſcorides & Plinius ſcribunt*

lauda-

laudatiſſimam ex India adferri : alij verò ex Alexandria aut Arabia, non ſimpliciter id intelligendum eſt, ſed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiam delata eſt. Nam etiam ex Cambaya & Bengala defertur Ormus, Adem, & Gida. Itaq; minus malè Meſue, qui vnum Aloës genus ex Socotora adferri ſcribit, aliud è Perſia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Luſitaniam defertur (vti his oculis vidi) ea ex Socotora allata eſt. Alexandrinam autem à quibuſdam præferri hinc factum eſt, quòd ſuperioribus annis pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Baſora, Adem, Gida, inde Camelis Suez, quæ in extremo maris Erythræi ſita eſt, & Alexandriam ad Nili oſtium, vnde Veneti petentes ea reliquæ Europæ communicabant : non autem quòd in Alexandria fiat Aloë.

Aloë Alexandrina.

NASCITVR *verò non modo in maritimis, ſed etiam deſertis Indiæ locis, cùm eam vbique viderim ducentis leucis itinere terreſtri per eas ſolitudines confecto. Nullum eius inueniri gummi certum eſt, ſed interdum aqua quædam viſcida è folijs ſtillat, at neglecta & nullius vſus.*

Aloën plantá non in maritimis duntaxat naſci.

HVIVS *vſus eſt non modò apud Arabes Turcosq́; medicos (qui Auicennam, Abolahi apud eos dictum, & eius libros quinque Canum edidicerunt, legeruntq́; Razen quem Benzacaria vocant, item Hali Rodoam & Meſuen illis Menxus appellatum, tametſi non is ſit qui apud nos in vſu eſt, Hippocratis præterea, Galeni, Ariſtotelis & Platonis omnia opera, minus tamen integra, quàm græco ſermone conſcripta)*

Meſue Arabicus, alius à noſtro.
Menxus.

ripta) ſed etiam apud Indos, in purgantibus medicamentis et collyrijs, tum etiam in vulneribus carne exſiccandis: in quem vſum plerumq; in ſuis officinis medicamentum habent, cui nomẽ Mocebar ex aloë & Myrrha paratum, quo etiam plurimum vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis. Mocebar medicamentum.

MEDICVM vidi magni Sultani Badur Regis Cambaya, ipſa herba Aloë vtentem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloës conciſa cum ſale coquebat, eius decocti octo vncias propinabat, quæ aluum ſine moleſtia & nocumento ſubducebãt quater aut quinquies. In hac vrbe Goa Aloën probè tuſam & cum lacte mixtam propinant ijs qui vlcere renum aut veſicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, non ſine magno ſucceſſu & ægrorum commodo: nam ſubito curantur. Eius vſus etiam Aucupibus notus eſt, qui confracta auium crura ea conglutinant. Hîc ſimiliter in India maturandis phlegmonibus idonea. Aloës plantæ medicus vſus.

QVAMOBREM hallucinari mihi videtur Matthiolus, in Dioſc. lib. 3. cap. 2. qui Aloën ad ſpectaculum potius foueri aſſerit quàm ad medicum vſum. Quod verò Antonius Muſa in Exam. ſimpl. neget Aloën herbam amaram*eſſe, magis mirum: nam ſæpe degustatam admodum amaram inueni, quoq; vicinior pars erat radici, eo amàrior mihi viſa eſt, extrema autem folia amarore carere mihi viſa ſunt. Tota planta viroſo odore prædita eſt. Aloë planta amara.

CETERVM quoniam controuerſia eſt inter nonnullos Auctores, debeántne ea medicamenta quæ Aloën accipiunt, ante cibum ſumi, an verò ſecundum

 cibum

*cibum, & an illico à cibo, pauca viſum eſt hîc adijcere, tametſi à doctioribus medicis potius hæc erant petenda. Galenus*eius quinque catapotia exhibet, & bene quidem, quoniam hac ratione capitis dolores ſedat. Plinius autem lib. 27. cap. 5. efficaciorem eſſe, ſi pota ea ſumatur cibus, modicus videlicet & boni ſucci: quæ ratio multum mihi probatur, eamq́ ſequuntur huius regionis medici. Cùm enim Aloë medicamentum ſit debile, non euacuabit, niſi ſtatim vires confirmentur modici cibi eiusq́ boni ſucci ſumptione, vt eo digeſto melius euacuare poßit. Paulus lib. 7. cap. 4. cõtra, manè ſumendam præcipit, eosq́ reprehendit qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Singuli ſuis nituntur firmis rationibus & Auctoribus, ſed conciliari facile poſſunt. Cùm verò controuerſia ſit admodum vulgaris, & à multis agitata, an cibus cum medicamento miſceatur, ſuperuacaneum eſſe iudico de his plura agere.*

Medicamenta exhibendi apud Indos ratio.

S ED præter inſtitutum facere mihi non videbor, ſi hîc paucula quædam inſeram de vulgari ratione qua Indi medici in exhibendis medicamentis obſeruant. Catapotia & liquidiora medicamenta ſummo diluculo exhibentur, noſtratiũ more, abſtinẽdo deinde quinque horarum ſpacio à cibo, potu, & ſomno. Quod ſi infra hoc tempus non purgentur, roborãdo ſtomacho ſtudent ex Auicennæ præcepto, quod fit ſumptis duabus maſtiches drachmis in ſtillatitio roſarum liquore diſſolutis, aluum bubulo felle inungentes, pannumq́ lineum felle madentem vmbilico imponentes, ad medicamenti operationem iuuandam, expultricemq́ facul-

culta

tilitatem excitandam, ſi opus ſit. Sin poſt has quinq; horas bene ſoluetur aluus, propinantur illis tres vnciæ iuſculi gallinæ, aliud præterea nihil: deinde hauſto roſaceæ aquæ pauxillo, parumper ſomno indulgent. Hæc medicandi ratio ſuis rationibus & ſcriptorum teſtimonijs niti videtur.

TAMETSI *Ruellius lib. 3. cap. 19. magnopere commendet potionẽ illam Rufi quæ Aloën, ammoniacum, myrrham, & vinum recipit, ibiq; occaſionẽ nactus, acrius in Arabes inuehatur, qui reiecto ammoniaco & vino, Catapotia ex Aloë, croco, & myrrha concinnent, eamq; compoſitionem acceptam Ruſo referant: facit pro ſuo recentiorumq; ſcriptorum more, qui in Arabes plerunq; inuehi ſolent, vt Græcos tanto magis extollant. Non negauerim certè Rufi medicamentum ſingulari remedio pollere aduerſus peſtis contagia: Illud tamen certum eſt, Catapotia Raſis quibus vtimur, efficax eſſe medicamentum & à multis magno ſucceſſu expertum. Additur verò Crocum, quoniam cor roborat & aperit, tũ ob alias facultates quibus præditum eſt.* Potio Rufi. Catapotia Raſis.

MANARDVS, *lib. 1. ep. 1. alijq; nonnulli recentiores acerrimè in Meſuen, Serapionem & Auicennam inuehuntur, quòd affirmauerint Aloën venarum oſcula adeo reſerare, vt inde poſtea ſanguis facilè fluat, eamq; ob cauſam hæmorrhoidibus non conuenire; deinde quòd ſcripſerint melli admiſtam minus purgare, minusq; ſtomacho noxiam eſſe, quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim Manardus & huic ſimiles, Aloën non modò non aperire hæmorrhoides, ſed* Aloë hæmorrhoidibus non conuenit. Aloë hæmorrhoides obſtruit.

eas potius obſtruere, neq; rectè ſcribere Meſuen qui illam ſtomacho minus noxiam faciat, quandoquidem huic ſit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod adferat, melliq; admiſta magis euacuet, reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate: poſtremum verò, quod mel, cùm ſit purgantis facultatis, alteri purganti adiunctum neceſſario magis debeat purgare. Rectius Antonius Muſa, Exam. ſimpl. qui in nullius Magiſtri verba iurãs, Meſue opinionem confirmat, ſæpius expertum ſe eſſe affirmans, Aloën Hæmorrhoidas aperire. Sic & ſæpenumero expertus ſum ſummos dolores cum hæmorrhoidum fluxu excitaſſe, quod facile præſtare poteſt Aloë ob amaritudinem, venarum oſcula reſerando & expultricem facultatem irritando. Hac ratione purgat fel animantium, vmbilico illitum, teſte Serapione, lib. ſimpl. cap. 201. Quod verò oſcula venarum obturare aſſerãt, cum Iacobo de partibus reſpondeo, foris quidem adhibitam adſtringere, intro autem ſumptam aperire. Quam facultatem obtinent pleraque medicamenta, quæ intro ſumpta, diuerſas & contrarias vires exerunt, quàm ſi foris adhibeantur, veluti Scilla quæ comeſta enecat, foris illita exulcerat. Ad ea quæ obijciunt de melle, Meſuen videlicet aſſerere aloën cum melle mixtam minus purgare, ſic reſponſum volo. Quandoquidẽ vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditũ eſt, validioris facultatem, debilioris, mellis ſcilicet, facultate infringi: Sic etiam ſtomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuãdo videlicet ſine nocumẽto, aut eo certe perexiguo, humores qui vẽtriculũ infeſtãt.

Aloës diuerſi effectus.

Aloë ſtomachum roborat per accidens.

PLI-

Plinivm lib.27.cap.4. mirari ſubit, qui aloën metallicam ſupra Hieroſolymam inueniri tradit. ✳*Ego non modò medicos Iudæos, ſed etiam Pharmacopolas qui Hieroſolymorum incolas ſe aſſerebant, diligenter interrogaui de hoc Plinij loco. Sed illi conſtanter negabant vnquam fuiſſe repertam huiuſmodi Aloën tota Palæſtina.* Nulla Aloë foſſilis.

* Caîrum, antiquitus Memphis Pyramidum celebrata miraculis, quæ & in hunc vſque diem perdurant. Ibi fuiſſe Ioſeph captiuum ferunt, & adhuc horrea, quibus frumentum condidit, oſtendi. Vocatur autem à Mauritanis Meſera: ſed quoniam Regina quædam Alcaire nuncupata eius pomeria auxiſſe creditur, ab eius Reginæ appellatione nomen Caïro ſortita eſt. Cœpit verò hæc vrbs populi frequentia paulatim minui, poſtquam Turcorũ Imperator Conſtantinopoli occupata, illic regiam fixit ſedẽ, confluentibus nimirum eò hominibus. Caïrum. Meſera.

* Nullam certe amaritudinẽ in noſtrate reperies, quod ob nimiam illam humoris abundantiã accidere arbitror.

Sed aliud quibuſdam Hiſpaniæ locis Aloës genus inuenitur, in cuius ſanè folijs manifeſto amarorem cum acrimonia coniunctum inuenies. Eius cum icone hiſtoriã aliquando, Deo annuente, dabimus.

* Galeno adſcriptus ad Paternian. cap. 5. tria grana ciceris magnitudine dat poſt cœnam.

* Aloën poſt cibum etiam exhibet idem Paulus lib. 3. cap. 43. quam controuerſiam Nicolaus Rorarius in ſuis contradictionum veterum auctorum libris conciliat.

* Non affirmat eo loco Plin. talem inueniri, ſed, Fuere, inquit, qui traderent in Iudæa ſuper Hieroſolymam metallicam eius naturam.

De Altiht. CAP. III.

Tanta eſt in nominibus Altiht, Anjuden, Aſa fœtida, Aſa dulcis ſiue odorata, & Laſerpicium confuſio, vt vix explicare me poßim: quandoquidem hacte-

nus, neminem inuenire licuerit, qui plantæ, ex qua hoc gummi profluat, nomen indicare, aut formam deſcribere mihi potuerit.

VOLVNT *nonnulli ex Coraſone ad Ormuz, & inde in Indiam deferri: alij ex Guzarate, tametſi iſtic ex regno Deli adferri vulgo aſſerant regione admodũ frigida, quæ ad Coraſone vſque & regionem Chiruam ex Auicennæ lib. 2. cap. 53. teſtimonio extenditur.*

Altiht. Antit. Imgu. Imgara. ILLVD *autem certum eſt hoc gummi* Altiht *Arabibus dici, nonnullis* Antit *: nam cuicunq; Arabi gummi* Imgu *aut* Imgara *ab Indis vocatum oſtenderis, ſtatim id* Altiht *ſiue* Antit *eſſe pronunciabit.*

Anjuden. Angeidan. PLANTA *ex qua hic liquor emanat, incolis* Anjuden, *quibuſdam* Angeidan *dicitur. Sed quoniam hoc gummi è longinquis adfertur regionibus, veram Plantæ deſcriptionem habere difficile eſt.*

Almharut. MVLTIS *ab Auicenna lib. 2. cap. 53. nominibus inſignitum eſt hoc medicamentum, veluti eſt* Altiht, Almharut, *propter linguarum in regionibus vnde aduehitur varietatem.*

Aſa. QVID *autem Interpretem mouerit, cùm* Aſam *vertit, ignoro, niſi quòd veriſimile ſit eum non Aſam, ſed Laſer vertiſſe, idq; vocabulum deinde temporis iniuria in Aſa deprauatum eſſe.*

PORRO *dicet aliquis* Altiht *non eſſe nomen plantæ Laſeriferæ, ſed ipſius potius ſucci concreti & coacti: cuius ſententiæ eſſe videtur Gerard. Cremon. Commentarijs in Raſin. cap. de Diminutione Coitus, lib. Diuiſ. 1. cap. 79. Huic ſic reſponſum volo, Gerardum veram linguam Arabicam ignoraſſe, cùm ex Bætica*

ica Hiſpaniæ oriundus fuerit; Lingua verò qua Auicenna ſcripſit, legitima eſt Arabica, qua videlicet Sy, Meſopotamij, Perſæ, & Tartari vtũtur, apud quos Auicenna natus creditur vrbe Baſora (quæ nonnullis Babylon fuiſſe putatur, certò tamen reſciui Babylonem eam non eſſe, ſed proximam huic fuiſſe cuius nulla nunc extent veſtigia) in prouincia VZbeque ſita. (Eſt verò VZbeque pars Tartariæ ſtrenuos producens viros, & peritiſsimos ſagittarios, qui tum pedeſtres, tum equeſtres peregrinorum Regum ſtipendijs militant: fortè autem Parthi ſunt Romanis olim adeo infeſti & formidabiles) Eam igitur linguam vocant illi Araby, *id eſt, Arabicam, qua videlicet ſcripta inueniuntur Galeni, reliquorumq; Philoſophorum & falſi Prophetæ opera. Noſtrorum verò Mauritanorũ linguam* Magaraby *nuncupant, quaſi dicas, eorum qui ad Occidentem habitant, ſiquidem* garby *Occidentẽ Arabicè ſonat, &* ma *eorum.* Vzbeque.

CETERVM Altiht *nihil aliud eſt quàm ipſa planta Laſerifera, veluti plerumque ſumitur gummi pro ipſa planta.* Altiht.

VERVM *obijciet aliquis. Si* Altiht *non eſt Aſa dulcis, quid eſt Aſa dulcis? Aſam dulcem apud nullum probatum Auctorem, ſiue Arabem, ſiue Græcum, ſiue Latinum, legiſſe memini. Sed cùm Arabes liquorem* çuz *vocent, eum verò qui probè coctus ſit & denſatus* Robalçuz *(Rob enim Arabicè denſatum ſonat, & Al eſt articulus genitiui apud Arabes) hinc depromptum eſſe nomen Aſæ dulcis veriſimile eſt.* Aſa dulcis. Robalçuz.

CETERVM Altiht *Arabum eſſe Laſerpitium*

 Dioſ-

Dioſcoridis & Plinij, tametſi nemo legitimorum Arabum (qualis eſt Raſis & Auenrois) vſquam eius meminerit, ſatis oſtendit Serapio lib. ſimpl. cap. 251. qui de Altiht *agens, ad verbum ea refert quæ Galenus & Dioſc. de Laſerpitio ſcripſere. Cadit ergo eorum opinio qui multis argumentis probare conantur, Aſam fœtidam à Laſerpitio differre. Nam quod Laſerpitiũ veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolum vtilem, idq́ raro: in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem, plurimum à veritate aberrare mihi videntur. Siquidem nullum medicamentum ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu, quàm Aſa fœtida, cum medico in vſu, tum condiendis cibis. Eam enim pro ſuarum facultatum modo ſibi emunt, cuiuſmodi ſunt Baneanes * & omnes gentiles Prouinciæ Cambaïæ, quos Pythagoras imitatus videtur. Solent illi Aſam ſuis iuſculis & oleribus cõmiſcere, confricato primum ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis. Baiuli & huiuſmodi tenuis fortunæ homines, quibus duntaxat panis eſt & cæpe, non niſi ſumma in neceſsitate ea vtuntur.*

Aſa fœtida eadem cum Laſerpitio.

Aſa fœtida magno in vſu Indis.

Aſa in condimentis.

COMMENDARVNT *mihi multi condimenta iſtorum Baneanum cum à ſaporis, tum ab odoris ſuauitate. Horũ oratione perſuaſus aliquando eiuſmodi condimẽta deguſtaui, quæ ſanè ſic ſatis palato arridebant, nõ tamen adeo vt illi prædicabant, quoniã fortè neq́ iuſculis neq́ condimentis valde delector: odore certè ſuo non erant moleſta, tametſi nullus odor æquè mihi infeſtus ſit, atq́ Aſæ fœtidæ.*

Aſæ facultates.

SVMVNT *verò nonnulli Aſam, vt deiecti appetitus*

tus faſtidia tollant; initio enim aliquantulum amara eſt Aſa, vt ſunt oliuæ conditæ, deinde deuorata mirum in modum illis bene ſapit. Solent etiam plerique, ea ſola ad ſtomachi corroborationē, flatusq́ discutiendos medicamenti loco vti. Quamobrem multum hallucinantur, qui Sepuluedā ſequuti nullo eſſe in vſu medico aſſerunt, niſi alijs medicamentis permiſtam.

SED *non poſſum non mirari Matthæi Syluatici cap.47.de* Anjuden *oſcitantiam, qui Galen. citans, venenum eſſe aſſerit. Nam neq; Galenus, neq; Græcorum quiſpiam id vnquam ſcripſit, cùm omnes vno ore Laſer magnopere commendent aduerſus venena, peſtis contagia, lumbricos, & ſcorpionum plagas.*

SOLENT *Indi cauernis dentium indere in dolore, quam facultatem etiam illi tribuit Dioſc. libr. 3. cap.76. tametſi Plinius lib.22.cap.23. id non cēſeat, exemplo cuiuſdam, qui ea de cauſa ſeſe ex alto præcipitauit. Sed is forſitan cachexia laborauit, & medicamentum eos humores qui turgebant, nimium commouit.* Aſa in dolore dentium.

MAGNI *apud Indos eſt precij, quod eius magnus ſit vſus. Sed neq; radicis, neq; foliorum apud eos aliquis eſt vſus (ſunt enim illis incognita) ſed ſolius duntaxat ſucci, quo plurimum in venere proritanda vtuntur.* Aſa venerem ſtimulat.

IS *verò quem ſupra dixi Aſæ ſola ſæpius vti, retulit ſibi narratum eſſe ſuccum hunc ex planta quadam folijs Coryli extrahi conciſo caule, deinde in bubula coria conijci, prius illita ſanguine cum tritici farina permiſto conſeruationis gratia: eamq́; ob cauſam ſi quid* Laſeris deſcriptio.

in Laſere fabæ lomento ſimile conſpiciatur, non adulterationis, ſed puritatis potius eſſe indicium.

FREQVENS verò eſt in Mandou, Chitor, & Deli; præterea ex Ormuz aduehitur in Pegu, Malaca, Tanaſarim & regiones his vicinas.

Laſeris duo genera.

PORRO Laſeris duo genera ad Indos adferuntur, alterum ſincerum & tranſlucens, alterum turbidum & impurum, quod à Baneanibus repurgatur antequàm in cibos admittatur. Sincerum colore eſt puro, Electro ſimili, id Guzarate conuehitur ex Chitor vt aiunt, & ex Patane & Dely. Impurũ ex Ormuz adfertur. Maioris precij eſt ſincerum, neq; facilè Mercatores impurũ emunt (ſolet autem id magna ex parte in tenuiorum cibos & medicamenta cedere) niſi in purioris defectu. Sincerum validioris eſt odoris, quàm ſordidũ; vtrumq; tamen mihi fœtet, ſed id magis quod ſincerius eſſe putatur. Qui verò eius vſui aſſueuerunt, ſincerius, odoratius eſſe aſſerunt; quod quadam conſuetudine fit. Multis enim malè olent Styrax liquida & Algalia propter validum odorem, cùm tamen maxima ex parte ſint odorata. Sic neutrũ Laſer mihi Porrum redolet, ſed ad noſtram Myrrham nonnihil accedere videtur. Hinc factum puto, vt Auicenna Aſam diuiſerit in fœtidam & odoratam, quòd fœtidam porraceo odore eſſe aſſererent, cùm non ita ſit. Siquidem veteribus odoriferum dicebatur, non quòd ſuauiter oleret, ſed quòd validi eſſet odoris. Sic vocant calamum odoratum, qui multorum iudicio fœtidus potius dicẽdus erat: eadem ratione Myrrha validi eſt odoris, Aloê validioris, & Spica nardi adhuc validioris. Multos enim

Styrax liquida.
Algalia.

im ægros purgaui qui à Rhabarbaro abhorrebant, uòd illi Spicam admiſcerem.

MIRARI *ſubit Antonium Muſam, Exam. mpl. qui adeo credulus fuit, vt his fidẽ adhiberet, qui enjuy (quod veteribus fuit ignotum, vt poſtea oſten- emus) plantam conſimilem Silphio eſſe affirmarunt. ed de his plura ſuo loco.*

SIC *Ruellius vir eruditus & omni laude dignus b. de nat. ſtirp. 3. cap. 52. ſcribit in Gallia naſci craſ- am radicem, magnam, foris nigricantem, intus can- idam, quæ cum ſuo liquore & ſemine mira fragret ucunditate. Huic ob inſignes virtutes, illuſtria indi- erunt nomina: namq; modò Imperatoriam, modò An elicam, modò Sancti ſpiritus radicem appellant Her- arij, eiq; calfacientem ſiccatoriamq; vim in tertio ſi- nant abſceſſu. Vnicè venenis aduerſari tradit. peſtilen iæ populatim ſæuientis arcere contagia: corpora ab ue peſtifera vindicare, ſi tantum in ore teneatur, per yemem ciceris magnitudine cũ vino, per æſtatem ex illatitio roſarum liquore ſumpta: nec ſenſurum ea lie contagionem ait, qua quis deuorarit, nam vrina et udore venenum abigit: ſic etiam aduerſus faſcinatio- es valere, alioſq; præterea morbos, quos breuitatis auſa omitto. Hanc igitur eſſe Laſerpitium Gallicum, uius Veterinarij medici meminerunt. Etſi quis nares onſulat, inueniri Laſer illud, idem quod Benjuinum fficinis appellatum redolere. Nam & doctos in ea eſſe pinione, vt quod ab officinis Benjuinum ſiue Ben' Iu- dæum appellatur, Laſeris ſit Syriaci genus, dictũ quòd Iudæa parens huius mittat ad nos prolem ſuam.*

Imperatoria. Angelica. eiusque facultates.

Laſerpitium Gallicum.

Benjuinum. Benjudæum.

SED

Sed eius opinionem cap. de Benjuino, multis & ſolidis argumentis conuellemus. Eiuſdē ſententiæ fuiſſe aliquando (vt videlicet Benjuinum Laſer eſſe putaret) ipſe Matthiolus Commentarijs ſuis lib. 3. cap. 78. ſcribit; veritate tamen coactus, ſententiam mutauit.

Baneanes. * Quoniam hoc capite totoq; adeo opere de Baneanibus diſſerit noſter Auctor, quod genus hominum ſit, neceſſe eſt ſcire. Eorum igitur Philoſophorum quos Baneanes vocant (tametſi nunc potius Negociatores appellandi veniāt, quàm Philoſophi) multa ſunt genera, in hoc conuenientium, vt neque occidant rem aliquam animatam, ńedum ea veſcantur. Hoc præceptum adeo ſtrictè obſeruant, vt plerunque aues redimant, deinde eas auolare ſinant. Non veſcuntur napis, non allijs, nón cepis, non pulmentis rubro colore infectis. Vinum non guſtant, non acetum, nō Nimpa, non Orraqua (ea ſunt apud eos potionum genera) non paſſum. Plurimum ieiunant, noctu paucíſsima edentes veluti ſaccharum, ſuper quo aut aquam aut lac bibunt. Nonnulli inter hos ſuperſtitioſiores viginti interdum diebus omni cibo abſtinent.

Formicis aquam ſaccharo dulcoratam bibendam præbent, affirmantes ſeſe eleëmoſynam in pauperes conferre: ſed & auibus aquā propinant. Morituri, ſolent nonnulli certam facultatum portionem teſtamento legare, viris quibuſdam qui per ſolitudines vagentur & aquam peregrinis & iter facientibus dent. Refert noſter hic Auctor in Cambaiete ſe vidiſſe Noſocomium, in quo omnis generis aues curarētur, quæ ſanitati reſtitutæ quolibet euagari dimitterētur. Eodem veſtium genere quo Gymnoſophiſtæ vſi fuiſſe perhibentur, amiciuntur, & animarum tranſmigrationem in alia atque alia corpora credere rumor eſt.

Bramenes. Hanc ſimiliter opinionem ſequi traduntur Bramenes vocati in Balagate, Cambaya & Malauar, qui niſi loti vniuerſum corpus, cibum non attingunt, maioriq; ſunt in veneratione quàm Baneanes. Ex his etenim deliguntur Regibus Scribæ, Procuratores negociorum, Quæſtores et Legati,

egati. Hi tamen omnes, quemadmodum & qui in maximis *Cuncam* appellatis habitant, veſcuntur omni gene- carniū, excepta vaccina & porcina domeſtica. Attamē mnes animarum tranſmigrationem credunt, aliasq; plu mas perſuaſiones ridiculas habent. Atq; hæc ex noſtro uctore deſumpſi qui varijs capitibus de his agebat.

De Opio CAP. IIII.

QVOD *nos Luſitani corrupto nomine* Amfiam *ppellamus, id Mauritani (quos Indi ſequuti ſunt)* fium *vocant, deducto à Græcorum Opio nomine. teraq; enim nomina à lingua Græca (quam* Ihu- ani, *quaſi Ionicam dicas, appellant) mutuati ſunt rabes, P in F, quòd ſint literæ multum affines, mu- to. Sic Opium Ofium dixerunt, Pæonia Faunia, & ulta ſimiliter.* Amfiam. Ofium. Ihumani lingua.

VARIA *ſunt Opij genera pro regionum differen æ. Quod è Cairo adfertur(* Meçeri *vocant)albicat, magni eſt precij: exiſtimo id eſſe quod nos Thebai- m dicimus. Quod ex Adem aduehitur, alijsq; locis rythræo mari vicinis, nigrum & durum eſt: eius pre um pro regionum varietate aut intenditur, aut mi- itur. Quod in Cambaia, Mandou, & Chitor cogi- r, mollius eſt & magis flaueſcit. Magno venditur ultis locis, quoniam huius eſui aſſueſcunt: ſolet enim uod aliqua in regione frequenti eſt in vſu, carius ſem r vendi. Quod dixi ex Cambaia adferri maxima ex rte in Malui colligitur. Et quoniam id Thymeleam quantulum olet, putarunt nonnulli Thymeleæ ſucco dulterari, ſed falluntur. nam tota Cambaia, imo tota dia Thymeleam prouenire non credo. Et certè in* Opij varia genera. Meçeri. Opium Thebaicum. Opium Thymelea non adulterati.

Cam-

Caxcax prægrande papauer.

Cambaiete reſciui nihil aliud eſſe quàm gummi, ſiue lachrymam Papaueris. Naſcitur iſtic Papauer (caxcax *vocant nomine cum Arabibus communi) prægrandi capite, quod interdum ſextarium cum dimidio * capere poßit (inueniuntur etiam noſtris haud maiora) hæc inciſa opium exſtillant. Non eſt autem id papauer nigrum; nam tota Cambaïa haud inuenias, tametſi Auicenna lib. 2. cap. 526.* Opium ex Papauere *nigro parari ſcribat. Sed num alijs in regionibus ex nigro Papauere colligatur, ignoro.*

Opij magnus vſus Aſia & Africa.

PLVRIMVS *huius vſus eſt per vniuerſam Mauritaniam, & Aſiam *: ſiquidem eius eſui ita aſſueuerunt, vt eo abſtinentes periculum vitæ incurrāt: quod ſanè admiratione non caret, quandoquidem adeo narcoticum & ſtupefactiuum eſt. Sed etiam qui eo vtuntur, dormitabundi plerunq; videntur. Itaq; ſolent qui eius facultates intelligunt, exigua quantitate ſumere. alij verò pleriq; liberalius eo vtuntur, vt laßitudinem ex laboribus, animiq; faſtidia tollant, non autē vt proniores in venerem efficiantur, vt ſtultè quidam credunt. Quoniam Opium non modò venerem nō ſtimulat, ſed potius eius ſtimulos infringit ſua frigiditate, & vaſorum ſpermaticorum conſtrictione. Et nonnullos Luſitanos noui qui huius eſu ſteriles & impotentes effecti ſunt.*

Opium venerem non ſtimulat.

ὀπιόφαγος.

DOSIS *communis apud iſtos eſt à viginti ad quinquaginta hordei grana. Noui tamen quendā Coraſonem natione à Secretis Nizamoxa, qui ſingulis diebus tres laminas Opij ederet, quæ penderent decem drachmas & amplius: & licet ſtupidus & dormitabundus*

undus ſemper videretur, aptiſsimè tamẽ & doctè de mnibus diſputabat; tantum poteſt conſuetudo.

* Auctor habet Canada: eſt autem apud Luſitanos po uli genus continens quinque & triginta vncias. Cùm ve o Sextarius apud Veteres quatuor & viginti vncias vini ceti & aquæ continuiſſe inueniamus, Canada Sextariũ um dimidio verti, quòd non haberem aptius vocabulũ.

* Bellonius libr. 3. cap. 15. obſeruationum auctor eſt, Opium abundantiſsimè cogi ex Papauere candido tota Paphlagonia, Cappadocia, & Cilicia, apudque Turcos & Perſas ſummo eſſe in vſu: non tamen ab eis ſumi ſupra drachmæ vnius pondus.

De Benjui CAP. V.

D I X I M V S *in Laſerpitio Aſam odoratam non eſſe Benjuinum, tametſi nonnulli docti viri in ea fuerint ſententia. Nunc illud reſtat vt noſtram ſententiã firmis argumentis comprobemus.*

N V L L V M *vnquã in condimenta recepiſſe Benjui certum eſt; Aſæ verò fœtidæ frequens eſt vſus in cõdiendis cibis apud Indos, vt antè diximus, ex quo patet Benjui Aſam eſſe non poſſe.* Benjuinum in condimenta non recipitur. Benjui non eſt Laſer.

M A X I M A *pars Laſeris ex India vltra Gangem (incolæ Ganga vocant) aduehitur. Benjui verò quod in Indiam adfertur, quodq́; amygdaloides vocant, naſcitur in Samatra & Sian,) non in Armenia aut Syria, Africáue, aut Cyrene) eiusq́; maxima pars huc cõuehitur, deinde in Arabiam, Perſiam, & Aſiam minorem defertur, atq; etiam (vt ex virorum fide dignorũ relatu intellexi) in Palæſtinam, Syriam, Armeniã & Africam. Antonio Muſæ Exam. ſimpl. impoſuerunt igitur iÿ Luſitani, qui incolas apud quos naſcatur Bẽjui,* Laſer vnde. Ganga fl. Anton. Muſæ lapſus.

jui, veritate coactos, id gummi etiamnum Laſerpitium vocare ſignificarunt: quandoquidem ab indigenis Cominham *appellatur.*

Ruellij lapſus.

A D *Ruellij autẽ lib. de Nat. Stirp. 3. cap. 52. obiectionem, quem, capite de Laſere, Imperatoriam Laſer Gallicum atq; officinarum Benjuinum eſſe, contendere ſcripſimus: Sic reſpondeo.*

C V M *is inter reliquas Imperatoriæ facultates hanc illi tribuat vt libidines extinguat: in Laſere verò dixerimus Indos eo vti ad venerem excitandam, Imperatoria Laſeris genus eſſe non poteſt.*

Benjui veteribus ignotũ.

C E T E R V M *noſtrum Benjui veteribus ignotũ fuiſſe omnino puto: ſiquidẽ neq; Græcorũ quempiam, neq; quenquam Arabum hunc deſcribere memini: Nã quod Auenrois 5. Collig. cap. 56. dicit, Beleniζan, aut Belenζan, ſiue Petroζan exſiccantẽ & excalſacientẽ in ſecũdo exceſſu habere facultatẽ, ſtomachũ humidũ & langueſcentẽ exſiccare, & roborare, oris odorem cõmendare, partes corporis confirmare, & venerẽ excitare; ex eius adeo ſuccincta & breui deſcriptione, perſuadere mihi non poſſum eſſe Benjui quod deſcribit: quod ſi quis contra ſentiat, per me licet.*

Benjui Iudæis veteribus ignotũ.

V E T E R I B V S *etiam Iudæis ignotum fuiſſe ex eo conijcere licet, quòd neq; Dauid, neq; Solomon eius meminerunt, tametſi odores & ſuffimenta ſummopere commendarint.*

F I E R I *autẽ poteſt vt Ruellius (in eo quod Benjui Ben Iudæum vocat) lapſus fuerit nominum affinitate, debueritq; potius nuncupare Benjaoy, id eſt, filiũ de Iaoa, vbi plurimum naſcitur.*

Benjaoy.

S C R I-

SCRIBIT *Mediolanenſis quidam naſci Benjui in monte Paropaniſſo, & præter Macedones quoſdam, qui in monte Caucaſo odoratiſsimum, noſtroq́ multò præſtantius ſe vidiſſe aſſerebant, Ludouicum etiam Romanum citat.*

EGO *verò neq́ huic Mediolanenſi, neq́ illis Macedonibus facile crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi Rumes vocant) & tot Turcos, qui Benjui mercium gratia hinc tranſuehunt: quos, ſi apud eos Benjui naſceretur, alias potius merces, quæ maioris eſſent emolumenti & quæſtus, tranſportaturos credibile eſt. Fieri autem poteſt vt illi Macedones Styracem pro Benjui intellexerint: ſed tamen nullibi Styracem naſci ſcimus præter quàm in Aethiopia, vbi etiam Myrrha reperitur.* Rumes. Styrax in Æthiopia.

DE *Ludouico Romano à Luſitanis quibuſdam audiui, quibus hîc in India cognitus fuit, nunquam eum præteriiſſe Calecut neq́ Cochim: necdum enim eo tēpore ea maria nauigabamus quæ nunc nobis aperta ſunt. Ego ſanè hunc Ludouicum olim veracem eſſe credidi, ſed lectis eius Commentariis, multa eum pro arbitrio finxiſſe deprehendi. Exempli gratia, vbi agit de Ormuz, lib. 3. cap. 2. inſulam aut vrbem eſſe potētiſsimam refert, in qua ſint aquæ ſuauiſsimæ, cùm tamen nullam iſtic aquam præter ſalſam inuenias, omnisq́ annona & aqua aliunde eò conuehatur, nec iſta quidem admodū bona ✱. Deinde neq́ aquam, neq́ ligna in Malaca inueniri ſcribit, lib. 6. cap. 17. cùm tamen hic ſit & aquæ potabilis eiusq́ ſuauis, copia, et egregia lignorum materia. Ex quibus videre licet, non multum* Ludouicus Romanus.

C tum

tum fidei tribuendum eſſe huius Auctoris ſcriptis de rebus Indicis.

Benjui amigdaloides.

PORRO *Benjui plura ſunt genera. Id autē maximè à Mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides * vocant, quodq; vngues ſeu maculas candidas admixtas habet amygdalarum inſtar: quo enim pluribus huiuſmodi maculis abundat, tantò præſtantius habetur.*

Muſę lapſus.

MAXIME *id prouenit in Sian et eius cōtermina Martaban *. Eius meminiſſe puto Antonium Muſam, idq; permixta eius radicum ſcobe adferri aſſerere: ſed falſo; quandoquidem vnum idemq; eſt gummi, aliud videlicet craßiori conſiſtentia, aliud liquidiori, & aliud non plenè dura, quæ deinde à Sole exuſta magis albet. Id Benjui ſic exſiccatum nonnunquam in farinā reſoluitur, quā Muſa radicū ſcobem eſſe putauit.*

Benjui ſecundum genus.

ALIVD *genus nigrius inuenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris eſt precij. Eſt & genus nigrum in Samatra è nouellis arboribus profluens, quod ab odore grato Benjui de Boninas vocant: id ſuperiori decuplo carius eſt. Eius fragmentum ſuperioribus diebus mihi dono miſſum eſt, ſuauiſsimi odoris, quod manibus confricatum, eas mira odoris fragrantia commendabat.*

Benjui de Boninas.

EGO *ſæpius exiſtimaui illud Benjui de Boninas nihil aliud eſſe, quàm Benjui cum Styrace liquida, quam Chinenſes* Roçamalha *vocant, permixtum, quoniam eius odor aliquantum ad Benjui de Boninas accederet: eamq; ob cauſam id aliquando experiri volui, mixto Benjui cum Styrace liquida. Sed licet id*

Styrax liquida. Roçamalha.

Ben-

enjui ſic permixtum vulgari odoratius eſſet, odoris amen fragrantia & ſuauitate à Benjui de Boninas uperabatur.

CETERVM Benjui è nouellis plantis profluens mygdaloide odoratius eſſe, cauſam eſſe puto, quòd ummi multum natiuæ ſuæ fragrantiæ vetuſtate de- rdat, vt fere in reliquis ſimilibus cõtingere ſolet. Sed uoniam candidum elegantius eſt, nigrum verò & no ellum odoratius, vtrunq; permiſcere ſolent, vt odoris agrantiæ etiam elegantiam concilient. Benjui de Boninas cũ nouello permiſcetur.

BENIVI genera vocantur à Chinenſibus Co- inham, ab Arabibus Louanjaoy, quaſi dicas Thus Iaoa, quòd hæc regio primum Arabibus innotuerit, uidem Arabes Thus Louan dicunt, Guzarate & ecan incolæ, Vdo. Cominham. Louanjaoy. Vdo.

EST autem Benjuifera arbor procera, vaſta, pul- ra, magnam ſpargens vmbram, ob ramorum fre- uentiam quos pulcherrimo ordine digeſtos & in aê- m elatos habet. Caudice eſt craſſo, materiæ prædura firma. Eius folia partim aceto condita, partim ra- is adhuc adhærentia accepi: minora ſunt ea aliquan m Citri ſiue Limoneræ foliis, non tamen adeo viren , ſed parte auerſa candicantia: quæ verò in ipſis ma ibus ramis enaſcuntur ad Salicis folia magis acce- re videntur, latiora tamẽ ſunt, ſed minus longa. Na tur interdum in ſiluis Malacæ, loco humidiore. Benjuifera arbor.

VVLNERANTVR arbores vt Gummi (quod Benjui) maiori quãtitate effluat. Nouellæ, vt dixi, bores Benjui de Boninas emittũt, quod eſt ex prouin Bayrros, idq; præſtantius eſt eo quod in Sian naſci- tur, Benjui præſtantius.

tur, natum verò in Sian reliquis generibus præſtantius eſt.

H Æ C *omnia non ſine rei nummariæ diſpendio didici: ſiquidem perbelle ſatisfactum eſt ei qui mihi & folia & ramos huius arboris attulit, vt æquum erat. Nam præter ſummam quæ his adeundis eſt ſiluis difficultatem, maximum ſubeundum eſt periculum, ob Tigridum (quas illi Reimones vocant) in ijs ſiluis frequentiam.*

Tigris. Reimones.

S I *quid verò eis quæ nunc diſceptaui melius intellexero, palinodiam non modò in his, ſed & alijs omnibus canere non pudebit.*

* Credibile eſt noſtro huic auctori ab aliquo impoſitũ fuiſſe, qui Ludouico Romano parum æquus erat, aut ſanè aliud habuiſſe exemplar, quàm ea quæ paſsim Ludouici Romani nomine circunferuntur. Nam lib. 3. cap. 2. de Ormuz agens, *Aquarum* inquit *potu ſuauium, annonæ'que miræ caritas: inuehuntur ferè omnia*, quemadmodum & noſter auctor hoc loco aſſerit. Et libr. 6. cap. 17. de Malaca agens, *Mittit tamen triticum, carnes, perpaucáque ligna*. nuſquam verò aquæ meminit.

* Hoc Benjui amygdalinum Amatus Luſitanus enarratione 71. cap. de Myrrha, præſtantiſsimum Myrrhæ genus eſſe cenſet, quam Dioſcorides à loco natali Troglodyticam cognominat.

* Sunt illæ prouinciæ ſupra regnum Malacæ ad fluminum Auæ & Menan in Oceanum Indicum influxum, ſupra Gangeticum ſinum.

De Thure CAP. VI.

C V M *Veteres duo Thuris eſſe genera tradant, alterum Arabicum, alterum Indicum; de eo nobis diſſerendum exiſtimaui.*

Thus in India non naſcitur.

P E R *vniuerſam Indiam Thus non naſci certiſſimum eſt: cùm quicquid Thuris hic conſumitur, & hinc*

inc in Luſitaniã euehitur, ex Arabia deferatur. Nõ ꝑſſum ergo non mirari à quo Dioſcorides libr. 1. ap.70. (quem tamen & Auicenna lib.2. cap. 533. quutus eſt) Thus in India naſci acceperit. De Arabus minus mirum qui nigricantem colorẽ, quo Thus dicum præditum eſſe vult Dioſcorides, Indum pleunq; vocent, vt ex Myrobalano nigro, quem Indum ꝑpellant, patet.

CETERVM Thus Arabibus, apud quos ſolum rouenit, Louam vocatur, nomine ex Græco deduo: Auicenna lib.2. cap.533. Conder, id eſt Reſina çamac enim illis eſt gummi, veluti çamac Arabi, eſt, gummi Arabicũ) Serapioni lib. ſimpl. cap. 178. onder corrupto vocabulo. Nam multos Arabes con ni, ſed omnes Thus à quoquam eo nomine appellari gant, paucos verò quoſdam Conder vocare, & ple ſq; omnes Louan. Idem à quibuſdam Luſitanis qui Arabia diu vixerunt, intellexi. Addebant & illi arrem quæ Thus producit, ab incolis Louan etiam ap llari, eiuſq; duplex eſſe genus: alteram montanam, eram in planis naſcentem. Montana arbor monti s confragoſis prouenit, optimumq; & laudatiſſimũ us profert. In planis verò naſcens Thus profert ni um, improbum, quo cum aliarum arborum reſinis rmixto naues picant & oblinunt, vti nos pice ſoles. Eæ arbores illius Prouinciæ Regi cedunt, nec cuiam Thus colligere licitum eſt, niſi Regis permiſſu. nfluere eò Negociatores ex Adem, Xael, & alijs abiæ locis, & cum Rege de Thuris quãtitate quam ecturi ſint, & de precio conuenire ſolent, modò lau-

Louan. Çamac. Ronder. Conder. Thus montanum. Thus in planicie natum.

Thus maſculum. Melato. *datum ſit & legitimum, quod nos maſculum vocamus, ipſi* Melato *appellant.*

Thuris vilitas. LAVDATISSIMI, *huc etiam delati, vile eſt precium; centenæ enim libræ duobus duntaxat Luſitanicis aureis emuntur. Improbum interdũ cum optimo miſcetur, cui nonnunquam & corticum fragmenta inhærent, atque huc defertur, ſed viliſſimi eſt precij.*

Thus non adulteratur. *Thus ergo nullam aliam adulterationem nouit. Nam quis quæſo id adulterare vellet, cùm tam vili ematur?*

Thuris vſus. MVLTVS *eſt Thuris vſus apud Indicos medicos in vnguentis & ſuffimentis. Nonnunquam & in corpus aſſumitur ad varios capitis affectus & alui profluuia. Sed maxima Thuris pars hinc in Chinarum regionem exportatur (quoniam iſtic plurimum eo vtuntur) & in regiones Malacæ vicinas.*

Thuris plãta. PORRO *Thuris arbor humilis eſt, & folia habet Lentiſco ſimilia, peculiariſq; eſt Arabiæ. Scribunt tamen Hiſpani in nouo orbe etiam Thus inueniri, ſed penes eos ſit fides, ego certè de eo nihil pronunciare poſſum.*

De Myrrha CAP. VII.

Myrrha. Bola. PLVRIMA *adfertur etiam ex Arabia ad nos Myrrha, quæ Indis* Bola *dicitur: tum etiam ex regione Abexim, quæ Aethiopia eſt. Qualis verò ſit arbor quæ eam profert, aut qua ratione reſina eliciatur, nunquam ſcire potui. Intellexi duntaxat à quodam Mercatore qui in Melinde & Moſambique negociabatur, tum à quodam ſacrifico Aethiopiæ, Epiſcopoq; Armenio, genus eſſe quoddam hominum montanum & ſy-*

ueſtr

ueſtre quos Bedoins vocant, linguaq́; pura Arabica, Bodoins.
quæ nonnihil ad Chaldaicam aut Syriacam antiquam accedat, vti perhibent. Id inquam hominum genus Myrrham in Braua & Magadaxo terreſtri itinere adfert, & è Chaldæa regione ſic illis vocata ſe adferre aſſerit.

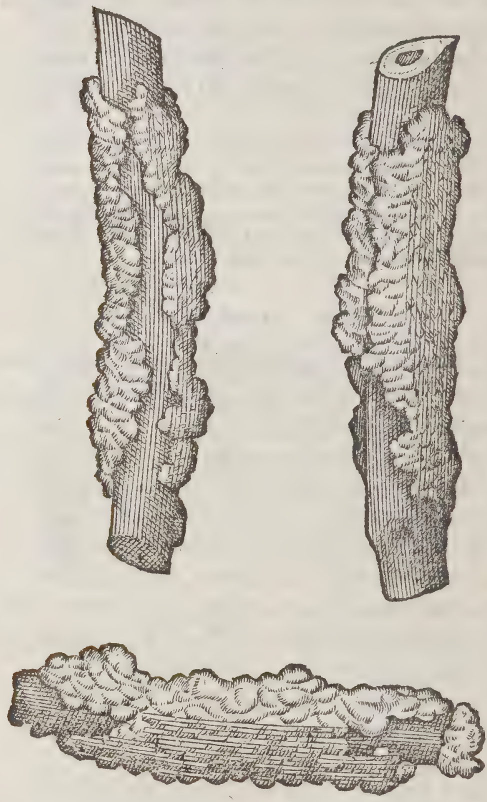
* Qui veterum opiniones de Thure & Myrrha noſſe volet, conſulat Theophraſtum libr. 9. cap. 4. de Hiſtoria plantarum, & Plinij naturalem hiſtoriam libr. 12. cap. 4. & 15. Tum legat quæ aliquando commentati ſumus in appendice ad Commentarios Gallicos doctiſsimi Dodonæi de Hiſtoria Stirpium addita.

De Lacca CAP. VIII.

QVAM officinæ Laccam vocant, eam Arabes, Lacca.
Perſæ, & Turci Loc Sumutri, quaſi dicas Laccam Loc ſumutri.
Samatra, nuncupant: non quòd Samatra ſit Prouinciæ Pegu, vbi plurima Lacca naſcitur, finitima, ſed quòd Arabes, & alij iam memorati in Samatra gigni putarent. Idem nomen etiam inualuit apud Prouinciarum Balaguate, Bēgala, & Malanar incolas, quoniam à Mauritanis ſic edocti fuerunt. Legitimum tamen earum Prouinciarum nomē eſt Lac; in Pegu vero Lac.
& Martaban, vbi præſtantiſſima eſt, Trec, atque Trec.
huc è Iamay adferri tradunt. Non vocatur aec, aut ancuſal, vt Pandectarius cap. 13. corrupto nomine appellauit: neq; Sac, vt apud Serapionem lib. ſimpl. cap. Sac.
181. corruptè legitur.

CETERVM cùm ab ipſis incolis, apud quos plurima naſcitur, Trec vocetur, mirabitur aliquis, cur nomen Lac, Loc, aut Luc inuenerit. Sed hanc fuiſſe

LACCA CVM SVIS BACILLIS.

*cauſam conijcio : quòd hoc medicamentum in Loc ſi-
ue mellis craſſitiem diſſolueretur cum ad inficiẽdum,
tum*

um vt eius eſſet vſus in medicina. Præſtaret tamen ſemper natiuum prouinciarum, in quibus medicamen a naſcuntur, nomẽ ſeruare, quòd hæc immutatio mul orum errorum occaſionem præbere ſoleat.

PORRO Pegu & Martaban incolæ eam Sama ram exportabant, & inde Piper in ſuam regionem euehebant.

QVIDNAM eſſet Lacca, quomodo pararetur, & vbinam gigneretur, diu dubitaui. Nam adſirma- ant nonnulli in Pegu flumina exundare atq; alueum uum ſuperare ſolere; aqua deinde decidente, in lutum uòd remaneret bacillos ab incolis inijci, in quibus præ- randes formicæ naſcerentur, et eæ quidem alutæ, quæ ultam Laccam accumularent. Percontanti autem n eorum quæ narraſſent oculati eſſent teſtes, tantum bi fuiſſe ocij negabãt, vt hæc adeo diligenter animad- erterent, ſed famam vulgarẽ eam eſſe. Conueni tan- em virum apprimè honeſtum & curioſum diligen- mq;, qui iſtic fuerat. Dixit is vaſtam arborem iſtic ueniri, folijs quodammodo Pruni, in cuius ſurculis minutioribus ramis magnæ formicæ, in terræ viſce- bus alijsq; locis enatæ, hanc Laccam elaborarent (vt es mel conficiunt) materiam ex ipſa arbore exſu- ntes. Hos deinde ramulos ab arbore reuelli atque in mbra ſiccari, donec deciderent ramuli, Lacca autem ſa veluti in tubulos concreta maneret: interdum ta- en ligni fragmenta inhærere. Meliorem tamen cen- i, quæ ſincera eſſet, ligniq; fragmentorum expers: m verò cui inhærerent fragmenta, deteriorem cen- i. Inueniri etiam ſordidam & minimè ſinceram

Variæ de Lacca ſententiæ.

Laccæ hiſtoria.

quam poſtea colliquarent & in pollinem reducerent, eamq́; viliorem cenſeri, quoniam multam terram admixtam haberet. Deinde negocium dedi quibuſdam qui Pegu profecturi erant, vt, an ita ſe res haberet, diligenter perquirerent; ſed ij retulerunt veriſsima eum dixiſſe. Idem poſtea verũ eſſe didici in Balaguate profectus, vbi nonnulla naſcitur, & reſeruatur, quam deinde in proximos portus exportent. Huc item mihi allatus eſt ramulus ab arbore Beriſera (cuius in ſecundo Berifera arbor. *Libro mentionem faciemus) reuulſus, cui multa inhærebat Lacca. Sed quoniam exigua admodum quantitate prouenit, aduerſante cæli tẽperie, negligitur. Multi tamen ſe vidiſſe in ijs arboribus affirmarunt. Formi-* Formicæ Laccam elaborant. *cas autem hanc Laccam elaborare inde manifeſtũ eſt; quòd plerunq; alæ formicarum Laccæ permiſtæ conſpiciuntur.*

PRÆMANSA *autem hæc Lacca*, pulcherrimo rubro colore inficit (quæ eſt deligendi ratio) & ex ea bacilli illi, quibus in obſignandis epiſtolis vtimur, conficiuntur, admixtis ij s coloribus quos maximè expetimus. Iiſdem et fabri lignarij lineas ducunt. Hac verò Lacca implent etiam cum Aurifabri, tum Argentifabri vaſa maiora aurea & argentea.*

Laccæ planta diſſimilis Myrto. NON *eſt autem ea arbor in qua Lacca elaboratur Myrto ſimilis aut facie aut magnitudine, vt aliqui volunt, ſed interdum in Nucis iuglandis magnitudinem excreſcit, interdum minor eſt.*

AVICENNA *lib.* 2.*cap.* 432.*Paulum ſequutus, Laccam, quã ipſe* Luc *vocat, Myrrhæ perſimilem facit, atq; odoratam eſſe ſcribit, debereq́; cum delectu*

ſumi

ſumi, eosq́ reprehendit qui eam Carabe ſimilem faciunt: nonnullas tamen facultates Carabe ſimiles habere. Exiſtimo autem Auicennam Laccam non nouiſſe: ſiquidem neq; Myrrhæ ſimilis eſt, quoniam hæc in extimis ramis elaboretur, Myrrha verò ex ipſo arboris trunco extillet: neq; item odorata, veluti Myrrha eſt, tametſi Auicenna ibid. odoratã eſſe contendat. Quod Bellunenſis Luc verterit, fieri poteſt eum ita in veteri exemplari inueniſſe. Attamen nunc omnibus Arabibus Loc-ſumutri dicitur. Errat ſimiliter, quòd ſimiles illi cum Carabe facultates tribuat. Carabe enim glutinatoria eſt & adſtrictionis particeps. Lacca verò obſtructiones aperit.

Lacca neque Myrrhæ ſimilis, neque odorata.

Laccæ facultates Carabe diſſimiles.

CETERVM erroris anſam Auicennæ præbuiſſe puto, quod Laccam Cancamum Dioſcoridis eſſe æſtimarit, cùm tamen planè diuerſum ſit à Lacca, quæ minimè, vt diximus, odorata eſt: Cãcamum verò ad ſuffimenta vſurpatur, quòd grati odoris eſt indiciũ. Præterea eius error ex eo manifeſtus eſt, quòd duo diuerſa capita deſcripſerit, in altero ibidem Cancami deſcriptionem enarrans, in altero de Cheichem agens, quaſi diuerſa eſſent ſimplicia.

Lacca nõ eſt Cancamum.

Cheichem.

SERAPIO libr. ſimpl. cap. 181. de ſententia Dioſc. & Aathabaric, (quem nonnulli Paulum putant) gummi eſſe ait arboris in Arabia naſcentis, Myrrham quadamtenus referẽs. Deinde ex ſententia Rhaſis, in ramos Sorbi quam ipſe Guberam vocat è cælo delabi dicit. Poſtremò, Lacca, inquit Iſaac, res quædã eſt rubea, quæ tenuibus lignorum ſurculis inhæret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore inficiuntur,

Gubera.

quam

quam infecturam Chermes appellant. Ceterùm Lacca ex Armenia defertur. Hæc ſunt Serapionis verba.

Lacca veteribus fuit ignota.

SED, *quòd pace tanti viri dictum volo, Serapioni ignota fuit Lacca, quoniam Dioſcoridis Cancamũ eſſe putauit. Laccam tamen à Cancamo diuerſam eſſe iam diximus, nulliq́ Græcorum cognitam fuiſſe aſſerimus.*

LACCAM *autem in Arabia non naſci palã eſt, quoniam in Arabiam ex India deportatur: Similiter nec in Sorbi ramos delabi, neq; etiam Meſpili, vt nonnulli perperam verterunt, cum nullæ ſint per vniuerſam Indiam Sorbi aut Meſpili. Sed nec in Armenia naſcitur, nec etiam eſt Chermes Arabum, cùm id nihil aliud ſit quàm Coccum infectorium Græcorum.*

QVANTVM *verò hallucinentur Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt, diſt. 1. cap. 48. Sanguinẽ Draconis vulgo vocatum Cancami loco ſubſtituentes, doctiſſimè Matthiolus multis argumentis oſtendit ſuis in Dioſc. commentarijs lib. 1. cap. 23.*

Benjui non eſt Cancamum.

EORVM *item opinio qui Dioſcoridis Cancamũ Benjui eſſe volunt, magis erronea eſt, quàm vt refelli debeat: ſiquidem non naſcitur in Arabia, vti de eo cõmentantes diximus.*

VERVM *ſi mihi dicere licet quod ſentio, in ea ſum opinione, vt nos legitimo Cancamo minimè carere putem, & Laccam etiam legitimam nos habere, quam ex India omnes Mauritani petunt, eaq́ etiam in ſuis compoſitionibus vtuntur, veluti in Dialacca, quam ipſi Dallacca vocant.*

Dialacca.

Cancamum quid ſit.

ERIT *autem Græcorum Cancamum, mea ſententia,*

*ſentia, id quod nos Anime vocamus *, ad ſuffimenta idoneum, quod in Luſitaniam ex Aethiopia Arabiæ finitima aduehitur. Si quis verò aliud proferat quod Cancami deſcriptioni conueniat, ſententiam mutare paratus ſum.* Anime.

HALLVCINANTVR *verò qui Anime in Breſiliana regione inueniri contendũt, & genus illud picis ſiue Bituminis Reſinæ'ue, in Siruan, vt aiunt, nõ procul à Maluccis repertum, Anime eſſe credũt. Nam ius picis multa copia huc ex Samatra aliijsq́ regionibus aduehitur qua picandis nauibus vtuntur. Sed nec dore præditum eſt Cancamo ſimili, & duntaxat reſiam aut quoduis vulgare gummi olet.*

* Etiamnum ea Lacca quæ ad nos aduehitur circa ramulos elaborata eſt; & quamuis prædura & exſucca, præpanſa tamen ſputum efficit ſanguineum; quod probitas eſt indicium: imò alutas & coria veruecina ea contuſa & vrina veteri macerata rubro colore infici ex altera parte quidam volunt. Itaque veriſimile eſt, eam adhuc recentem eas omnes notas obtinere quas noſter Auctor Laccæ tribuit.

* Eiuſdẽ eſt ſententiæ Amatus Luſitanus ſuis in Dioſcoridem Cõmentarijs lib. 1. cap. 23. Eſt verò Anime gummi quoddam Luſitanorum nauigationibus in Europam latum, cuius tria inueniuntur genera. Primum fulueſcit, & pellucidum eſt, planeq́ue nobilius illud ſuccinũ crudum æmulatur. Amatus hoc genus Cancamum eſſe, à Criſoto Gallo edoctus, loco iam dicto contendit. Alterũ genus nigricat, & ferè ſimile eſt taurino glutini, ſiue illi reſinæ quam officinæ Colophoniã vocant. Id Amatus Myrrham aminneam Dioſcor. eſſe vult. Tertium genus pallidum eſt & reſinaceum retorridumq́ue. Omnia verò iucundum in ſuffumigijs ſpirant odorem, idemq́; videntur temperamentũ ſortita. Poſteriora tamen duo deguſtata, magis ſiccare & amareſcere deprehenduntur. Anime.

DE Anime (quòd neſcio cur Anijmum vocet) in hanc Anime.

ſen-

ſententiã Amatus Enarrat. 23 .cap. de Cancamo. Eſt igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Africáue & inſulis illì circumiacentibus Luſitani noſtri adferunt Anijmum appellãtes. Decidit enim gummi hoc, vt teſtantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habentibus, quòd album reperitur, & aliud ſubnigrum Myrrhæ quodammodo perſimile, odoratum, quod Dioſcorides illis de cauſis tanquam improbum commemorat, & Mineam [Dioſc. habet Aminneam, Galenus tamen Minææ meminit] à terra vnde præcipuè naſcitur eam appellat, quanquam Serapio Amineam nominet: Vnde Luſitani noſtri corrupta dictione, pro minea vel aminea Anijmũ vocent, & eo mulieres maximè pro ſuffumigijs, & medici contra dolores à frigiditate ortos præcipuè vtuntur. Hanc verò aſſertionẽ primò adſtruxit Briſotus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui quum apud Luſitanos ageret, vt inde ad Indos cupidus cognoſcendi rerum nouarũ, nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum eſſe dixit. Proinde, quum Cancamo opus fuerit, Luſitanorum anijmo deinceps vtemur.

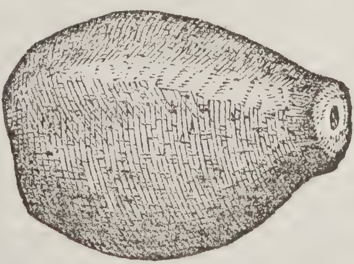
Myrrha. ITEM Enarratione 71 .cap. de Myrrha. Myrrha verò minea vel aminea dicta, hodie quoque in Luſitania & vniuerſa Hiſpania paucis mutatis literis habetur, vt cap. de Cancamo diximus, gummi ſcilicet anijmum appellãtes, cuius duo genera habentur, album & nigrum. Nam albũ Cancamum eſſe ex Briſoto didicimus: nigrum verò minea hæc Dioſcoridis Myrrha eſt, quæ ex proceris arboribus decidit, nullo cogente artifice, aut vulnere in arbore facto. Hæc Luſitanus. Verùm non deſunt etiam qui Anime legitimum Bdellium eſſe putent, ob multas quas habet notas cum Bdellij hiſtoria communes, quã apud Dioſc. lib. 1 .cap. 69. & Plin. lib. 12 .cap. 9. atque alios videre licet quò lectorem remitto.

CETERVM cùm hanc Epitomen conſcriberem, dono accepit à Iacobo Antonio Cortuſo Patricio Patauino, clariſsimus vir Rembertus Dodoneus medicus Mechliníenſis, exoticos nonnullos fructus, inter quos nucẽ Fanfel duorum generum, Sycomori & Bdellij fructum, & Fagaram Serapionis, quos mihi pro noſtra amicitia liberaliter communicauit. Hanc itaque fructus Bdellij iconem exhibendi nactus, nolui committere quin eam hoc loco adij-

lijcerem cum breui quadam deſcriptione. Cuius ſanè, ıgaræq;, de qua poſtea, & Sycomori cognitionem Corſo acceptam fero.

BDELLII FRVCTVS.

EST verò Bdellij fructus iuglandis nucis magnitu- Bdellium. ne, aut etiam amplior, triangulari fere forma, oblongiore

giore tamen & ad ficum quodammodo accedente, odoratus colore ſubcinereo, duriſsimo putamine, quod prægnans eſſe & nucleum continere videtur.

Bdellii hiſtoria apud Auicennam cap. 115. valde mutila & confuſa eſt. Dioſcorides alijque Græci gummi Bdellij duntaxat meminerunt. Plinius tamen lib. 12. cap. 9. arboris etiam Bdellij meminit in hunc modum. Vicina eſt Bactriana, in qua Bdelliũ nominatiſsimum. Arbor nigra eſt, magnitudine Oleæ folio roboris, fructu caprifici naturaque.

Serapionis deſcriptionem prudens omitto. Si quis tamen eam cupit, aut ipſum Serapionem conſulat, aut doctiſsimos Matthioli commentarios.

De Caphura CAP. IX.

Non *dubium eſt quin multum Arabibus debeamus quibuſdam in medicamentis: etenim aliquando eorum meminerunt, quæ veteribus Græcis neglecta, aut ignota fuere. Quod ſi interdum plenam deſcriptionem non reliquerunt, id eo accidit quòd illis hæ regiones ignotæ eſſent. Nam & ego qui multo iam tempore in hac regione habitaui, ſumma cum difficultate veram & genuinam Aromatum notitiam conſequi poſſum: partim quoniam noſtri Luſitani, tametſi magnam partem orbis nauigant, ſolum ſoliciti ſunt quas merces quibus ex regionibus maiori cum quæſtu ſint euecturi, quáſue inuecturi; vt verò ſciant quæ in ſingulis quas adeunt regionibus, quaq; forma arbores naſcantur, & num fructiferæ ſint nécne, poſsintne cũ noſtratium quibuſdam comparari, minimè curioſi: tum etiam quòd propter ingraueſcentem ætatem ſingulas regiones mihi adire non licet, nec etiam ſi velim concedatur ab harum Prouinciarum præfectis & Gubernatori-*

ꝛtoribus, qui mea, propter ſenectutem & rerum ex-ꝛrientiam, vti malunt, quàm aliorum Medicorum ꝛera, tametſi eruditi viri non deſint. Quamobrē cul-ꝛndus non ſum, ſi interdum nonnulla cum dubita-ꝛne profero.

CETERVM *vt ad inſtitutum reuertamur*, Ca ꝛr & Cafur *omnibus Arabibus dicitur, quoniam ꝛud eos literæ* f & p, *magnam inter ſe habent affi-ꝛtatem: Quod ſi à quibuſdam illi alia induntur no-ꝛina, aut exemplarium deprauatorum vitio id acci-ꝛ, aut ipſos auctores deceptos eſſe credendum eſt.* Capur, Cafur.

EST *verò Caphura (nobile medicamentum, cu-ꝛ nec Galenus, nec quiſquam veterum Græcorum ꝛminit præter Aëtium è recentioribus, tametſi Se-ꝛpionis vulgata exēplaria Dioſcoridis auctoritatem ꝛent, falſo tamen id illi acceſſit) duorum generum, ꝛphura videlicet de Burneo, & quæ ex China adue-ꝛtur. Caphura de Burneo nunquam vſq; ad noſtras ꝛgiones penetrauit, ſaltem cùm iſtic eſſem videre nō ꝛtigit: nec id mirum, quandoquidem huius libra tan ꝛemitur, quanti centenæ libræ eius quæ ex China ꝛfertur, quæ ſecundum genus eſt, eaq́; in Europā de-ꝛtur, in panes orbiculares coacta quinq; digitorum ꝛmetri. Et quoniam ita coacta eſt, compoſitum me-ꝛamentum videtur, non ſimplex.* Capburæ duo genera. Caphura de China.

EA *Caphura de Burneo quæ magnitudine eſt Mi ꝛ aut paulò maior, maxima ex parte vilior eſt. Conſi ꝛnt enim Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam e-ꝛnt eius genera quatuor, Namq; diuidunt in caput, ꝛpectus, in crura & in pedes. Eius quæ ex capite eſt* Caphura de Burneo.

 libra,

libra, pẽdit pardans octoginta:(eſt verò Pardan* mo netæ aureæ apud Indos genus quod conficit decem regales caſtellanos)quæ ex pectore, aureis viginti : quæ ex cruribus,duodecim:quæ ex pedibus,quatuor,aut ad ſummum quinque. Curioſiores nonnulli quatuor inſtrumenta cuprea ſumant inæqualibus foraminibu pertuſa(qualia qui vniones vendunt habere ſolẽt) pe quæ Caphuram tranſmittunt. Ea quæ per inſtrumentum maiuſcula foramina continens tranſmiſſa eſt,certum habet precium: quæ per inſtrumẽtum mediocre,aliud: quæ per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſmiſſa eſt,aliud etiã pendit pr cium.In ea verò diſcernenda adeo ſunt experti Bane nes iſti, vt Caphuram Caphuræ permixtã dextrè diſtinguere norint,preciumq́; iuſtum imponere,nemoq́; ſit,qui eos fallere poßit.

Baneanum induſtria.

Caphuræ hiſtoria.

M V L T A naſcitur hæc Caphura in Burneo, Bai ros,Samatra, & Pacen. Nomina autem locorum in quibus Serapio & Auicenna naſci tradunt, magna e parte ſunt corrupta. Nam quã Serapio lib. ſimpl.cap 344.de Panſór vocat,eſt de Pacen in Samatra inſula Quam Auicenna lib. 2. cap. 134. Alçuz * appellat de Sunda eſſe poteſt , quæ inſula eſt Malacæ vicina Quam verò Serapio ex regione Calca aduehi tradit corruptum eſt vocabulum,debebatq́; è Malaca dicere quandoquidem in Bairros loco Malacæ vicino naſcitur.

E S T autem Caphura gummi, (non medulla,au cor,vt Auicenna,loco ſuprà citato,& alij quidam pu tarunt) quod in meditullium ligni cadens,deinde ex

trahitur

rabitur, aut per rimas exudat. Id vidi in menſa ex Caphuræ arbore conſtructa apud Pharmacopolā quendam; deinde in ligno quodam femoris craſsitie donato Gubernatori Domino Ioanni de Craſto; denique in tabella palmum lata apud quendam Mercatorem. Non tamen negauerim, quin interdum in arboris concauū decidat. Principio verò exudat admodum candida ſine vllis rubentibus aut nigricantibus maculis: non autem organis elicitur, veluti quidam ſcripſerunt, neque ad candorem conciliandum decoquitur, vt falſo Auicennæ lib. 2. cap. 134. et Serapioni lib. ſimpl. cap. 344. perſuaſum eſt.

Pro certo mihi relatum eſt, ſolere aliquem prodire huius colligendæ gratia, qua vbi cucurbitam impleuerit, ſi quis eo validior eum cum cucurbita viderit, ilico eum impune occidit, quoniam id illis (vt aiūt) fortuna ſit elargita. Caphuræ colligendæ ratio.

Qvæ ex Burneo adſertur plerunque admiſta habet minutiſsima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam, Chamderros illis vocatum Succino crudo perſimile, aut ligni cuiuſdam ſcobem. Sed facile maleficium deprehenditur. Nullam præter hanc adulterandi rationem ſcio. Nam ſi interdum rubentibus aut nigricantibus maculis reſperſa conſpicitur, id vitiū ex ſordidarum & impurarum manuū contrectatione aut madefactione contrahi affirmant. Sed facile à Baneanibus id vitium emendatur: Siquidē in panno lineo colligatam in calidam aquam clam demittunt addito ſapone & Limonum ſucco, deinde probè elotam in vmbra ſiccant, & multò candidior redditur non multum Caphuræ adulterium. Chamderros gummi. Caphuræ expurgandæ ratio.

de pondere decedente. Id ab amico quodam Baneane ſieri vidi, qui hoc ſecretum mihi credidit.

VTRIVSQVE *generis meminiſſe videtur Serapio, loco ſup. citato; ſed obſcurè admodum, cùm ait maiorem quantitatem eſſe de Hariz, minorem tamen eſſe quàm quæ à Sim adſertur. Quod ſic intelligendũ puto, maiorem quantitatem ex Chinceo adferri, maioriq; forma eſſe, quàm quæ ex Burneo aduehitur: quandoquidem eius quantitas drachma maior nõ inuenitur, panes verò ſiue orbiculi ex Chinceo allati, quatuor ſunt vnciarum, aut eo ampliores.*

Caphuræ arboris hiſtoria.

A VIRIS *fide dignis mihi relatum eſt, Arborem eſſe Nuci iuglandi ſimilem, foliijs tamen candicantibus, ſalignis ſimilibus, fructum aut florem haudquaquam ſe vidiſſe, fieri tamen poſſe vt vtrumq; ferat. Illud autem certo ſcio materiam eſſe cinerei coloris, faginæ ferè ſimilem, interdum nigriorem, nec eam quidem leuem aut fungoſam, vt retulit Auicenna libr. 2. cap. 134. (niſi forte ætate iam caducam & emortuã viderit) ſed mediocriter ſolidam. Addunt pleriq; vaſtam & præaltam eſſe arborem latiſſimè ſeſe fundentem & aſpectu perpulchram.*

FABVLOSVM *eſt quod ad eius vmbram omne animantium genus confugere aiunt, vt ferociora animalia euitent.*

Serapionis aliorumque lapſus.

NEC *minus fabuloſum eſt, quod quidam Serapionem lib. ſimp. cap. 344. ſequuti ſcribunt, huius largioris prouentus augurium eſſe, cum frequentibus fulgetris cælum coruſcat, aut crebro tonitru conſtrepit.*

Samatra inſula. Taprobana.

Nam cum inſula Samatra (quam nonnulli Taprobanam

ram faciunt) & circumiacentia loca Lineæ æquino-
ctiali vicina ſint, multis tonitribus ſubiecta ſint neceſ-
ſe eſt, eamq́ ob cauſam ſingulis diebus imbres aut le-
ues pluuias habent. Singulis itaq; annis Caphura a-
bundare debebat. Ex quibus patet, tonitru largioris Ca
phuræ prouentus cauſam aut indicium non eſſe. Non-
nullis Caphura de China cōpoſita videtur ex eius par- Caphura de China.
te quæ ex Burneo aduehitur. Affirmarunt præterea
mihi, panes illos orbiculares qui ex China aduehun-
tur, compoſitos eſſe, quoniam Caphura de Burneo in
Chinceo deferatur, ideo eius incolis expetita, vt eam
alteri viliori permiſceant. Cui opinioni ſuffragantur
Baneanes de Cãbaya, qui pro arcano dicunt, deficien-
te Caphura de Burneo, ſolere ſe eius exiguam quanti-
tatem cum multa Chinenſi commiſcere, eamq́ falſo
de Burneo nuncupare. Addunt itē iſti Baneanes, Chi-
nenſem Caphuram compoſitum eſſe medicamentum,
quod temporis lapſu euaporet & corrũpatur: Caphu-
ra verò de Burneo minimè.

Mihi ſanè compoſitum medicamentum non
videtur, tametſi Manardus in Comp. Meſ. diſt. 8. con
tra ſentire videatur. Sin verò ſit, ex duobus Caphuræ
generibus conflari neceſſe eſt. Nam tametſi euaporet,
non eſt tamen admodum corruptioni obnoxia, quod
indicium eſt minimè compoſitam aut factitiam eſſe,
quandoquidem compoſita corruptioni magis obnoxia
eſſe ſoleant. Itaq; cùm Rhabarbarum vix quadrime-
ſtre illud, quo in hac regione pluit, ferre poßit, multũ
ſanè eſt Chinenſem Caphuram incorruptam hîc in
India manere.

Auenrois lapſus.

Avenrois 5.Colliget.cap.56.aliud Caphuræ genus facit longè à ſuperioribus diuerſum, ſcribitq́ Ambarum eius Caphuræ genus eſſe. Cùm autem eius opinionem Cap.de Ambaro ſatis abunde confutauerimus, plura de his agere ſuperuacaneum eſſe iudico.

Bellunenſis lapſus.

Scribit Andreas Bellunenſis in ſuo Dictionario ſecundum Arabes, aquam Caphuratam ex arbore Caphuræ ſtillare, eamq́ cum arbore calidam eſſe tertio ordine. De hac aqua à multis cum Medicis, tum Mercatoribus ſciſcitatus ſum, neminem tamen inuenire licuit qui eam ſe vidiſſe aſſereret. Quare facile adducor vt credam Bellunenſem cum in hac aqua deſcribenda, tum in eius temperamento lapſum eſſe.

Scribvnt Ruellius, lib.1. cap.21. & hunc per omnia ſequutus Matthiolus, in libr. 1. Dioſc.cap. 75. vterq́ verò ex Serapione, hanc Caphuram cæteris bonitate præſtare quæ à Rege quodam Ribah (qui primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit) Riachina ſit denominata. Ego verò vt id credam adduci non poſſum, quandoquidem Indiæ Reges potentiores ſunt, quàm vt tali mangonio operam dare opus habeant.

Caphura Riachina nulla.

Rhases de re med.lib.3.cap.22. eam frigidã & humidam, Auicenna lib. 2.cap. 134. verò, quem pleriq́ ſequuntur, frigidam & ſiccam tertio ordine conſtituit.

In ea aliquando opinione cum multis recentioribus fui, Caphuram calidam eſſe, ob illum odorem & partium tenuitatẽ quibus prædita eſt *. Sed poſteaquam experimento didici in Ophthalmijs & oculorũ inflam-

Caphura frigida eſt.

ſlammationibus, tum etiam aduſtis impoſitam, ni-
is frigiditatem retuliſſe, ilico ſententiã mutaui. Ad-
e, quòd omnes apud quos naſcitur, frigidam aſſerunt.
Teq; verò obeſt quòd odorata ſit, quandoquidem ob
artium tenuitatem facile euaporat & exhalat qui in
perficie eſt odor, contra quàm in Santalo & Roſa,
uæ ob ſuam adſtrictionem odorem in ſe retinent.

REFERT Auicenna lib. 2. cap. 134. vigilias ex-
tare Caphuram. Qui fieri autem id poteſt, quando-
uidem ipſius teſtimonio frigida eſt, ſoleantq; frigida
mnum conciliare? Somnũ quidem inducit foris aut
ctus exigua quantitate vſurpata. Si quis verò ſæpius
doretur & naribus adhibeat, cerebrum exſiccat &
igilias creat. Magnus eius vſus eſt his in regionibus,
ultis in rebus, tum etiam in cibis. Caphura vigilias excitat.

* Perdan monetæ aureæ Indicæ genus Ludouicus Ro-
an. lib. 4. nauig. cap. 4. deſcribit forma anguſtiore con-
actioreq; quàm ſint Saraphi Babylonici, ſed longè craſ
ore: cui ab altera parte pro ſuperſcriptione bini ſint in-
ulpti dæmones, ab altera verò neſcio quid literis exara-
m cernitur. Mendoſus tamen eſt codex, & Perday pro
erdan legit. Perdan.

* Poſtremæ æditionis exemplaria nõ meminerunt Al-
z, ſed Alkanſuri duntaxat, & ariagie, deinde alczeid, &
eſcek.

* Conſulendus in hanc rem Matthiol. commentarijs in
ioſc. lib. 1. cap. 75.

De Cate, ſiue Lycio CAP. X.

QVONIAM ad gingiuarum mollificationem
& relaxationem Indi medicamento ex Betre, Areca,
& Cate compoſito plurimum vtuntur, de ſingulis com
mentandum aliquid erit. Sed quoniam ordo ſic poſtu-

lat, de poſteriore videlicet Cate, medicamento cum amaritudine adſtringente, hoc loco agemus, de duobus prioribus ſuo ordine acturi.

Lycij natales.

PLVRIMVM naſcitur in Cambaya, præſertim Baçaim, Manora, & Daman, vrbibus Luſitaniæ regi parentibus. Prouenit etiam in continenti Goæ, alijsq; plurimis locis, ſed non tam abundanter vt ſuprà enumeratis, è quibus mercimonij gratia exportatur magna quantitate in Chinarum regionem: in Arabiã verò, Perſiam, & Coraçone, medicamenti cauſa, & pauca quantitate. Magna autem copia in Chinarum regionem & Malacam deportatur, quoniam in maſticatorijs plurimus eius cum Betre eſt vſus.

Cate, Cato.

EIVS nomen apud omnes enumeratas nationes eſt Cate, in Malaca Cato.

Vplot. Pucho.

QVOD verò hoc nomen Cate, aut paululũ immutatum, apud Arabes, Perſas, reliquasq; huius Aſiæ nationes obtinuerit; in cauſa eſſe puto, quòd maxima pars eius in Malacæ regno abſumitur, vbi idem nomen obtinet: quemadmodum in Coſti vocabulo accidit, quod licet Vplot ea prouincia, vbi plurimum gignitur, dicatur; ab omnibus tamen ferè Indis Pucho lingua Prouinciæ Malacæ vocatur, quòd iſtic multus eius ſit vſus.

Lycij hiſtoria.

CETERVM arbor ex qua hic ſuccus extrahitur, magnitudine eſt Fraxini, folio minuto Ericæ vel Tamarici * ſimilimo, perpetuo virente: florere aiunt, ſed fructum ferre negant: multis ſpinis horret: materies ligni robuſta, dura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiũt, putredini obnoxia, ſiue ſolibus exponatur, ſiue aquis immer-

immergatur: quam ob cauſam ab incolis Lignum ſem peruiuum nuncupatur. Ex eo propter duritiē & pondus piſtilla fiunt deglumandæ orizæ idonea in mortarijs ligneis ſex palmos in ambitu continentibus. Incolæ eam arborem Hacchic vocant: cur autem ipſum ſuccum Cate vocent, nulla ratione conſequi poſſum. Lignum ſem peruiuum. Hacchic.

PORRO ſucci extrahendi hæc eſt ratio. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtmodum cum farina Nachani * (ſementis eſt nigra & minuta ſapore Secales conficiendis panibus apta) & cuiuſdam nigri ligni, quod iſtic naſcitur, ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas euaporet. Lycij extrahendi ratio. Nachani quid ſit.

OPTIMVM eſt medicamentum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & conſtringendum; verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq́ dolores tollendos, in quibus plerunq́ optimo cum ſucceſſu vſus ſum. Lycij vires.

NVNC ſupereſt, fueritne Cate veteribus cognitum examinemus.

EGO, ſi mihi dicere licet quod ſentio, omnino exiſtimo noſtrum hoc Cate nihil aliud eſſe, quàm Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, ijſdemq́ facultatibus pollere cenſetur quibus noſtrum Cate. Huc adde quod Indicum Lycium præfertur cum à Dioſcoride libr. 1. cap. 114. & Plinio, libr. 24. cap. 14. tum à Galeno, libr. 7. ſimpl. Vocatum autem eſt à Græcis Lycium, quoniam in Lycia primum inter Cate, quid ſit.

Græcos eius vſus repertus ſit, optimumq́ ꝫ iſtic naſci eo tempore cenſerent. Præfertur etiam Indicum Auicennæ, lib. 2. cap. 399. & Serapioni, Ser. lib. ſimpl. cap. 7.

Hadhadh. *qui id* Hadhadh *appellant, eaſdemq́ ꝫ illi facultates tribuunt, quas Græci & Latini. Auicenna vult in eius penuria Arecam & Santalum ſubſtitui.*

RECENTIORES *aliquot è Periclymeni ſucco ſuccedaneum eius parant. Sed ſi Luſitani Pharmacopolæ in conquirendis legitimis medicamentis diligentiores eſſent, & in ædibus Indicis * nuncupatis Olyſipone requirerent, poſſet eius tum etiam* Faufel. *Faufel ſiue Arecæ magna copia claſſe regia in Luſitaniam deferri.*

* Dioſcoridi Lycium folia buxi habet, & puſilla eſt arbor. Itaque longè alia cenſenda eſt quàm ea quæ noſtro Auctori deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videtur Dioſcorides in Lycij deſcriptione, ſi modò poſtrema capitis de Lycio pars, Dioſcoridis ſit.

* Huius ſementis etiam meminit is qui naufragiū Nauis S. Benedicti nomine, quæ paulo ſuprà promontoriū bonæ ſpei ad ſcopulos alliſa eſt, deſcripſit, aitq́ue Sinapi ſimilem eſſe, ſed nigriorem cuius farina in panes orbiculares ſubacta veſcuntur tota illa Aethiopiæ ora maritima, prȩſertim inter fl. S. Chriſtophori, & eum qui à S. Lucia nomen accepit.

* Sunt verò ædes Indicæ, vaſtæ concamerationes ſub Regio Palatio in quibus aſſeruantur non modò Aromata, ſed omnis generis merces quæ ex India Vlyſiponē Liburnicis regijs aduehuntur.

De Manna CAP. XI.

AN *Manna Græcis cognita fuerit, à Recentioribus ſatis diſputatum arbitror *. Ego paucula duntaxat hîc ſubijciam, quæ ſilentio prætereunda non duxi.*

Mannæ tria genera. EIVS *igitur tria agnoſcimus hîc genera ex pro-*

uincia

ıcia VZbeque deportata.

PRIMVM genus vtribus conſeruatum, ſapore ıi mellis, xirqueſt, aut xircaſt vocatur, id eſt Lac arbore Queſt nuncupata: nam xir lingua Perſica ac ſonat, nos corrupto nomine Siracoſt nuncupa-us. Eſt autem ros quidam in eas arbores delabens, ıt gummi ex eis deſtillans. I. Xirqueſt. Xircaſt. Siracoſt.

ALTERVM genus dictum Tiriamiabim aut Trungibim, vt vertit Bellunenſis, in Carduis naſci ɪrunt, granis quàm Coriandrũ maioribus, colore in-ɪr rufum & rubentem medio, quæ ex tribulis decu-ıuntur. Vulgus Plãtæ fructum eſſe putauit, ſed Gum ıi aut Reſinam eſſe reſcitum eſt. Huius vſus præfer-ur à Perſis, ei qua vtimur; quoniam eam qua vtimur ueris exhibere non audent, niſi decimũ & quartum nnum exceſſerint. Ego tamen ab eo tempore quo huc lelatus ſum, ea vti non deſtiti, & ſine moleſtia pur-ɪare ſemper deprehendi. II. Tiriamiabim. Trungibim.

TERTIVM genus magnis glebis aduehitur, ıdmiſtis plerunq; folijs. Calabrınæ perſimilis eſt hæc Manna, pluriſq; æſtimatur: defertur autem ex Baço-ɪa vrbe Perſica admodum celebri. III.

ADVEHITVR interdum Goam in vtribus a-liud genus ex Ormuz emporio, melli candido depura-ıo perſimile: ſed facile corrũpitur in hac regione, pro-pterea quòd vitreis lagenis non aſſeruetur. Mannæ genus aliud.

* Conſule commentarios Matthioli in lib. 1. caput ve-rò 73. Dioſcoridis. Illic enim tum veterum Græcorum, Latinorum, & Arabum opiniones recenſet, tum etiã Re-centiorum ſententias de Manna refellit. Eius verò, aucto-riſque noſtri, atque adeo omnium qui de hac re haſtenus

ſcripſe-

ſcripſerunt opiniones refutat Donatus ab alto mari tra-
ctatu de Manna.

De Tabaxir CAP. XII.

CVM *Spodium tam multas Arabum magni nominis & inſignis doctrinæ Auctorum compoſitione ingrediatur, quas intro aſſumere licet: non mirum eſt ſi dubitatio orta ſit, an illorum Spodium cum Græcorum Spodio quod metallicum eſt, & minimè intro aſ-*

Spodium vnicum.

ſumi poteſt, idem ſit. Sed, vt verum fateamur, vnicum eſt in orbe Spodiū, ſiue Pompholix, ab Arabibus Tutia *vocatum, in cuius penuria Græci* ἀντίσποδα *parabant.*

HVIC *autem dubitationi & errori anſam præbuit* Terentianus ille Dauus *omnia turbans, videlicet Gerardus Cremonenſis, in Rhaſ. ad Alm. libr. 3. cap. 36. qui* Tabaxir *Arabum interpretatus eſt Spodiū, quū non minus inter ſe differant, quàm albus & ater color. Eius errorem omnes Arabum interpretes Latini ſequuti ſunt,* Tabaxir *Spodium vertentes.*

PERICVLOSÆ *autem ſunt vocabulorum verſiones & immutationes, præſertim in re medica, debentq́; medicamentorum nomina potius non interpretata relinqui, quàm perperam Latina reddi.*

Tabaxir.

CETERVM, *vt ad rem redeamus,* Tabaxir *vocabulum eſt Perſicum, ab Auicenna lib. 2. cap. 617. et aliјs Arabibus è lingua Perſica deſumptum, nihilq́; aliud ſonat quàm lactens humor, aut ſuccus liquórue alicubi concretus: quo nomine etiam* Arabibus & Turcis *hoc medicamentum cognitum eſt.*

VOCATVR autem ab indigenis Sacar Mam
a,quaſi dicas Saccharum de Mambu,quoniam Indi
undines, ſiue ramos arboris illud proferentes Mam
a vocant. Attamen nunc etiam Tabaxir vocare cœ
runt,quoniam eo nomine petitur ab Arabibus, Per-
et Turcis, qui id mercimonij cauſa ex India in ſuas
iones exportant.

Sacar Mambu.

Tabaxir.

MAGNO emitur hoc medicamentum pro pro-
itus eius ratione. Eius tamen commune precium in
abia eſt,vt pari argenti pondere ematur.

Tabaxir mira caritas.

ARBOR in qua gignitur interdum magna eſt et
ar Populi procera: interdum minor,ramos vt plu-
um erectos (niſi quod pulcherrimos quoſq; interdũ
uruant ad pergulas & deambulacra, apud Indos
uentia, conſicienda)frequentibus nodis diſtinctos,
ni tamen longitudine ab inuicem diſsitos, habens;
um Oleæ longius. Inter ſingula internodia liquor
dam dulcis generatur, craſſus veluti amylum con-
um & ſimili candore, interdum multus, nonnun-
m verò perpaucus. Sed non omnes arundines ſiue
ii eum humorem cõtinent,at ij duntaxat quos Bi-
ger,Batecala, et pars Prouinciæ Malauar profert.

Tabaxir hiſtoria.

HIC autem liquor concretus interdum nigricãs
cinereus inuenitur, ſed non ideo improbatur, quo-
m aut ob nimiam humiditatem, aut quòd diutius
o incluſus permanſerit,hunc ſibi colorem conciliat:
autem ob arborum incendium hanc nigredinem
uirit,veluti nonnulli putarunt. Nam etiam in niul
amis quos non contigit ignis,niger inuenitur.

MEMINIT huius Rhaſes, libr. de re med. 3.
cap.

*cap. 36. ſed omiſſa generatione, ſolas vires recenſet Serapionis autē libr. ſimpl cap. 342. exemplar tēpori vitio corruptum eſſe veriſimile eſt, quandoquidem S*raiſcir *pro* Tabaxir *legat.*

Auicennæ lapſus.

AVICENNA *lib. 2. cap. 617. vult ex arundinum radicibus crematis fieri: ſed eius opinionem falſam eſſe ex ſupradictis manifeſtum eſt.*

σποδός. Tutia.

CETERVM *σποδὸς, quæ Arabum eſt Tutia, aliud, vti diximus, eſt medicamentum, cuius hiſtoriam ex Græcis petendam cenſeo. Huius penuria antiſpodia fieri cenſent nōnulli ex oſsibus Elephanti: ſed quàm id falſum ſit, ego iudicare poſſum, quippe qui Elephantorū oſſa nullius eſſe vſus, ſed ea ab incolis abijci ſciā.*

Antiſpoda ex oſſibus Elephanti nulla.

PORRO, *quoniam peruerſa Cremonenſis interpretatio tot errores nobis peperit, in poſterum vti cenſeo Spodo ſiue Tutia in medicamentis à Græcis deſcriptis, quæ nuſquam niſi externis remedijs hoc medicamentum admouent:* Tabaxir *verò legitimo in Arabum compoſitionibus, quæ vt plurimum intus in corpus ſumuntur.*

Tabaxir facultates.

CETERVM *ex Medicorum tum Indorum, tum Arabum, Perſarum & Turcorum teſtimonio* Tabaxir *internis & externis conuenit ardoribus, tū etiam bilioſis febribus & dyſenterijs.*

De Tutia CAP. XIII.

AVICENNA *lib. 2. cap. 703. Tutiam in India inueniri ſcribit. Huic etiam ſuffragatus Serapio, lib. ſimpl. cap. 422. Tutiæ quoddam genus Indicū eſſe aſſerit.*

SED

SED vt verum fatear: Nulla per vniuerſam Inam, nobis ſaltem cognitã, Tutia inuenitur, ſiue Grærum πομφὸς: aut æs, aliúdue aliquod metallũ ex quo nflari Tutia poßit. Sed ea Tutia qua nos hîc vtimur, uamq; in Luſitaniã & Hiſpanias, reliquasq; occiden les regiones exportant, è metallicis conflata non eſt, d ex eorum eſt genere quæ Dioſcoridi ἀντίσποδα ap ellantur. Mihi enim retulit Mercator, harum, ſimiumq; rerum curioſius indagator, ſe certò accepiſſe à Perſicis Negociatoribus, hanc Tutiã in Quirmon Periæ regione & Ormuz finitima (vbi etiam laudatißinum totius Perſiæ cuminum naſcitur) fieri, atq; conlari è cineribus arboris cuiuſdam iſtic naſcentis nomi e Goan, quæ fructum eiuſdem nomine profert, corice & putamine conſtantem: corticem verò & nucleum, qui putamine clauditur, edules eſſe. Hanc Tutiam Alexandrinam vocari, non quòd in Alexandria fiat: ſed quòd ex Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexandriã exportetur, ex qua tandem & Italiæ * & Galliæ communicatur.

Tutia Luſitanorum.

Goan arbor.

ἀντίσποδα Alexandrina.

* Imo vt Matthiolus ſuis in Dioſc. commentarijs libr. 5. cap. 46. cenſet, caducia potius ex ærarijs Germaniæ fornacibus petita vtuntur, tum Italiæ, tum Germaniæ atque Galliæ officinæ. Attamen ſi paulò diligentiores magisq; curioſi eſſent Pharmacopolæ, facile Pompholygem ex iiſdem fornacibus accipere poſſent, & ſua antiſpoda, quę, vt idem auctor eſt, plerumque ex boum oſsibus concrematis parant, omnino reijcerent.

De Ebore CAP. XIIII.

OSSIVM Elephanti non modò in Medicina nullus eſt vſus (tametſi nonnulli falſo tradant ex hu

cre-

crematis ſpodium parari) ſed nec inſtrumẽtis & operibus faciendis. Dentium duntaxat materies expetitur. Nam quod Aegineta lib. 7. cap. 3. Elephanti vngulas medicum in vſum vſurpari tradit, falſum eſſe puto.

Dentes Elephantini dútaxat expetiti.

APPELLATVR *autem Arabibus Elephantus* Fil : (*ipſe verò dens* Cenalfil, *quod dens Elephanti eſt*) *in Guzarate & Decan*, Ati: *in Malauar*, Ane: *in Canara*, Açete: *Aethiopibus*, Ytembo: *nullis verò nationibus quod ſciam* Baro, *licet Simon Genuenſis* * *id affirmet.*

Fil. Cenalfil. Ati, Ane. Açete, Ytẽbo Baro.

NVLLIVS *in medicina vſus ſunt ipſi dẽtes apud Indos : ſed duntaxat ab Arabibus & Turcis vſurpantur ex Auicennæ præſcripto in iiſdem remediis quibus nos vtimur. Verùm in operibus & inſtrumẽtis monilibusq́ fabricandis tantus eorum eſt vſus, vt ex ea Aethiopiæ parte quæ eſt à Sofala, vſq; ad Melinde, ſingulis annis in Indiam deuehantur millies ſexcenta pondo, præter eos dentes qui ex pleriſque Indiæ regionibus conuehuntur. Huius Eboris pars in Chinarum regionem defertur: maxima verò & potiſsima pars Cambaya deuehitur. Eſt enim certum ſuperſtitionis genus à Dæmone mulieribus eius regionis inſtitutum, vt è vita ſublato aliquo ex ſanguine iunctis, ilico omnia monilia (quorum viginti ex ebore confecta ſingulæ mulieres in brachiis gerunt, fiunt tamen & ea interdum è teſtudinum teſtis) confringant, & poſito luctu noua inducant. Ingẽs verò eſt apud eos Eboris precium, pro dentiũ magnitudine: ſiquidẽ minores dentes non adeo magno æſtimantur; magni verò, ingentis ſunt precii.*

Magnus Eboris apud Indos vſus.

Superſtitio Indicarum mulierum.

HA-

Habent *autem ſinguli Elephanti binos den-* Elephantini dentes non ſunt decidui.
es in maxilla ſuperiore, ſed non deciduos & denuo re
ſcentes, vt putarunt nonnulli. Feminæ verò ijs ma-
ā ex parte carent; tametſi nonnullæ dentibus vnius
lmi longitudine præditæ ſint. Mactantur ab Aethio Elephāti crudis carnib.
bus Elephanti, vt eorum cruda carne veſcātur: den- Æthiopes veſcuntur.
s verò ad nos mercimonij gratia tranſmittunt vimi
bus, ſiue laqueis colligatos, quod facit vt putem ma-
ra apud eos Elephantorum armenta inueniri, quàm
oum in Europa.

Porro *Elephanti natura melancholici ſunt*
dmodum, noctu pauent & inſomnijs metum incu-
entibus diuexantur. Sed præſens remedium eſt, ſi eo-
*m rectores (*Naires *lingua vernacula vocantur) il-* Naires.
rum tergis inſideant, ſemperq́; eos alloquantur, ne
rmiant. Alui profluuio plerunq; laborant; interdum
rò adeo in Zelotypiam rapiuntur, vt efferentur, &
odammodo furibundi reddantur, diſrumpantq́; ca-
nas & vincula. Eius autem mali curatio eſt, ſi recto-
s educant eos in agros, & grauiter obiurgent.

Ceterum *præter id miniſterium quod vehen* Elephantorū vtilitas.
is oneribus præſtant, & tormentis bellicis è loco in lo-
ūm commutandis, ſolent bello vtiles eſſe Elephanti;
terdum enim capite & pectore armati equorum mo
in bellum educuntur. Sed qui his in prælijs vtuntur,
l ſolum emolumenti referunt, quòd aduerſariorum
cies proturbent: & tamē interdum etiam, veluti in-
llexi, non ſine ſuorum pernicie retro cedunt. Non-
ulli ſunt Reges, qui interdum mille huiuſmodi Ele-
hantos in præliū educūt, alij plures, pleriq; pauciores.

Elephantorũ pugna.

CRVDELE eſt id ſpectaculũ, quando Elephanti veluti monomachia præliantur: ſiquidem non mod dentibus ſinguli ſuum aduerſarium impetere ſtudent ſed magno interdum impetu capitibus concurrunt, v alteruter eorum, capite confracto, in planiciem cadat

FALSVM eſt quod quidam de maris & femin congreſſu tradiderunt, quandoquidem haud aliter cõ grediantur quàm reliquæ quadrupedes.

MVLTA Plinius libr. 8. cap. 1.2.3. & ſeq. d Elephantis ſcribit, ſed pleraq; parum probanda, & h ctenus non experta. Quod verò in Taprobana inſul maiores, dociliores, bellicoſioresq; Elephãtos gigni tr dit: verum id eſt ſi Taprobanam intellexerit eam in ſulam quæ nunc Zeilan vocatur. Nam, vt poſtea dice mus, huius inſulæ Elephanti reliquis omnibus præcel lunt, eorumq; imperia reliquos agnoſcere ſcribunt Eius etiam cum Rhinocerote inimicitiæ meminit id Plinius, lib. 8. cap. 20. eorumq; pugnas deſcribit.

Taprobana Zeilan fortè.

Rhinocerotis hiſtoria.

EST autem Rhinoceros vaſtum animal cornu i nare gerens, quod difficulter domari poteſt. Multos i Cambaya Bengala finitima, & Patane inueniri tra dũt, & ab incolis Gandas vocari. Mihi hactenus Rh nocerotem videre non contigit: illud tamen ſcio Ben gala incolas eius cornu aduerſus venena vſurpare, vn cornu eſſe exiſtimantes, tametſi non ſit, vt ij referun qui ſe probè ſcire autumant.

Gandæ.

Monoceros.

CETERVM de Monocerote tam incerta om nia ab Auctoribus referuntur, vt illos eum haudqu quam vidiſſe manifeſto appareat. Ego hoc loco refer quæ à viris fide dignis accepi. Inter promontorium B

æ ſpei, & aliud Promontorium vulgo de Currentes
nuncupatum vidiſſe ſe affirmabant terreſtre quoddam
animalis genus, licet mari etiam delectaretur, quod ca
put & iubam equi haberet (minimè tamẽ marinum
equum eſſe) cornu præditum duos palmos oblongo, mo
bili, quodq́; nunc in dextram, nunc in ſiniſtram ob-
uerteret; modò illud attolleret, modò demitteret. Id a-
nimal cum Elephante ferociter præliari, eiusq́; cornu
aduerſus venena laudari. Eius experimentum factum,
propinato duobus canibus veneno: alterum enim canẽ
cui dupla quantitate propinatum eſſet venenum, ſum-
pto huius cornu puluere ex aqua, conualuiſſe: aliũ ve-
rò cui exigua quantitate venenũ eſſet datum, nec ex-
hibitum hoc cornu, ſtatim mortuum corruiſſe.

CETERUM non modò vernaculam linguam intelligunt, ſed etiam peregrinas ſi eas edoceãtur. Gloriæ ſunt cupidi, beneficiorum memores, iniuriarum verò haudquaquam obliuiſcuntur, & vindictæ cupidiſſimi ſunt. In ſumma huic animali nihil deeſſe videtur ut ratione præditum appareat, præter loquelam: tametſi non deſint qui in Cochin publicum inſtrumentũ (atteſtationem vocant) ſe vidiſſe aſſerant, quod referret Elephantum aliquando iſtic loquutum, petijſſeq́; à ſuo rectore (quem in Malauar Naire, in Decam verò Piluane vocant) cibum. At rectorem reſpondiſſe, Lebetem in quo illi Orizam coqueret, pertuſum eſſe, eũ tamen ad Cacabarium deferret obturandum, deinde illi Orizam ſe cocturum. Lebetem promuſcide ſumptum Elephantus ad Cacabarium defert. Is Lebetem reparat, ſed rimam quam non animaduerterat, inobtura-

Elephanti docilitas.

turatam relinquit. Lebetem cùm retuliſſet Elephãtus, Rector in eum Orizam cum aqua coquendam iniicit, ſed cùm per rimam effluere conſpiceret aquam, rurſus Elephanto tradit conſarcinandum vt ferat. Eũ denuo ſumptum defert Elephas. Cacabarius de induſtria lebetem ſe reparare ſimulans, rimã auget. Defert Elephantus lebetem ad mare, & aquam haurit, quam dum effluere videt, lebetem intelligit non reparatum: ad Cacabarium redit magno barritu intonans, quaſi de eius perfidia conquereretur. Cacabarius tandẽ lebetem probè ferruminat, & reparat. Sed ei Elephãtus non fidens, denuo ad mare profectus, aquam haurit, quam cum continere lebetem animaduertit, domum redit, & orizam in eo coctam edit. Viuunt etiamnum qui hoc ſpectaculum ſe vidiſſe affirmant, loquutum tamen aſſerere non auſint.

Rex Sian.

Elephantus candidus.

RVMOR *eſt Regem Sian, in cuius regno præſtantiſſimi poſt Zeilanos inueniuntur Elephanti, candidũ Elephantum habere, eumq; propterea Regem candidi Elephanti per excellentiam appellari.*

Rex Regu.

Elephantorũ venatio.

RETVLIT *mihi amicus fide dignus, ſe duas Elephantorum venationes vidiſſe, ad quas profectus eſſet Rex Pegu cum infinita hominum multitudine, ſiquidem in prima ducenta hominum milia fuerunt. Amplectuntur illi in orbem totum eum locum in quo Elephantos ſua paſcua habere norũt, deinde paulatim orbẽ ſiue hominum coronam contrahentes, tandem in medium concluſerunt non modò ingentem Elephantorum multitudinem (ſiquidem ea venatione quatuor milia capta ſunt) ſed & alia animantia, veluti apros,*

tigrides,

grides, partim viua, partim iaculis confixa. Omnes autem Elephantos dimiſit, præter ducentos tum adultos, tum iuniores, ne ſuam regionem Elephantis depopularetur. Eos verò domarunt in hunc modum. Magnis trabibus eos ſepientes, paulatim circum, quo concluduntur, in anguſtius contrahebant, donec ſingulos Elephantos vix locus caperet: deinde funibus è vimine contextis eorum pedes & dentes aptabant, vt Elephanti ſe mouere loco non poſſent. Hos binis funibus vinctos ſubibant rectores, & calcibus impetentes, tum iaculo ferientes, perpetuo ſe verberaturos & tandem fame enecturos minitabantur, niſi eſſent morigeri. Sin verò eſſent morigeri, oleo ſe peruncturos, & cibos ſubminiſtraturos pollicebantur. Deinde ſingulos educebant & lauabant, lotis ſingulis binos Elephantos domeſticos & iam domatos admouebant, inter quos utrinq; coërcerentur. Hac ratione domitos fuiſſe referebat.

ALIAM præterea Elephantos capiendi rationẽ idem mihi narrauit. Intellexerat idem Rex Pegu ingentem Elephantum in ſyluis oberrare, vt eum caperet, aliquot Elephantos feminas domeſticas eo mittit, prius commonitas ne cum Elephantis congrederentur, ſed ſignis indicarent ſe primùm cõgreſſuras vbi ad ſua ſtabula perueniſſent. Poſteaquam eo veniſſent feminæ, ſtatim eas ſubſequuti ſunt Elephanti cum illis paſcentes, donec in vrbem Pegu, quæ admodum vaſta eſt, deducti eſſent. feminæ ad ſua ſtabula remearunt ſubſequentibus eas Elephantis. Eductis inde feminis, ſolos Elephantos concluſos, eadem, quam ſuprà retu-

limus, ratione domarunt.

Elephantos domandi ratio.

IVNIORES *etiam verberibus, obiurgationibus & fame, interdum verò beneficijs domantur. Maiores verò magnis ædibus concludunt quæ multas habent ianuas anguſtas, è quibus qui Elephantos domare volunt, iacula & ſpicula in eos conijciunt, donec iam feßi, vulneribusq́; & fame propè ſint enecti. His deinde rectores ſignificant eos ſe ita exercitaſſe vt feritatē deponerent: quòd ſi humi ſe proſtrauerint, beneficia in eos collaturos pollicentur, procumbunt Elephanti, lauantur, vnguntur oleo, & cibus datur: deinde ſingulis ferè momentis interrogantur qui valeant, quid petant. His rationibus paulatim edomantur.*

Plinij lapſus.

MANIFESTVS *autem Plinij error in eo deprehenditur, quod Elephātos minimo ſuis ſtridore terreri & retro cedere ſcribit lib. 8. cap. 9. Nam plerunq; ſues Elephantorum ſtabula ingrediuntur, nec eis terrentur, aut eorum præſentia quidquam commouētur. Sed & in ſyluis Malauar multos ſues cum Elephanti verſari certum eſt. Illud verum eſt, quòd mures oderit quemadmodum idem tradit. Nam ſi mures in ſuis ſtabulis verſari ſenſerint, nunquam niſi contorta in ſe & conuoluta promuſcide Elephanti dormient, ne eā mures ingrediantur & mordeant: eadem planè ration formicas abhorrent.*

Elephantus murē odit, & formicas.

And. Lacunæ lapſus.

MIRARI *ſubit, à quo Andreas Lacuna lib. 2 cap. 50. com. in Dioſc. edoctus, foßile & minerale e bur inueniri ſcripſerit, quandoquidem nihil à veritat magis alienum ſit.*

Fuchſij error.

NEC *minus Fuchſium lib. de Compoſ. med. mi*

ror

or, qui nullibi verum ebur reperiri ſummo errore ſcri ſit: cùm tot ſint Elephanti per vniuerſam Indiam & Aethiopiam.

* Vulgaria Simonis Genuenſis exemplaria huius meminiſſe non reperio.

De Elephantorum docilitate & induſtria multa apud auctores leguntur. Sed & recẽtibus exemplis eorum induſtria & docilitas eſt cognita. Nónne Elephantus quem ante triennium hic in Belgico vidimus, quemq́ue ad Maximilianum Cæſarem Rex Catholicus mittebat, ſummũ docilitatis & intellectus propemodũ humani ſpecimen nobis præbuit? Attamẽ adhuc erat iunior, nec nonum annum exceſsiſſe ferebatur.

De Canella CAP. XV.

Tam longa difficiliq́; via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam conſequi Veteribus haud facile fuerit. Hinc factum vt mille fingerentur fabulæ, quas Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum erat precium, maiorq́; in hominibus lucri cupiditas, adulterabantur aromata, & hac ratione fiebat, vt diuerſa illis inderentur nomina, tametſi plerunq́; eiuſdem eſſent generis. Herodoti fabulæ.

Propter locorum igitur diſtantiam, & minus frequentatas has regiones à Negociatoribus, proè cognita Caßiæ hiſtoria veteribus non fuit. Nã qui iam Ormuz & Arabiam deuehebant, Chinenſes (vt infrà dicemus) erant; Ex Ormuz deinde in Alep Emporium totius Syriæ nobilißimum ab alijs negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde eam ad Græcos deportabãt, aut apud ſe naſci, aut in Aethiopia dicebãt, multisq́; cum ſuperſtitionibus cædi, diuidiq́; à ſacerdo Alep Syriæ emporium.

CANELLAE FOLIVM ET BACILLVS.

te in

e in ternas partes, quarum vnam Deo poneret, alteram Regi, tertiam ſacerdotibus *.

* Paulo aliter Plin. libr. 12. cap. 19.

Cetervm neq; Caſſiam, neq; Cinnamomum apud Aethiopes, aut Arabes naſci, noſtrorum Luſitanorum nauigatione palam factum eſt, qui totam illam oram circumlegerunt, magnaq́; ex parte terreſtri itinere peragrarunt, nullam autem Caſſiam aut Cinnamomum vidiſſe affirmãt. Huc adde quod ipſimet Arabes Canellam dictam hinc petunt, eiusq; preciũ apud eos intenditur, quoties hinc eò non defertur.

Caſſia neque Cinnamomũ apud Æthiopes naſcitur.

Dicet aliquis Canellam quidem apud eos non naſci, & propterea ab Indis petere; ſed legitima Caſſia & vero Cinnamomo eos non carere, fortè autẽ à Barbaris & inconditis populis ignorari. Familiares habeo eruditos viros Medicos Arabes, Turcos & Coraçones, qui omnes Canellam craſſiorem, Caſſiam ligneam appellant. Præterea nonnulli ex noſtris totam Aethiopiã ſub Aegypto (quam nunc Guineam vocant) nõ ſolum ſecundum mare, ſed & in mediterraneis peragrarunt, alij ab inſula D. Thomæ nuncupata vſq; ad Sofala & Mozambique & inde Goam penetrantes, alij pleriq; à Promontorio Bonæ ſpei (cùm naufragium paſſi eſſent) vſq; ad Mozambique & Melindã, ita vt vtrãq; Aethiopiam ſuprà & infrà Aegyptum perluſtrarint; nulla tamen his conſpecta eſt Canella vel Caſſia.

Guinea.

Promontorium Bonæ ſpei.

Cvm igitur orbis nunquam ita fuerit cognitus vt nunc eſt, præſertim Luſitanis, veriſimile eſt non defutura huiuſmodi Aromata & celebria medicamenta qualia ſunt Cinnamomum & Caſſia: ſed abundantiã ipſam, hanc nobis dubitationem parere.

NEQVE *enim (tametſi noſtri minimè curioſi fuiſſent) credendum eſt ipſos incolas tam nobilia Aromata tacituros. Nam quemadmodum Barbariſsima*

Inſula D. Laurentij.

gens quæ inſulam D. Laurentij incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quendam Auellanæ magnitudine oſtendit, quod Garyophyllos redolet : eadem ratione credendum eſt Aethiopes Cinnamomum & Caſsiam adeò odorata medicamenta noſtris demonſtraturos fuiſſe.

Fructus Garyophyllos olens.

PORRO *Caſsia lignea Arabibus, Perſis & Indis* Salihacha *vocatur: à vulgo autem Indorum, eodem nomine dicitur quo Canella : nullam enim inter Canellam & Caſsiam differentiam faciunt. Neque, vt verum dicam, quiſpiam Caſsiam à Canella differentem vidit.*

Salihacha.

Canella eſt Caſſia.

CETERVM *quòd Canellæ diuerſa Cinnamomi & Caſsiæ nomina indita fuerint, occaſionem præbuiſſe puto Mercatores Chinenſes (nam Annales vrbis Ormuz produnt olim quadringentas naues è China vno eodemq́ue tempore eò appuliſſe) qui cum è ſua regione aurum, ſericum, vaſa murrhina (porcellanas vocant) moſchum, cuprũ, margaritas, aliasq́ue huiuſmodi merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant; ſandalum, nucem myriſticam, macerẽ, Garyophyllos, lignum aloës, contra in ſuas naues inferentes: quæ rurſus in Zeilan & Malauar diuendebant, indeq́ue ſumebant Canellam laudatiſsimam, ex Zeilan videlicet, et ex Malauar minus ſelectam, ſimiliter & ex Iaoa, vnde etiam piper, cardamomũq́ue euehebant, eaq́ue omnia deinde Ormuz aut in Arabiæ oram maritimam perferebant.*

rebant. Interrogati autem iſti Chinenſes quænam ſent hæc Aromata, & vnde ea adueherent, fabulas las narrabant quas recenſet Herodotus, vt his comentis earum mercium precia augerent.

CVM autem quæ in Zeilan nata eſſet Canellam, ab ea quam in Iaoa & Malauar ſumpſerant differre onſpicerent, diuerſa illis indidêre nomina, cùm tamẽ iuſdem generis eſſent cortices, pro ſoli cæliq; varietate ſolùm differentes, vt plerunq; idem fructus pro regionum & ſoli varietate ſuauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare ſolet. — *Canella Zeilanitica reliquas longè ſuperat.*

EMENTES ergo Ormuz incolæ eam Canellam à Chinenſibus, idcirco eam Darchini, quod Perſis lignum Chinenſe ſonat, appellarunt; deinde Alexandriã vehentes vt eam Græcis eò confluentibus carius venderent, Cinnamomum vocarunt, quod ſignificat lignũ odoratum, quaſi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canellæ, quæ ſcilicet ex Malauar & Iaoa delata eſſet, idem nomen quo in Iaoa appellatur, indiderũt, ſcilicet Cais manis, quod lingua Malaya dulce lignũ ſonat (hanc corrupto vocabulo Caſſiam Græci dixerunt) duo diuerſa nomina eidem rei imponẽtes. — *Darchini. Cinnamomum. Cais-manis. Caſſia.*

VSVS eſt autem Auicenna lib. 2. cap. 128. cum Rhaſe & reliquis Arabibus, vocabulo Perſico Darchini, vt pleriſq; alijs Perſicis ſolẽt. Nam Canella cuiuſcunq; generis Arabicè Querfaa & Querfe dicitur. Reliqua verò nomina Arabibus prodita corrupta ſunt, vt Darſihahan & ſimilia. Vocatur in Zeilan Cuurdo: in Malayo, vti dixi, Cais manis: in Malauar, Cameaa. Nam quod Serapio Darchini — *Querfaa, Querfe. Cuurdo. Cameaa.*

Arbo-

Arborem de China interpretatur, corruptum eſt exem-plar, & hæc interpretatio ab Interprete addita.

CETERVM *rogatos volo omnes cum Medicos tum Pharmacopœos, vt poſthac Caſsiæ loco Canellam deteriorem præſcribere deſinant, & ſelectiſsima vtantur, quandoquidem tanta nunc eſt eius copia. Tum etiam ne Caſsiam duplici pondere pro Cinnamomo in Compoſitionibus iniſciant, tametſi freti Dioſcoridis et Galeni auctoritate.*

SCRIBVNT *nonnulli Canellam noſtram veterum Caſsiam non eſſe, quòd (vt aiunt) nigricãs ſit, & inodora: aut, ſi ſit, Pſeudocaſsiam Dioſcoridis eſſe potius quàm legitimam. Fit interdum vt etiam hîc in India Caſsiam admodum deprauatam cum alia inueniamus non exigua quantitate (quoniam aut non bene parata fuit, aut non ſuo tempore cæſa) quandoquidem vix Aroma reperias corruptioni magis obnoxium quàm Canella eſt, præſertim ſi diu in naui perſtiterit. Eſt enim hæc regio putredini admodum obnoxia maritimis præſertim locis, imò quotidiana experientia videmus Canellam ſingulis annis multum de ſua illa odoris & ſaporis ſuauitate deperdere.*

SI *quis plura de Caſsia requiret, legat Manardũ lib. Epiſt. 8. Epiſt. 1: & Commentarios Matthioli, lib. 1. cap. 12. & 13. qui multis argumentis demonſtrant noſtram Canellam, legitimam Caſsiam eſſe. Sed quod Cinnamomum inueniri negent, in eo falluntur, cùm Caſsia, Cinnamomum, & noſtra Canella vnum idemq; ſint medicamentum.*

Cinnamomum, Caſſia, & Canella idem ſunt.

ANNOTAVIT *Lacuna lib. 1. cap. 13. in ædi-*

bus

s Indicis Vlyſsipone ſe omnia Cinnamomi genera à Cinnamomi ſiue Canellæ duo duntaxat eſſe genera.
teribus deſcripta obſeruaſſe. Sed ego hîc in India plu
duobus non obſeruaui, videlicet quod in Zeilan na-
tur, & quod in Iaoa & Malabar. Nam quod in Lu
aniam deuehi ſolet, Zeilaniticum omnino eſt. Pote-
autem fieri vt quinq; genera bonitate diſcreta in-
nerit, non autem genere diuerſa. Quod verò deinde
ldit de Cinnamomo cum Maria Stiliconis vxore re-
rto ſub Paulo III. P. M. fabuloſum prorſus vi-
tur.

FATENTVR nonnulli, Cinnamomum quidem
s habere, ſed non illud Moſyliticum quod à Dioſco-
de lib. 1. cap. 13. cæteris generibus præfertur; quodq;
eophraſtus lib. 9. cap. 5. multis nodis conſtare ſcri-
t. Sed his abundè ſatisfactũ puto ijs argumentis quæ
tè protulimus.

PORRO Cinnamomum ſiue Canellæ arbor ma- Canellæ hiſtoria.
itudine eſt Oleæ, interdum minor, multis ramis præ
a, non ijs quidem contortis ſed rectis fermè: folijs
ri quidem colore, ſed forma ad Citri folia accedente
on verò folijs Iridis vt fabuloſè quidam ſcripſere)
ribus candidis, fructu nigro & rotundo, auellanæ
è magnitudine aut exiguis oliuis ſimili. Eſt autẽ Ca
lla nihil aliud niſi ſecundus & interior arboris cor-
x *, nam hæc arbor duplici cortice munita eſt velu-
Suberis arbor, non eo tamen adeo craſſo et diſtincto.
xemptus ergo cortex craſſo illo & exteriori libro re-
rgatur: deinde per laminulas quadrangulas ſectus
mi abijcitur, atq; ita per ſe conuoluitur, vt trunci
ius rami integer cortex videatur, cùm tamen dun-
taxat

taxat partes ſint corticis in tubulos digiti craßitie co- uolutæ, truncus verò interdum femoris craßitudine r- periatur. Roſeum autem illum, ſiue ex cinereo vin- ſum colorem Solis calore contrahit: qui, non probè pa- ratus, candicans ſiue cinerei coloris ſit; nimijs verò ar- doribus Solis aduſtus, niger. Exempto cortice, tribu- poſtea annis ab ea arbore abſtinetur.

FREQVENTES *ſunt hæ arbores in Zeilan- ſolebatq́; vili emi Canella: ſed triginta abhinc annis nemo eam emere potuit, præter Procuratorem regior- negociorum, factorem vocant. Zeilanicis minores ſun- eæ quæ ignobiliorem Canellam præbent in Prouinci- Malauar & in Iaoa ſiue Iaua; non tamen adeo puſillæ, vt eas Plinius lib. 12. cap. 19. & Galenus lib. 1. de An- tidotis eſſe cenſent. Sūt verò omnes ſylueſtres & ſpon- te naſcentes.*

Canellæ arbor ſylueſtris.

NVSQVAM *alibi, quod ſciam, naſcitur Canel- la, tametſi Franciſcus de Tamara ſcribat in freto ma- ris Erythræi Cinnamomi arbores, & Lauros maris æ- ſtu interdum opertos inueniri: quoniam noſtri ſingu- lis annis per mare Erythræum nauigant, nullam tam- huiuſmodi arborem viderunt. Nam quòd ad Occiden- talis quam vocant Indiæ hiſtoriam attinet, non veriſi- mile videtur Canellam iſtic naſci, quādoquidem eam dicit calices glandesq́; Suberis modo ferre, cum legiti- ma Canella veluti oliuas ferat: ſed alia erit ſui generi- arbor. Nec, vti eadem refert, in China naſcitur; nam - Malaca Chinam cum alijs mercibus defertur. Intelli- go verò plurimam etiā Canellam in inſula Mindanao naſci & vicinis inſulis; ſed procul eæ à China abſunt.*

Nulla Canella in America.

Nulla item in China.

PV-

PVTARVNT etiam nonnulli in Alep naſci Ca
llam,quòd apud aliquot Scriptores præſcriptum in-
nerint Cinnamomũ Alipitinum:ſed ſciant non ma- Cinnamomũ Alipitinum.
s iſtic quàm in Hiſpanijs naſci. Verùm cùm ex his re
onibus Ormuz & inde Alep deuehatur, factum eſt
incorruptam Canellam inde in Europam aduectã,
 ipſa vrbe Alep denominarint. Tametſi autem Zei- Canella Zeilanitica.
nitica reliquis præferatur, inuenitur etiam interdũ
nobilis, qualis eſt quæ craßiori cortice cõſtat, minúſ-
ue in tubulos conuoluitur, quod non ſit eiuſdem an-
i: quo enim vetuſtior cortex, eò deterior. Quæ verò in
Malauar naſcitur, tota ferè eſt ignobilis, tantumq; à Canella Malauarica.
Zeilanitica differt, vt centenæ Zeilaniticæ libræ, decẽ
ureos pendant, Malauaricæ verò libræ quadringentæ
num duntaxat aureum.

EXSTILLAT ipſa radix liquorem Caphuram Liquor è radice Canellę.
edolentem. Sed rex vetuit radices vulnerari ne arbo-
es pereãt. Elicitur aqua plũbeis aut vitreis inſtrumen Aqua è corticibus, & è floribus Canellæ.
is ex ipſis floribus, ſed quæ fragrantia et odoris ſuaui-
ate ei cedat, quæ ex corticibus nondum exſiccatis eli-
itur, tametſi ex ſolis floribus elici auctor ſit Lacuna
ib. 1. cap. 12.

VTILIS eſt ſtillatitius hic liquor ad plurima: Aquæ Canellæ facultates.
nam ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex
auſa frigida prouenĩetes illico lenit, vt plerunq; ſum
expertus, faciei colorem commendat & oris halitum,
præterea ad condiendos ſuauioresq; efficiendos cibos
perquam idoneus.

EX Canellæ baccis oleum extrahitur, quemadmo Oleum Canellæ.
dum ex oliuis, ſeuaceum quodammodo & ſaponi Gal-
lico

lico ſimile, inodorum niſi calefactũ ſit, tunc enim Cinnamomum aliquantulum olet. Eo vtuntur aduerſu[s] ventriculi & neruorum frigidam intemperiem.

CETERVM *vt de nominibus generum Canell[æ] à veteribus traditis aliquid hîc dicam: fieri poſſe exiſt[i]mo, vt Zigir vocatus fuerit totus ille Chingalarum tr[a]ctus, qui eſt Zeilan. Nam Perſæ & Arabes nigros vocant Zangues, omnes verò Zeilan & Malauar incolæ nigro colore præditi ſunt. Moſyliticũ ab inſula Zeilan, quæ montoſa eſt, dici puto.*

Zigir.

PLINIVS *lib. 12. cap. 19. in Gebanitarũ portum Ocila vocatum deſerri tradit, qui nihil aliud eſ[t] quàm Chingalarum ſiue Zeilan portus.*

Zeilan inſulæ deſcriptio & vbertas.

CONTINET *autem Zeilan, ſiue Ceilan octoginta leucas in circuitu, triginta verò in longitudinem patet: polum eleuatum habet à ſexto ad nonum gradum, vberrima & laudatiſsima totius orbis inſul[a] (hanc nonnulli veterum Taprobanam eſſe volunt, ali[j] verò Samatram eam putãt) habẽs è regione & in con[ſ]pectu Promontorium de Comorin vulgo nuncupatũ. Populoſa eſt admodum, tametſi magna ex parte mon[t]oſa, cuius incolæ Chingalæ appellantur. Multæ iſti[c] nuces myriſticæ, Garyophylli, Piper, omnis generis præter adamantem gemmæ; margaritarum, auri, argent[i] magna copia. Siluæ omnis generis auibus ſcatent, pauonibus, gallinis, palumbis varij generis, multoq́ue venatu, ceruis et apris. Delicatiſsimi iſtic fructus, tametſ[i] ſponte naſcentes, ficus, vuæ, aurea mala ſuauitate reliqua totius orbis ſuperantia: ligno et ferro abũdat: multa Palmarum genera, optimiq́ue Elephantes ſummiq́ue ingenij,*

Taprobana.

Chingalæ, Zeilan incolæ.

*geniŋ, quibus reliquos obedientes eſſe ferunt. Fabu-ntur Indi iſtic eſſe Elyſios Campos, & in excelſo qui ic eſt monte (quem roſtrum ſiue acumen Adami vo ut) pedum Adami * veſtigia apparere.* Elephantis Zeilanicis reliqui patent.

ˆIn noſtra ſanè Canella interdum inuenies fragmenta æ non vidētur interior ille cortex, ſed omnino ſuperior erea quodammodo pellicula obductus. Plerique verò ouli, delibrati & craſsiori inæqualique cortice denu-ci videntur.

Cinnamomi verò duos ramulos in Belgico vidi: erum apud Generoſum Dominum Carolum à D. Au-maro: alterum apud C. V. D. Nicolaū Valdaura Bru-nſem medicum. Sunt verò ij recti, craſsitudine pollica-non enodes, ſed nodis quibuſdam ſiue ramulorum ve-gijs palmum ab inuicem diſsitis inſigniti. Cortex te-is eſt, ſubcinerei quodammodo coloris, iucundi odo-ſuauis guſtus, ſed qui ſua acrimonia aliquantulum lin-ā vellicet. Lignum certè inodorum eſt, & inſipidum, n minus quàm Salicis ramus, cui perquam ſimilis eſt. tinet autem cortex, ſuauem illam cum odoris tum ſa-ris iucunditatem (tametſi totis quadraginta aut am-us annis à ſua matre reuulſi ſint ramuli) atque eam etiā iorem quàm noſtra Canella, cuius foliū Clariſs. vir, Ioannes Plaça medicus ac Profeſſor Valentinus in Hi-nijs mihi dedit.

Lvdovicvs Roman. lib. 6. cap. 4. ſimilem fere no o Auctori Cinnamomi ſiue Canellæ deſcriptionem dit. At Maximil. Tranſ. epiſtola de Moluc. inſul. Cina omi arborem Punicæ mali ſimilem facit, quàm rectè, cio.

* Huius fabulæ meminit etiam Lud. Roman. lib. 6. na g. cap. 4. vbi de inſula Zeilan agit. Memorāt, inquit, in-æ diuum Adam, poſt lapſum illic fletu ac continentia nitudine ductum culpam redemiſſe. Id aſſequuntur ea niectura, quòd parentis adhuc viſuntur impreſſa pedū tigia, longitudine geminum palmum excedentia.

De Agallocho CAP. XVI.

Dioscorides *lib. 1. cap. 21. Lignū Aloës,*

quod ipſe Agallochum vocat, ex India atq; Arabia deportari, cute verius quàm cortice veſtitũ, & pro Thure ad ſuffimenta ſubſtitui ſcribit.

Lignũ aloës ex India duntaxat.

S E D *legitimum Lignum Aloës non niſi ex India deportatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, prius tamen ex India eò deportatum, vt pleræque aliæ merces. Nam in Arabia naſci non puto. Cute ſanè non veſtitur, ſed cortice vt reliqua ligna. Neq; veriſimile eſt pro Thure ad ſuffimenta ſubſtitui: ſed potius è contra pro Agallocho Thus ſubſtitui debuit, vtpote cuius ſemper maior copia fuit. Non ſolemus enim rariora & inuentu difficilia vulgaribus ſubſtituere: ſed contrà. Nam Thuris ſelecti centum pondo aureo duntaxat hîc emuntur, tametſi ex Arabia huc deportetur. Lignum verò Aloës, licet hîc natum, tres aureos pendit in ſingulas libras.*

Agallochum pro thure nõ ſubſtitui.

P V T A N T *nonnulli Plinio deſcriptum eſſe ſub Tari nomine, quod Tarũ, libr. 12. naturalis Hiſtoriæ cap. 20. ex confinio Caſiæ cinnamiq; per Nabatæos Troglodytas inuehi ſcribit.*

M E M I N I T *Agallochi Auicẽna duobus diuerſis capitibus, altero, lib. 2. cap. 742. videlicet, de Xylaloê & altero, lib. 2. cap. 14. de Agalugen. Solet enim de medicamento aliquo dubitans, duo, vt antè diximus, capita deſcribere, poſteriori plerunque plenius & accuratius omnia deſcribẽs. Priori, lib. 2. 742. ſcilicet, nomina recenſet & prouincias enumerat è quibus deportabatur. Sed in omnibus verum & legitimum Lignũ Aloës non naſcitur. Nam quod in Promontorio Comorin, Veteribus Cori dicto, & Zeilan inuenitur, lignum quidem*

Promontorium Cori.

idem odoratum eſt quod Lignum aloës ſyluestre vo Xylaloës
runt: attamen non eſt. Legitimum verò in Malaca
Samatra naſcitur, vnde à Chinenſibus ferebatur.
HALLVCINATVR autem Auicenna *, cũ
incolis elixari, vt omnem odorem eliciant, ſcribit.
EIVS plura genera enumerat Serapio lib. ſimpl.
.197. Indum, id in quadam Indiæ inſula inueni-
quæ Fiuma nominatur. Selectiſsimũ eſt nigrum,
od varium oſtendat colorem, ponderoſum. Mondu-
m à Mondel Indiæ vrbe denominatum. Seiſicum: po
mo Alcumericum, Seiſico bonitate cedens; tametſi
umeri non longius à Seiſi, quàm triduano itinere
et. Ceterum præſtare quod ſua grauedine in aquã
iectum non innatet, ſed ſtatim ſubſidat, quodq́;
ium flammis diu reſiſtat.
EGO ſanè quid per hæc vocabula ſibi velit Serapio
iè ignoro, & nomina admodum deprauata eſſe ex-
mo. Nam quid per Fiuma intelligat, neſcio: per
ndel, fortè Melindã intelligit: per Seiſi & Alcume
Zeilan inſulam, & Promontorium Comorin, à quo
luano itinere marino Zeilan inſula diſtat. Conie-
ris duntaxat vtor. In Comorin certè & Zeilan li-
quoddam genus odoratum prouenit, quod Aguila
ua, id eſt, Lignum aloës ſyluestre appellant, vt pau
ntè diximus. Eo cremantur Baneanum corpora, Baneanes.
s huius hiſtoriæ initio ab omni re animata abſtine-
lixi.
IDEM Serapio lib. ſimp. cap. 197. ramos ab ar-
e reſectos integro anno ſepeliri ſcribit, vt ita obru-
gallochi marceſcat cortex, lignumq́; purum dun-

taxat remaneat,adeo vt è ligno nihil erodatur. Ado collabentes ex Agallochi arboribus ramos , à flumin inundationibus raptos per circunſtantes regiones d ferri.In nonnullis ſanè veritati conſona refert , ſed quibuſdam veritatem aſſequutus non eſt. Quod ve fructum proferre rotundum piperis modo, & ruben refert,an verum ſit ignoro, cùm hactenus videre mi non contigerit,nec quenquam inuenerim qui aliqu do viderit:nec reliqui Arabes, Rhaſes, Auenrois , Iſaac eius vſquam meminerunt, tametſi Agallochi f cultates deſcripſerint.

Agallochi fructus.

M A G I S *autem fabuloſa ſunt eorum ſomnia q Agallochi arborem terreſtri tantum paradyſo prou nire , eiusq́ fragmenta fluminibus ferri fabulantu quàm vt refelli debeant.*

N E C *minus abſona ſunt quæ* Pandectarius *ca* 30.*de Agallocho ſcripſit. Nam quod* Chamælea *adu terari Agallochum ſcribit , à veritate alienum eſt o nino,cùm tota ea regione* Chamælea *non naſcatur.*

Chamęlea in regno Malacæ non naſcitur.

R V E L L I V S *lib.*1.*cap.*36.*verò tametſi per o nia veritatem non ſit aſſequutus,in pleriſq́ tamen h lucinatus non eſt. Quatuor quæ recenſet Agallochi g nera hactenus videre mihi nō licuit; ſed vnicum gen* Indicum *noui. Fieri poteſt vt reliqua genera legitim Agallochum non ſint,ſed lignum aliquod odoratum.*

Agallochi legitimi vnicum genus inueniri.

B E N E *etiam ſcribit Muſa exam.ſimpl. de Aga locho:in eo tamen fallitur,quod eius plures ſiluas in niri ſcribat. Nam raræ ſunt arbores.*

C E T E R V M *Agallochū dicitur Arabibus* Aga lugen & Haud ; *Guzarate & Decan incolis*, V

Agalugen, Haud,Vd.

quo

od vocabulum ex Arabico deſumptum videtur: in alaca Garro, ſelectiſſimum autem Calambac. Garro, Calambac.

ARBOR eſt Oleæ inſtar, interdum maior, fru- Agallochi hiſtoria. um aut florem videre non contigit, ob difficilem & iculoſam huius arboris diuturnam obſeruationem, quenter iſtic graſſantibus Tigribus. Allati verò miſunt è Malaca rami cum folijs. Ferunt autem recēs ſectum Agallochum nulla odoris fragrantia gratū e, nec niſi ſiccatum odoratum eſſe: imò eum odorem vniuerſam ligni materiem non diffundi, ſed in ip- arboris corde ſiue matrice coaceruari. Craſſus eſt e- n cortex, & ligni materies odoris expers. Haud ne- uerim tamen, quin putreſcente cortice & ligno, o- ſus ille & pinguis humor fugiat, & ad matricē re- lat, illamq; odoratiorem faciat, ſed vt odor Agallo- cōcilietur, minimè putredine opus eſt. Multi enim t adeo experti & dextri in Agallocho dignoſcēdo, etiam recens ſectum iudicare poſſint, ſit'ne odoratū urū, an nulla odoris iucunditate ſpiraturū. Etenim omni lignorum genere, aliud alio præſtātius eſt. So t autem Malacæ incolæ Agallochum repurgare an- quàm Negotiatoribus vendant.

PRÆFERTVR verò multum nigricans, cine- Agallochi delectus. s diſcurrentibus venis, ponderoſum, plurimo humo- pingui prægnans *. Probatio erit, ſi igne accenſum ltum humoris exudet; non ſi in aquam coniectum, innatet, ſed ſubſidat. Nam ſelectiſſimum quando- e innatat, nec ſubſidit. Guzarate & Decan incolæ ter ſupradictas notas, vt magna ſint fragmina re- irunt, quemadmodum maiores gemmas & Marga

ritas ceteris præferunt: perſuadent enim ſibi quo ma iora ſunt fragmina, eò plus facultatis in ſe continer

* Ego totam Agallochi hiſtoriam apud Auicennam l gi, ſed nuſquam eius mentionem feciſſe inuenio, ſalte in noſtris exemplaribus. Quare omnino dicendum Auctorem à noſtris diuerſa habuiſſe exemplaria.

* Eiuſmodi ex India Vlyſiponem adfertur, ſed mag æſtimant. Fiunt interdum ex eo ſpherulæ precariæ odo iucunditate & precij magnitudine commendabiles. F quentiores tamē ſunt eæ quę ex Xylaloë vt vocant ſylu ſtri, noſtro Auctori deſcripto, fiunt; tum ex alio ligni ge re quod mirum in modum Agallochū æmulatur, inoc xum tamen eſt.

De Sandalo CAP. XVII.

Sandalum. QVONIAM *Sandalum vſibus humanis va neceſſarium eſt, vtpote quod Cordis affectibus non p rum conueniat, de eo diſſerere non alienum duxi.*

Chandama. Sandal. APPELLATVR *autem in Timor inſula o nibusq́; prouincijs Malacæ vicinis* Chandama: *A bes corrupto nomine* Sandal *vocarunt, quos imit ſunt omnes in genere Mauritani cuiuſcunq; tandē*

Sercanda. *ſint prouinciæ: in Canara, Decan, & Guzarate* Se canda *dicitur.*

Sandali tria genera. PORRO *tria ſunt Sandali genera, Rubrum, bum, Pallidum quod Citrinum officinæ vocant. H autem omnia genera non naſcuntur vna in prouinc ſed magna locorum eſt diſtantia. Siquidem Rubr in Timor, vbi plurimum Album & Pallidum pro*

Ganges fl. *nit, non naſcitur: ſed in India intra Gangem fl. qu incolæ Ganga vocant, videlicet in Tanaſarim & m ritimis quibuſdam Charamādel. Huius deſcription non propono, quòd hactenus eam conſequi nō licuer*

Il

'ud autem certum eſt omne Santalum rubrum ex ijs
ıæ iam recitaui locis adferri. Rarus in hac prouincia
us vſus eſt, quod Indi duntaxat eo aduerſus febres
antur, reliquum in Luſitaniam & occidentales re-
ones defertur. Ex eo etiam interdum huius Prouin- Idola ex Sandalo rubro.
e incolæ ſua idola eorumq́ delubra fabricant: qua
re craßiora ligna magis expetuntur, maioriq́ pre-
o redimuntur.

Differvnt autē inter ſe Santalum rubrū Sandali rubri & Braſilij differentia.
Braſilium lignum, vtrumq́ inodorum. Nam San-
lum rubrum neq́ dulce eſt, neq́ inficit, quæ notæ in
raſilio manifeſtè deprehenduntur.

Ceterum Santalum Albū et Pallidum in In-
ı vltra Gangem naſcitur, plurimum verò in Timor Timor inſula portuoſa.
ſula, quæ vndique portuoſa eſt. Præfertur autem
od ad portum Mena inuenitur: eſt enim id haud-
aquam lignoſum, ſed totum ferè cor. Ad portū Ma-
mea eſt Santalum etiam pallidum: ſed illud multum
ni, parum cordis habet: Lignum autem à corde ſe-
ego, quoniam in corde tota odoris gratia cōſiſtit. Ad
um portum Camanaſe appellatum improbum San-
'um naſcitur, vtpote quod plurimi ligni ſit, & nihil
è cordis poßideat. Huiuſmodi eſt & illud quod ad
rtum Seruiago nuncupatum inuenitur. Sunt autē
ercatores in his diſcernendis adeo exercitati, vt con-
cto ligno, ſtatim indicare poßint vnde ſit allatum.

Invenitvr etiam Santalum album & pal-
um in Verbali, portu Iauæ, vehementer quidem odo
tum, ſed quod breui ſeneſcat, debeátque poſt an-
m multo ligno adempto eius odor reuocari, qui in

meditullio conſiſtit.

Santalũ pallidum odoratum.

PRIMVM *verò locum obtinet pallidum , quo*
odoratius eſt,ſed minori copia inuehitur. Etenim inte
innumeros Santali truncos vix quinquageſimus quiſ
que pallidus eſt. Nuper tamen à mercatoribus intelle
xi qui diu in ea inſula verſati ſunt, plurimum Santa
lum pallidum locis apricis naſci,tãtamq; inter vtriuſ
que Santali arbores eſſe affinitatem, vt pallidũ à can
dido diſcerni non poßit, niſi fortè ab ipſis incolis , qu
eas cæſas Mercatoribus vendunt.

Santali hiſtoria.

CETERVM *Santalum in nucis Iuglandis ma*
gnitudinem attollitur;folijs admodum virentibus,Le
tiſci æmulis: flos ex cœruleo nigricans : fructus Cera
magnitudine,primũ viridis,deinde niger, inſipidus &
facilè decidens. Inodoram ferunt eſſe arborem,niſi de
tracto iam cortice exſiccatam.

Magnus Santali vſus apud Indos.

MAGNA *Santali albi & Citrini quantitas pe*
vniuerſam Indiam abſumitur,quoniam omnes ferè e
ius incolæ,ſiue Mauritani,ſiue Gentiles, eo in morta
rijs lapideis contuſo & aqua macerato ſibi vniuerſum
corpus inungunt,deinde ſiccari ſinunt, ad æſtus corpo
ris tollendos & odoris conciliandi cauſa. Eſt enim hæ
regio admodum calida , & incolæ plurimum odoribu
delectantur.

Couchin & Goa Indiæ emporia.

ADVEHITVR *autem vtrumq; Santalum*
Luſitanorum liburnicis ex Malaca, & in Couchin &
Goa maxima totius Indiæ emporia inuehitur: perijt e
nim nunc Calecut ampliſsimum olim emporium. Ind
ſcilicet ex Couchin & Goa potißimam partem expo
tant in Malauar,Canara,Bengala,Decan,& Guza
rate

ate: minima verò defertur Ormuz, Arabiam, & Lu Santalũ palli dum rariſs.
taniam. Imo vix in Luſitaniam legitimum Citrinũ in Luſitaniã
eferri puto, cum multò pluris hîc ematur, quàm, in exportatur.
uſitaniam delatum, vendi poßit.

ANTIQVIORES *Græci Santalorum nõ me-minerunt, ſed Arabes duntaxat. Quid verò ſibi velint* Machazari *&* Mahazari *vocabula, quibus pallidũ antalum nuncupari quidam volunt, prorſus ignoro tametſi Monachi diſtinc. 8. cap. 261. Commentato-es in Meſuen* Machazari *explicent odoriferi) niſi ortè* Machazari *ſignificet è Malaca petitum, aut* Mazafrani *legendum ſit, quod pallidum aut croceo olore infectum ſonat.* Machazari. Mazafrani.

CETERVM *in pallidi penuria albi & rubri par es æquales præſcribendas non cenſeo, vt vult Sepul-veda, ſed potius ſolùm candidum: magis enim cũ pal-ido affine eſt album quàm rubrum.* Santali palli di penuriam candidum explet.

IN *exteras regiones delata Santali arbor etiã cre-ſcit. Vidi enim in Andanager totius regni Decã vrbe primaria, vbi regiam ſuam habet Nizamoxa, attamẽ non erat odorata. Habet autem Nizamoxa iſtic hor-tos ampliſsimos omni peregrinarum arborum, etiam noſtratium genere excultiſsimos, quæ fructiferæ ſunt.* Andanager vrbs. Nizamoxæ horti.

SIGNIFICATVM *mihi erat in inſula D. Laurentij Santalum etiam inueniri, & ipſos Aethio-pes incolas ſic aſſerere. Verùm poſtea Santalum non eſſe intellexi, ſed ligni duntaxat genus odoratum, cu-iuſmodi hîc plurima inueniuntur.* Lignum Santalo ſimile.

INVENITVR *& in Malauar odorati ligni ge-nus Santalo albo perſimile, quo ſe in febribus indigenæ*

 inun-

Sambrane lignum.

inungũt, lingua Malauarica Sambrane *appellatum*.

* Quantum ex hac Sandali deſcriptione colligere licet valde erit dubitandum an legitimum Santalum pallidũ habeamus, quandoquidem ſcribit vix in Luſitaniam deferri, quoniam eius precium maius ſit apud ipſos Indos, quàm apud Luſitanos. Fieri igitur poterit vt aliquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Sandalo obtrudatur. Certè candidum noſtrum planè inodorum eſt: & rubrum tametſi dulce inficit tamen, quam notam noſter Auctor in Santalo rubro non requirit.

De Betre CAP. XVIII.

FREQVENTISSIMO *in vſu eſt apud Indos Betre: ab inſtituto igitur alienum non erit ſi hoc loco eius mentionem fecero.*

Betre.

BETRE *maſticatum, amarum inuenitur: eam ob cauſam ei Arecam admiſcent, & calcis momẽtum, ſicq; præparatum ſuauiſſimi eſſe ſaporis affirmãt. Mihi ſanè cùm primum deguſtaui, propter amarorem ita diſplicuit, vt ab eo tempore ſemper abhorruerim, nec vnquam deguſtare potuerim.*

Betre cũ alijs mixtura.

SVNT *qui addant Lycium: potentiores verò & opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum aloës & moſchum aut Ambarum. Sic autem paratũ adeo ſuauis eſt ſaporis, oriſq; halitum adeo commendat ſua fragrantia, vt perpetuo ferè illud maſticẽt opulentiores, tum etiam alij pro facultatum ratione, tametſi non deſint qui Arecã cum Cardamomo aut Garyophyllis maſticent. In ſolitudinibus autem & remotioribus à mari locis caro venditur. Ideo fertur Nizamoxa ſingulis annis in id impendere trigeſies mille aureos Luſitanicos. Hæc ſunt eorum tragemata, hoc ab-*

euntem

ntem donant: atq; Rex ipſe interdum propria ma-
u potentioribus donat, alijs verò per manus famuli
i quem Xarabdar aut Tambuldar vocant. Sed Xarabdar. Tambuldar.
ia Betre venas habet aut coſtas ſecundum folij lon-
itudinem excurrentes, vngue pollicis (quē ea de cau-
 in acutum præſecant, non, veluti nos, in rotundum)
as eximunt, deinde admiſto calcis momento (quæ ob
xiguam quantitatem & materiam vnde cōflata eſt,
t enim ex oſtreorum teſtis concrematis, nullum no-
umentum adſerre poteſt) & Areca contuſa aut con-
racta, folium Betre complicant atq; in os coniectum
naſticant, priorem illum ſuccum expuentes (quod ta-
nen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur, dein-
le alia atq; alia folia ſimili modo præparata ſubſequē-
er ſumunt. Solent aliquem dimiſſuri, aut ipſi ab ad-
ſtantibus diſcedentes his folijs præparatis plena bur-
ſula ſericea abeuntem honorare. Nemo autem diſce-
dere ſuſtinet, donec Betre ſit donatus; id enim dimiſ-
ſionis eſt indicium.

CETERVM opulentiores aliquos adituri, hoc Betre vſus.
Betre maſticare pro more habent, vt odore os commen
dent. Siquidem apud eos ſummæ inciuilitatis eſt odo-
ratum non habere anhelitum: ita vt ſi tenuioris fortu
næ aliquem cum potentiori fabulari neceſſe ſit, manu
ori oppoſita id faciet, ne teter aliquis odor alterius na-
res feriat. Sic etiam mulieres viris congreſſuræ, Betre
maſticant ante quàm colloquantur, exiſtimantq; ad
laſciuiam ſummum eſſe illectamentum.

OMNES huius regionis incolæ id, ſumpto cibo,
mandere ſolent, alioqui cibos nauſeam quodammodo
moue-

mouere aiunt: & maſticare aſſuetis, oris halitum tetrum olere, ſi quando abſtineant.

Quando Betre eſu abſtinent.

SOLENT *ab eius vſu per aliquot dies abſtinere, quibus obierunt ſanguine iuncti, & in quibuſdam ieiunijs. Ab huius etiam eſu abſtinent, & humi ſe abijciunt Arabes &* Moalis, *hoc eſt Ali ſectatores dicti, decem diebus quibus ieiunant. Fabulantur autem iſti Ali ſectatores ſiti ſe morituros concluſos in quadã arce, multasq́ꝫ præterea fabulas addunt.*

Moalis ridicula perſuaſio.

Betre natales.

NASCITVR *Betre in omnibus Indiæ regionibus maritimis Luſitanis cognitis: nã in continenti non reperitur, niſi è maritimis allatum. Verum quidem eſt in Dultabado, vrbe opulenta in Decan, & Biſnagua inueniri, ſed minori certè quãtitate, quàm vt ad Perſas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormuz diſtat, inuenire haud erit facile. Nam neqꝫ regionem frigidam amat vt eſt China, neqꝫ ſolibus nimiũ aduſtã, vt Moſambique & Sofala.*

Betre, Pam, Siri.

Betre nõ eſſe folium indũ.

IN *Malauar vocatur* Betre, *in Decan, Guzarate, & Canam* Pam, *in Malaio* Siri. *Hallucinantur qui Betre folium Indum eſſe putant: in quo errore etiam verſatus ſum, cùm primum in Indiam appuli. Sed ſententiam mutare coactus ſum poſtea, à Nizamoxa, quẽ Nizamaluquo vocant, euocatus: cui medicamentum roborãdo ſtomacho iuſſus componere, ea ſimplicia quæ medicamentum ingrederentur enumeraui, addens, id folium quod maſticaret Folium indum eſſe. Ad quam vocem riſit ille (ſiquidem hoc vocabulum intelligebat) & Auicennam mihi oſtendit Arabica lingua conſcriptum qui diuerſis capitibus de folio & Betre agebat.*

Du-

Ducenteſimo enim quinquageſimo nono capite, lib. 2. de Folio indo, Cadegi indi illi nuncupato ſcribit, & ſeptingenteſimo ſeptimo capite lib. 2. de Betre, quod ille Tembul vocat corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum vocabulo, quod ab omnibus Tambul, non Tēbul dicatur. Huc adde quod ſi quem Arabem aut Aethiopem perconteris, qui vocetur Betre, ſtatim Tambul dicet. Cadegi indi. Tambul.

AVICENNA lib. 2. cap. 709. gingiuas confirmare eſt auctor, in quem etiam vſum ſemper ab Indis maſticatur, & paulò poſt ſubijcit, ſtomachum roborare, ob quam facultatem etiā ab Indis expetitur. Quod autem frigidam illi facultatem tribuat in primo gradu & exſiccantem in ſecundo: putauerim exemplar vitioſum eſſe, aut (quod eruditi Arabes arbitrantur) Auicennæ, in temperamēti deſcriptione, impoſitū eſſe, fit enim plerunq; vt vulgus erret in temperamenti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamomū, Cepa ſint frigida. Calidū autē et ſiccū eſſe Betre ad finē ſecūdi exceſſus ipſe expertus ſum, et ſic ex ſapore et odore cōijcio. Betre temperamentum.

EST autem Betre folium ſimile ferè Mali medicæ folio, oblongius tamen & per extremum arctius, venas, ſiue coſtas, vt diximus, per longitudinem excurrentes habens. Optimum cenſetur bene maturum, colore fulueſcente, tametſi nonnullæ mulieres præferant quod immaturum eſt, quippe quod maiorem ſonum edat in ore dum maſticatur. Corrumpitur, ſi recens à planta collectum diutius manibus tractetur. Betre hiſtoria.

FERT Betre in Maluccis fructum quendam contortum, Lacerti caudæ ſimilem, quem iſtic edūt, quod Betre fructus.

bene

bene illis ſapiat. Fuit id ſemen delatum Malacam, atque deguſtatum optimi ſaporis inuentum eſt.

SERITVR *autem Vitis modo, adduntur'q́; ſtipites & pedamenta per quæ repẽs ſe ſuſtineat noſtratis Hederæ modo. Quidam maioris quæſtus gratia Piperis aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curam, & aſsiduam rigationem deſiderat.*

* Betre ſiue Betle meminit etiam Aloiſ. Cadamuſt. cap. 75. Viri, inquit, & feminæ incedunt per vrbem Calecut eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt Betle. Hoc igitur inficit ora & dẽtes colore ſubruffo: hoc more abſtinẽt tantum obſcuro loco nati. Vbi verò ob funera pullam induunt veſtem in ſpeciem mœſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, vt & dentes præ ſe ferant mœrorem, & ſubruffo colori ſuccedit nigricans.

LVDOVICVS item Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. Rex Calecut quandoq; adductus ſuperſtitione, ad annum à re venerea abſtinet, & item animo deſtinat veſci nolle Betolis. Hæc ſunt folia quæ Aſſyrij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſsimas, &c.

De Folio CAP. XIX.

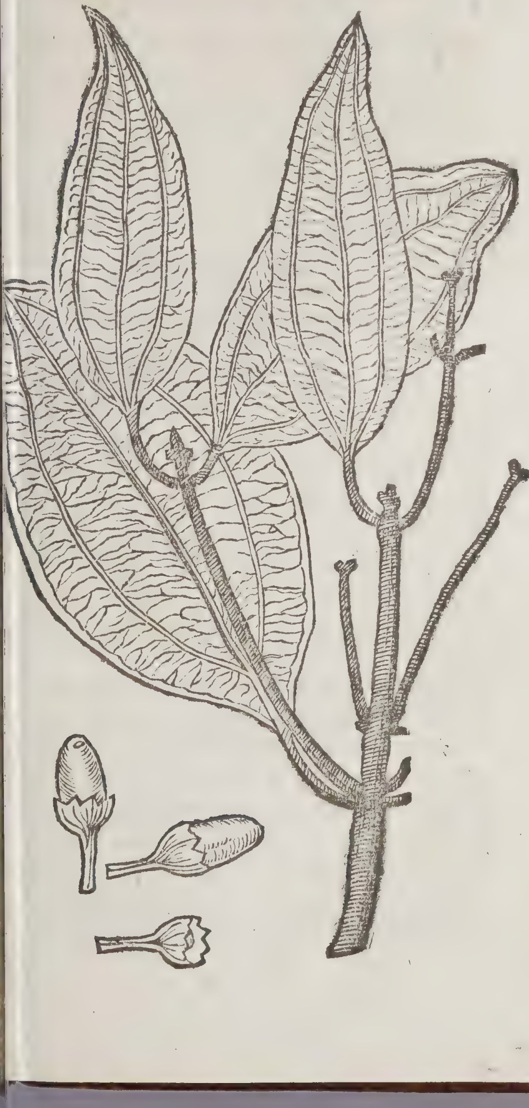
FOLIVM *indum à Betre differre, diuerſiſq́; capitibus ab Auicenna deſcribi, ſuperiori capite ſatis declarauimus: qua de re ſuperuacaneum duco eadem hîc repetere.*

Tamalapatra.

APPELLANT *autem Indi folium* Tamalapatra, *quam vocem Græci & Latini imitantes corruptè Malabatrum nuncuparunt. Arabes* Cadegi indi, *id eſt, Folium indum dicunt: ſiquidem interpres Auicennam verbum verbo reddidit. Itaq; non dicitur*

Malabatrũ. Cadegi indi.

TAMALAPATRA CVM SVO RAMVSCVLO.

citur Folium per excellentiam, ſed quoniam Auicenna lib. 2. cap. 259. ita vocauit. Nam quod Actuarius Mauritanos id Tembul appellare ſcribit, in eo fallitur vt alij plerique.

Folij hiſtoria.

EST verò Folium indum * Mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum, colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile dignoſcitur) odoratum, Garyophyllos quodammodo redolens, non tam vehementis odoris vt Nardus aut Macis: neque tam ſubtilis aut acuti vt eſt Canella.

Dioſcoridis & Plinij lapſus.

AT non aquis innatat hoc folium lentis paluſtris modo, vt ſcripſit Dioſcorides lib. 1. cap. 11. & hunc ſequutus Plinius lib. 12. cap. 26. quibus impoſitum eſt in huius deſcriptione. Sed naſcitur in procera arbore, procul ab aquis, cum multis alijs locis, tum in Cambaya. Et ſi ab aliquo Pharmacopola (quem ipſi Gandis vocant) Tamalapatra petieris, ſtatim te intelliget, quoniam vernacula eſt eorum lingua.

Gandis.

NON ſunt verò hæc folia tam validi odoris atque Spica Nardi, ſed ſuauioris, neque eo modo colliguntur vt Dioſcorides lib. 1. cap. 11. perhibet. Sed collecta in faſciculos colligantur, atq; ita veneunt. Dilutiori viridi colore nitent, non ex candido nigricant, & præferuntur integra quod facultas iſtis melius conſeruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt vt reliqua odorata.

AVCTOR eſt Plinius lib. 12. cap. 26. arborem eſſe in Syria folio conuoluto, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliorem tamen eius eſſe Aegyptum.

Lau-

*udatius tamen ex India venire: in paludibus ibi gi-
i lentis modo odoratius croco, ſalis guſtu, minus pro-
ri candidum, ſaporem eius Nardo ſimilem eſſe debe
, & cuius odor in vino ſufferuefacti antecedat a-
s, &c.*

A N *in Syria & Aegypto naſcatur ignoro: Per-
iſiui tamen à Medicis Memphiticis, Damaſcenis et
epitinis: ſed omnes vno ore negarunt aut in Syria
t in Aegypto gigni. At illud ſcio, neq; tam validi o-
ris eſſe vt Crocus eſt, neque Nardi eſſe ſapore. Quod
rò huius in vino ſufferuefacti odorem alios antece-
re ſcribit, ea tempeſtate verum id eſſe potuit, cũ igno
adhuc eſſent Benjui de Boninas, Ambarum, Moſ-
us, Calambuco (quod Agallochum præſtantiſſimum
) aromata odoratiſſima.* Malabatthrum neque in Syria, neque in Ægypto naſcitur.

S C R I B I T *Auicenna lib. 2. cap. 259. iiſdem fa
ltatibus præditum eſſe cum Nardo, foliaq; eſſe* Sai-
ſram, * *in paludibus generari, lentis paluſtris modo
uis innatare ſine radice; nonnullosq; putaſſe folijs
ymphea * eſſe ſimile; eiusq; oleum Laſerpitij facul-
tem habere & olei crocini, valentiusq; eſſe.* *Saheſefrani.

S E D *cùm certum ſit Arabes in hoc medicamento
ræcos per omnia ſequutos eſſe, & abundè ſatis Græ-
rum opinionem falſam eſſe demonſtrauerimus, plu-
in medium eſſe proferenda non duximus. In hoc au-
n omnes conueniunt, vrinam ciere, oris halitũ com-
endare, veſtes ab eroſione tueri, eaſdemq; cum Nar-
vires ſortiri.* Græci Malabatri hiſtoriam ignorarunt.

S V N T *ex recentioribus nonnulli, qui Malaba-
um ſibi ignotum eſſe ſcribant. Illi mea ſententia cor-*

datè loquuntur. At iJ falli videntur qui folium Garyophyllorum eſſe aſſerunt, quandoquidem regio vbi Garyophylli naſcuntur, bienniJ ferè itinere abeſt ab ea in qua Malabatrum prouenit.

Folium indũ Garyophyllorum foliũ non eſt.

SCRIBIT Franciſcanus quidã in Aethiopia gi gni, ſibiq; datum eſſe cum inſcriptione foliorum Canellæ. Sed valde hallucinatur. Nam in Aethiopia nulla eſt Canellæ arbor, neq; Folium ſimiliter. Fieri autem poteſt, vt ad eum miſſa ſint Canellæ folia cum ipſa Canella: ea enim non multum à Folio differunt indo, niſi quod Canellæ folium anguſtius & minus acutum eſt, tribusq; illis coſtis ſiue neruis caret, quos Folium indũ habere diximus.

Folium in Æthiopia nõ naſcitur.

Canellæ folium.

NON opus erat ἀντιβαλλομένῳ ſi diligentiores eſſent Pharmacopolæ & Medici Luſitani: ſiquidẽ tanta eius copia hinc exportari poterat, quæ vniuerſæ Europæ ſufficeret. Eius autẽ penuria, Canellæ foliJs vtantur, ſi ea nanſciſcẽtur: ſin minus, Spica Nardi, non autem Maci, vt voluerunt nonnulli. Iubet etiam Auicenna, lib. 2. cap. 259. interprete Bellunenſi, Thaliſafar * ſubſtitui, ſed quid ſibi velit Thaliſafar, plan ignoro.

FoliJ ſuccedaneum.

Taliſafar.

* Folium indum quale hîc Auctor deſcribit ad nos e tiamnum adfertur, ipſis tenuioribus ramis interdum ad huc inhærens, & integrum, quale nos hîc expreſsimus: g ſtu laurini ferè foliJ. Longè verò illud differt à Garyoph lorum folio, quod poſtea deſcribetur: ipſorum etiam t nuiorum ramuſculorum cortex aromaticum quiddam pit. Huius hiſtoriam cum Betre confundit Amatus ena ratione XI. & LXVIII. Cap. de Malabathro, & Ma bathrino.

CETERVM cùm nunc ſub prælo eſſet noſtra hęc E tome, accepi ab Ampliſsimo viro Domino Iacobo Ant n

io Cortuſo fructum quendam exiguum glandis formæ
ım hac inſcriptione. *Fructus Canellæ ex quorundam ſententia:*
aliorum verò ſententia Tembul conuoluoli in India. Eum, quo-
iam intellexeram interdum vna cum folio Indo vulgari
d nos adferri, atque id legitimum eſſe folium ex Garciæ
oſtri deſcriptione conijciam, (quandoquidem Tembul
uctus longè ſit diuerſus vt ex Betre deſcriptione collige-
licet) adpingendum hîc curaui ea magnitudine qua ad
e miſſus eſt.

* Legit hîc noſter Auctor folijs Golſam ſimile, quod Golſam.
go Nympheæ reddidi, ſiquidem aliam interpretationem
abere non potui. At noſtra exemplaria nuſquam Gol-
m meminerunt, ſed *Neteidem indæ*, id eſt Nardi indicæ:
uod ſatis euidens eſt argumentum Auicennæ interpre-
m in plurimis lapſum eſſe, aut alium inueniri Auicennã
rabicum.

* Ego per Thaliſafar Auicennam intelligere puto, id
uod lib. 2. cap. 694. Taliſiſar deſcribit, quodq; noſter hic
uctor Macerẽ Græcorũ ſignificare ſequenti capite dicet.

De Maci CAP. XX.

NON *dubium eſt, quin Macis de quo nunc actu-*
ſumus, plurimum à Macere Græcorum diſcrepet, ſi
triuſque deſcriptionem & facultates conſideremus.
*ùm igitur recentiorum quidam**, *ſatis manifeſtè id*
emonſtrarint, non opus eſſe exiſtimaui eorum argu-
enta hîc recenſere. Sed ſatis facturum me eſſe pu-
aui ſi Macis & Myriſticæ nucis hiſtoriam hîc breui-
er contexerem, quandoquidem Græcorum Macerem
oc tempore ignorari puto.

EST *igitur arbor quæ Myriſticam nucem & Ma-*
m profert, Pyri magnitudine, folijs eiuſdem, ſed
reuioribus et ſubrotundis; ſiue, vt verius dicam, arbor Nucis myri-
ſt Perſicæ malo haud abſimilis, breuioribus ta- ſticæ hiſtoria.
men folijs. Fructum fert duro cortice munitum,
ui per maturitatem dehiſcit, atque tenuiorem

corticem ſiue membranam quæ nucem cum ſuo putamine ambit, oſtẽdit. Tenuis illa membrana Macis eſt. De externo cortice nullam mentionem facimus, tametſi hîc ſaccharo condiatur, & plurimum commendetur (cùm ſit odoratus & grati ſaporis) in morbis Cerebri, vteri & neruorum. Maturo fructu, & dehiſcente, vt dixi, cortice illo externo, calicum echinatorum, qui caſtaneas amplectuntur, modo: Macis Cocci modo rubeſcens conſpicitur, pulcherrimo aſpectu, bene onuſtis præſertim arboribus. Exſiccata nuce, dehiſcit etiã Macis, & flacceſcente rubore, aureum quodammodo colorem adquirit. Eius precium triplo maius quàm Nucis myriſticæ.

Nucis myriſticæ natales.

NASCITVR *autem hæc arbor in inſula Banda. Inueniri etiam tradunt in Maluccis, ſed non eſt fructifera, quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit.*

Nux myriſtica veteribus ignota.

FVIT *autem hæc Nux cum ſuo Maci veteribus Græcis incognita, quemadmodum Auenrois * etiam teſtatur, qui hoc medicamentum ex eorum numero recenſet quæ Græcis incognita fuerunt: quamuis Serapio lib. ſimpl. cap. 2. in huius medicamenti deſcriptione, Græcorum auctoritate nitatur.*

HVIVS *meminit Auicenna lib. 2. cap. 456. Nã quam ſub nomine Taliſifar lib. 2. cap. 694. deſcribit, Græcorum macer eſt.*

Taliſifar.

Chryſobalanus Galeni.

EOS *qui noſtram Myriſticam nucem Chryſobalanum Galeni eſſe volunt, ſatis conuincũt cum forma, tum color & temperamentum.*

CETERVM *hæc nux ab incolis eius regionis vbi*

naſci-

aſcitur, Palla, *Macis verò* Bunapalla *vocatur : in Decan nux ipſa* japatri, *Macis verò* jaifol. *Auicenna lib. 2. cap. 503. lingua Arabica nucem vocari ſcribit* Iauſiband, *id eſt, Nux Bandenſis, Macim verò* Beſbaſe, *cuius nominis deriuationem nunquam ſcire potui.* Palla, Bunapalla, Iapatri, Iaifol. Iauſiband. Beſbaſe.

Hæc *ſunt vera & legitima nomina Arabica, tametſi plerique Mauritani & Arabes & Turci alijs nominibus vtantur, quæ temporum iniuria deprauata ſunt, vt etiam in Serapione pleraque inueniuntur.*

Macis *autem appellatur ea membrana quæ nucem amplectitur, à Maceris ſimilitudine, quē Græci libentem depingunt.* Macis à Macere nomen ſumpſit.

* Conſule Matthioli Commentarios in lib. 1. Dioſcoridis de materia medica cap. de Macere. Ludouic. Roman. lib. 6. cap. 24. & Maximilian. Tranſil. de Moluccis Inſulis Nucis Myriſticæ hiſtoriam tradunt.

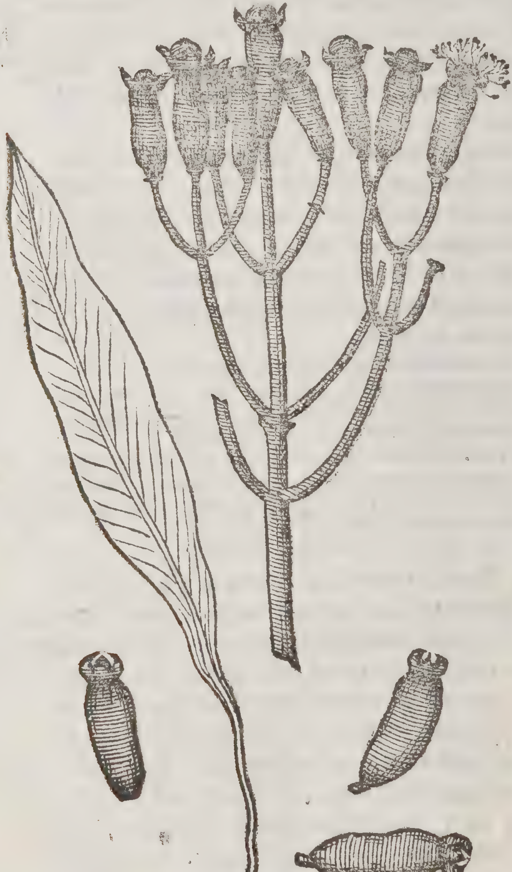
* Aut alia habet noſter hic Auctor Auenrois exemplaria, aut noſtra mendoſa ſunt. Nam ſecundum noſtra exemplaria Auenrois 5. Collig. cap. 42. ſuam ſententiā Galeni auctoritate ſtabilit.

De Garyophyllis CAP. XXI.

Nusquam *Dioſcoridem, aut Galenum Garyophyllorum mentionem feciſſe inuenio: tametſi Serapio ex Galeni auctoritate de Garyophyllis tradiderit. Quamobrē crediderim aut Galeni librum in quo de Garyophyllis diſſeruit, perijſſe (nam liber de Dinamidijs falſo Galeno adſcribitur) aut Pauli potius quàm Galeni teſtimonio de his Serapionem ſcripſiſſe.* Garyophyllon Dioſc. & Gal. ignotū.

Garyophylli *meminit Plinius libr. 12. cap. 7. in hanc ſententiam. Eſt, inquit, etiamnum in*

GARYOPHYLLI CVM SVO FOLIO & fructu.

ndia Piperis grani ſimile, quod vocant Garyophyllon, randius fragiliusq;.

CETERVM Caryophyllum, ſiue Garyophyllon ocatur Arabibus, Perſis, Turcis, et pleriſque omnibus rè Indis Calafur: in Maluccis verò, vbi ſolū gigni- ur, tum etiam in his regionibus dicitur Chanque. Nomina autem quæ in Pandectario ſunt Armuſel & Carrumfel, aut imperitia librarij Arabici corru- ta ſunt, aut ætatis vitio. Sed de nominibus minimè ſt altercandum, quandoquidem res ipſa omnibus per- picua eſt.

Calafur. Chanque. Armuſel. Carrumfel.

NASCITVR, vt dixi, duntaxat Garyophyl- ō in Maluccis inſulis, quæ ſunt quinq; numero (qua- um primaria eſt Giloulo) nec procul nimium à mari, ec etiam locis mari nimis vicinis. Naſcitur etiam in Zeilan, nonnullisq; alijs locis, ſed nullibi fructifera eſt rbor, quàm in Maluccis.

Garyophylli natales. Maluccæ inſulæ. Garyophyllon in Maluccis duntaxat fructiferum.

PORRO arbor eſt Lauri forma & magnitudi- e, folijs etiam laurinis ſed anguſtioribus, multis præ- ita ramis, copioſo flore, primum cādido, deinde vire- ſcente, poſtremum rufeſcente, qui induratus, eſt Ga- yophyllum ipſum *, clauum vocant, quod capitatus it in modum claui, exertis in aduerſum quatuor den- iculis ſeſe ſtellatim decuſſantibus. Prouenit in extre- nis ramulis Myrti modo. Eſt autem flos hic viridis (vt à fide dignis viris accepi) adeo odoratus, vt reliquos flo- es odoris ſuauitate ſuperet. Cultores flagellant altio- es ramos arboris, emundato prius circa arborem ſolo, ſiquidem nullum genus graminis ſub hac arbore naſci- tur, omnem ſuccum ſiue humorem ad ſe attrahente ar

Garyophylli hiſtoria.

 bore.

bore. Decuſſi Garyophylli biduum aut triduum ſiccantur, deinde aſſeruantur, & Malacā aliasq́ prouincias mittūtur. Ii Garyophylli qui in arbore hærēt craſsiores ſiunt, neque ab aliis niſi vetuſtate differunt, tametſi falſo exiſtimarit Auicenna lib. 2. cap. 318. craſsiorem hunc marem eſſe. Magni prouentus augurium eſt, ſi arbor plures flores produxerit quàm folia: idcirco non debent nimium flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio ſteriliores efficit. Pediculi oblongi è quibus dependent flores vulgo Fuſti vocantur. Folia tanta odoris ſuauitate non fragrant vt ipſum Garyophyllum: ſed neque ipſi rami odori ſunt, niſi aliquātulum ſiccati.

Fuſti.

Garyophylli arbor non colitur.

NASCITVR *autem ipſa arbor ſponte ex Garyophyllis decidentibus. Nam cùm nunquam huic deſit pluuia quæ fructui alimentum præbeat qui in terram decidit, enaſcuntur arbuſculæ quæ intra octennium quidem adoleſcunt, in annum verò centeſimum perdurant, quemadmodum ipſi incolæ teſtantur.*

Garyophyllegium.

COLLECTIO *Garyophylli fit à decimo quinto Septēbris vſq; in Ianuariū & Februariū, non manu vt nōnulli volunt, ſed violenta flagellatione vt iam dixi.*

FALSA *eſt eorum opinio qui Garyophylli arborem cum Moſchatæ nucis arbore eandem eſſe putant. Nam Nux folia ferè rotunda habet, Pyri foliis ſimilia. Garyophyllū verò folio eſt Lauri *. Præterea Garyophyllum defertur in Bandam inſulam procul inde diſsitam, quæ Nucem profert.*

Garyophyllorū gummi.

SCRIBIT *Auicenna libr. 2. cap. 318. gummi Garyophyllorum ſimili facultate præditum eſſe cum*

Te-

erebinthina reſina. Hãc ob cauſam percontatus ſum b ijs qui ex Maluccis Garyophyllum aduehũt, ſed negant ſe huiuſmodi gummi vidiſſe *. Non negauerim amen omnes ferè arbores gummiferas eſſe, præſertim ſi vulnerentur. Sed hactenus nemo, quod ſciam, expertus eſt.

NVLLIVS autem precij fuiſſe Garyophyllos ntelligo apud Maluccanos, donec eò delati nauibus Chinenſes, inde magnam eorum copiam in ſuam regionem exportarunt, & inde in Indiam, Perſiam, & Arabiam, Conſeruari autem in ſua bonitate audio Garyophyllos, ſi marina aqua inſpergãtur, alioqui teredinem ſentire. Garyophylli olim apud Maluccanos neglecti.

MVLTIPLICIS vſus ſunt Garyophylli tum ad obſonia, tum ad medicamenta: magis tamen expetuntur in Iaua craßiores illi & annotini Garyophylli: à nobis verò tenuiores, qui adhuc virides aceto & ſale apud Maluccanos condiuntur, ſed his teneriores ſaccharo aſſeruantur, hi mirum in modum palato grati ſunt. Luſitanicæ mulieres quæ iſtic habitant è Garyophyllis viridibus aquam ſtillatitiã organis eliciunt mira odoris ſuauitate fragrantem, & cordis affectibus vtilem. Nonnulli ſudores mouẽt ijs qui lue venerea diuexantur, Garyophyllis, nuce moſchata, maci, pipere longo & nigro. Alij Garyophyllorum puluerem capiti admouent aduerſus capitis dolores à frigida cauſa prouenientes. Mulieres Indicæ tum etiam Luſitanicæ eos mandunt commendandi halitus gratia. Garyophyllorum vſus. Garyophylli conditi. Aqua ſtillatitia è Garyophyl.

NASCVNTVR flores, qui à Garyophyllorum odore Garyophyllati nuncupantur, etiam in China- Garyophyllati flores.

rum regione, ſed nequaquam odoris ſuauitate ita commendati, vt qui apud nos aſſeruantur.

Fructus Garyophyllos olens.

E ST *etiam in inſula cui D. Laurentio nomen, fructus quidam Auellanæ magnitudine cum ſuo putamine, aut eo amplior, qui Garyophyllos redolet, ſed incōperti adhuc vſus.*

* Imo Garyophyllum ipſum nihil aliud eſt quàm rudimentum fructus, quemadmodum in malis, pyris, punicis atque pleriſque alijs videre eſt. Nam flos ipſe, qui quaternis foliolis conſtat, huic fructus rudimēto inſidet, multis fibris plenus, veluti Myrti flos ferè. Garyophyllũ etiam deſcribunt Lud. Roman. lib. 6. cap. 25. & Maximilian. Tranſil. de Maluccis inſulis. At quem M. Paulus Venetus lib. 2. cap. 38. exhibet, planè alia eſt planta.

* Huius folium Laurino eſt anguſtius, Salicis aut Perſicæ mali folio ſimilimum, oblongiori tamen pediculo. Huiuſmodi aliquando vidimus vnà cum Garyophyllorum ramulis muria condítis. Eos cum folio & fructu exprimi curauimus.

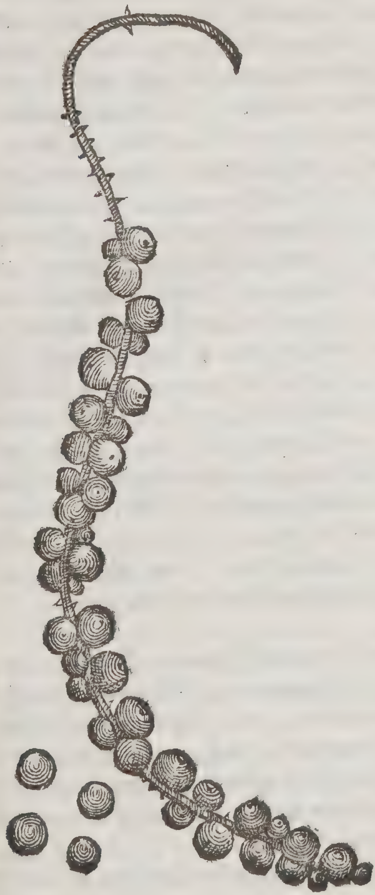
* Inter Garyophyllos qui Antuerpiā adferuntur inuenitur interdum gummi ex atro rufeſcens odorum ſanè & quod prunis iniectum Garyophyllorũ odorem refert. Id fortè erit gummi illud ab Auicenna cōmemoratum, quod tamen affirmare non auſim, cùm eius vires nondum ſint exploratæ.

De Pipere * CAP. XXII.

Piperis natales.

M AXIMA *Piperis quantitas prouenit in Malauar, tota ea maritima regione quæ à Promontorio Comorim ad Cananor vſq; pertingit. Naſcitur etiam in Malacæ maritimis, ſed bonitate ſuperiori cedens, & magna ex parte inane. Prouenit ſimiliter & in Inſulis Iauæ vicinis, & Sunda, & Cuda, alijsq; locis. Sed id totum in Chinarum regionem deportatur, & loco natali conſumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Potiſſima etiã eius pars quod in Malauar*

PIPERIS VVA AD VIVVM expreſſa.

lauar gignitur, in vſum incolarum cedit, tametſi regio admodum ampla non ſit, nonnihil etiam à maritimis eius regionis populis abſumitur. Pars eius defertur in Balagate bubulis corijs. Et magna copia (tametſi regio mandato ſit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id ſuffurantibus ipſis incolis.

E Æ *ſunt regiones quæ Piper gignunt, quanquam & inuenitur ſupra* Cananor *qua Septentrionem ſpectat: ſed adeo exigua quantitate, vt ipſis incolis non ſufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet hæc planta locis deſertis & mediterraneis.* Piper iuxta Caucaſum non naſci. *Quàm verò procul à* Caucaſo *monte diſsitæ ſint hæ regiones, ex topographicis chartis ſatis patet.*

Molanga. N OMEN *eſt Malauarica lingua* Molanga, Lada. *Malacitana verò* Lada, *Arabibus medicis tum vulgo* Filfil. Filfil, *tametſi Auicenna lib. 2. cap. 557. & 558. ſe-* Fulful. *cundum Bellunenſis tralationẽ* Fulful, *& Piper lon-* Darfulful. *gum* Darfulful *appellet &* Fulfel, *quem ſequutus eſt Serapio, lib. ſimp. cap. 367. vterq; Arabs. In Guza-* Meriche, Morois. *rate & Decan* Meriche, *& in Bengala* Morois: Pimpilim. *longum verò, quod ſolummodo iſtic prouenit,* Pimpilim.

M IRVM *non eſt, ſi Theophraſtus, lib. 9. cap. 22. Dioſcorides lib. 2. cap. 153. & hos ſequutus in pleriſque Plinius, lib. 12. cap. 7. Piperis plantæ formam ac notas ignorauerint, & indigenam in ea deſcribenda fidem ſequuti ſint, ob regionum diſtantiam. Quod verò Arabes in eodem errore verſati ſint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.*

Piperis hiſtoria. S ERITVR *autem Piperis planta ad radices al-*

terius

erius arboris(magna certè ex parte iuxta Faufel *ar borem aut Palmam plantatam vidi) ad cuius vſque faſtigium ſeſe conuoluendo ſcandere ſolet: folijs raris, mali aſsyrij effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu calidis aliquantulum, & foliũ Betre ſiue Betle, cuius antè memini, ſapientibus. Fructus vuarum modo racematim cohæret, minores tamen ſunt Piperis racemi, & ipſe fructus minor, ſemperq́ʒ virens, donec ſiccetur, & plenam maturitatem conſequatur, quæ incidit circiter medium Ianuarium. Radix puſilla, non Coſto ſimilis, vt voluit Dioſcorides, lib. 2. cap. 150. quandoquidem Coſtus radix non eſt, ſed lignum, vt peculiari capite dicemus.* Dioſcoridis lapſus.

I N T E R *verò eam plantam quæ Piper nigrũ fert, & eam quæ candidum, tam exigua eſt differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignoſci poßint: quemadmodũ vitẽ quæ vuam fert nigram ab ea quæ candidã fert non dignoſcimus, niſi cùm vuas habent, & eas quidem maturas.* Exigua inter plantam Piperis nigri & albi differentia.

Q V Æ *autem longum Piper profert, longè alia eſt planta: etenim non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus, quàm faba cum ouo. Præterea Piper longũ in Bengala naſcitur, quæ regio quingentarum leucarum ſpacio à Malauar diſtat, vbi Candidum & Nigrum gignuntur.* Piper longũ.

P R E C I V M *longi Piperis in Bengala eſt vnius Luſitanici aurei cum ſemiſſe in ſingulas centenas libras. In Couchin verò vbi plurimum Nigrum naſcitur, quinqʒ Luſitanicis aureis emi ſolebant centenæ libræ: ſed abhinc quadrienniũ aut quinquennium, quod*

in alias etiam regiones importari cœperit, quindecim aut viginti Luſitanicis aureis emendæ ſunt. Piperis autem nigri precium in centenas libras eſt duorum Luſitanicorum cũ ſemiſſe natali loco: at in Bengala duodecim Luſitanicis emuntur totidem libræ Nigri.

Piper album rarum.

CANDIDI *plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Malauar & Malacæ locis raræ naſcuntur. Solet Magnatum menſis inferri: eo enim vtuntur quemadmodum nos ſale* *. *Venenis reſiſtere & ocularibus medicamentis vtile eſſe aſſerunt, quod & Dioſcorides lib. 2. cap. 150. annotauit, atque vtinam totã huius plantæ hiſtoriam tam verè deſcripſiſſet.*

Braſma. Brechmaſin.

SED *nec Braſma vocabulum, quod apud eundem Dioſcoridem ibidem legitur, nec Brechmaſin quod apud Plinium, lib. 12. cap. 7. vnquam his in regionibus audiui, aut auditum puto.*

CONDIVNTVR *aceto aut ſale virentes adhuc & immaturi Piperis nigri racemi,* * *& vſui aſſeruantur.*

Piperis temperamentũ.

ARABES *& Perſæ medici Piper calidum tertio ordine conſtituunt. Sed Empirici, cuiuſmodi ſunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum Piper faciunt, vt & pleraq; alia aromata quæ excalfaciunt.*

ORATOS *autem omnes Medicos volo vt Piperis candidi loco (quod calidius eſt & odoratius) Nigrũ non præſcribant, niſi candidi ſit penuria. Similiter ne longum Piper candidi aut nigri loco ſubſtituant, cùm prorſus diuerſæ ſint plantæ, & nigrum cum candido magis conueniat.*

CETERVM *ne quod Piperis genus deſit, mentionem*

ionem hîc ſubijcere libuit eius Piperis quod lingua Malauarica à Canara nomen ſumpſit. Eſt autem id Piper Canarinum.
nane, eoq; vtuntur in pituita à capite euacuanda den iumq; doloribus: nonnulli & in Colerico quem vocāt effectu. Eius autem formam deſcribere ſuperuacaneū xiſtimo, quoniam in Luſitaniam non deportatur.

* Piperis hiſtoriam etiam deſcr bit Ludo. Roman. lib. 5.cap.14.& lib.6.cap.19.ſed paululum à noſtro Aucto- re variat.

* Vidimus Vlyſsipone candidum Piper, & inde nobi- ſcum attulimus, grano non rugoſo, ſed pleno, acriore & odoratiore quàm nigrum, Vlyſsipone tamen neglectum. Ex Indijs verò copioſum, ſaltem quod medicamentis ſuf- ficeret, habere poſſemus, ſi Luſitani Pharmacopolæ pau- lò diligentiores eſſent. Inuenitur tamen interdū Antuer- piæ apud myropolas nigro permiſtum.

* Eiuſmodi racemos interdum cum Gingiberis radici- bus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos vt ſunt vuarū racemi. Eius iconem ad viuum expreſſam, hîc adiecimus.

OLIM Antuerpiam inuehi ſolebat aliud Piperis ge- nus, quod Luſitani Pimenta del rabo, id eſt caudatum Pi- per, appellabant: ſed metuens Rex Luſitanus ne legitimū Piper alterius inuectione vileſceret, id amplius inuehi e- dicto vetuit. Erat id Cubebis ferè ſimile, pediculo prædi- tum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugoſum, nigricans, eadem acredine qua Piper præditum, aromati- cum, racematim (vt ab ijs qui racemos habuerunt didici- mus) cohærens. Amomum, nonnulli periti perperam ex- iſtimarunt.

De Cubebis CAP. XXIII.

TAMETSI *Cubebis rarò in Europa vtamur, niſi in Compoſitionibus: attamen apud Indos magnus earum in vino maceratarum eſt vſus ad excitandam venerem; tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ven- triculum.*

Ap-

Cubebæ, Quabeb, Quabebechini, Cumuc, Cubabchini.

APPELLATVR *hic fructus ab Arabibus medicis* Cubebe *&* Quabeb; *à vulgo* Quabebechini: *in Iaoa, vbi frequens naſcitur,* Cumuc; *à reliquis Indis, præterquàm in Malayo,* Cubabchini. *Non eſt autem ſortitus hanc appellationem, quod in China naſcatur, quandoquidem ex Cunda & Iaoa, vbi plurimus eſt, in Chinam perferatur: ſed quoniam Chinenſes, qui Oceanum Indicum nauigabant, hūc fructum, quem in iam enumeratis inſulis emerant, cum alijs mercibus in alios maris Indici portus & emporia deferebant.*

Cubebe hiſtoria.

CETERVM *ſimilis eſt hæc planta Malo vulgari, minor tamen, folijs Piperis ſed anguſtioribus, per arbores Hederæ modo repit, aut, vt verius dicam Piperis modo: non eſt Myrti effigie, aut folijs ſimilibus Myrto. Fructus racematim cohæret, non quidem vt in vua coniunctim, ſed ſingulis granis ex ſuis pediculis dependentibus. Flos eſt odoratus.*

Monachorū lapſus.

SILVESTRIS *eſt hæc planta & ſponte naſcens, non domeſtica, neq; multorum generum, vti falſo Monachi Cōmentatores in Meſuen ſub finē primæ partis diſt. 1. cap. 36. putarunt.*

Cubebe decoctæ ad nos perferuntur.

TANTA *autem in exiſtimatione eſt fructus hic etiam vbi naſcitur, vt eum incolæ decoquant, ante quā efferri ſinant, metuentes ne alibi ſatus enaſcatur. Hinc fieri puto vt corruptioni magis ſit obnoxius cum hîc, tum in Europa.*

HÆC *à Luſitanis fide dignis accepi, qui longo tempore in inſula Iaoa habitauerunt.*

Cubebe non ſunt Piper.

NON *eſt Piperis genus (vt putant nonnulli) quoniam*

*æm plurimum Piper ex Cunda aduehitur quod ni-
l differt à Malauarico. Hæc verò planta cum fructu
iuerſi generis eſt, minimáque quantitate iſtic naſ-
tur.*

PVTAT *Mattheus Syluat. cap. 381. ex Serapio-
s & Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud eſſe,
uàm Dioſcoridis Myrtum ſylueſtrem, quem Ruſcum
cāt, aut Carpeſium Galeni. Sed fallitur. Nam cum
erapio, aliíq́; Arabes qui in lingua Græca multū ver-
ti non erant, à Dioſcoride & Galeno nihil eſſe præ-
rmiſſum exiſtimarent, ſi quas facultates in ſimpli-
bus à Græcis deſcriptis inuenirent conuenientes cum
s quibus prædita erant Indica medicamenta auditu
ntum illis cognita, idem medicamentum eſſe ilico
rediderunt. Non eſſe autem Myrtum ſylueſtrem, cla-
ius eſt quàm vt demonſtrari debeat. Carpeſium ve-
ò aliud eſſe à Cubebis, argumentis euincere poſſem ſi
pus eſſet.*

Matth. Syluatici error.

LAVDATVR *Carpeſiū Ponticum, plurimūq́;
n Syria naſci tradunt. Sed ſi Cubebæ ſunt Carpeſiū,
ur Cubebas ex India petunt Turci & Syri, magnoq́;
edimunt, cùm non inuecto vti poſſent, & ſine magno
umptu? Carpeſium item Galenus libr. 1. de Antidot.
leſcribit feſtucarum tenuium modo: quàm verò feſtu
is diſsimiles ſint Cubebæ, quis non videt?*

Carpeſium non eſſe Cubebas.

NON *defuerunt qui Cubebas aſſerere ſint auſi
Viticis eſſe ſemen: cùm verò vtriuſque hiſtoria & fa-
cultates planè diſsimiles, talium ſententiam omnino
conuellant, plura de his agere ſuperuacaneum eſſe
duco.*

Cubebæ Viticis fructus non eſt.

FAGARA AVICENNAE.

[a] Cubebarum facultates in memoriam mihi reuocarũ Fagaræ hiſtoriam apud Auicennam, quę ferè ijſdem cu Cubebis viribus prædita eſt. Cùm igitur commodiore in hac Epitome locum non haberem, cui eius iconem & hiſtoriam inſererem, operæprecium me facturum exiſt maui, ſi eam hîc darem.

Est itaque Fagara fructus Ciceris arietini magnitu dine, cortice tenui conſtans ex cinereo, nigricante, cui ſub eſt tenue putamen nucleum continens ſatis ſolidum, & tenui nigraque membrana obductum. Integer fructus c magnitudine tum forma & colore adeo ſimilis eſt ei qu noſtræ officinæ Cuculum indum, Itali Coccole di leuan te appellant, vt primo aſpectu fallere, & pro eo ſum poſsit.

Meminit huius Auicenna cap. 266. in hunc modu Fagara quid eſt? Granum ſimile Ciceri habens granũ M haleb, & in concauitate eius eſt granum nigrum ſicut S hedenegi, & aſportatur de Sofale. Collocat verò eam tertio calefacientium & ſiccantium ordine, atque ſtom chi & hepatis frigiditati vtilem eſſe, concoctionemq; iu uare, & aluum conſtringere ſcribit.

D

De Cardamomo CAP. XXIIII.

QVOD *Cardamomum vocant, Aroma eſt ijs in* Cardamomum.
gionibus probè cognitũ, in quibus magnus eius vſus
ſt. Eius etiam magna pars in Europam Africam &
ſiam euehitur. Quàm verò rectè ſit illi inditum Car
amomi nomen, alijs diſceptandum relinquo. Auicen-
a libr. 2. *cap.* 159. *ſanè peculiare caput inſtituit de*
accolaa, quod duûm eſſe generum tradit, alterũ Sac- Saccolaa quebir.
olaa quebir, *id eſt, magnum, alterum verò* Sacco- Saccolaa ceguer.
aa ceguer, *id eſt, minus. His nominibus cognitum eſt*
trumq; Cardamomum cum Medicis Arabibus, tum
Mercatoribus.

IN *Malauar vocatur* Etremelli, *in Zeilan* En- Etremelli, Ençal, Hil.
çal, *in Bengala verò, Guzarate, & Decan, interdum*
Hil, *interdum* Elachi, *idq; inter Mauritanos; nã ab* Elachi.
Gentilibus indigenis omnium prouinciarum enarra-
arum Dore *nuncupatur. Quæ diuerſitas ſummam* Dore.
illam nominum confuſionem inter Arabes ſcriptores
peperit (etenim nonnulli Indicis vocabulis vſi ſunt, alij
verò Arabicis) & multis errandi occaſionem præbuit.
Nam quod alterum Serapio. Saccolaa, *alterum*
Hilbane *vocat, mendoſum eſt exemplar, &* Hil Hilbane.
duntaxat ſcribendum erat. Etenim ſi Bane *omnino*
adijciendum volumus, potius Bara *dicendũ erat, quod*
lingua Canarina magnum ſonat.

NIHIL *igitur aliud eſt* Saccolaa *omnibus Ara* Cardamomũ hoc veteribus ignotũ fuit.
bibus nuncupatũ, aut Saccule Auicennæ, aut Elachi,
quàm quod Cardamomum vulgo appellant, Veteribus
cum Græcis, tum Latinis planè ignotum, vt ex eorum
monumentis colligere licet. Siquidem Galenus libr. 7.

ſimp. med. Cardamomum ſcribit non eſſe tam calida facultatis quàm Naſturtiũ, ſed ſuauius & magis fra grans, cum quadam amaritudine: quæ omnes notæ no ſtro Cardamomo non conueniunt, vt experientia do cet. Dioſcorides lib. 1. cap. 5. verò commendat quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroq́ꝫ deuehitur (tametſi in India quoque & Arabia prouenire dicat) eligen dumq́ꝫ ſcribit plenum, frangenti contumax, guſtu a cre, ſubamarum, odore caput tentans. Noſtrum cõtra Cardamomũ in illas regiones defertur, è quibus Dioſ corides ſuũ deuehi ſcribit. Sed neqꝫ id frangenti contu max eſt, neque caput tentat, neque amarum, neqꝫ gu ſtu adeo acri, vt Garyophylli.

Cardamomi genera 4. Plinio.

PLINIVS lib. 12. cap. 13. quadruplex eſſe Car damomi genus ſcribit, ſic inquiens. Simile his & nomi ne, & frutice Cardamomum, ſemine oblongo. Meti tur & eodem modo in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax fri canti, quod maximè laudatur. Proximum è rufo can dicans. Tertium breuius atqꝫ nigrius. Peius tamen va rium & facile tritu odoriſq́ꝫ parui: qui verus, Coſto vicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. Hæc Plinius, tametſi tam Dioſcoridi, quàm ceteris Græcis vnicum tantum extet Cardamomi genus.

SED nullum ex prædictis cum noſtro quidquam commune habet, quod fragile eſſe debet, ſiliqua candi cante, granis intus nigris.

Saccolaa hiſtoria.

SERITVR verò id leguminũ modo, altitudi ne, quando ſumma, cubiti, in quo dependent ſiliquulæ granula interdum vſque ad viginti continẽtes, non, vt

Cordus

Cordus in lib.1. Dioſc. ſcripſit, Glandis aut Auellanæ magnitudine *.

Hvic autem errori occaſionem præbuit Dauus ille Terentianus, omnia perturbans, Gerardum Cremonenſem * interpretem intelligo, qui cùm hoc medicamentum ignoraret, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tametſi legitimum Arabicum nomen in integro & non mutatum reliquiſſe præſtitiſſet. Dauus Terentianus.

Qvam Ruellij lib. 2. ca. 5. opinio ſit erronea qui nobis Capſicon, aut Siliquaſtrũ pro Cardamomo Mauritanorum proponit, omnibus notiſſimum eſt. Ruellij error.

Ad ea verò quæ Lacuna lib. 1. cap. 5. commentarijs ſuis in Dioſcoridem ſcribit, ſatis proteruè in Arabes inuectus, ſic reſponſum volo. Neq; eius Meleghetam Cardamomum eſſe Dioſcoridis, ſiquidem ignota fuit Dioſcoridi: neque Cardamomum maius coloris eſt cinerei: neque Nigella tertium id genus quod in officinis haberi aſſerit, quandoquidem Nigella totis his prouincijs non naſcatur. Lacunæ error. Melegheta. Nigella.

Ceterum non multum fortè refragabor ijs qui Cordumeni Arabum, Cardamomũ Græcorum eſſe putant: quandoquidem Serapionis & Auicennæ Saccolaa Græcis eſt ignota, vti ſuprà diximus. Quod verò Saccolaa vtendum negent, quoniam Græci de eo nihil ſcripſere, non concedo; multis enim experimentis comprobatum eſt pleriſq; morbis perutile eſſe: eóq; vtendum cenſeo in omnibus compoſitionibus Arabum & Recentiorum qui Arabes ſequuti ſunt. Cordumeni.

Qvod verò Melegueta, Cardamomum minus non ſit, ſatis ex vtroque genere quod in his regionibus Melegueta Cardamomũ non eſt.

Saccolaa duo genera.

naſcitur, manifeſtum eſt: quorum alterum Cardamomum, vt vocant, maius eſt: aliud minus, eiuſdem tamen formæ, & duntaxat magnitudine differentia.

Saccolaa delectus.

OPTIMVM *autem cenſetur minus, quod odoratius eſt altero, & ſecundum facultatem maius dici poteſt.*

PROVENIT *vtrumq; in India, præſertim verò ab Emporio Calecut vſq; ad Cananor, tametſi alijs etiã locis Malauar, et in Iaoa naſcatur, nõ tamen adeo copioſum, neq; cortice adeo candido.*

Saccolaa vſus.

MVLTVS *eius vſus eſt in his prouincijs, ſiquidẽ vna cum Betre (veluti ſuprà diximus) manditur, pituitaq; caput & ſtomachum expurgat, & Serapijs admiſcetur.*

Matth. Syluatici error.

FALSVM *autem eſt quod Matthæus Syluaticus cap. 117. ſcripſit, Indos eius radice aduerſus febris circuitus vti* *, *naſciq; in tuberibus quarundam arborum. Nam exili eſt admodum radice, nec niſi ſatum prouenit, ſolo antè ignibus peruſto, vt facilius enaſcatur.*

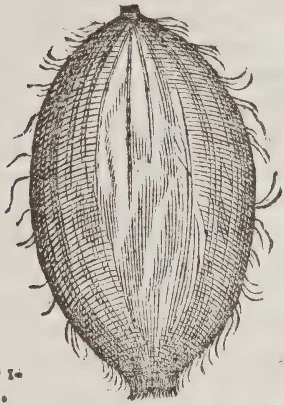
* Cordus in libr. 1. Dioſc. Cardamomum maius ficus propemodum magnitudine facit, minus verò Auellana minus. Sed lib. 4. de plantis Cardamomum mediũ Auellanæ grãdi æquale facit. Matthiolus ſimiliter Cardamomi iconem ficus forma & magnitudine exhibet: cùm tamen nihil aliud ſit quàm Melegueta ſuo inuolucro tecta, quæ ſanè inter Cardamomi vulgaris ſiue Saccolaa Arabũ genera ex noſtri Auctoris ſententia recipienda nõ eſt.

* Pandectarius eius meminiſſe inuenietur cap. 117. in noſtris autem exemplaribus apud Rhaſin haud facile inuenies.

* Nullam huic ſimilem facultatem noſtra Pandectarij, qui Matthæus Syluaticus eſt, exemplaria tribuunt.

De

FAVFEL CVM SVO INVOLVCRO, ET inuolucro exemptum.

AVELLANAE INDICæ genus oblongum.

De Fauſel CAP. XXV.

Improbe *faciunt qui pro* Fauſel, *Santalum rubrum ſubſtituunt, quod plerumq; alio ligno rubro perſimili adulteratur: eſt enim vtrumque inodorum, vt in Sãtalo diximus. Fauſel verò & minoris emitur, nec adulteratum eſt, poteratq; facile in Luſitaniã deferri cum alijs Aromatibus, ſi aut Pharmacopolæ, aut Medici curioſi magis eſſent, idq; adferendum curarẽt.*

Fauſel vulgare eſt.

Dicitvr *autem Arabibus* Fauſel (*tametſi corruptè Auicenna lib.* 2. *cap.* 262. Filfel & Fufel) *tum etiam in Doſar et Xaël portubus Arabicis: in Malauar* Pac *à vulgo, à Nobilioribus verò* Areca, *quo nomine vtuntur Luſitani qui in Indijs habitant, quoniã primũ ea regio fuit illis cognita: in Guzarate & Decan,* çupari: *in Zeilan,* Poaz: *in Malaca,* Pinan: *in Couchin,* Chacani.

Fauſel. Filfel, Fufel, Pac. Areca. çupari, Poaz, Pinan, Chacani.

Nascitvr *plurimum in Malauar; in Guzarate & Decan pauca quantitate, idq; duntaxat in maritimis, ſed laudatum, præſertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum item prouenit in Mombaim inſula, quam mihi Rex Luſitaniæ dono dedit excepta emphyteuſi. Laudatur etiam quod in regione Baçaim prouenit, atque id defertur in Decan cum eo quod in Gauchin naſcitur nigrum & puſillum, durũ admodum poſtquam ſiccatum fuerit. Naſcitur etiam in Malaca, ſed tam parua quantitate, vt vix incolis ſufficiat. Item in Zeilan magna copia, ſed candidum, quod in eam partem regionis Decan defertur quæ Cotamaluco paret, tum etiam in Biſnaga. Defertur etiã ex Zeilan in Ormuz, Cambaya, & in inſulas Maldiuas,*

Fauſel natales. Mombaim inſula.

uas, ſiue Nalediuas. Et tametſi ſcribat Serapio libr. ſimp. cap. 345. Arabiam non alere Arecam (de mediterraneis locis, & magna ex parte intelligēdum id eſt) naſcitur tamen laudata, ſed exigua in Doſar & Xaël locis maritimis. Amat enim hæc arbor maritima loca, & mediterranea reſpuit, alioqui magna cum diligentia ſereretur, quoniam ſingulis diebus eam edunt cum Mauritani, tum Moalis (genus hominum id eſt, qui Ali vt dixi, generum Machometi ſectantur) etiam in ſuis ieiunijs cùm à Betre abſtinent. Maſticant enim Arecam cum Cardamomo, purgādi ventriculi & cerebri gratia. Moalis.

ADMISCENTVR Faufel *ſiue Arecæ, eadem quæ ſupra Betre admiſceri diximus: tametſi, Betre calidum ſit, Areca verò frigida & ſicca. Sed & admiſcetur Lycium, quoniam vtrunq; gingiuas confirmat & dentes ſtabilit, ſtomachum roborat, & vtile eſt aduerſus ſanguinis reiectiones, vomitus, & alui profluuia.* Faufel mixtura.

EST *autem ipſa arbor recta, fungoſa materie, folijs Palmæ, fructu nucis Moſchatæ, minore tamen, aut iuglandibus exiguis ſimili, intus duro, & candidis rubentibusq; venis reſperſo, non planè rotundo, ſed altera parte ſeſſili: quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Integitur hic fructus inuolucro admodum lanuginoſo & foris ſubflauo, perquam ſimili Dactylis, cùm maturuit, & ante quàm ſiccatus ſit. Immaturus verò, ſtupefacit & inebriat; editur autem immaturus à nonnullis, vt, veluti inebriati, dolorum cruciatus non ſentiant.* Faufel hiſtoria.

SICCATVM *verò fructum ſic parant. Contu-*

Faufel præparatio & vſus.

ſam nucem Faufel in tenuiſsimas partes cum Lycio, & folio Betre cui exemptus ſit neruus maſticant, veluti in Betre diximus, & priorem ſaliuam quæ cruenta eſt expuunt, eaq; ratione cerebrum & ventriculũ expurgant, gingiuas et dentes ſtabiliunt. Potentiores ex Faufel, Lycio, Caphura, Ligno aloës, & Ambari momento formas orbiculares ſiue paſtillos cõponunt quos maſticant.

SCRIBIT *Serapio lib. ſimp. cap. 345. excalfacere, & amaritudinis particeps eſſe. Sed cùm deguſtauiſſem, nullum calorem deprehendi; verùm cum inſipiditate adſtrictoria facultate præditum eſſe comperi. Itaq; puto aut Serapionem hanc Arecam non nouiſſe, aut, ſi nouerit, eam nunquam deguſtaſſe.*

Aqua ex Faufel.

EX *ea viridi aquam ſtillatitiam vitreis organis elici iubeo, qua maximo cum ſucceſſu in bilioſis alui profluuijs vtor. Sed arcanum id mihi hactenus fuit.*

* Nucem Faufel cum ſuo integumento nobis aliquando communicauit Petrus Coldemburgus Pharmacopola, vir eruditus & rei herbariæ peritiſsimus.

INVENIVNTVR interdum aliæ nuces oblongæ quę Faufel cum ſuo inuolucro magnitudine æquant, prædurę, & foris nigricantes, quæ per medium ſectæ Nucẽ myriſticam mirum in modum æmulantur. Forte Faufel genus erit, aut aliquid ſimile. Sed cùm duntaxat vetuſtate exſucca videre licuerit, de eius guſtu & temperamẽto nihil pronunciare poſſum. Vtriuſque iconem expreſsimus.

MEMINIT etiam Arecæ Lud. Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. in hunc modum. Edere ſueuerunt (de rege & magnatibus vrbis Calecut loquitur) fructum quendam cui *Choſolo* (Faufel intelligit) nomen eſt. Hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palmæ non abſimilis, quę cariotas gignit, & conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contritas oſtrearum conchas calcis inſtar. Hæc ille. At ridiculũ

eſt

eſt quod idem lib.4.cap.2.ſcribit, quoniam quæ ſanitatis tuendæ cauſa eduntur, præſentiſsimum eſſe venenum aſſerat. At Sultanus, inquit, letho traditurus è Satrapis quempiam, ad ſe accerſitum cui mors imminet, nudũ ſibi aſsiſtere compellit, moxq́; edit nonnullos fructus, *chofolos* vocitant, inſtar nucis myriſticæ; mandit etiam quædã hęrbarum folia, modo mali Aſſyrij, *tambolos* nominant, addit etiam attritarum concharum oſtreæ calcem, ſimulq́; cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum quem cupit occidi, expuit, aſperſoq́; eo, continuo mors ſubſequitur, pręſentaneo veneno vitam perimente: nam vbi in hominem, vt præmiſimus, expuerit contrita venena, intra mediæ horæ ſpatium perfuſus veneno in terram corruens efflat animam.

De Nuce Indica. * CAP. XXVI.

NVLLAM *arborem vſibus humanis aptiorem inueniri puto, quàm ſit Palma Indica, veteribus Græcis, quantum cõijcio, incognita, & Arabibus ferè neglecta, qui pauca admodum de ea ſcripſerunt.* Palma indica.

AVICENNA *lib.2.cap.506. eam vocat* Iauſialindi, *quod Nucem indicam ſonat: Serapio libr. ſimp.cap. 228. & Rhaſes libr.3.de re med.cap. 20. arborem ipſam* Iaralnare*, *id eſt, Arborem nuciferam. Vocatur autem vulgo ipſa arbor* Maro, *& fructus* Narel, *quod vocabulum* Narel *cõmune eſt Perſis & Arabibus: in Malauar, arbor ipſa* Tengamaran, *fructus verò maturus* Tenga, *ſed viridis adhuc et immaturus* Eleni, *& Goæ* Lanha: *in Malaio, arbor* Trican, *ipſa nux* Nihor; *cui nos Luſitani nomen* Coquo *indidimus ob tria illa foraminum veſtigia quibus Cercopitheci, aut alterius ſimilis animalis caput repræſentat.* Iauſialindi. Iaralnare. Maro, Narel. Tengamarã, Tenga, Eleni, Lanha, Trican, Nihor, Coquo.

ARBOR *eſt vaſtæ magnitudinis, folijs Palmæ* Nucis indicę hiſtoria.

aut

aut Arundini ſimilibus, aliquantulum tamen latioribus: flore Caſtaneæ, materie fungoſa et ferulacea. Gaudet arenoſo ſolo & mari vicino, vt in mediterraneis haud facile ſit reperire. Seruntur ipſæ nuces, ex quibus enatæ plantæ tranſplantantur, & paucis annis adoleſcunt & fructiferæ fiunt, præſertim ſi diligenter colantur. Nam hyeme, cinere aut ſtercore rigari volunt, æſtate aqua: lætiores tamẽ euadũt, ſi ſecus ædificia plantentur, quia videntur ſordibus & luto gaudere.

MATERIES ligni, cùm ſit procera, ad plurima perquam vtilis eſt, ita vt interdũ in Nalediua inſula, Maldiuam vulgo, vt diximus, vocant, ex hac arbore naues fabricentur, atq; clauis, malis, velis & rudentibus armentur. Ex ramis qui in Malauar Olla appellantur, fiunt ædium tecta & nauium tabulata & opercula.

Olla.

PORRO has arbores in duo genera diſtinguunt. Alterũ enim fructus ferẽdi cauſa aſſeruãt. Alterũ çuræ cogendæ gratia, quæ eſt vinum muſtum: hæc autẽ decocta, ab incolis Orraqua vocatur. çura verò in hunc modum cogitur. Præciſis ramis, vaſcula alligantur ad liquorem, çuram vocant, excipiendum, quem vt ex altioribus ramis colligant, arborem conſcendunt aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut foramina quædam in arbore facientes, vt commodius aſcendere poſſint. Hæc Sura deſtillatur aquæ ardentis modo, vinumq; extrahitur aquæ ardentì per omnia ſimile, vt etiam pannus lineus eo madefactus non ſecus ardeat, quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem ſtillatitius hic liquor Fula, id eſt, flos: quod reliquum

Cocci duo genera.
çura.
Orraqua.
Fula.

eſt

eſt Orraqua *appellatur admiſto ſtillatitij liquoris momento*. E çura *vel* Sura*(ita enim pronunciandū eſt) antequam exſtilletur, inſolata, fit acetum ſatis interdum acre. Exempto priore vaſculo, ſi vulnus in arbore factum adhuc Suram exſtillet, ſeruatur ea, & ſolis æſtu vel igni denſata, ſacchari modo coit, id* jagra *vocant. Optima cenſetur quæ in* Nalediua *inſula naſcitur: ea non nigricat veluti ea quæ in alijs regionibus gignitur.* jagra.

TEGITVR *nux adhuc recens tenero admodū cortice, Cinaræ, dum guſtatur, ſaporem referente. Con ſtat tenera valde & dulci medulla, quæ in ſe cōcluſam aquam ſuauem & dulcem habet & faſtidium non parientem, multoq́ tempore durantem. Quantò autem recentior eſt nux, tantò eius liquor ſuauior eſt, tū etiā medius cortex qui amygdalis ſuauitate non cedit, editurq́ à nonnullis cum* jagra*, cuius paulò antè meminimus, aut cum ſaccharo: aut ex eo trito lac exprimitur cū quo coquitur* Oriza *non minus ſuauis quàm ſi cum lacte caprino decocta eſſet: aut ex eo & auium quadrupedúmue carnibus edulia parantur* Caril *illis nuncupata. Maturior verò facta nux, cōtinet quidem etiam liquorem, ſed non adeò ſuauem vt prior, quiq́ interdum aceſcat.* Caril.

NVCES *iſtæ recentes ſiccatæ atq́ ſuperiori cortice delibratæ & confractæ, ab indigenis* Copra *vocantur, deuehunturq́ in* Ormuz, Balaguate, *aliasq́ regiones quibus rariores ſunt quàm vt exſiccari poſſint: aut in eas prouincias quæ his omnino carent. Suaues ſunt, ijsq́ vtimur tanquam caſtaneis ſiccis.* Copra.

Gra-

Gratiores multo ſunt palato, quàm quæ integræ in Luſitaniam perferuntur.

Oleum ex Copra.

E x *iiſdem fragmentis, ſiue Coprà, limpidiſsimum oleum magna copia torculari exprimitur, nō modò ad lucernas vtile, ſed etiā Orizæ coquendæ aptum. Duo verò exprimuntur ex his nucibus olei genera.*

Oleum ex Çocco recenti.

V n v m *ex nucibus recentibus contuſis calida affuſa aqua, quibus expreſsis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtimur ad purgandum excrementis ventriculum & inteſtina: purgat enim leniter & ſine aliquo nocumento, multi Tamarindorum expreſsionem addunt, et vtile medicamentum eſſe ſæpius ſum expertus. Si hoc oleum intelligunt Auicenna lib. 2. cap. 506. & Serapio, lib. ſimp. cap. 228. cùm id butyro præferunt, rectè ſentiunt mea ſententia. in eo verò falluntur, quod ventrem minus lenire dicant, quàm butyrum.*

Olei ex Copra facultates.

A l t e r v m *genus olei id eſt, quod ſuperius ex Copra exprimi diximus. Id præter iam dictas facultates, neruis admodum eſt vtile. Siquidem magnam huius vtilitatem quotidie experimur in neruorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim inunctum ægrum cupæ grandi quæ hominem capere poſsit imponimus, ibiq́; dormire & quieſcere concalefactum ſinimus magno cum adminiculo. An verò lumbricos enecet, vt ſcribunt Auicenna locis iam citatis & Serapio, nondum expertus ſum. Quod verò ipſam nucem eadem facultate præditam ſcribant, non modò rationi conſonum non eſt, ſed ipſa quotidiana experientia manifeſtiſsimum eſt eius eſu lumbricos generari. In Serapionis autem lib. ſimp. cap. 228. ſententiam*

tiam facile conceſſero, qui Manſarunge *(quem antiquum Meſuen eſſe ait) auctoritate fretus, nucis huius ſiue Cocci eſu alui profluuia ſiſti auctor eſt. Alienũ enim à ratione non eſt, vt ipſa nux, quæ terreſtriũ eſt partium, ventrem ſiſtat: ipſum verò oleum, quod tenuium & aërearum eſt partium, ventrem ſubducat.* Manſarunge.

NVLLVM *autem oleum exſtillat ipſa arbor, ſed duntaxat ex ipſo Cocco exprimitur: tametſi Lacuna Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 29. ſcribat in ea opinione quoſdam eſſe, vt credant dulce id oleum, quod ex hac Palma ſtillat, Dioſcoridis eſſe Elæomeli.* Lacunæ error. Elæomeli.

CETERVM *duplici cortice integitur hæc nux. Extimus villoſa materie cõpactus eſt, ex qua fit* Cairo *Malauaribus dictum, hac in prouincia magni vſus. Nam & ex eo rudentes* ✳ *& funes nauibus neceſſarij (manent enim incorrupti in aqua marina) fiunt, et ex eo ſtupæ loco naues obturãtur & ſtipantur, ipſiſq; adeo ſtupis præſtat, quòd putredini minus ſit obnoxiũ, &, aqua marina inſperſum, infletur denſeturq;. Nulla certè ex hac villoſa materie fiunt aulæa, vt perſuadere nobis nititur Lacuna Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 141. Ex putamine illo interno & præduro, vaſa in tenuiorũ vſum tornantur, & etiã carbones fiunt aurifabris perquam vtiles. Sed ea vaſa paralyticos, ſi inde bibãt, minimè iuuãt, vt putauit Sepulueda, et vulgo Luſitanorũ creditũ eſt. Nã nihil huius fructus neruis ſalutare eſt, præter oleum de quo paulò antè: ſed nec ipſi incolæ huiuſmodi facultates talibus vaſculis tribuunt, nec quiſquam probatus auctor meminit.* Cairo. Vaſa ex Cocco. Vaſcula ex Cocco paralyticos non iuuant.

SED *minimè prætermittendum putaui quod harum regionum incolæ iſtarum Palmarum germinibus* Palmæ indicæ germen.

veſcantur, gratiora enim ſunt palato, quàm aut Caſtaneæ molles aut humiles Palmæ quas vulgo Palmitos, Itali Ceſaglioni vocant. Quo autem vetuſtior eſt Palma, eo tenerius & delicatius germen producit. At eo exẽpto perit Palma: hinc fit vt qui huiuſmodi germen edit, non immeritò Palmam edere dicatur.

Palmitos.

Coccus de Maldiua.

N V N C *ſupereſt vt de Cocco, quem de Maldiua * appellant, aliquid ſubijciamus.*

L A V D A T V R *hic Coccus, aut hæc nux (ſed præſertim eius medulla) aduerſus venena ab ipſis earum inſularum incolis. Et à viris fide dignis accepi ad coli dolores paralyſim, epilepſiam, aliosq́; neruorum affectus ſe vtilem ſenſiſſe: à coli quidem doloribus, quod vomitum excitaret, ab alijs verò ægritudinibus immunes reddi ægros, ſi aquam in ijs nucibus (adiecto medullæ momento) aliquandiu conſeruatam ebiberent.*

S E D *cùm non ſim id expertus, minus fidei his tribuo. Nullam autem, periculum faciendi, occaſionẽ habui, quòd vti malim medicamentis quorum facultates iam mihi perſpectæ, & multa experientia comprobatæ ſunt, veluti ſunt Lapis BeZar, theriaca, Smaragdi, terra ſigillata, aliaq́; pleraq; medicamenta (de quibus ſuo loco) quàm recentibus minusq́; certis. Nam quod nonnulli dicant ſe huius vſu commodum ſenſiſſe, an id perſuaſione et imaginatione factum ſit ignoro; hinc fit vt nihil affirmare poßim. Sed ſi quid certius cum tempore nactus fuero, ſententiam reuocare non pudebit.*

Cocci de Maldiua hiſtoria.

N I G E R *eſt autem huius Cocci cortex, & nitidior vulgari Cocco, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda vt vulgaris: medulla ſiue pulpa interior,*

quæ

quæ ſiccata dura eſt admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in ſuperficie rimoſa eſt & valde poroſa, nullo ſapore excellens. Doſis verò eſt huius medullæ ad grana decem, cum vino aut aqua, pro morbi ratione & natura.

INVENIVNTVR *interdum iſti Cocci prægrandes admodum, interdum etiam exigui: omnes autem in littus eiecti.*

VVLGARI *autē fama accepimus inſulas Maldiuas aliquando continentem fuiſſe, ſed inundatione maris ſubmerſum, has inſulas effeciſſe; in quibus obrutæ Palmæ fuerint quæ hos Coccos protuliſſent, qui terra indurati in hunc modum conſpiciuntur. Sintne verò eiuſdem generis cum noſtris, facile iudicari non poteſt, cùm hactenus nemo folia aut arboris truncum videre potuerit: Sed ſoli Cocci in littus eijciantur nunc bini coniunctim, nōnunquam verò ſinguli ſeparatim. Sed hos nemini colligere licet, niſi cum capitis periculo; quoniam Regis eſſe aſſerunt quidquid è mari in littus eijcitur: quæ res maiorem auctoritatem huic nuci conciliauit. Eximitur autem ex his Coccis pulpa ſiue medulla, deinde exſiccatur eadem ratione qua Copra, atque indureſcit eo quo venditur modo, diceres eſſe caſeum ouillum.*

* Huius arboris deſcriptionem cum alij, tū Ludo. Roman. lib. 5. cap. 16. & Ioſephus Indus cap. 137. & 138. tradiderunt. Sed & Strabo Geographiæ 16. huius Palmę meminit, quare ſatis mirari non poſſum noſtrum Auctorem qui veterib. Græcis incognitam dicat hanc arborem. Sic enim habet Strabo. Cetera verò ex Palma præbet; ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & teſtilia varia: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij vtuntur, qui in aqua

macerati bobus & ouibus in pabulum dantur.

* Nuſquam in noſtris exemplaribus huc adducti Auctores *Iaralnare* meminiſſe comperio: at Neregil meminerunt, quemadmodum & Pandectarius cap. 565.

* Omnes rudentes & funes nautici liburnicarũ regiarum Vlyſsipone confecti ſunt ex villis Coccorum ſiue nucum, præſertim verò earum quæ in Indiam nauigant. Sed etiam ex ijs villis fiunt nodoſa cingula magno in vſu omnibus ferè tenuioris fortunæ mulierculis Vlyſsipone.

* Vidimus vaſcula ex hoc Cocco de Maldiua confecta Vlyſsipone tum alijs locis oblongiora plerunque quàm quæ ex vulgari Cocco parantur, & nigriora nitidioraque. Sed & ipſam medullam ſiccatam Vlyſsipone venalem reperias, cuius facultates mirificè extollunt, atque omnibus ferè alexipharmacis præferunt: eamq́; ob cauſam magnũ eius precium. Quàm verò parum fidei ſit adhibendum huiuſmodi fabuloſis & commenticijs facultatibus, Auctor noſter ſatis declarat.

De Myrobalanis CAP. XXVII.

Myrobalana Græcis & Latinis incognita.

MANIFESTVM *eſt, neq; Dioſcoridem, neq; Galenum, neq; Plinium, noſtra Myrobalana cognouiſſe, ſed eorum Myrobalanum planè aliud eſſe: ex quo videlicet oleum ad precioſa vnguenta exprimerent.* Μυροβάλανος *enim idem ſonat Græcis, quod Nux vel glans vnguentaria Latinis.*

Myrobalanus Grçcorũ.

E T *quoniam Auicẽnæ & Serapionis interpres vidit hæc noſtra quodammodo ad glandis formam accedere, nullo iudicio Myrobalana vertit, cum mea ſententia Pruna (quibus ſimilia ſunt) melius vertiſſet.*

V O C A T *ea Auicenna lib. 2. cap. 458.* Delegi: *Sic etiam Serapio, libr. ſimp. cap.* 107. *tametſi librariorum vitio* Halilig *corruptè legatur. Omnes enim Medici Arabes mihi affirmarunt omnia Myrobalana*

Deleg

Delegi vocari. Peculiariter verò flaua azfar, indica ſiue nigra aſuat, quebula quebulgi, bellerica beleregi, & emblica embelgi, ſub quo nomine haudquaquam nota fuere hæc poſteriora Auicennæ libr. 2. cap. 228. & Meſuæ, de ſimp. med. purg. cap. 3. ſed ſub nomine Seni, vt patet ex Serapione qui Seni tenuiſſimo cortice prædita eſſe ſcribit; quæ nota Emblicis conuenit. Delegi, Halilig, Azfar, Aſuat, Quebulgi, Belegi, Embelgi. Seni.

SVNT igitur in vniuerſum quinque eorum genera, quorum nomina magna ex parte mutuati ſumus. Nam quod genus quoddam Serapio Damaſcenum appellat, melancholicis morbis perutile: id facit, nō quod in Damaſco proueniat hic fructus, ſed quod hinc ex India Myrobalana inda eò deferrentur. Myrobal. quinque genera.

ET quamuis idem Serapio lib. ſimp. cap. 107. ſcribat Seni cognominata genus eſſe Oliuarum, tamen errat (quod pace eius dictum volo) atque ei erroris occaſionem præbuiſſe credo, quod emblica ſale aut aceto condita edantur. Serapionis error.

FALLVNTVR autem tam ij qui omnia Myrobalanorum genera in eadem arbore naſci putant, quam qui flaua et quebula tantum. Nam quinq; ſunt diuerſa arborum genera: & , quod magis mireris, in regionibus ſexaginta aut centum leucis inter ſe diſtantibus naſcuntur. Proueniunt enim nonnulla in Goa & Batecala, alia in Malauar & Dabul. In toto regno Cambayæ quatuor eorum genera inueniuntur: quebula verò in Biſnager, Decam, Guzarate, & Bengala. Myrobalanorum arbores diuerſæ.

CETERVM quæ in Luſitaniam ſicca deportantur, magna ex parte ſumpta ſunt in regione quæ eſt

inter Dabul & Cambaya. Nam experientia compertum habemus eos fructus quos regio Septentrioni vicinior producit, minus putredini obnoxios eſſe. Inuenio autem apud eos tria Myrobalanorum genera, quorum vſus eſt in purgationibus leuibus et ſine moleſtia: hæc vocant tria genera: horum primum genus quod rotundum eſt, & bilem purgat, indigenæ arare, *medici* aritiqui *vocant, nobis ſunt flaua: alterum genus incolis* rezanuale *dictum, noſtra ſunt indica ſiue nigra: tertium genus* Gotim *incolis nuncupatum, rotundum, nobis bellerica ſunt. Chepula verò noſtra quæ pituitam purgant illis* aretca *appellantur. Hæc ſunt quatuor Myrobalanorum genera, quæ illis ſunt in vſu medico. Nam quinto genere,* anuale *ijs nuncupato, nobis verò emblica dicto (tametſi apud eos reperiatur) non vtuntur, niſi denſandis corijs, Rhois coriariorum loco, & atramento conficiendo. Sunt tamen etiã nonnulli qui ijs viridibus veſcuntur excitandæ appetentiæ cauſa.*

Arare, Aritiqui.

Rezanuale. Gotim.

Aretca.

Anuale.

PORRO Arare *rotundũ eſt & Sorbi folia profert.* Anuale *folijs eſt minutim inciſis Palmæ magnitudine.* Rezanuale *octogonum eſt, & folia Salici ſimilia habet.* Guti *folijs eſt Lauri, ſed pallidioribus & ſubcinericijs.* Aretca *magna ſunt & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectam maturitatem peruenerunt, & anguloſa: folia eius Perſicis ſimilia. Sunt autem ſingulæ arbores Pruni magnitudine, omnesq́; ſylueſtres & ſponte naſcentes, non domeſticæ.*

Myrobalanorum hiſtoria.

CVM *autẽ guſtu ſint adſtringente & acido, Sorborum immaturorum modo, ex frigidorum & ſiccantium*

antium claſſe eſſe dixerim.

PRÆPARATIONIS *modus apud Indos nō inualuit, vtpote qui ijs non vtantur purgationis, ſed adſtrictionis duntaxat gratia. Nam ſi purgare velint eorum decocto vtuntur, & maiore doſi quàm nos in Europa. Solent autem ijs ſaccharo conditis vti magno cum ſucceſſu, nec quiſquam medicorum vſu iſtorum famam vnquam eſt periclitatus. Chepulorum * autē maior eſt gloria: condiuntur hæc in Biſnager, Bengala & Cambaya: flaua & indica, in Batecala & Bengala.*

IVBEO *ego ex his immaturis ſtillatitium liquorem organis elici, quem poſt ſumptam aliquam conſeruam adſtringentem propino, & ſyrupis admiſceo, ſi quando opus eſt. Flaua & Bellerica præſcribere ſoleo initio menſæ, ijs qui aut alui profluuio, aut ſtomachi relaxatione laborant: talibus enim cōuenit huiuſmodi cibus propter adſtrictionē cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturorum Myrobalanorum ſuccum, in alui profluuijs apprimè efficacem eſſe expertus ſum.*

Aqua ſtillatitia Myrobal.

* Chepula rarius ad nos adferuntur, & non niſi dura & male condita. Emblica verò (quorum nullam mentionem facere Auctorem mirum) copioſè, recētiſsima & optimè condita inuehuntur Antuerpiam.

De Tamarindis CAP. XXVIII.

MEDICAMENTVM *omnibus cognitum ſunt Tamarindi, quamobrem nullum adulterium norunt.*

NASCVNTVR *multis Indiæ locis, ſed qui locis mōtoſis & ad Septentrionē obuerſis proueniūt, præfe-*

runtur & diutius incorrupti manēt: quales ſunt quos Cambaiete & GuZarate gignit.

Puli, Ambili. VOCANTVR *in Malauar* Puli, *in GuZarate* Ambili, *quo nomine reliquis Indiæ prouincijs noti*

Tamarindi. *ſunt. Arabes* Tamarindi *appellant, quaſi dicas Palmulas indicas. Nam* Tamar *(quod omnibus notū eſt) eorum lingua Dactylum ſignificat. Palmulas autem vocarunt Arabes hunc fructum, non quòd eius arbor Palmæ ſimilis ſit: ſed quoniam aliud nomen magis aptum non inuenerint, oſsicula etiam in ſe continere conſpicientes.*

Tamarindorum hiſtoria. ARBOR *eſt Fraxini aut Iuglandis Caſtaneæ'ue amplitudine, materie firma, non fungoſa ſiue ſpongioſa, ramis folijs ornatis multis minutimq; inciſis, palmi magnitudine: fructus in arcus aut digiti incurui figuram efformatur. Huius immaturi cortex virēs eſt, ſiccatus verò cinereus eſt & facilè auellitur: nucleos intus continet ſatiuorum Lupinorū magnitudine, quodammodo rotundos, ſed planos, colore furuos ſed læues, quibus abiectis, pulpæ vſus eſt quæ lenta & viſcida eſt. Sed illud obſeruatione dignum, quod hic fructus in arbore adhuc pendens noctu folijs ſeſe inuoluat vitandi frigoris cauſa, interdiu verò ſeſe expediat & è medio*

Tamarind. facultates. *foliorum emergat. Acidus eſt hic fructus dū viret, ſed tamen ea aciditas ſuauitate non caret. Plurimum illis expurgatis vtor cum ſaccharo, atq; id maiori cum ſucceſſu, quàm ſi Syrupo acetoſo vterer. Soleo etiam plerunque ægros Tamarindorum infuſione purgare. Tamarindorum quatuor vnciæ aqua frigida aut ſtillatitio intybi liquore macerentur per tres horas, deinde fa-*

cta

ſta expreßione, eximantur Tamarindi, quos modico ſaccharo inſperſos vtiliter exhibeo; euacuant enim ex parte bilioſum humorem atq; pituitoſum incidunt & attenuant. Huius regionis incolæ ſine moleſtia ſeſe purgant Tamarindis cum oleo nucis Indicæ ſumptis. Medici verò Indici, folia Tamarindorũ trita partibus corporis eryſipelate infectis imponunt. Nos hic Tamarindis aceti loco vtimur, gratior enim palato eſt eorum aciditas, præſertim maturorum. Deferuntur in Arabiam, Perſiam, Aſiam minorem & Luſitaniam ſale conditi, vt temporis iniuriam melius ferre poßint. Ego verò ſine ſale domi aſſeruare cum ſuo cortice ſoleo. Fit ex ijs recentibus cum ſaccharo conſerua, præclarum proculdubio medicamentum ad digerendos & expurgandos humores, nec minus palato gratum. Tamarindorum ſtillatitio liquore pro digeſtiuo aliquando vſus ſum: Verùm cùm nimis dulcem & inſipidum ferè inuenirem, eo vti deſij.

Tamarind. conſerua.

Aqua ſtillatitia Tamarind.

NVNC *ſupereſt, vt ex Auctorum Arabum ſcriptis hoc medicamentum examinemus, cùm veteribus Græcis fuerit incognitum.*

AVICENNA *lib. 2. cap. 699. hoc medicamentum non deſcribit, ſed eius delectum dũtaxat profert, aitq; recentiores Tamarindos præferri.*

MESVE *lib. de ſimpl. med. cap. 8. facit eos Palmæ ſylueſtris Indicæ fructum: ſed eius error ex eo manifeſtus eſt, quod tota India Palmas non reperias: ſed palmulæ adferuntur ex Arabia in Indiam, vbi magna quantitate eduntur ſiccæ, ſimiliter & in maſſam compactæ abiectis nucleis. Memini tamẽ vidiſſe quoddam*

Meſue lapſus.

Palma ſyluestris. genus ſylueſtre Palmarum in Cambaya & Guzarate, ſed ſterile & longè diuerſum a Tamarindifera arbore.

SERAPIO libr. ſimpl. cap. 348. ex auctoritate Boniſaa, in Cæſarea Aman prouenire aſſerit. Sed pace eius dictum ſit: nullos Tamarindos in Cæſarea Aman, quæ eſt Syriæ, prouenire certum eſt, cùm à Negociatoribus mercimonij gratia eò ex India deportentur.

Oxyphœnix. Lacunæ error. NONNVLLI Tamarindos à ſaporis aciditate Oxyphœnicem faciunt, quorum ſententiam vt nec improbare, ita nec approbare poſſum. Sed quod Lacuna Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 126. à Thebaicis palmulis non differre ſcribit, non probo: quemadmodũ nec quod eius arborem Palmæ ſylueſtris genus facit folijs oblongis, & per extremum acutis, quoniam huiuſmodi profert folia vt antè dixi.

Tamarind. temperamẽt. CETERVM Tamarindi ex Arabum teſtimonio refrigerant & exſiccant tertio ordine, tametſi aliquot exemplaria Meſue, ſed mendoſa, ſecundo ordine refrigerantium & ſiccantium collocent.

EIS ſemper vtor in febribus admodum bilioſis, non caſsia ſolutiua aut manna, quoniam ob ſuam dulcedinem, bilem generant. Hinc fit vt huius regionis medici ſacchari vſu in febribus ardentibus abſtineant.

De Caſſia ſolutiua CAP. XXIX.

SVPERVACANEVM videbatur de ea arbore hic diſſerere, quam vulgo Caſsiam fiſtulam appellant, quandoquidem medicamentum eſt omnibus notiſsimum, niſi cõtrouerſia eſſet de nomine malè illi indito

dito

dito à Gerardo Cremonenſi *, *quem* (*vt ſupra diximus*) *Arabica nomina intacta relinquere præſtitiſſet, quàm peruerſè ita Arabes interpretari, & anſam præbere eos calumniandi, cum omni potius laude quàm vituperio ſint digni, qui nobis huius tam nobilis, tam præſtantis, tamq́ humanæ ſaluti neceſſarij medicamenti cognitionem protulerunt.*

* Rhaſes ad Alm. lib 3. de re med. cap. 51.

PORRO *vulgariter Arabibus dicitur* Hiarxamber, *vocabulo tetraſyllabo, tametſi Auicenna lib. 2. cap. 197.* Chiarſamdar *corrupto nomine vocet: in Malauar* Comdaca: *in Canara, cuius prouinciæ eſt Goa,* Bauaſimga: *in Decan & à Bramenis* Bauaſimgua: *in Guzarate & à Mauritanis regnum Decan incolentibus* Gramalla: *arbor ipſa in Canara* Bahoo.

Hiarxamber. Comdaca. Bauaſimga, Bauaſimgua. Gramalla. Bahoo.

EST *autem hæc arbor Pyri magnitudine, folijs mali Perſicæ, anguſtioribus tamen aliquantum & virentibus: floribus Geniſtæ perquam ſimilibus, luteis, Garyophyllum odore æmulantibus, quibus decidentibus, exiliunt oblongæ ſiliquæ virentes admodum ante maturitatem (non autem rubentes, vt ſcripſit Lacuna) quæ per maturitatem nigreſcunt, longitudine interdum quinque palmorum, nunquam verò infra binos palmos.*

Caſſiæ ſol. hiſtoria.

NASCITVR *per vniuerſas has prouincias, præſtantiſſima tamen & durabilior locis ad Septentrionem magis vergentibus, vt in Cambaya. Inuenitur & in Cayro, & in Malaca & in Sian totóque eo tractu.*

HANC *non niſi ſylueſtribus per ſe ſatam vidi, in*

Caſſia ſponte naſcitur.

America tamen(quam falſo Indiam occidentalem appellant, quandoquidem vnica ſit India ab Indo flumine denominata, veteribus cognita) intelligo è ſylueſtribus locis tralatam eſſe in hortos & agros, ita vt nunc iſtic frequentiſsima ſit. Fortunatiores tamen noſtros Luſitanos puto, apud quos ſine ſatione tanta copia naſcitur, vt vnius Candil, hoc eſt quingentarum & viginti duarum librarum precium non excedat decem regales caſtellanos, qui conſtituunt aureum Indicum Pardaon nuncupatum.

Candil quid ſit.

Pardaon.

AVICENNA *lib.2.cap.197. ſcribit eam medio eſſe inter calidum & frigidum temperamento, nõnihil verò humectare. Serapio lib.ſimp.cap. 12. temperatam eam conſtituit. Meſue de ſimpl.med. cap. 6. nonnihil ad calorem accedere ſcribit. Antonius Muſa exam. ſimpl. excalfacere & humectare ordine primo aut ſecundi initio.*

Manardi lapſus.

SÆPIVS *ſum miratus Manardum in lib.ſimp. Meſue ſcripſiſſe grana ſiue ſemina huius Caßiæ purgatoria facultate prædita eſſe, cùm tamen potius adſtringentem facultatem obtinere videantur, quàm ſolutiuam.*

Sepuluedæ error.

ILLVD *verò omni reprehẽſione dignum eſt quod ait Sepulueda, nimirum ad mouendos menſes, difficileſq; partus, remoranteſq; ſecundas, decoctum corticũ harum ſiliquarum cum Artemiſia propinari, aut ex ouo ſorbili cum vncijs quatuor mellis exhiberi. Nam etſi demus magno, vt ipſe ait, ſucceſſu propinatum eſſe huiuſmodi medicamentũ, Artemiſiæ potius facultatem hos effectus præbuiſſe cenſebimus, quàm harũ ſiliqua-*

quarum cortices tale quid præſtitiſſe, qui frigidi & ſicci ſunt temperamenti. Huc adde ſecundas ſæpius etiam ſine medicamento reÿci, naturæ propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2. cap. 197. præſcribit ad partus difficultatem, multi non abs re ſuſpectum habent hunc locum: cenſetq́; Bellunenſis in contextu cucumerem ſiccum reponi debere. Hanc ob cauſam ſtatuerunt doctiores, Caßiam ſolutiuam intelligendam eſſe quotieſcunque Caßiæ meminiſſet in purgante medicamento, reliquis locis Caßiam ligneam intelligi.

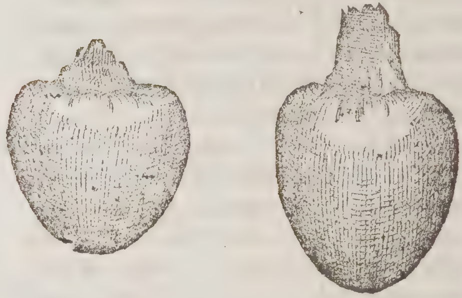
RIDICVLVM verò eſt, quod de Luſitanis quibuſdam nunc proferam, qui crediderunt pleroſque huius regionis homines continua alui ſolutione laborare, quòd boues, quarum carnibus veſcerentur, Caßiam ſolutiuam depaſcerent. Nã arbores altiores ſunt quàm vt à bobus depaſci poßint, neque tanta copia eſt arborum, vt numerum infinitum vaccarum (ſiquidem multas iſti alunt, nullius verò carnibus indigenæ veſcuntur) alere poßint. Deinde cùm duro cortice prædita ſit ſiliqua, veriſimile eſt (etiam ſi pertingere poſſent) vaccas graminis pabulum, quod ſemper ferè hic viret, iſtarum ſiliquarum auiditate non relicturas. Quod cùm ab incolis percontarer, non mediocrem illis riſum moui. Stulta de Caſſia ſol. perſuaſio.

De Anacardio CAP. XXX.

ANACARDIO nomen indiderunt recentiores Græci (nam veteribus ignotum fuit) à cordis tum ſimilitudine tum colore, Arabum veſtigia ſequuti, quibus Balador, Indis Bybo dicitur, Luſitanis Faua de Anacardium veteribus ignotum. Balador. Bybo, Faua de malaqua.

Mala-

ANACARDIVM OFFICINARVM.

Malaqua, *quod viridis & in arbore pendens ſimilis ſit noſtrati maiori Fabæ, maior tamen.*

MAGNA *eius eſt in Cananor copia, tum in Calicut & reliquis Indiæ prouincijs mihi cognitis, veluti in Cambaya & Decan.*

Serapionis lapſus.

SERAPIO *libr.ſimp.cap.356. Galenum citat tanquã huius fructus meminerit (cùm tamen illi planè ſit incognitus) & deleteriam facultatẽ habere ait, cui tamen experientia refragatur. Siquidem his in regionibus è lactis ſero maceratum aſthmaticis datur, et aduerſus lumbricos: præterea ijs viridibus & ſale conditis vtimur in cibarijs, oliuarum conditarum modo. Fructu verò ſiccato, cauſtici vice vtuntur in ſtrumis: totáq; India huius cum calce miſti vſus eſt ad pannos obſignandos.*

AVICENNA *lib.2.cap.41. id facit fructus Tamarindi oßi ſimile, eiusq; nucleum Amygdalæ effigie,*

ſine

ne nocumento eſſe affirmans : Et paulò poſt ſubijcit, d inter venena referri quæ deleteriæ ſint facultatis.

NVLLA *autem præditum eſſe venenoſa faculta- e, exemplis ſuprà demonſtrauimus : Cauſticam verò vim obtinere, in iam exſiccato fieri diximus.*

NONNVLLI *Anacardium calidum & ſiccum conſtituunt in quarto gradu: alij in tertio. Nemo tamē mihi ſatisfacit, quandoquidem in virente clarum eſt deeſſe hunc excalfacientem & exſiccãtem exceſſum: neque rationi conſentaneum videtur in eo caliditatis & ſiccitatis gradu conſtituere quo eſt Piper. Niſi forte, quod in Sicilia naſcitur, ſit ea facultate præditum.* Anacardij temperamentum.

CAIOVS,

per medium ſectus nucleo integro. integer.

* Adfertur interdũ nucis genus Vlyſiponẽ è Braſilianorũ regione, quod *Cajous* vocãt. Arbor eſt magna, folijs pyri: fructu oui anſerini forma & magnitudine qui ſucco plenus eſt veluti id Citriorum genus quod Limam vocant, quo quidem vtuntur Braſiliani, (Licet Thenetus cap. 61. Cajous.

Def-

Deſcriptionis Americæ contra aſſerat,) vt ab ijſdem intellexi. In extremo fructu prominet nux quædam renis leporini forma, colore cinereo, interdum ex cinereo rubicante. Duplici verò hæc nux conſtat cortice, inter quos ſpongioſa quædã eſt materia olei aſperrimi & calidiſsimi plena: intus verò nucleum candidum continet eſui aptum & piſtacijs guſtus ſuauitate non cedentem, pellicula cinericia obductum quam eximere oportet. Eo leuiter toſto veſcuntur incolæ, gratior enim eſt, & venerem ſtimulare fertur. Acri illo oleo nihil præſtantius eſſe ferunt ad lichenes & impetigines tollendas. Incolæ etiam aduerſus ſcabiem vtũtur. Sed illud mirum primariũm fructum nulla ſemina continere: & extrema illa nuce earum arborum genus conſeruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus eſſe autumant, ob ſimilitudinem acris illius humoris quem corticibus concluſum habent. Nos & officinarum Anacardium, & hanc nucem integram, & per mediũ ſectam exprimi curauimus.

De Amomo CAP. XXXI.

Amomum. MAGNA *inter recentiores dubitatio eſt, quid ſit Amomum. Hinc ſit vt nonnulli eius loco Acorũ ex Galeni lib. ſimp. med. 6. præcepto ſubſtituãt, de quo haud ſecus atque de ipſo Amomo dubitatur.*

Roſa hiericuntina. EX *recentioribus nonnulli in ea opinione fuerunt, vt Roſam Hiericuntinam, legitimum Amomum eſſe contenderint, quorum opinionẽ doctè Matthiolus comment. in Dioſc. lib. 1. cap. 14. multis argumentis refellit. Alij Pedem columbinum eſſe aiunt, quos idẽ Matthiolus erroris conuincere nititur.*

EGO, *tametſi hîc non viderim eas ſtirpes quas Europa gignit, ſubijciam tamen liberè quæ in India de Amomo didici. Percontatus ſum aliquando à quodam Pharmacopœo natione quidem Hiſpano, ſed religione Iudæo, qui Hieroſolymis ſe habitare aiebat, quid eſſet*

Amo-

Amomum. Reſpondit ille, lingua Arabica Hamaina *nuncupari, quod interpretatum Pedem columbinum ſignificat. Hanc ſtirpem ſibi cognitam eſſe affirmabat, quã tamẽ apud Indos nõ vidiſſet. Euocatus poſtea à Ni Zamoxa (quẽ vulgo NiZamalucco nũcupant) Rege in Decã potentiſſimo, qui præter mediocrẽ doctrinã ſemper apud ſe eruditos medicos alit cum Perſas, tũ Turcos, magnis ſtipendijs. Eius medicos interrogaui, num Amomum haberent, dixerunt illi iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis Alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam adferri, cuius ramulo me donarunt. Hunc cum Dioſcoridis deſcriptione contuli, ad quam venuſtiſſimè quadrabat, & licet iam ſiccus, pedem tamen columbinum referebat.* Hamama. Pes columbinus. Nizamoxa Rex.

N AM *omnia plantarum & morborum ferè nomina apud Auicennam, aut ad verbum reddũtur, aut ab ipſa re nomen ſortiuntur, exempli gratia, Lingua bouis, Lingua canis, Capillus veneris, Lingua auis: ſic & in morbis Elephantia dicitur illis* Daulalfil, *quod eſt, Pes Elephantis, Hydrophonia* marazalquelbe, *quod eſt Dolor canis. Hinc ſciendum eſt Amomum apud Auicennam nihil aliud eſſe quàm Pedem Columbinum* *. Daulalfil. Marazalquelbe.

C V M *apud NiZamoxa eſſem, aliquot plãtas obſeruaui, quibus Goæ caremus, veluti Eupatoriũ, Mexquetera, Mexir,* * *melyſſophylon, bugloſſum, fumum terræ, tamaricem, aſparagos, & violas purpureas in Regio horto ſatas. Hæ forſitan omnes etiam in mediterraneis naſcuntur: ſed tanta eſt noſtrorum Pharmacopola-* Mexquetera, Mexir.

copolarum auaritia, vt potius mercibus conuehendis ſtudeant, quàm officinæ ſuæ excolendæ. Hinc fit vt violarum loco vtantur floribus cuiuſdam arboris diuerſæ planè facultatis à noſtris violis: quorum tamen vſum non admitto niſi in ijs medicamentis quæ foris applicantur: atque Syrupum violaceum confici iubeo è violis conditis ex Ormuz aut Luſitania delatis.

Arboris flores, violarum loco.

*Vtinam noſter hic Auctor Amomi deſcriptionẽ pleniorem dediſſet quandoquidem plantam legitimam ſe vidiſſe affirmat. Nam multis altercationibus anſam præcidiſſet. Certè Pes eius columbinus, noſter eſſe non poteſt, quem nonnulli, Amomi legitimi loco vſurpare non verentur, cùm ſit potius Geranij genus. Sed horum turpem errorem, eruditè detegit in commentarijs ſuis Matthiolus.

*Quænam nobis ſint plantæ Mexquetera & Mexquir planè ignoro: nec quid hæc vocabula ſignificarent, quiſquam indicare potuit.

De Calamo aromatico CAP. XXXII.

Diſputatio de Acoro & Calamo.

NON *minor eſt cõtrouerſia inter recentiores medicos de Calamo & Acoro. Volunt enim nonnulli Calamum officinarum eſſe Acorum veterum: Alij malunt Galangam eſſe Acorum. Eam ob cauſam difficile eſt in tanta opinionum varietate aliquid certi ſtatuere. Ego tamen nullius opinioni addictus liberè dicam quod ſentio.*

Calamus aromat.

CALAMVS *aromaticus quo officinæ in Luſitania vtuntur (aromaticum voco non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non ſignificat, ſed quod vulgo droguam vocant, neque etiam Calamum odoratum ſcio, ſed Iuncum duntaxat) idem eſt cum eo qui hîc in India magno eſt in vſu cum viris, tũ mulie-*

mulieribus & iumẽtis. Vocatur is in GuZarate, Vaz: in Decan, Bache: in Malabar, Vazabu: in Malayo, Dirimguo: in Perſia, Heger: in Cuncam, quæ eſt regio maritima, Vaticam: Arabibus Caſſab & Aldirira. Serapio lib. ſimp. cap. 205. eum vocat Aſſabeldiriri, ſed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes medici cum Auicenna lib. 2. cap. 161. & 212. Caſſab & Aldirira appellant. Idem autem ſonat Caſſab quod Calamus & Aldirira ex aromatibus: Nam Dirire idem quod nobis aroma eſt. Quoniam verò Malayo incolæ eius vſum ab Arabibus, qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine Dirimguo vocarunt. Vaz, Bache, Vazabu, Dirimguo, Heger, Vaticam, Caſſab, Aldirira, Aſſabel-diriri. Dirire

SERITVR per vniuerſam Indiam: plurimus verò in GuZarate & Balaguate. Hîc etiam Goæ (vbi multus eius eſt vſus) in hortis ſatus prouenit ſed perpaucus.

CETERVM non eſt odoratus niſi è terra auulſus: quantoq; virentior eſt, tantò mihi validioris tetriorisq; odoris videtur, tametſi aliud ſentiat Ruellius lib. 1. cap. 18. Conuehitur ad maritima, quoniam qui iſtic naſcitur, nõ ſufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur.

FAMILIARIS eius vſus eſt mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè expetitur hyeme à mulomedicis: contuſum enim, additis allijs, ammi (quod eſt Cuminum ruſticum) ſalis momento, butyro, & ſaccharo, iumentis aduerſus frigora mane exhibent, vocántque id medicamentum Arata. Calami vires. Cuminum ruſticum. Arata.

Calamus vnguentarius. Calamus Arabicus. Calamus Alexandrinus.

CETERVM quoniam Hippocrates & Galenus libr. 1. ſimp. med. Indicum hunc Calamum vnguentarium appellant, Plutarchus verò Calamum Arabicum, & Cornelius Celſus Calamum Alexandrinum, videtur etiam extra Indiam naſci.

EGO, vt veritatē elicerem, ſciſcitatus ſum à multis Coraçone incolis et Arabibus qui huc venales equos adducunt, ſi apud eos naſceretur Calamus; item an eſſet eis cognitus, eoq; vterentur: Negarunt omnes apud ſe inueniri niſi ab Indis aduectum mercimonij gratia, probeq; ſibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos eſſet vſus. Non fallūtur tamen qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neq; qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur.

QVOD autem Menardus libr. 8. ep. 1. dicit in Pannonia ſe vidiſſe adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri poteſt vt fallatur: aut, ſi viderit, ſatum forte in ſporta aut olla vidit, vt plerunq; ſatum Gingiber naſcitur. Sed illud certiſſimum eſt, hinc auehi Calamum in eas regiones.

Calamus nō niſi in India.

*IS verò quo vtimur, radix non eſt (puſilla etenim eſt radix) ſed ipſius Calami cum aliquantula interdū radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil niſi radicem * eſſe ſcribunt confirmandæ ſuæ ſententiæ cauſa, qua contendunt hunc Calamum Acorū eſſe. Neq; quod in Calamo eſt ſpongioſum & flaueſcente colore, aliqua in re ſimile eſt Aranearum telis, vt falſo putarunt Auicenna lib. 2. cap. 161. & Serapio, lib.*

lib: ſimp: cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc melius noſſe oportebat.

CETERVM *quod Calamus Acorum non ſit, nec etiam Galanga, ſatis ex Auicēna & Serapione probari poteſt, qui tria diſtincta capita de Calamo, Acoro, & Galanga ſcribunt. Præterea qui Calamum deſcribunt, aiunt eum in India naſci, quod verum eſt: nec enim in alia regione naſcitur. Acorum verò nō niſi in Europa naſci tradunt. Itaq; nobis ignotum eſt Acorū, aut imaginari non potuimus quod Manardus, Leonicenus & alij animaduerterunt. Omnibus ſanè Arabibus, Turcis, Coraſonibus, & Indis medicis ignotum eſt. Nam à Nizamoxa vocatus vt eum tremoris affectu liberarem, magna mihi cum illis contentio fuit de Acoro: quid tamen eſſet Acorum (etiam illis indicato nomine Arabico) indicare non potuerunt, niſi quod apud Turcos naſceretur.* Acorū duntaxat in Europa.

PRÆTEREA *Calamus calidus & ſiccus eſt in ſecundo ordine: Acorum verò in tertio: Galanga autē vtroq; calidior, vt ſuo loco dicemus. Deinde Calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt: Galanga verò ventriculum roborat, flatus diſcutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta ſunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi ſolita.*

SOLEO *tamen perpetuo Acori loco Calamum ſubſtituere, ſed maiori quantitate, quòd non adeo excalfaciat & exſiccet veluti Acorum.* Acori ſuccedaneum.

* Noſtrarum officinarum Calamus longè alius eſt ab eo quem hoc capite deſcribit noſter Auctor, quippe cuius Calamus legitimus ſit à veteribus deſcriptus. Noſter verò

nihil niſi radix eſt, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cum omnes notæ Acoro à veteribus adſcriptæ pulcherrimè conueniant, Manardi & aliorum ſententiam improbare non poſſum, qui Acorum legitimum eſſe volunt. Adfertur ad nos ex Tartaria & Lituania, necnon & in Polonia naſcitur, quibus Pruskuuorzecz nuncupatur. Eo & Germani, & Itali & Galli vtuntur, aliumque Calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyſipone aduehi Calami genus vſuali noſtro ſimilimum, ſed tetri odoris & ſaporis horridi, quæ nota illi communis erat cum Calamo noſtro Auctori deſcripto: Solam tamē hanc ob cauſam in vſu apud nos eſſe deſijt; licet omnes aromatarij multò efficacius, eo quo nunc vtimur, fuiſſe affirment.

De Nardo CAP. XXXIII.

I L L V D *affirmare poſſum, multò plura aromata, maiorię quantitate, & minus adulterata ad nos adferri, viliorię emi, quàm antiquitus fiebat: quod nūc Luſitanorum nauigationibus Indiæ nobis apertæ ſint, ipſæq; regiones quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc ſint, quàm Veterum tempore fuerunt.*

Nardus. I N *eorum numero* Nardum *repono, quæ legitima & ſine mãgonio ad nos importatur, licet interdū aut maris humore ſibi aſcito ſitum contrahat, aut ſenio ſuaueolentiam illam amittat, qua initio prædita erat.*

Cahzçara. V O C A T V R *autem* Nardus *incolis (nam Græcum & Latinum nomen notum eſt)* Cahzçara: *Auicennæ, lib. 2. cap. 646. & omnibus huius tempeſtatis*

çembul. *Arabibus* çembul; *quod eſt Spica, &* çembul indi, *id eſt, Spica Indica: eadem ratione, quam nos Spicam Celticam vocamus, illi* çembul rumim *appellant. Quod autē corruptè Matthæus Syluaticus cap.* 640.

Simi-

Simibel & Sumbel *protulerit, mirum non eſt, cum is linguam Arabicam ignorarit: niſi malimus tempore paulatim corrupta fuiſſe vocabula.* Sumbel:

CETERVM *naſcitur* Nardus *in* Mandou & *Chitor prouincijs, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta flu. Gangem, quem incolæ* Ganga *appellant, & ſacroſanctum exiſtimant, ita vt morituri regni Bengala incolæ hoc flumine mergi ſe iubeant, ſed pedibus duntaxat. Sunt in eo flumine certa idolorum delubra, ad quorum cultũ cateruatim confluunt Mercatores è Guzarate & regno Decan, magnaq́ꝫ donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes ſanctificati, vt aiunt, ſed potius à cacodæmone obſeßi.* Ganges fl.

PORRO *non ſunt diuerſa Nardi genera: ſed vnicum dũtaxat mihi notum eſt genus, id ſcilicet quod ex iam memoratis locis adferri diximus. Prouenit quidem in monte quodam qui altera parte Orientem ſpectat, altera Occidentem, ad quem ſcilicet occidentẽ ſita eſt Syria multis regionibus ab India diſcreta. Sed tamen multis alijs eius regionis locis ſata prouenit, nõ facilè enim ſponte naſcitur. Neqꝫ vna præſtantior eſt altera, Spicámue habet alia altera multò longiorem.* Nardi vnicũ genus. Nardus ſponte non prouenit.

CERTE *radix eſt ſpargens ſupra ſolum breuem virgulam ſeu caulem circiter tres palmos longum cũ longißimus, atqꝫ alias inſuper virgulas multò breuiores: in ſumma radice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambaiete, Aſurate & Gogua, alijsq́ꝫ portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ petunt: potißimam tamen partem ab indigenis abſumi ferunt.* Nardi deſcriptio.

Nardus ſordida. INVENITVR *interdum ſordida & pulverulenta, villis ipſius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab ijs quos dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo.*

HAC *vnica Nardo quæ iuxta Gangem oritur, quamq́; in Occidentem exportant, vtuntur medici cũ Indici, tum Turci, Perſæ & Arabes. Nã quod ex ingenti precio quo antiquitus teſte Plinio libr. 12. cap. 12. emebatur, inferre volunt, noſtram Nardum non eſſe legitimam, obiectioni me ſatis reſpõdiſſe arbitror, cùm dixi Indias nunc magis apertas & cognitas eſſe, quàm tempore Pliniј fuerint, & ipſa aromata maiori copia ad nos adferri.*

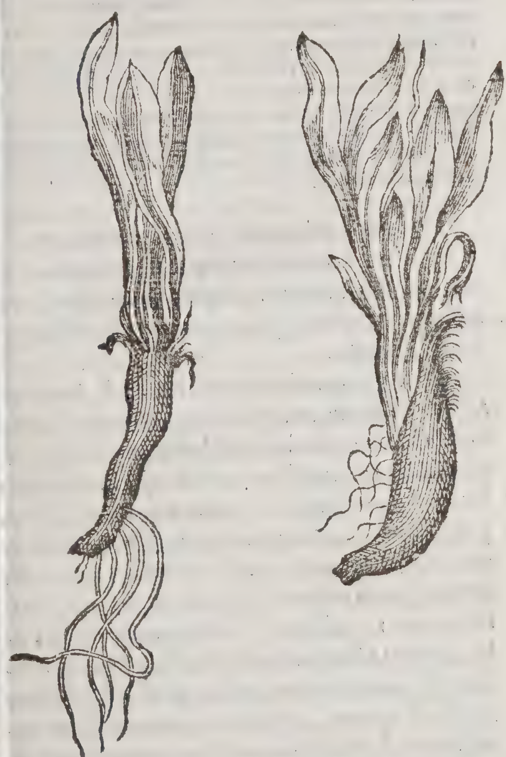
Lacunæ oſcitantia. CETERVM *fabuloſum omnino iudico quod Andreas Lacuna ſuis in Dioſcoridẽ lib. 1. cap. 6. cõmentarijs ſcribit, Nardi vſum apud Indos eſſe periculoſum, quoniam ex ea fiat veneni quoddã genus mortiferũ, quod non modò hauſtum, ſed etiam cuti in ſudoribus inſperſum, hominem illico iugulet; idq́; toxicum* Piſum *vocari. Nam cùm multis in India annis Medicinam exercuerim, & non modò verſatus ſim cum omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiã Regibus & Principibus familiaris fuerim: nũquam tamen hoc Piſum videre mihi contigit, aut eius nomen audire.*

Piſum.

Satiech. Satiach. ID *genus quod Sepulueda* Satiech & Satiach *appellat, id eſſe puto quod ex Satiguam adfertur, celeberrimo regni Bengala portu & Emporio ad fl. Gangis oſtia.*

* Cum

HIRCVLVS VETERVM.

Cum ſuperiore Aprili Antuerpię eſſem, inter aliquot Nardi Celticæ faſciculos plantulas quaſdam inueni quæ ad amuſsim quadrabant cum Dioſcoridis Hirculo, quem libr. primo de re medica cap. 7. deſcribit, eoque Nardum Hirculus.

Celticam adulterari refert. Nam plantula eſt Nardo Celticæ ſimilis, candidior tamen & veluti ex viridi cinerea, ſine cauliculo, minoribus breuioribusq; folijs, villoſa admodum ſecundum radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia premanſa nullum aromaticum ſaporem reddunt, ſed lenta & viſcida ſunt; cum Nardi Celticę folia & calida ſint cum aliqua tamen adſtrictione, & odore ſaporeque iucunda. Cùm igitur hoc capite noſter Auctor de Nardo ex profeſſo agat, facere non potui quin Hirculi meminiſſem, eiusque hic iconem ſubijcerem, quam nemo hactenus exhibuit.

De Iunco odorato CAP. XXXIIII.

IVNCVS *odoratus in Mazcate & Calaiate Arabiæ prouincijs maxima frequentia & abundantia naſcitur, veluti in Hiſpania gramen vulgare quo paſcuntur animalia.*

HVIVS *graminis nomina Græca & Latina nota ſunt. Ab incolis autem* Sachbar *vocatur: à nonnullis verò* haxis cachule, *id eſt, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametſi non negem alijs etiam nominibus apud Arabes inſigniri. Nam Auicenna lib. 2. cap. 598. eum* adhar, *Serapio cap.* 19. adher *appellant: quos ſequuntur omnes Arabici & Perſici medici hîc agentes: florem verò vocant* Foca. *Nam quod Syluaticus, cap.* 12. adcher *&* adhecarum *vocari ſcribit, corrupta ſunt vocabula, Perſis, qui ad iam dictas vſq; prouincias pertingunt,* Alaf, *quod herbam ſignificat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari poteſt. Apud Indos peculiare nomen non eſt ſortitus, ſed herba Mazcatenſis appellatur. Sunt qui Paleam de Mecha nuncupent. Nec deſunt qui paſtũ Camelorum vocent, nec immerito: ſed tamen Cameli nō*

Sachbar. Haxis cachule. Adhar. Foca. Alaf. Herba Mezcatenſis. Palea de Mecha. Paſtus Camelorum.

ſunt

ſunt iſtic adeo frequentes, vt hoc gramen cum floribus omnino depaſcere poßint. Sed ſunt ibidem multi aſini, muli, equi, quos Arabicos vocamus, boues, capræ & oues quæ nihil aliud paſcuntur quàm hanc herbam ſiue gramen.

DEFERTVR quidem in Indiam, in vſum medicum vſurpandus. Maxima tamen cum copia per faſciculos colligatũ in nauibus adſumunt equarij mercatores, vt equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ pedore offendantur. Nam ſimulatq; maduerit recentẽ ſubſternũt & madidum in mare abijciunt. Sed & nautæ faſciculos aliquot ſecum aduehere ſolent, quos deinde in India vendunt. Memini in inſula Diu *, vili emiſſe multos Iunci faſciculos quos in Luſitaniam cum alijs aromatibus mitterem: nullum tamen florem videre cõtigit. Sed nec aliquo in precio ab incolis habetur, cùm gens ſit rudis & ſylueſtris. Inſula Diu.

NVLLVS eſt huius vſus apud iſtius regionis incolas: ſed nos duntaxat & Medici Arabes & Perſæ, eo vtimur. Ipſi indigenæ eo ſe & ſua iumenta lauant.

NVNC ad Auctorum qui eius meminerunt deſcriptiones veniamus.

DIOSCORIDES libr. 1. cap. 16. laudatißimum ex Nabathæa, proximum Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, peßimum ex Africa adferri ſcribit. Floris, culmorum, radicisq; eſſe vſum. Eligendũ eum qui manibus confricando roſæ odorem emittit.

SCIO in ijs quas ſupra enumeraui prouincijs quæ Arabiæ nomine comprehenduntur prouenire. An verò

Nabathæa. in Nabathæa gignatur (quæ à Nabatoch Iſmaëlis nepote denominata, prouincia eſt Arabiæ Iudææ conterminæ) diligēter percontatus ſum à medicis qui in Hieruſalem, Galilæa, alijſq; vicinis prouincijs verſati erant: Sed illi reſponderunt, eum quo iſtic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo naſceretur, an autem ex Mazcate adferretur: ignorare ſe dixerunt, quoniam medicamenta interdum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. Quæ cùm audirem, inquirere non volui num Babylone naſceretur, tametſi fieri poſſe putem, vt gignatur.

Cvm verò Dioſcorides Africanum improbet, non oportet nos admodum ſolicitos eſſe in eo inueſtigando, præſertim cùm non adſcripſerit qua Africæ regione proueniat. De floribus autem, cùm meam, tum reliquorum medicorum negligentiam agnoſco, qui non iubeamus eum aduehi. Noſtra etenim culpa factum eſt vt eius vſus deſierit.

Iunci flos.

In medicamentis odoratis, Dioſcoridem incertis comparationibus plerunque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus, iucundum quidem ſpirat odorem, ſed Roſæ haudquaquam.

Iuncus rotundus. Ivncvs odoratus, & Cornelio Celſo Iuncus rotundus vocatur, ad differentiam Iunci vulgaris, & Cyperi ſiue Iunci triangularis: ſed minimè in eam altitudinem excreſcit qua Iuncus eſt.

Avicenna libr.2.cap. 598. duo eius genera conſtituit. Alterum enim Arabicum vocat, qui eſt odoratus. Alterum in Agiami natum, per quod vocabulum Damaſcum intelligit. Sed quod Dioſcoridis

dis teſtimonio, Iuncum fructum proferre nigrũ pro-t, manifeſtus error eſt, cùm Dioſcorides nuſquam ructus meminerit. Auicennæ lapſus.

SERAPIO libr. ſimpl. cap. 19. ex auctoritate onifaa ſcribit Iuncum habere radicem Chulem ſiilem, latiorem tamen, & minoribus nodis cinctam, multos calamulos præduros proferentem, qui fructum proferat ſimilem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: ſimulq; & in vno ceſpite multas lantas naſci. Huius radix adeo ſimilis eſt Chulem *, t ſub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initio dixi. Iunci hiſtoria.

MATTHÆVS Syluaticus cap. 12. decem nnis conſeruari aſſerit. Credo in ſiccis & mediterraneis regionibus multo tempore conſeruari poſſe, cùm humiditate non abundet. Sed in huius prouinciæ maritimis, paucis annis in ſua odoris fragrantia conſeruari poteſt.

QVOD ad Braſauolum & Monachos in Meſuen commentatores attinet, doctè illorum argumenta refellit Matthiolus, Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 16. quare ſuperuacaneum eſſe iudico quidquam ijs addere. Satis tamen Monachorum in Meſ. diſt. 1. cap. 47. oſcitantiam mirari non poſſum, qui Galangam Iunci odorati radicem eſſe contendunt, cum Galanga in China naſcatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abeſt, & plurimum ab Iunco odorato differat tum folijs, tum radice: nec niſi ſata proueniat Galanga, quẽadmodum & Calamus: Iuncus verò ſponte naſcatur, nec ſeratur. Monachorũ oſcitantia.

*Diu

* Diu vel Dio inſula Oceani Indici aduerſus oſtia flu-
minis Indi (quem incolæ Diul appellant) ſita eſt, eamq́u
Patalen Plinio dici puto. Continet verò ea vrbem merc
rialem potentemq́ue admodum, & celeberrimum quen
dam portum, quo confluunt negociatores Veneti, Græc
Thraces (quos Rumes vulgo vocant) Perſæ, Turci, &
Arabes.

Chulem. * Quid per Chulem intelligat noſter Auctor, hactenu
ſcire non potui, tametſi diligentiſsimè perquiſiuerim: ni
fortè intelligat gramen ſiue herbam vulgarem quam Gr
ci πόαν vocant. Nam à quibuſdam Haxis cachule nuncu
pari ait, id eſt, lotoriam herbam. Et Pādectario cap. 158
Chulem herba capillaris eſt.

De Coſto CAP. XXXV.

MAGNOPERE *commendatus à veteribus fui*
Coſtus; at nec nunc ſua laude caret. Sed cum Græci o
mnes tum Latini, tum Arabes, plura eius genera con
ſtituerint, factum eſt vt magna ſit orta diſputatio, a
legitimum Coſtum habeamus. Plerique negant, & r
dices vel in Hiſpania, vel in Italia natas pro legitim
Coſto in Myropolijs oſtendi aiunt. Ego verò ſum in e
opinione, vt vnum duntaxat Coſti genus eſſe credam
cuius nomina primum proferam, deinde delineationē
poſtremo vſum medicum indicabo.

Coſtus, Coſt, Vplor, Pucho EST *ergo Coſtus dictus Arabibus* Coſt : *in Gu-*
zarate, Vplot: *in Malaca, vbi eius plurimus eſt vſus,*
Pucho, *& inde vehitur in Chinarum regionem. Græ-*
ci & Latini ab Arabibus nomen mutuati ſunt. Nam
quod Serapio lib ſimp. cap. 318. Choſt *appellat, cor-*
ruptum eſt exemplar, legendumq́; Caſt: *& quotquot*
Caſt. *conueni Arabes, eum nunc* Caſt, *nunc* Coſt, *nunc*
Coſti. Coſti *vocant.*

NAS-

NASCITVR circa Guzarate, inter Bengala, ...elli & Cambaya, in Mandou & Chitor: Inde multi ...rrus Vplot, Spica, Chryſocolla (quæ vulgo Borrax, ...rabibus Tincar dicitur) alijsq; mercibus onuſti ad...ehuntur, in vrbem primariam Regni dictam Ama...ibar, quæ in deſertis ſita eſt, & in Cambayete non ...ocul à mari ſitam vrbem: vnde poſtea per maiorem ...ſiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuerſam Euro...am deuehitur.

DESCRIBITVR autem Coſtus*, ab ijs qui ...iderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri* ...agnitudine, florem odoratum proferens. Præcellit is ...ui intus candidus eſt, cortice cinereo· inuenitur tamē ...tiam colore buxi, cortice palleſcente. Tanta eſt odoris ...agrantia præditus, vt plerisq; nares feriat & capitis ...olorem excitet: guſtu minimè amaro, nec etiam dul...i, tametſi iam ſeneſcens interdum amareſcat. Nam ...ecens acri guſtu eſt, vt reliqua aromata. Coſti hiſtoria.

HOC vtuntur in multis medicamētis Indici me...ici. Hunc in Ormuz mercatores exportant, quo Co...aſones & Perſæ confluunt: inde in Adem, quo huius ...mendi cum alijs mercibus gratia Arabes & Turci cō...ueniunt. Nec mirum eſt ſi eius loco, alio medicamen...o officinæ vtãtur in regionibus procul à Luſitania diſ...itis, quandoquidem exigua admodum quantitas in Luſitaniam defertur.

QVONIAM verò Veteres tria Coſti genera conſtituunt*: videlicet Arabicum, qui ſit candidus, ...leuis, eximia odoris ſuauitate: Indicum leuem, ama...rum, & nigrum: & Syriacum, grauem, colore buxeo. Coſti tria genera apud Veteres.

Per-

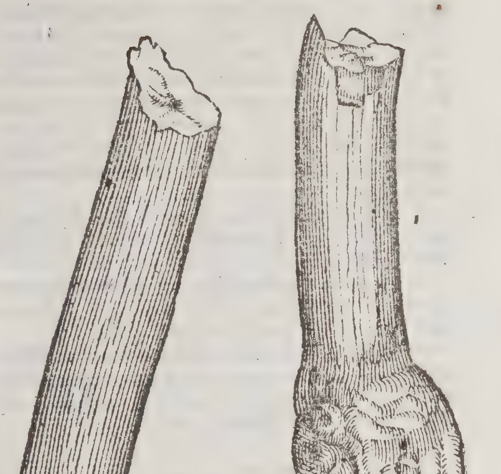
Perquiſiui à negociatoribus Arabibus, Perſicis & Turcis, vbinam tanta Coſti copia conſumeretur quæ ad eos hinc exportaretur. Reſponderunt illi maximã partem in Aſia minori & Syria conſumi, ſed & etiam apud Arabes & Perſas. Interrogati verò an alius quiſpiam Coſtus apud eos naſceretur, negarũt naſci. Idem percontatus ſum à NiZamaluci medicis; ſed negarunt illi alium ſe Coſtum vidiſſe vnquam, quàm qui ex India ad eos perferretur. Vnus tamen illorum olim Xatamas medicus fuerat, diuturnoq́ tempore in Cairo & Conſtantinopoli medicinam fecerat. Vt autem tam diuerſa nomina ſortiretur, occaſionem præbuiſſe negociatores puto, qui ex varijs regionibus oriundi erant.

Coſtus amarus & dulcis Arabibus.

QVOD *Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce: factũ eſſe puto, quòd hoc medicamentũ cùm recens eſt & incorruptum, nullius amaritudinis ſit particeps, candidiusq́ perſiſtat: vbi autem vetuſtate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitq́ nigricans.*

* Non videtur huius Coſti deſcriptio cum Veterum Coſto conuenire. Nam ex Dioſcoridis deſcriptione ſatis manifeſtum eſt illorum Coſtum radicem fuiſſe, cùm ait: Sunt qui, admiſtis Helenij Comageni præduris radicibus, adulterent. Veriſimile enim non eſt truncum aut ramum fruticis tantam habere ſimilitudinem cum radice, vt radice adulterari poſsit. At noſtri Auctoris Coſtus minimum radicis habet, & ferè nihil niſi lignum eſt ſuo cortice contectum. Quare aut veteres Coſtum ignoraſſe dicendum eſt, aut Arabum Coſtum (ſi quidem hic deſcriptus Coſtus illorum Coſtus eſt) à Græcorum veterum Coſto diuerſam eſſe plantam.

COSTVS INDICVS.

Co-

Costi genus Antuerpiam è Luſitania inuehitur ſolidum cortice cinereo, intus indicans, interdum verò cinerei coloris; odorata eſt admodum radix, violaceum ſiu irinum ſpirans odorem, preſertim dum manditur, ea parte qua extra terram eminet, plerunque inhęrere adhuc cōſpicitur caulis fragmentum ferulaceum quiddam referen & fungoſam medullam continens, vt facile appareat Coſto noſtri Auctoris plurimum conuenire. Eius iconem qualis videlicet ex ſicca radice exprimi potuit, hîc adijciendam curaui.

* Niſi per Azimbro iuniperum noſter Auctor intelligat (Zimbro enim Luſitanis Iuniperus eſt) quid ſit, ignorare me fateor.

* Venetijs interdum adfertur Coſti quoddã genus Gingiberis radicibus adeo ſimile, vt nihil ſupra, intus etiam fibroſum, ſed palleſcens & eximię amaritudinis.

Non deſunt qui Zedoariam vſualem inter Coſtigenera referant, & primum apud Dioſcoridem deſcriptum Coſtũ eſſe autument, quod multas notas habeat quę Arabico illius Coſto pulchrè quadrent.

De Turbit CAP. XXXVI.

De Turbit Arabum magna eſt inter recentiores Medicos controuerſia. Nam nonnulli Tripolium Græcorum eſſe volunt: alij Pityuſæ radicẽ eſſe contendũt: alij Alypi. Sed errant omnes mea ſententia. Siquidem Turbit plantam & virentem vidi, & floribus exornatam, quæ planè diuerſa eſt ab ijs quas in medium proferunt.

Turbit. *Qvod igitur nos Turbit vocamus, eodem nomine & Arabibus, & Perſis, & Turcis appellatur: tametſi Andreas Bellunẽſis in ſuis emendationibus* Terbet *vocet. In GuZarate, vbi plurimum naſcitur,* Barcaman*: in Canara, cuius prouinciæ eſt Goa,* Tiguar.

Barcaman. Tiguar. Turbit hiſtoria.

Est *autem Turbit planta, radice neque magna, neque*

neq; longa, caule hederæ modo per ſolum extenſo, digiti craßitie, interdum craßiore, duos palmos longo, interdum verò multò longiore. Folia Altheæ profert; flores etiam ſimiles, è candido rubentes, nonnunquam omnino candidos, non (vt quidam volunt) colorem tertie mutantes. Eſt verò duntaxat vtilis & gummoſa caulis pars inferior iuxta radicem: reliqua pars gracilior eſt, & comoſior, quàm vt vtilis eſſe poßit. Nonnunquam radix cauli adhæret, ſed inutilis cum caulis duntaxat in medicum vſum recipiatur. Tota autem planta inſipida eſt cùm colligitur.

PROVENIT *in maritimis, verùm non adeo mari vicina, vt vnda allui poßit: ſed duabus, interdum tribus à mari leucis ſeu miliaribus. Plurimum naſcitur in Cambayete, Surrate, Dio inſula, & Baçaim, * locisq; vicinis. Inuenitur & in Goa: ſed à medicis improbatur, nec eo vtuntur. Intellexeram etiam in Biſnager prouenire, quod centum quinquaginta & amplius leucis à Guzarate diſtat: ſed poſtea reſcitũ eſt, eò ex Guzarate deportari (vnde etiam magna copia in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorem, et Luſitaniam exportatur) quoniam ſi quod in Biſnager naſceretur, viribus adeo infirmis eſſet, vt à medicis recipiendum non cenſeant.* Turbit natales.

FIERI *poteſt, vt aliјs etiam per Indiam locis gignatur (non enim ſeritur, ſed ſponte prouenit) ſed id incertum eſt ob indigenarum negligentiam.*

CETERVM *non omne Turbit gummoſum eſt natura. Sed quoniam viderunt Indi à gummoſitate, optimi Turbit notas nos petere, ſolent eius plantam, an-* Turbit quà ratione gummoſum fiat.

te quàm eã colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, quo liquor exiliat & denſetur. Deinde poſt aliquot dies redeunt, & gummi ſiue concreto liquore plenos caules reperientes eos colligunt. Id mihi retulit affinis meus medicus in Baçaim, qui aliquoties cum ipſis Indis colligendi gratia profectus eſt, & hanc elicien di ſucci rationem obſeruauit. Nam cùm iuſsiſſet aliquot plantas intactas relinqui, eas minimè gummoſas inuenit, aut nonnullas tantum pauco cum gummi. Ex eo igitur deprehendere licet, gummi nihil ad præſtantiam agere; ſed id plerunque præſtantius cenſendũ eſſe cuius gummi non appareat, quippe quod in ipſa planta reconditum ſit. Non negauerim, quin etiam Turbit gummoſum ſine contorſione reperiatur: ſed vt facilius liquorem ſuum aut gummi exerat, contorqueri & vulnerari plantam certum eſt.

Turbit delectus.

ALTERA *probationis nota eſt, vt ſit candidum. Siccatum ad ſolem, candidum eſt: in vmbra verò ſiccatum, tametſi nigreſcat, non minus fortè bonum eſt, quàm album in ſole ſiccatum.*

Turbit facultates.

EST *verò Turbit Indicis medicis medicamentum pituitam deijciens, cui interdum ſi abſit febris, Gingiber adijcere (vt etiam alijs purgantibus medicamentis) ſolent: alioqui plerunq; ſine Gingibere ex decocto pulli gallinacei, aut ex aqua exhibent. Præfertur autem quod in Cambaya natum eſt. Memini me in inſula Dio emiſſe ſingulas quas vocant manus, vna tanga *, Pendunt autem ſingulæ manus viginti ſeptem libras. Sed poſtea intellexi eum, à quo emiſſem, duplo minoris emiſſe.*

Tanga.
Manus.

CE-

CETERVM longè nobis aliud Turbit * deſcribunt Arabes, quàm id quod modò exhibui. Siquidem Meſue lib. 2. de ſimp. med. cap. 2. ait radicem eſſe herbæ folia Ferulæ minora ferentis & ex earum plantarum genere quæ lacteo ſucco turgent: varia eius inueniri genera, videlicet domeſticum, ſylueſtre: magnũ, paruum: album, nigrum, & flauum: & in locis ſiccioribus gigni, quod ex ſucci denſitate deprehenditur. Septem verò in eius delectu obſeruanda: vt ſit cãdidum, intus cauum ſiue vacuum & arundinoſum, & gummoſum, cortice cinereo, planum, fragile, & recẽs: craſſum autem ſiue denſum improbari. Sed, quod eius pace dixerim, ex aliorum relatu ſuum Turbit deſcripſiſſe potius videtur, quàm legitimum vidiſſe. Nã neq; forma conuenit, nec è lacte madentium plantarũ eſt numero, nec eius domeſticum genus inuenitur: cum vniuerſum ſponte in incultis proueniat. Alterum genus interdum altero eſſe maius verum eſt. Color autẽ aut albus, aut flauus, aut niger naturalis eius plantæ non eſt: ſed pro præparationis ratione contrahitur. Nam quod probè præparatum, ſuóue tempore collectum non eſt, albũ eſſe non poteſt. Naſcitur verò potius locis humentibus quàm ſiccis. Neq; albedo & gũmoſitas probitatis ſunt indicia, veluti iam dixi. Neq; arundinaceum aut ferulaceum eſt, aut planum, aut fragile, niſi nimia ſiccitate exſuccum. Denſum autem potius mihi videtur probandum, quàm improbandũ, quippe quod plus ſubſtantiæ contineat, modò carioſum non ſit.

Turbit Arabum.

Turbit Arabum delectus.

Turbit è Lactariarum numero nõ eſt.

SERAPIO lib. ſimp. cap. 330. Tripolij Dioſcoridis hiſtoriã ad ſuum Turbit tranſtulit. Sed ſi cum

Tripolium non eſſe Turbit.

legitimi quam exhibemus Turbit deſcriptione confe-ratur: manifeſtè eius error deprehendetur. Nam neq; folia Iſatidis habet, neque eius caules in ſummo diui-duntur, ſed in mucronem deſinunt largo foliorum pro-uentu ornatum. Flos non mutat ter die colorem, neq; eius radix odorata eſt, aut venena arcere adhuc depre henſa eſt.

Alypum non eſt Turbit.

DENIQVE *non eſt Alypum Dioſcoridis, vt re-centiorum quidam exiſtimant, cum eius hiſtoria Aly-pi deſcriptioni planè repugnet, & facultates ſint di-uerſæ: Turbit enim pituitam duntaxat purgat, Alypū atram bilem deijcit. Neq;, vt iam diximus, cuiquam è lactarijs comparari poteſt, quæ non ſine noxa in cor-pus admittuntur: cùm Turbit legitimum nullam acri-moniam habeat, & ſine moleſtia pituitam deijciat.*

Arabes erro-ris auctores.

PORRO *huic errori anſam præbuiſſe puto Ara-bes, qui conſpicientes apud ſuos in vſu eſſe Turbit ab India petitum, id ad Græcorum aliquam deſcriptionē ilico referre voluerunt, Græcis omne plantarum genus fuiſſe cognitum exiſtimantes. Sed ſatius multo fue-rat, ea ratione omnia non confundere, & ſimplicem aliquam eorum medicamentorum, quæ illis non erant probè nota, deſcriptionem contexere.*

* Baçaim vrbs eſt vaſta, multas alias vrbes & pagos ſub ſuo dominio habens: quinquaginta leucis ab inſula Diu abeſt, & Regi Luſitaniæ paret.

Tanga.

* Monetæ genus Indicum Tanga eſt, quod ſexaginta Luſitanicis regalibus æſtimatur, hoc eſt duobus ferè Ca-ſtellanis regalibus aut ſeptem aſsibus Gallicis. Regale e-nim Caſtellanum triginta & ſex Luſitanica conficit.

* Turbit à noſtro Auctore deſcriptum longè aliud eſt ab eo quo vulgo in officinis vtuntur. De quo qui plura vo

let,

let, conſulat doctiſsimos Matthioli commentarios in capita 30.51.& 78. libri quarti Dioſcoridis. Per vniuerſam Hiſpaniam Thapſia abundè naſcitur, eius radice pleræq; Hiſpaniæ officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur. Non deſunt etiam multis per Europam locis, qui Scammonij radicem conciſam pro legitimo Turpeto oſtendant, atq; in ſua medicamenta recipiant, vt his manifeſtum eſſe poteſt qui ſcammoneæ radices ſiccas cum illorum Turpeto diligentius contulerunt.

De Rhabarbaro CAP. XXXVII.

NON *eſt operæprecium multa de Rhabarbaro recenſere, cum omnibus notiſsimum ſit medicamentum. Silentio tamen prætermittendum non duxi, quod hic in India didici: videlicet, omne id Rhabarbarum quod in Indiam, Perſiam & Europam importatur, eſſe in Chinarum regione natum. Nam ex Chinarum regione per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde in Alexandriam, & tandẽ Venetias, vnde reliqua Europæ regna petũt. Nos præter id quod nauigijs ex China infertur, eo etiam vtimur quod Perſæ ex Ormuz aduehunt, quod minus teredinem & cariem ſentit, quàm quod ex China nauigijs infertur. Siquidem plus corrumpuntur aromata quæ per mare inuehuntur vnius menſis ſpacio, quàm quæ terreſtri itinere importantur vnius anni tempore. Præterea India, præſertim in maritimis, maximè humida eſt, & huiuſmodi aromata diu integra ſeruare non poteſt. Nam Rhabarbarum ſub menſem Maium in Indiam locis videlicet maritimis importatum, niſi ante Septembrem abſumatur planè inutile eſt, & abijciendum: corrumpitur enim, vt pleraque alia aromata quatuor illis menſibus hybernis, qui ſunt Iunius, Iulius, Auguſtus, Septẽber.*

Rhabarbarũ omne in Chinarum prouincia naſci.

Interea aliud recentius ex Ormuz importatur quo vtuntur, idq́; quod in maritimis hybernauit, in mare abijciunt.

Rhabarbarũ Samarcandarinum. REFERVNT *genus quoddã naſci in certa Tartariæ vrbe nomine Samarcandar: ſed quod improbum ſit, nec niſi iumentorum purgationibus vtile.*

NVLLVM *autem eſt Rha barbaricum, aut Indicum; ſed ſolummodo Chinenſe, quod* Rauam Chini *Perſæ appellant, Mauritani tamen plerique ſolummodo* Rauam.

Rauã Chini. Rauam.

ALIQVANDO *in Couchin intellexi Rhabarbarum ab indigenis interdum decoqui aut diſtillari, et eius decocto aut ſtillatitia aqua ſeſe purgare, eamq́; eſſe cauſam, cur interdũ tam facilè teredinem ſentiat & corrumpatur. Sed cùm neminẽ audiuerim qui hæc ita ſeſe habere, ſe vidiſſe diceret, affirmare non auſim.*

De Radice Chinæ CAP. XXXVIII.

Radix Chinę. NASCITVR *hæc radix in Chinarum vaſtiſſima regione, quæ Moſcouiam vſque extendi creditur. Quoniam verò per totam hanc prouinciam, & etiam in Iapan ſæuit lues Venerea, quam alij Neapolitanum morbum, alij Gallicum vocant, noſtri ſcabiem Hiſpanicam, Perſæ* Badæ Frangi, *quod morbum Gallicum ſonat; aperuit Deus huius regionis incolis vſum radicis cuiuſdã, quæ apud eos naſcitur, vt huic malo ſuccurreretur. Quemadmodũ in nouo orbe Guaiaci vſum oſtendit, quoniam ea pars orbis etiam hoc morbo ab omni hominum memoria infeſtata fuit. Ibi contractũ morbum in Europam adferẽtes Hiſpani anno Redemptionis*

Bade frangi.

nis

nis humanæ 1493.reliquis nationibus cõmunicarunt. Nobis verò primùm innoteſcere cœpit huius radicis vſus poſt annum quingenteſimum trigeſimum quintũ ſupra milleſimum, adferentibus eam huc Chinenſibus quibuſdam ea lue infectis, qua ſe, interea dum hîc negociarentur, curarent. Lues venerea primum in Europa 1493. anno.

CETERVM *anno ante quàm huius radicis vſus in India innoteſceret, huc è Luſitania delatus ſum nõnullas facultates mecũ adferens, atq; inter eas, Ligni Guaiaci libras quingentas. Ex eo, tametſi multũ ſublatum eſſet dum in Liburnicam inferretur, et efferretur, mille tamen aureos contraxi Luſitanicos, quoniã magna auiditate è Luſitania expectabatur hoc lignũ, quòd multi malè perirent inunctionibus: & forte tum temporis nemo præter me aduexerat. Curati ergo fuerunt plurimi meo ligno. Sed eo abſumpto, cùm nouum è Luſitania non importaretur, eius, quod iam decoctũ fuerat, libra quinq; Luſitanicis aureis vænijt.*

FACTVM *eſt vt eo tempore mercator quidam in Diu inſula narraret inclyto viro Domino Martino Alfonſo de Sonſa meo mœcenati, qua ratione à Gallica ſcabie curatus fuiſſet quadam radice è Chinarum regione allata, cuius vires magnis laudibus euehebat, quoniam qui ea vterentur extrema illa victus ratione non egerent, qualis in Guaiaci vſu obſeruabatur, ſed tantum abſtinerent à bubulis & ſuillis carnibus, piſce & crudis fructibus: tametſi ne in China quidem piſcibus abſtinerent, quoniam magni ſunt helluones. Cũ inualuiſſet is de radice rumor apud vulgus, mirum in modum hanc radicem videre auebant, atque ea vti,* Qua ratione primum Radix Chinæ Luſitanis innotuerit.

quoniam moleſtè ferebant extremam illam victus rationem, quam in Guaiaci vſu obſeruare cogebantur. Adde quòd huius regionis incolæ ob otioſam vitam natura ſint magni epulones. Sub id tēpus appellunt Malacam Chinenſes liburnicæ, paululum huius radicis in ſuum vſum adferentes. Sed id paululum tanta auiditate requiſitū fuit, vt in ſingulas huius radicis gantas (pondus eſt apud eos viginti quatuor vncias pēdens) decem Luſitanicos pendere oportuerit. Poſtea verò aduehentibus eam magna copia Chinenſibus Liburnicis, minui cœpit precium, ita vt nunc ganta ematur duntaxat regali caſtellano.

Ganta.

A B *eo tempore vileſcere cœpit Guaiaci vſus, atq; ex India relegari, tanquam Hiſpanus quidam qui indigenas fame enecare vellet.*

C E T E R V M, *vt ad inſtitutum reuertamur, non ſine cauſa, tantis laudibus effertur Chinæ radix. Nam obſeruatis, quæ in hoc morbo obſeruanda veniunt, natura morbi, anni tempore, regione, ſexu, ætate, & temperamento ægri, mirabiles eius ſunt effectus: tametſi non deſint ex recentioribus qui eam acriter ſed immerito damnent.*

Radicis Chinæ mirabiles effectus.

Præparationis modus.

I N *magnis doloribus & inueteratis, huius radicis vncia in ſex aquæ ſextarijs * coquitur, ad dimidij vſque humoris conſumptionem. Seruatur id decoctum vſui, vaſe aliquo vitreo aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur, & vtiliter vlceribus tumoribusq; imponitur. Salutaris eſt etiam denſus ille vapor inter coquendum exhalans, ipſis doloribus. Interdum calido decocto tumores fouemus: nōnunquam*

lineos

lineos pannos decocto madidos vlceribus imponimus, eaq́; mundamus.

SOLENT *Chinenſes maiori quantitate in ſua regione aſſumere, cùm frigida admodum ſit. Quos cũ imitari vellent huius regionis nonnulli, radicis duas vncias, addita interdum ſemiſſe, in præcedenti aquæ quantitate decoquentes, ob nimium medicamenti calorem in grauia inciderunt ſymptomata. Sed & quod mihi accidit, prætereundum non duco. Sciatica laborans, huius radicis decocto vſus ſum prouocandi ſudoris cauſa. Sed cùm calidum haurirem, vt initio ferebat conſuetudo: in tantos hepatis ardores incidi, vt vniuerſum corpus eryſipelate & phlegmone laborare cœperit, neceſſeq́; fuerit ſtatim venam ſecare, decoctum hordei cum ſaccharo roſato ſumere, & aëri me exponere vt ſanitatem priſtinam recuperarem. Itaq; meo periculo facti ſapientiores reliqui, calido decocti potu, & tanta radicis copia in poſterum vti deſierunt.* Chinarũm regio frigida.

ANTE *omnia deligenda eſt radix ponderoſa, recens, firma, quæ neq; teredinem, neq; cariem ſenſerit, & quæ candida ſit: melior enim talis eſt, quàm rubeſcens. Huius vnciam in ſex aquæ ſextarijs decoquimus ad medias aut ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, ſubinde ea medicamenta inijcientes, quæ huius radicis facultates corrigãt. Exempli gratia. Si dolor capitis aut neruorum adſit, rorem marinũ, aut roſas inijcio: Si obſtructionibus hepar laboret, apium: ſi ardor adſit cum obſtructione, intybum: ſi vlcus veſicæ aut renũ infeſtet, additur glycyrrhizæ ſuccus: interdũ radici admiſceo æquale pondus hordei.* Radicis Chinæ delectus. Eius vtendæ ratio.

SOLENT *autem huius radicis decoctum ſumpturi, prius ſyrupis conuenientibus purgari, quibus (quoniam plerunq; materia quæ peccat pituitoſa eſt) Turbit aut agaricum maiuſcula quantitate indimus, aut nonnunquam ſyrupos Chinæ decocto diluimus. Bene purgato corpore radicis decoctum propinare incipimus, poſt decimumquintum diem, minoratiuo, ſi opus ſit, exhibito: item alio interdum poſt trigeſimum diē, quod ex manna conſtet, aut caßia ſolutiua, aut Rhabarbaro decocto radicis macerato, aut hordei, prunorúmue, vel glycyrrhizæ, aut intybi decocto. Toto hoc tempore, ſi aluus ſingulis diebus libera non erit, clyſteres ex radicis decocto, melle roſato, oleo violaceo, & caßia ſolutiua paratos inijcimus, habita neceßitatis ratione.*

QVOD *ſi nimium incaleſcat æger, radicem minus decoquimus, aut eius decocto aquam intybi, vel fumi terræ, ſi adſit, aut bugloßi, inijcimus. Quod ſi nec hoc ſufficit, decoctum ſubtrahimus, curationemq; in aliud tempus magis opportunum differimus.*

HOC *decoctum interdum intra vigeſimum diem curat, interdum ſerius, interdum verò citius. Vulgariter tamen ad decimum quintum vſque diē dolores augentur, & intenduntur, deinde paulatim mitigantur. Nonnullos vidi, qui licet aliquoties hoc decoctū ſumpſiſſent, poſtrema tātum dieta curati ſunt. Alios item, qui nullo modo curati ſunt, quòd forſitan frigidiores eſſent humores. Itaque conſulo, vt qui in Europa hac radice vtentur, eius quantitatem augeant, cum frigidior ſit regio.*

IN

IN ſingulas verò curas, radicis vſus eſſe ſolet ad vn- cias triginta, vncijs totidem dierum numero, quibus cura perficitur, reſpondentibus. Raro calidum decoctũ exhibeo, niſi in vehementibus & inueteratis doloribus, quando ſudoribus materiam euacuari oportet: tũc enim bis ſingulis diebus exhibetur, mane ſcilicet & veſperi. Hæc autem vulgaris eſt victus ratio. Datur caro gallinarum, pullorum gallinaceorum, & veruecina elixa cum ſalis momento (id enim modicè ſumptũ noxium eſſe non puto) & croco, & coriandro ſicco. Interdum eadem aſſa exhibetur, habita morbi ratione. Vinum omnino adimo, niſi ad ſtomachi ex multa pituita contractam debilitatem, appetentiæq́; deiectionem tollendam, decoctum ſumatur: tum enim radicis decocto dilutum ægris propinatur, appetentiam enim ciet, & concoctionem plurimum iuuat. Pane mellito vtuntur Chinenſes.

Medicamenti doſis.

Victus ratio.

EFFICACIOR eſt hæc radix in inueteratis morbis, vbi videlicet magni tumores, & vlcera maligna adſunt, quàm in recentibus morbis.

Radix Chinæ præſtantior in inueterato quàm recenti morbo.

SVNT & aliæ hac radice vtendi rationes. Nam quoſdam in Balagate vidi, qui calido radicis decocto eiuſdem radicis tritæ drachmam cum ſemiſſe inijcerẽt, quotieſcunque mane & veſperi ſumerent.

SVNT qui mane laminam conſeruæ ex huius radicis puluere & melle paratæ (aut ſaccharo, ſi magnus adſit calor) edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulueris quantitas in hac conſerua, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio.

Conſerua è radice Chinæ.

VARIANDA ſunt interdum remedia. Memini ſolo decocto binos curaſſe, quibus teſticuli intumuerant.

HAC radice adhuc tenera, Chinenſes cum carne elixa veſcuntur, veluti apud nos napis aut rapis cum carnibus elixis veſci ſolemus.

Aqua ſtillatitia è radice Chinæ.

HVIVS radicis aquam ſtillatitiam vtilem fore credo, ſi quis eam nanciſci poſſet. Ego ſanè deſtillatoria organa in Chinarum regionem miſi, vt ex ea radice liquorem mihi eliciant. Neſcio an impetrabo.

Radicis Chinæ facultates.

VTILE eſt etiam huius radicis decoctum, præter eos morbos qui cum contagio luis venereæ commune aliquid habent, ad paralyſes, tremores, articulorũ dolores, ſciaticam, podagram, tumores ſcirrhodes & œdematodes, tum etiam ſtrumas exſtirpat. Succurrit ventriculi debilitationi, inueterato capitis dolori, calculo & veſicæ vlceribus. Huius enim decocti vſu plerique liberati ſunt, cùm nullis antè medicamentis iuuamen ſenſiſſent.

Lampatam. Radicis Chinæ deſcriptio.

CETERVM indigenæ hanc plantam Lampatam *vocant: trium aut quatuor palmorum altitudine aſſurgit, cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, mali aſſyrij iunioris ſimilitudine, radix palmi longitudine, interdum craſſa, nonnunquam tenui, quæ recens eruta, admodum tenella eſt, & cruda aut elixa mandi poteſt. Ego vnicam duntaxat plantam hîc in Goa vidi, eamq́ perpuſillam, quæ ſiccitate perijt, ante quàm excreuiſſet. Si ſeretur ea radix, iuxta arbores ſerẽdam eſſe perhibent, quoniam ſuo complexu hederæ modo eas ſcandit.*

INTELLIGO *eos qui hoc decocto vtuntur, mulierum conſpectu vehementer ad libidinem accendi. Quare conſultum videtur, vt per curæ tempus nullæ ad ægros mulieres admittantur* *. Mulieres ad ægros nõ admittendæ.

SED *quoniam in Chinenſium mentionẽ his commentarijs plerumq; incidimus, præſertim verò hoc capite, non alienum ab inſtituto erit, ſi ex his quæ de illis à fide dignis viris accepi, paucula hîc proferam.*

SVNT *ergo Chinenſes Aſiatici Schitæ, qui licet gens Barbara eſſe æſtimentur, in negotiatione tamen & manuarijs operibus cenſentur admodum induſtrij. Sed neque in literarum cognitione cuiquam regioni cedere æſtimantur. Habent enim leges ſcriptas Iuri Imperatorio ſimilimas, vt ex libro quem eorum legibus inſcriptum apud Indos aſſeruari audio, videri poteſt. Vnam ex his legibus exempli gratia proferã, quæ eſt, Non eſſe integrum viro, mulierem, cum qua viuente marito adulterium commiſerit, poſt mariti mortẽ, matrimonio ſibi iungere.* Chinenſes Schitæ ſunt.

INTELLIGO *etiam apud eos Doctrinæ gradus et præmia eſſe: Eruditis etiam viris, Regis totiusq; regni moderationẽ committi. Sed & in eorum picturis, viros è ſuggeſtu legentes, & auditores circum adſtantes conſpicere licet. Huc adde artem typographicam iam vetuſtam apud illos eſſe, vt omnem hominũ memoriam ſuperet, & ſemper vſurpatam apud eos cenſeant.* Doctrinæ gradus apud Chinenſes. Typographica apud Chinenſes vetuſtiſsima.

* Hoc loco etiam noſter Au&tor vocabulo Canada vtitur, cuius interpretationem cap. de Opio dedi. Cùm itaque radicis Chinæ vnciam in quatuor aquæ Canadis decoqui dicat; ob rationes eo capite adductas, quatuor Canadas

nadas in ſex Sextarios verti.

çarça parilla. * Nunc per vniuerſam Europam radicis cuiuſdam vſus inualuit, quam Hiſpanico nomine (illi enim eius vſum primi ex Peru in Europam inuexerunt) çarça parilla vocant, quaſi dicas Rubum viticulã. Cuius ſanè magni ſunt effectus, & Radici Chinæ ſuam laudem adimit, quæ non niſi carioſa & longa vectura emarcida ad nos peruenire ſolet. Qui de çarça parilla plura requiret, Doctiſsimi Matthioli Epiſtolas, & eius in Dioſc. commentarios legat. Et nos breui, Deo annuente, eius hiſtoriam cum icone exhibebimus, atque à Smilace aſpera (quam çarçam ſiue Zarſam parillam nonnulli arbitrati ſunt) plurimum differre oſtendemus.

De Croco Indico CAP. XXXIX.

Alad. Manjale, Cũhet, Darzad, Habet. APPELLATVR *hæc radix in Canara* Alad: *ſic etiam in Malauar, ſed propriè* manjale: *in Malayo,* cunhet: *à Perſis,* darzad, *quod lignum luteum ſonat: ab Arabibus* habet.

NASCITVR *plurima in regionis Malauar parte, videlicet in Cananor, & Calecut. Prouenit etiam hîc Goæ, ſed exigua quantitate.*

MAGNA *eius copia ad Arabes & Perſas defertur, qui omnes apud ſe non naſci, ſed ex India adferri fatentur.*

Chaledſium, Chaliduniũ. HVIVS *mentionem facere videtur Auicenna libr. 2. ducenteſimo capite* * *&* Chaledſium *ſiue* Chalidunium *appellare. Sed cùm dubitanter hæc ſcribat, aliorumq́ auctoritates citet tanquam de re nõ multũ ſibi perſpecta, nihil affirmare poſſum. Fieri autem poteſt vt corruptum ſit vocabulum, vocataq́ ſit*

Aled. *hæc radix initio Arabibus* aled, *quemadmodũ & Indis, poſtea verò corruptè* Chaledſium. *Vt autem hoc faci-*

facilius credam, me impulit, quod eum, caput de curcuma *ſiue* curcumani *lib. 2. cap. 166. (quod etiam huic radici ſimile eſt) ſcripſiſſe videã. Solet enim Auicenna de ſimplici aliquo medicamento dubitans, diuerſa (vti diximus) ſcribere capita. Neque eorum auctoritas me mouet, qui per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam croceæ ſit radice, ſcribatq́ oculis perutile eſſe, quæ notæ etiam Chelidonio conueniunt. Nam tametſi vulgo hac radice vtantur ad tingendos condiendosq́ cibos, cum hîc, tum apud Arabes et Perſas, ob eam nimirum cauſam, quod viliori ematur, quàm noſter crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vſus eſt, præſertim autẽ in ocularibus medicamentis: tum etiam ad pſoram, ſi cum mali aureæ ſucco, & Cocci, ſiue nucis Indicæ oleo miſceatur. Quibus affectibus Auicenna vtroq́ illo capite* chaledſium *&* curcuma *vtilia eſſe ſcribit.* Curcuma. Chelidoniũ. Croci indici vſus.

EST *autem hæc radix recens, intus crocea, foris verò Gingiberi perſimilis, folijs compactis, cauleq́ foliaceo. Vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens eſt, caret, ob multam humiditatem: ſiccata verò acris eſt, ſed non adeo vt Gingiber: putoq́ ſine noxa poſſe ſumi.* Croci indici hiſtoria.

* In noſtris exemplaribus Auicenna libr. 2. cap. 200. Chelidonium deſcribit. Capite autem 166. de Chorcumani, ſiue Chorchumma ma agit cum hac interpretatione. Et eſt fex olei de Croco. Ceterũ de Officinarum Curcuma quod Dioſcoridis Cyperum Indicum volunt recẽtiores, lege Matthioli tum aliorum commentarios.

De Galanga CAP. XL.

Eſt *Galanga medicamentū vſibus humanis valde neceſſarium, ſed veteribus Græcis ignotum, & Arabibus non ſatis perſpectum.*

Caluegiam. Dicitvr *autem* Caluegiam *Arabibus. Et licet omnes Mauritani, vt Serapio lib. ſimp. cap. 332. corruptè legit* Culungem, *aut* Galungem *ſcribāt, fides eis adhibenda non eſt, quoniam omnes Arabes* Caluegiam *nuncupant.*

Culungem. Galungem.

Galanga duplex. Minor galanga. Lauandon. Maior galanga. Lancuaz.

Est *verò Galanga duplex. Altera minor, odorata, quæ ex Chinarum regione huc, inde in Luſitaniam defertur: eam incolæ* Lauandon *appellāt. Altera maior, quæ craßior eſt priore, ignauior tamen & viribus infirmior. Naſcitur hæc in Iaua, & incolis* Lancuaz *dicitur. Nos tamen hîc in India vtramq;* Lancuaz *appellamus.*

Galangæ hiſtoria.

Porro *minor duorum palmorum altitudine fruticat, folijs Myrti, radice nodoſa, ſponte naſcens. Maior in Iaua nata binûm ferè cubitorum altitudine attollitur, folijs in modum cuſpidis lanceæ, radice craſſa, nodoſa, arundinis modo: flore candido, ſeminifera eſt. Seritur tamen hæc maior radice duntaxat vt Gingiber, non ſemine, licet apud Auctores aliud reperias. Sed tamen & ex ſemine ſata, hîc prouenit in hortis, ſed exigua quantitate, quanta videlicet acetarijs & huius gentis vſui medico ſufficit.*

Galanga recens in acetarijs.

Avicenna *& Serapio exactam huius plantæ notitiam non habuerunt. Nam cum eius, vt diximus, duo ſint genera, & prior Chinenſis ſcilicet, præferatur: dubitanter tamen de ea ſcripſerunt: hincq; fa-*

ctum

*ſtum puto vt Auicenna duo diuerſa capita de ea ſcri-
ſerit, alterum lib. 2. cap. 321. ſub nomine* Calun-
iam, *alterum verò lib. 2. cap. 196. ſub* Caſerhen-
ar *nomine. Sed ſub quo nomine Chinenſis, cuius pri-
arius eſt vſus, aut ſub quo Iauanenſis, quæ ignobilior
ſt, deſcribatur, ignoro: quoniam vtriuſque non niſi
umma cum dubitatione meminerunt.*

I N T E R *recentiores Medicos controuerſia eſt de
alanga, Calamo, et Acoro. Volunt enim nonnulli, in-
r quos eſt Antonius Muſa, exam. ſimpl. ex Leonice-
teſtimonio, Galangam Acorum eſſe veterum. Alij,
ter quos eſt Manardus libr. 6. ep. 3. & Matthiolus,
om. in Dioſ. lib. 1. cap. 2. Calamum officinarum, le-
timum eſſe Acorum malunt. Sed capite de Calamo,
utrum ex his eſſe Acorum ſatis oſtẽdi* ✱. *Calamum
mnen odoratum, vt eodem loco dixi, in Acori locum
mper ſubſtituere ſoleo.*

C E T E R V M *omnino explodenda eſt Monacho-
rum diſt. 1. cap. 47. qui in Meſuen commentati ſunt,
inio (vt rectè Matthiolus) qui Galãgam Schœnan-
i radicem eſſe volunt. Nam inutilis eſt Schœnanthi
dix: præterea Schœnanthus in Arabia & Caliate
ſcitur: Galanga verò in China & Iaua ſiue Iaoa
ouincijs ab Arabia procul diſsitis prouenit.* Monachorũ inſcitia.

✱ Vide caput de Calamo, vbi noſtrum vſualem Cala-
um haudquaquam cum noſtri Auctoris Calamo con-
nire diximus.

De Gingibere CAP. XLI.

G I N G I B E R *appellatur Arabibus, Perſis, &
urcis* Gengibil, *non* Lengibel: (*vt corruptè legũt* Gengibil.

M *Sera-*

Serapionis libr.ſimp.cap.336.exemplaria) in GuZa-rate, Decam, Bengala cùm adhuc recens & viridi

Adrac, Sucte, Imgi, Aliaa.

eſt adrac,*ſiccatum verò,* Sucte:*in Malauar,tam viride quàm ſiccum* imgi:*in Malayo,*aliaa.

Gingiberis hiſtoria.

E S T *autem Gingiber ſimilibus Iridi aquaticæ aut Gladiolo(non Arundini) folijs, magis tamen nigricantibus: caule cum folijs duorum aut trium palmorum altitudine, radice etiam Iridis, non ſerpente vt voluit Ant.Muſa exam.ſimpl.At nec admodum acris eſt præſertim eius quod in Baçaim natum eſt, o nimiam quæ dominatur humiditatem.*

Gingiberis radix recens in acetarijs.

H Æ C *radix minutim conciſa & alijs herbis admixta in acetarijs editur cum aceto,oleo & ſale: at etiam cum piſcibus & carnibus cocta.*

Gingiberis delectus.

N A S C I T V R *Gingiber in omnibus Indiæ prouincijs nobis cognitis, ſemine aut radice ſatum.* Na*m quod ſponte naſcitur,exigui eſt momenti. Optimum & frequentiſsimũ eſt Malauaricum, Arabibus et Perſis maximè expetitum. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur.Tertium quod in Dabul, & Baçaim,totaq; ea ora maritima naſcitur. In ſolitudinibus & mediterraneis vix inuenitur, neq; inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in inſulis D. Laurentij & Comaro, quæ Aethiopiæ ſunt conterminæ. Inde ſumpſerunt occaſionem nonnulli vt ſcriberent apud Troglodytas naſci.*

Troglodytæ.

C O L L I G I T V R *& eruitur Decembri & Ianuario, deinde aliquantulum ſiccatum limo obducitur, non quo maioris ſit ponderis, ſed vt foraminibus obturatis, diutius ſine corruptione in ſua humiditate*

Gingiberis meſſis.

na

naturali conſeruetur. Nam non probè obductum teredini obnoxium eſt.

GALENVS lib.6.ſimpl. è Barbaria conuehi ſcribit. Si per Barbariam Indiam intelligit, bene quidem; at ſi eam Africæ partem quæ nunc Barbaria dicitur, malè.

DIOSCORIDES libr.2. cap. 151. autem in Troglodytica Arabia naſci tradit. Naſcitur quidem apud Troglodytas & Aethiopes, ſed adeo exigua quantitate, vt ipſis incolis vix ſufficiat. In Arabia verò non naſcitur, quandoquidem ad Arabes exportatur. Illud autem verum eſt, quod primis edulijs admiſceri ſcribit: idem enim adhuc hodie apud Indos obſeruatur. Quod verò dicit huius radices Cyperi modo paruas eſſe, fallitur: nam multò maiores ſunt Cypero. Aluum leniter emolliunt concoctionem iuuantes. Aluum contra, vt alij volunt, etiam adſtringit, quoniã facta propria concoctione ſiſtuntur alui profluuia à crudis humoribus nata.

Nullum Gingiber in Arabia.

Gingiberis vires.

SCRIBIT Muſa Exam. ſimpl. ſaccharo conditum dum manditur, in fine veluti filamentum in ore relinquere. Sed, quemadmodum ipſe ait, id duntaxat in eo contingit, quod adulteratum aut teredinoſum acri lixiuio prius maceratum, deinde ſaccharo cõditur, ut maleficium non deprehendatur. Nam benè maturum, & plenum, non carioſum, multis aquis elotum, & per multos dies maceratum, deinde ſaccharo conditum, gratiſſimum eſt, nec vlla vehementi acrimonia moleſtum, neque filamenta in ore relinquit. Tale it in Bengala, quod laudatiſſimũ eſt, deinde in Chaul,

Gingiber improbum.

Baçaim & Dabul. Improbatur quod ex Batecala aduehitur.

* Meminit Zingiberis Lud. Roman. lib. 5. cap. 14. Producit, inquit, Calecut ager Zingiber, quæ radix eſt, eruitúrque nonnunquam pondo vnciarum duodecim: ſed nõ omnibus eſt eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos, harundinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in ſcrobe, terramque radici aggerunt, ceu ſemen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id eſt, Zingiber. Maximilianus item Tranſil. de Moluccis inſulis Gingiber hoc modo deſcripſit. Gingiber verò paſſim in ſingulis inſulis huius Archipelagi naſcitur: aliud ſeminatim, aliud ſponte prouenit. Sed quod ſeminatur nobilius eſt. Herba ſimilis illi quæ Crocum [indicum intellige ſiue Curcuma] fert, & eo modo eius radix fere naſcitur, quæ Gingiber eſt.

De Zedoaria CAP. XLII.

MAGNA eſt dubitatio de Medicamentis Zedoaria & Zerumbet, quoniam Auicenna lib. 2. cap. 743. & 745. diuerſa duo capita de eis ſcripſit. Rhaſes libr. 3. de re med. cap. 34. vtrumq; ſub vno capite comprehendit. Serapio verò lib. ſimp. cap. 172. vnicum caput de Zerumbet ſcripſit.

EGO diu in eadem dubitatione verſatus ſum, & exiſtimaui Zedoariam, quæ celebrior eſt, eam eſſe quæ nobis hîc Zerumba dicitur, & medicamentũ eſt Perſis expetitum, quod hinc Ormuz defertur, inde in Aſiam minorem & Venetias. Zerũbet verò id eſſe quod nos hîc vocamus Crocum indigenum, cuius in Croco Indico mentionem feci. Poſtea tamen errare me deprehendi ex diuerſis quibus prædita ſunt facultatibus Crocum Indicum & Zerumbet.

Zedoaria. Zerumba. Zerumbet. Crocum indicum.

QVOD

QVOD *nos hic Zedoariam appellamus, Auicenna lib. 2. cap. 752. (tametſi non nouerit)* Geiduar *dicitur; aliud nomen ignoro, quoniam naſcitur regionibus, Chinenſium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur* Geiduar, *nec facile inuenias niſi apud Circũforaneos quoſdam & circulatores quos Indi* jogues, *Mauritani* Calandares *appellant, hominum genus quod peregrinationibus & ſtipem emendicãdo vitam ſuſtentat. Ab his enim & Reges & Magnates Geiduar emunt.* Geiduar rarū admodum. Iogues, Calandares.

EST *verò* Geiduar * *magnitudine glandis, eiuſdemq; fere formæ, colore ſublucido. Vnicum huius Geiduar fragmentum, quod circiter dimidiam vnciã pendebat, à Nizamoxa ſemel impetraui: ſed id in Luſitaniam cum inſigni lapide Armenio miſſum, vna cum naui periјt. Oſtenderam id prius Pharmacopolis in Chaul & Goa: ſed nemo illorum nouerat quid eſſet. Aliud pauxillum apud iſtos circulatores vidi, ſed non emi, quòd fraudem metuerem.* Geiduar hiſtoria.

VTILE *eſt autem iſtud Geiduar ad plurima, ſed præſertim aduerſus venena, & virulentorum animalium ictus, morſusq;.* Geiduar facultates.

PORRO *hoc medicamentum Dioſcoridi incognitum fuit, tum etiam Auicennæ, libr. 2. cap. 752. quoniam ſe exiſtimare ait* Geiduar *eſſe. Zedoariæ verò vocabulum corruptum eſt, &* Geiduar *dicendum eſt.* Geiduar veteribus ignotum.

* Incognitum Europæ eſſe puto Geiduar hic deſcriptum, & difficulter cognitum iri credendum eſt, ob eas rationes quas noſter Auctor in medium profert. Nam quã Zedoariam vocamus, nihil minus eſt quàm Geiduar: ſed

ex Zerumbe forſitan erit generibus, quam ſequenti capite noſter Auctor deſcribit. Tametſi non deſint, veluti in Coſto diximus, qui eam inter Coſti genera Dioſcoridi deſcripta referendam cenſeant.

ZERVMBET SERAPIONIS.

De Zerumbet CAP. XLIII.

Zeruba. Cachoraa. çua.

ZERVMBET *appellatur Arabibus, Perſis &* *Turcis* Zeruba *: *in Guzarate, Decan, & Canara* cachoraa: *in Malauar* çua.

Gingiber ſylueſtre.

ABVNDE *prouenit in Malauar prouincia, videlicet in* Calecut *&* Cananor. *Sata autem & plantata hæc planta, plurimis locis prouenit. Sponte autem naſcitur ſyluoſis iam memoratarum regionum locis, inde à multis Gingiber ſylueſtre appellatur, nec id ſin*

ratio

atione, quoniam eius folia Gingiberis folijs ſimilia ſunt, maiora tamen & magis aperta: eius item radix Gingibere maior.

RADIX eruta conciditur & ſiccatur, deinde in Arabiam, Perſiamq́ defertur, in Gida et Alexandriā, unde poſtea Venetias & alias regiones transfertur. Conditur etiam ſaccharo, laudatiorq́ eſt Gingibere condito.

NVNC eos Auctores qui de hac ſcripſerunt percurramus.

AVICENNA libr. 2. cap. 743. Zedoariam radicem eſſe ait Ariſtolochiæ ſimilem, atq́ eam præferri quæ ad radices Napelli gignitur: præſtantiſſimum autem eſſe antidotum aduerſus venena, ſerpentum præſertim & Napelli. Capite verò 747. ait Zerumbet Cypero ſimilem eſſe, minus tamen odoriferam. Alio loco arborem eſſe vult ſimilibus præditā facultatibus, quales Serapio Zedoariæ tribuit. Zedoaria. Zerumbet.

SERAPIO libr. ſimp. cap. 172. Zerumbet eſſe Zedoariam ſcribit: deinde ex auctoritate Iſaac Zerumbet radices rotundas eſſe inſtar Ariſtolochiæ, colore verò & ſapore Gingiberi ſimiles, easq́ è Chinarum regione conuehi.

AVICENNA lib. 2. cap. 743. duntaxat Zerumba aut Zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in fruſta rotunda, interdum verò in oblonga conciſam in ſinū Perſicū vehi, duo genera eſſe exiſtimauit Zerūba et Zerūbet. Hac etiam de cauſa folia quæ non viderat prætermiſit: & quēadmodū ipſa radix ex India in alias regiões trāsferatur, dūtaxat expreſſit. Et certè

etiam hodierno die diuerſum eſt precium eius quæ in rotunda fruſta reſecta eſt, ab eius precio quæ in oblonga conciſa eſt.

Auicennæ opinio exploſa.

QVOD *verò iuxta Napellum naſci optimã ſcribit, plane fabuloſum eſt, quandoquidem Napellus vix hic reperitur (non ſunt enim huius regionis ſyluæ procreando Napello aptæ) & Zerumba plurima, vt diximus, naſcitur ſyluoſis Malauar locis: tum etiam multis locis ſata prouenit: nec quenquam (tametſi diligentißimè perquiſiuerim) hanc radicem iuxta Napellum vidiſſe intellexi. Præterea ex reliquis ex Auicenna iam adductis locis manifeſtum eſt, quàm ſibi parum conſtet, vt facile hinc iudicari poßit, eum Zurumbet hiſtoriam plane ignoraſſe.*

SERAPIONIS *autem legitimi codices non habent additam expoſitionem Zerumbet, id eſt, Zedoaria, ſed ab interprete inſertam veriſimile eſt, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex ſequentibus facile deprehenditur cùm ait è Chinarum regione conuehi. Certum enim eſt Zedoariam non naſci apud Indos, ſed è Chinarum regione aduehi, raramq; apud Indos inueniri. Zerumba verò abunde in India naſcitur.*

Geiduar apud Chinenſes.

Zerumba apud Indos.

N O N *defuerunt qui crediderint, Arnabo * de quo Paulus lib. 7. cap. 3. ſcribit, idem eſſe cum Zerumbet. Verùm ex vtriuſq; hiſtoria ſatis manifeſtum eſt diuerſas eſſe plantas. Siquidem Arnabo Pauli, arbor eſt procera, ſuaui odore ſpirans. Zerumba verò graminacea eſt planta, vt modò diximus.*

Arnabo.

C E T E R V M *minus ſunt audiendi, qui aut Ben*

album

album & rubrum, aut Carpeſium eſſe volunt: quoniã hoc vtrumq; medicamentum huc non ſine quæſtu con uehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuerſa eſt vtriuſque facies à Zerumba. Benalbum & rubrum. Carpeſium.

* Zeruba ſiue Zerumba forſitan erit ea radix quam capite de Coſto Venetijs adferri dixi, Zingiberi adeo ſimilem vt nihil ſupra, plerunque tamen maiorem, & intus palleſcentem.

* Inuenitur Antuerpiæ apud quoſdã aromatarios Zedoariæ quoddã genus illis Bloczevval, id eſt tuberoſa Zedoaria nuncupatum, rotundum inſtar Ariſtolochiæ rotundæ, foris nigricãs, interdum cinerei coloris intus candicans, guſtu vſualis Zedoariæ. Eam radicem, quoniam multum cum Serapionis Zerumbet conuenire videtur, hîc exprimi curauimus.

* Qui plura de horum opinione requiret, legat doctiſſimi Matthioli commentarios in Dioſcoriden, & aliorũ recentiorum de re herbaria lucubrationes.

De ligno Colubrino CAP. XLIIII.

NON *modò aduerſus animalium virus eiaculantium morſus ictúſue efficax eſt hoc lignum, ſiue potius radix: ſed etiam eius puluis lumbricos necare, papulas, exanthemata, & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocant paßionem (incolæ* Mordexi *dicunt) ſanare. Similiter vtile eſſe medicamentum ferũt aduerſus febrium circuitus, vnciæ pondere propinatũ, prius tamen tritum & aqua maceratum, per vomitus expurgata multa bile.* Ligni Colubrini facultates. Cholera morbus. Mordexi.

HANC *verò radicem Serpentium morſibus prodeſſe, hoc modo deprehenſum eſt.*

IN *Zeilan inſula, Serpentis genus eſt coronatum,*

Regulus ſerpens. Cobras de Capelo. Quil, Quirpele.

(*Luſitani Cobras de capelo, nos Regulum dicere poſſumus*) *maximè noxium: Eſt item animalis genus magnitudine viuerræ huic ſerpēti inimiciſſimum*, Quil, vel quirpele *vocant. Quotieſcunq; cū Serpente congreſſurum eſt hoc animalculum, iſtam radicem (quæ multa iſtic naſcitur) ea parte præmordet qua denudata eſt: etenim eius pars aliqua extra ſolum prominet.*

Reguli & Quil pugna.

Præmorſa radice, pedibus anterioribus ſaliua conſperſis caput primum, deinde reliquum corpus ſibi demulcet: poſtea ſerpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quod ſi eo congreſſu ſerpentem vincere non poteſt, denuo ad radicem confugit, ad quam ſe fricat, deinde in prælium redit, atq; ita morſu ſerpentem necat. Hoc ſpectaculo edocti Chingalæ (*ij ſunt* Zeilan *incolæ*) *hanc radicem venenis reſiſtere didicerunt.*

Chingalæ.

HVIVSMODI *pugnarum ſpectatores plerique fuerunt Luſitani.* Nam *ſolent domi alere ſimilia animalcula tum ad mures extirpandos quos acerrimè perſequuntur, tum vt cum ſerpentibus* Regulis *prælientur quos circumferre ſolent* Circumforanei *quidā,* jogues *appellant, ſtipem emendicantes, & cineribus ſe aſpergentes, vt hac ratione venerandos ſeſe ſanctimoniæ titulo vulgo præbeant.* Circumeunt *iſti omnes regiones, & nonnulli ex ijs* Circulatorum *munere funguntur, geſtantq; ſerpentes regulos quos demulcere ſolent & collo aptare (prius tamen exemptis dentibus) vulgo perſuadentes eos ſe incantaſſe ne nocere poſſint: Interdum verò ſerpentes quos etiam habent integros, quibusq; non ſunt exempti dentes, accepto præmio cū*

Iogues.

ijs

is quas dixi viuerris, ſiue alio ſimili animalculo committere ſolent.

TRIA ſunt huius ligni genera in inſula Zeilan. Tria ligni Colubrini genera.

PRIMVM & laudatiſſimũ illud eſt à quo ſubſidium quærit viuerra, vocaturq́ incolis Rametul, Rametul deſcriptio. Luſitanis Pao da cobra, id eſt, Lignum Colubrinũ, quod ſerpentum morſibus ſit ſalutare. Duorum aut rium palmorum magnitudine aſſurgit, paucis virguis, quatuor aut quinq; duntaxat tenuibus: radix quæ naximè in vſum venit, veluti tenuiorum noſtrarum itium radices, multis capitibus aut nodis ſe propagãs, ta vt ſemper radix aliqua extra ſolum ſe exerat, & adice vna exempta, aliæ in eius locum ſuccedant. Radix hæc ex candido cinerea eſt, ſolida admodum, amao guſtu: folia Perſicæ mali, magis tamen virentia: los longè à folijs racematim cohæret, pulcherrimo copre rubens. Fructus ſambuci ſed rubens & durus raematim cohærens veluti in Periclymeno. Teritur prium hæc radix, & ex vino aut aqua cordiali propiatur à ſerpente percuſſis, teritur etiam ad cotem ſanali modo, & vulneribus inſpergitur. Hanc multis alijs egionibus, & in Goæ continenti naſci tradunt.

SECVNDVM genus veluti primum aduerſus Alterius generis deſcriptio. enena commendatur, eodemq́ modo quo ſuperius vurpatur. Arbor eſt, cũ ſola prouenit nullis vicinis arboibus, Malo punicæ ſimilis, ſpinis breuibus et firmis, horida, cortice candido, denſo, rimoſo & ſolido, & amao, non tamen veluti prioris cortex: folijs eſt luteis, aſpetu pulcherrimis. Hãc autem, ſi iuxta aliquam aliam rborem proueniat, per ſummos eius ramos ſerpere,

at q;

*atq; eos Cucurbitæ modo amplecti ferunt. Solent ip-
ſum lignum cum radice & cortice permixtum exhi-
bere. Præfertur tamen radix. Hoc etiam in inſula Go
naſci ferunt: ſed nunquam id videre mihi contigit.*

Tertium genus.

CVM *Prorex in Iafanapatan inſula, Zeilan con
termina eſſet, dono dati ſunt illi aliquot faſciculi lign
cum ſuis radicibus quæ tenues erãt, duræ, nigræ & o
doratæ. Eam radicem mirificè prædicabant, & aduer
ſus venena pollere aiebant. Similẽ in Continenti Go
naſci ferunt.*

Eius deſcriptio.

*Ramos habet paucos, tenues, quatuo
aut quinq; cubitorum longitudine, qui, niſi alligati, ſ
ſtentare ſe nequeant, ſed per ſolum ſeſe diffundant: fo
lia rara, Lentiſcinorum effigie, oblonga, nõ viridia, ſe
maculoſa, ſiue nigricantibus ex candido maculis re
ſperſa.*

RADICEM *quandam in Malaca inueniri ru
mor eſt, quæ aduerſus vulnera ſagittis toxico illitis fa
cta præſentaneum ſint remedium.*

* Primi generis fragmentum, trium digitorum tranſ
uerſorum longitudine anno ſalutis 1564. oſtendit mih
Salmanticæ, ornatiſsimus vir Auguſtinus Vaſæus don
olim è Luſitania miſſum D. Ioãni Vaſæo viro doctiſsim
eius parenti, cum vaſculo è Cocco de Maldiua confecto
Lapide Bezar inſigni, & vaſculis teſtudineis: quæ omni
mirificè aduerſari venenis creduntur.

De lapide Bezar CAP. XLV.

A LAPIDE *Bezar nomen inuenerunt medi
camenta venenis reſiſtentia, quæ per excellentiam Be
zardica dicuntur. Eſt enim hic lapis eximiæ aduerſus
venena facultatis: naſciturq; hoc modo.*

Bezardica medicamenta.

Lapidis Bezar hiſtoria.

EST *in Coraſone & Perſia Hirci quoddam ge*

nus

us,quod Pazam lingua Perſica vocant, rufi aut al-
erius coloris (ego rufum & prægrandem Goæ vidi)
ediocri altitudine,in cuius ventriculo fit hic lapis Be
ar,circum tenuiſsimam quandam paleam ſemper au
ſcens,& veluti multis è tunicis contextus;Columel-
aut glandis,forma plerunq; eſt,interdum alia & a-
forma,læuis magna ex parte,colore veluti ex viridi
gricante.Inueniuntur exigui,& magni.Magni,qui
riores ſunt, ab earum regionum illuſtribus viris ex-
tuntur : quo enim maiores ſunt, eo valentioris eſſe
cultatis ſibi perſuadent.Memini vnum habuiſſe,qui
e quinque drachmas penderet.Is in Luſitaniam de-
us,vix ſexaginta quatuor Luſitanicis aureis(ij Hun
ricis æquipollent)vænit, cùm tamen aliquanto plu-
hîc emptus fuiſſet.

HVNC verò lapidem ea ratione generari quam
dò retulimus, tum his oculis obſeruaui (lapidem e-
n contritum huiuſmodi tenuem paleam in meditul
continere inueni) tum à viris fide dignis accepi, o-
es in Perſia natos ſimili modo circum paleolam ef-
matos inueniri.

CETERVM non ſolum generatur hic lapis in
rſia,ſed etiam nonnullis Malacæ locis, & in inſula
æ à Vaccis nomen ſumpſit,haud procul à promonto-
Comorim. Nam cum in exercitus annonam ma-
rentur iſtic multi prægrandes hirci, in eorum ven-
culis magna ex parte hi lapides reperti ſunt. Hinc
tum eſt, vt quotquot ab eo tempore in hanc inſulã
ellunt,hircos obtruncent,lapidesq; ex ijs tollant.

Lapis Bezar multis locis inuenitur.

VERVM nulli Perſicis bonitate comparari poſ-
ſunt.

Lapis Bezar perſicus reliquos antecellit.

Delectus ratio.

Pazar, Pazan.

Bazar.

Lapidis Bezar facultates.

ſunt. Dextri autē adeo ſunt Mauritani, vt facile qu[illegible] in regione nati ſint ſinguli lapides, diſcernere & diju-dicare poßint. Vt verò adulterinos à legitimis dignoſ-cant, manibus comprimunt, deinde ſpiritu inflant. Nā ſi aër aliquis permeat, adulterini indicium eſt.

VOCATVR *autem hic Lapis,* Pazar *à* Pazan *id eſt, hirco, cum Arabibus, tum Perſis & Coraſon[illegible] incolis: nos corrupto nomine* Bezar, *atq; Indi magi[illegible] corruptè* Bazar *appellant, quaſi dicas lapidem foren-ſem: nam* Bazar *eorum lingua forum ſonat.*

VTVNTVR *eo Indi, nos ſequuti, aduerſus de-leteriæ facultatis medicamenta. Ormuz verò & Co-raſone incolæ, non modo aduerſus virulentorum ani-malium morſus vtuntur, ſed etiam aduerſus omne[illegible] melancholicos morbos. Opulentiores bis ſe purgant ſin-gulis annis, Martio videlicet & Septembri. A purga-tione, quinque ſubſequentibus diebus continuis hau-riunt in ſingulas doſes, decem huius lapidis grana ma-cerata in ſtillatitio roſarum liquore. Hoc remedio iu-uentam & membrorum robur ſibi conſeruari dicunt. Solent interdum nonnulli ad triginta vſq; grana ſu-mere, nimis ſanè magna quantitate. Nā tametſi nul-las noxias facultates in ſe contineat hic lapis: tutio[illegible] tamen eſt eius exigua quantitas. Atque etiam parua quantitate exhibere ſolent in Ormuz: nec ſine pericu-lo liberalius ſumi dicunt.*

E o *vtor in inueteratis morbis melancholicis, velu-ti in mala ſcabie, lepræ, pruriginibus, impetiginibusq;. Hac etiam ratione quartanis conuenire poſſe arbitror. Viros ſanè plane deploratos, atq; à medicis derelictos, huius*

uius lapidis vſu priſtinæ ſanitati reſtitutos fuiſſe intelligo.

QVOD *ſcribit Matthiolus, lib. 5. cap. 73. Comment. in Dioſc. adalligatum, ita vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia venena ſuperare, experiri nunquam vidi, nec hic ſimili modo vtuntur. Illud autem verum ſcimus, quod eius puluis vulneri impoſitus, à mortiferis animalibus ictos liberet. Iiſdem viribus pollet apertis carbũculis in Peſte impoſitus: etenim venenum exugit.*

QVONIAM *verò exanthemata ſiue puſtulæ, & herpetes in hac regione admodum noxia ſunt, & ſubinde ægros necant, ſolemus ægris per ſingulos dies puluerem lapidis Bezar ex aqua roſacea propinare ad vnum aut alterum granum, magno cum ſucceſſu.*

COEPIT *autem ſucceſſu temporis hic Lapis maiori in precio haberi. Nam neceſſe eſt nunc omnes ad eius regionis, in qua generantur, Regem perferri: nec ſine difficultate inde haberi poſſunt.*

* Inuenitur interdum Vlyſipone venalis hic lapis alia atque alia forma; quem tametſi magno admodum æſtiment mercatores, ea conditione vendere nolunt vt periculum, an legitimus ſit, faciat emptor. Id autem fit in hunc modum, ducitur cum acu filum per toxicum (herba baleſtera vocant) deinde per canis aut alterius animalculi pedem tranſmittitur acus, atque filum relinquitur in vulnere. Canis ilico ea ſymptomata incipit habere quæ comitari ſolent eos qui toxicum biberunt. Cùm planè concidit canis atque deſperatus videtur, tum puluerem ab hoc lapide abraſum & aqua dilutum cani in os inijciunt, ſi auxilium ſenſerit canis, legitimi probatio eſt: ſin minus, adulterinum cenſent.

De

De lapide Malacenſi CAP. XLVI.

Lapis Malacenſis.

CETERVM *Lapis Bezar alium lapidem mihi in memoriam reuocauit, quem vnicè venenis reſiſtentem in Malaca inueniri tradunt: ſaltem in Pam Regni Malacenſis prouincia. Inuenitur autem iſtic in felle Hiſtricis: ſed tanta eſt in æſtimatione apud ipſos indigenas ob raritatem, vt è duobus qui ſimul reperti fuerunt, alter pro ingenti munere miſſus ſit ei qui pro Rege Luſitaniæ Indiam gubernat. Et licet iſtic frequẽs lapis Bezar inueniatur, hunc tamen longè præferunt incolæ.*

Lapidis Malacenſis deſcriptio.

Vnum duntaxat vidiſſe memini, cuius color dilutioris videbatur purpuræ, guſtu amaro, tangenti læuis & lubricus, quemadmodum Gallicus ſapo.

Lap. Malac. facultates.

HACTENVS *eius facultates experiri mihi nõ licuit. Sed Clariſſimus vir & inſignis medicus Dimas Boſque Valentinus eius facultates experimento comprobaſſe in duobus viris qui venenum hauſerant, mihi affirmauit. Vulgari autem aqua (cùm cordialis deeſſet & periculum eſſet in mora) hunc lapidem aliquam diu macerauit: eam deinde aquam ægris propinauit, qui illam guſtu amaram inuenerunt; attamen eorum ſtomachus roboratus eſt, & venenum nihil obfuit.*

MVLTVM *certè huic viro debent omnes Indici medici, quòd huius lapidis facultates nobis aperuerit. Nam neceſſaria admodum ſunt hac in regione medicamenta quæ venenis reſiſtunt, alexipharmaca Græci appellant.*

DE GEMMIS.

ABSOLVTA *Aromatum hiſtoria, non inutile fore duxi ſi nonnulla de Gemmis ſubijcerem, præſertim*

im cùm in lapidum mentionē iam inciderimus. Inl-
ium igitur faciemus ab Adamāte, quoniam reliquas
nnes excellere, & quodammodo rex Gemmarū eſſe,
ſuſtantiæ duritiem, creditur. Nam ſi valorem & co
ris elegantiam ſpectemus, primarium locum obtine-
t Smaragdus, deinde Carbūculus (modò ſyncera ſint
mmæ) tertium Adamas.

SED Gemmarum precium, aut ex earum rarita-
, aut ex hominum affectibus & voluntate intendi-
r. Maioribus enim facultatibus, ijsq́ longo experi-
ento comprobatis præditus eſt Magnes, tum etiam
lapis qui ſanguinem vndecunque fluentem ſiſtit. Ven
intur tamen hi per manus, (ponderis genus eſt in Manus.
ambaya, vnde petuntur, quod viginti ſex * libras
ndit) Smaragdi verò per ratis (pondus eſt tria triti- Ratis.
grana pendens) reliquæ gemmæ, in Europa quidem
r Carates (pondus quatuor grana conſtituens) in Carate.
dia verò per mangelis, pondus quinque pendens Mangelis.
ana.

* Supra capite de Turbit, manus illi eſt auctior vna li-
a: ſiquidem viginti ſeptem libras pendit.

De Adamante CAP. XLVII.

ARABES, quos plerique omnes Mauritani ſe-
uti ſunt, Adamantem appellant Almaz, tametſi Almaz.
rapio lib. ſimp. cap. 391. alio vocet nomine. Ab indi-
ris vbi naſcitur, iraa: in Malayo, vbi etiam inueni-
r, itam. Iraa, Itam.

CETERVM tribus aut quatuor locis inueniun- Adamas in
r Adamantes, videlicet in Biſnager prouincia, dua- Biſnager.

*bus vel tribus rupibus. Magnũ quæſtum adferunt h[…] fodinæ illius prouinciæ Regi, magnaq́ ſunt eius iura[…] Nam quemadmodum in Hiſpanijs Rex in Thynnor[…] captura ſua habet iura, ita vt ſi vnicus Thynnus capia[…]tur, Regi cedat oportet. Sic in his fodinis magni ſun[…] Regis reditus. Nam quotquot Adamantes inueniun[…]tur triginta * mangelis excedentes, Regi cedunt. Præ[…]terea diligentiſſimè obſeruantur operæ: quoniã ſi qu[…] vnicum Adamantem ſuſtuliſſe deprehendatur, ili[…] ipſe cum omnibus facultatibus Regis fiſco addicitur.*

* Sunt 150. grana, vel drachmas duas grana ſex.

Adamas in Decan.

ALIA *eſt rupes in Decan, non procul ab dition[…] Imadixa, quem nos Madre Maluco nuncupamus. A[…] quædã rupes eſt in dominio cuiuſdam Reguli indig[…]næ, in qua præſtantiſſimi Adamantes inueniũtur, ſ[…] minores. Iſti à vulgo de Rupe veteri cognomen ſorti[…]tur: & vænum exportantur in vrbem quandam r[…]gionis Decam, Liſpor nuncupatã, vbi celebris eſt me[…]catus. Iſtic emptos Guzaratenſes huc nobis adferu[…] emendos. Sed etiam in Biſnager deferunt, magnitu[…]ne precij eos inuitante. Nam magno apud eos habe[…]tur in precio Adamãtes de Rupe veteri cognomina[…] præſertim quos natura ipſa elaborauit,* Naifes *ab i[…]colis appellantur. Nam quemadmodũ, inquiunt, v[…]go præferenda eſt iam corruptæ mulieri: ſic etiã A[…]mas à natura elaboratus, præferendus eſt ei, quem h[…]minum induſtria expoliuit. Contra ſentientibus Lu[…]tanis, qui induſtria hominum expolitos longè plu[…] æſtimare ſolent.*

Adamas de rupe veteri.

Liſpor emporium.

Naifes.

Adamas in Tanjam.

ALIA *eſt rupes ad fretum Tanjam in Mal[…] tractu, quæ etiam de rupe veteri cognominatos p[…]*

fe[…]

ſert. Exigui quidem ſunt, ſed laudati: vnum tamen ha
ent vitium, quòd ponderoſi ſint, quo nomine gratio-
es ſunt venditoribus quàm emptoribus.

NVLLO autem ex prædictis loco Criſtallus inue itur, quemadmodum nec per vniuerſam Indiam. A-nat enim Criſtallus loca frigida, qualia ſunt Alpes Germaniam ab Italia ſeparantes. Nullus Criſtallus in India.

NON negauerim in India Beryllum inueniri, qui Criſtallo ſimilis eſt, & quidem magnis fragmentis, ex uibus & vitra & vaſa fabricari ſolent precioſa. Sed in Biſnager non inuenitur, niſi locis procul ab Ada-nantum fodinis diſſitis. Plurimus autem eſt Beryllus n Cambaya, Martauan, & Pegu regionibus, vbi nul-us Adamas, niſi qui importatus fuerit. Inuenitur & n Zeilan inſula vbi nullus Adamas. Beryllus Criſtallo ſimilis. Berylli natales.

REFERT Plinius libr. 37. cap. 4. & in Arabia aſci. Verùm id nec videre, nec audire mihi licuit: uemadmodum nec in Cypro, nec in Macedonia. Nam iſtic naſcerentur Adamantes, ij qui hîc naſcuntur deo non expeterentur à Turcis, qui potiſſimam Ada-nantum partem ad ſuos euehunt.

SCRIBIT Franciſcus de Tamara, in Peru A-damantes reperiri. Sed huic auctori exiguam fidē ad-ibeo, quod videam in indicorum Adamantum extra-tione tam ineptas commentum eſſe fabulas: veluti uòd peruigiles ſint ſerpentes quæ Adamantes tuen-ur; eoſq; non poſſe inde auferri niſi prius obiectis car-ibus certa quadam ratione præparatis, quas cùm ſer-entes vorant, tuto Adamantes auferri poſſunt, alio ni nirum occupatis ſerpentibus. Franciſcus de Tamara.

Adamas nullus in Hiſpania.

NON deſunt qui in Hiſpanijs inueniri putent, quorum opinioni ſubſcribere non poſſum, quoniã nullis probatæ auctoritatis ſcriptoribus fulciatur.

REFERT etiam Plinius loco iam citato, haud facile inueniri Adamantem Auellanæ nucleo maiorem. In quo ſanè non eſt reprehendendus: nam ſibi comperta ſcribit. Sed inueniũtur hîc interdum maiores quatuor Auellanis. Maximus tamen quem vidi centum quadraginta mangelis * pendebat. Proximus huic cẽtum & viginti pendebat. Intellexi apud quendã negociatorem eſſe vnum qui ducẽtos quinquaginta mangelis pondere æquet, tametſi is ſtrenuè neget talem apud ſe eſſe. Accepi item à viro fide digno, qui affirmaret ſe Adamantem vidiſſe in Biſnager magnitudine exigui oui gallinacei.

Magnus Adamas.

Adamantum mira generatio.

SED miraculi inſtar id mihi videtur, huiuſmodi gemmas quæ altiſſimè in terræ viſceribus, multisq; annis perfici debebant, in ſummo ferè ſolo generari, & duorum aut trium annorum ſpacio perfici. Nam ſi in ipſa fodina, hoc anno, ad cubiti altitudinem fodias, Adamantes reperies. Poſt biennium, rurſus illic excauato, ibidem inuenies Adamantes. Sed certum eſt grandes non niſi ſub infima rupe naſci.

EST verò Adamantis nitor viuax & robuſtus: Cryſtalli verò non niſi elanguidus: qua nota, tum etiã duritie, à Gemmarijs dignoſcitur.

Adamas mallei ictu frangitur.

CETERVM tantum abeſt vt mallei ictum reſpuat Adamas, vt etiam in ſcobem malleolo redigatur. Facilimè verò atteritur piſtillo ferreo: eo etenim in mortario confringi & atteri ſolet, quoniam eius ſcobe

e alij Adamantes expoliri ſolent.

FALSO igitur creditum eſt à Veteribus, Adamantem Cryſtallo innaſci, & mallei ictu non frangi: ſed hircino duntaxat ſanguine rumpi; præſertim ſi (ex quorundam ſententia) hircus prius apium aliasq; diureticas plantas depaſcatur, vinũq; bibat. Sed nec Magnetem impedit quin ferrum trahat. Nam ſæpius id experiri volui, ſed figmentum eſſe deprehendi: quemadmodum & illud, quod de Adamante capiti mulieris ipſa inſcia ſuppoſito ferunt. Etenim in amplexus viri dormiens ruet, ſi fidelis ſit: ſin labes eius pudicitiei ſit illata, maritum auerſabitur. Adamas Cryſtallo nó innaſcitur. Adamas Magnetem non impedit.

FABVLOSVM etiam eſt, quod Adamantis aciem plumbo obtundi putant, propter argẽti viui cum plumbo commixtionem. Nam quemadmodum & ferrum vincit & reliqua metalla: ſic etiam plumbum eadem facilitate penetrat, qua napum penetraret. Plumbũ Adamantis aciem non obtũdit.

ILLVD verò ſæpius expertus ſum in Adamantibus exquiſitis, ex mutuo attritu ſic glutinari, vt facile ſeparari non poßint. Sic etiam Adamantem vidi, vbi incaluiſſet, feſtucas trahere non ſecus ac electrum.

NVLLIVS autem eſt in medicina vſus, tametſi inuenerim medicos indigenas, qui eum per ſyringam in veſicam inijciebant ad confringendum calculum. Per os verò amplius non exhibent, quoniam erronea quædam perſuaſio in vulgus peruaſit, deleteriæ facultatis eſſe, ſi intro ſumatur Adamas, ob ſuam tenuitatẽ & penetrandi vim, qua inteſtina perforaret ſcilicet: cuius opinionis etiam video eſſe aliquot è recentioribus medicis. Adamas nullius in Medicina vſus. Adamas deleteriæ facultatis non eſt.

Sᴇᴅ, *vt dixi, erronea eſt perſuaſio. Nam Aethio pes Lapidariorum ſeruos noui, qui Adamantes deglu tierint, quos quum requirerēt domini, tandem verbe ribus egregiè cæſi ſerui, ſe deglutiuiſſe faſsi ſunt: eosq deinde cum recrementis eiecerunt, ſine aliquo nocu mento. Id ego teſtari poſſum.*

Adamantis ſcobes deleteriæ facultatis non eſt.

Aᴛ *in ſcobem tritus, inquies, venenum eſt, qu niam & ſtomachum & inteſtina perforat. Imo ne quaquam eum ſcobē attrahet ad ſe ſtomachus; at ſu grauitate celeriter ad inferiora deſcendet. Et mi lierem quandam ſcio, quæ marito antiqua dyſenter laboranti, Adamātis ſcobem per multos dies propin uit ſine aliquo detrimento, donec medicamento toti reiterato laſſus abſtinuit, præſertim cùm eius vxor medicis intellexiſſet fruſtra ſe laborare: non poſſe nim maritum hoc morbo liberari. Is igitur multo pe tempore ſublatus eſt, cum ſcobe vti multis iam dieb deſijſſet.*

* 140 Mangelis, id eſt ſeptingenta grana, ſiue vncia cum drachma, ſcriptulis duobus & granis quatuor. Na mangelis, vt ante dixit noſter Auctor, quinque gra pendit.

De Smaragdo cap. xlviii.

Rᴀʀɪᴏʀ *& precioſior eſt Smaragdus, eius locus natalis vix agnoſcitur; nullis remanentibus fr gmentis, ſed propter raritatem, etiam ea auferentib negociatoribus.*

Pachee, Zamarrut, Zabarget.

Pᴏʀʀᴏ *Smaragdus appellatur Perſis & In* Pachee, *Arabibus verò* Zamarrut, *non* Zabarge *vt vulgatus Serapionis libr. ſimp. cap.* 384. *codex, a*

Taba

Tabarget, *vt Pandectarius in literis* T *&* Z. *vult.* Tabarget.
Nam corruptus eſt ille locus cap.de Smaragdo: & Za
narrut *legendum eſt.*

Vvlgare *autem eſt in Balagate & Biſna-* Smaragdus adulteratus.
er, vt fictitias Smaragdos ex vitrearum lagenarum
raßioribus fragmentis conflent.

Sed *& Smaragdi quæ ex Peru noui orbis pro-*
incia aduehuntur, adulterationis ſuſpicione non ca-
ent.

Ceterum *plurimum hallucinantur, qui in*
lectuario de Gemmis Smaragdum præſcribi putant,
xiſtimantes per Feruzegi *Smaragdum intelligen-* Feruzegi.
am: ignorant enim illi linguæ Arabicæ proprietatem,
r ipſius Meſue mentē non intelligunt. Præterea Me-
ue codex Arabicus legit Peruzegi *de Elect.diſt.*1.*Et* Peruzegi.
uoniam magna eſt, vt aliquando diximus, apud Ara-
es inter P.& F.literas cognatio, facilis fuit lapſus Li
arij, vt F.pro P.reponeret.

Est *verò* Peruzaa ** Arabibus* Turcheſa *noſtra,* Peruzaa, eſt Turcheſa.
uæ plurima tota Perſia naſcitur. Nō fuit igitur Me-
e mens vt Smaragdus eam compoſitionem ingrede-
tur, tametſi cōtrà ſentiat Chriſtophorus de Honeſtis
us interpres: ſed Turcheſam voluit, quam omnibus
rabum compoſitionibus inijci oportet, quæ habent Fe
uZegi. Nam *apud Mauritanos eius eſt in medicina*
ſus, ſed apud Indos minimè.

* Idem ſuboluiſſe videtur Bellunenſis in eadem compo
tione Electuarij de Gemmis.

De Rubino cap. XLIX.

Mvlta *ſunt Rubinorum genera. Nobilior Græ* ἄνθραξ. Carbūculus.

çis ἄνθραξ, Latinis Carbunculus vocatur: non quòd in tenebris ſplendeat (fabuloſa eſt enim iſta perſuaſio) ſed, quòd eius nitor viuacior ſit ceteris. Dicam tamẽ quod à Gemmario quodã m audiui. Emerat ille aliquot nobiliores Rubinos ex Zeilan inſula delatos, ſed minutiores, quales ij ſunt quos vulgo Rubinos de Corja vocamus, id eſt, qui vigeni ſimul emuntur. Hos cum è menſa ſuſtuliſſet, latuit vnus in plicis ſtraguli quo menſa ſtrata erat. Noctu in tenebris animaduertit quaſi ignis ſcintillam quandam in mẽſa. Accedit ad menſam, accenſa prius candela, inuenit exiguum Rubinum, quo ſublato nullam poſtea in menſa ſcintillam vidit. Non me latet Negociatores plerunque huiuſmodi fabulas ſuis dictis admiſcere ſolere; ſed penes eum fides eſto.

Rubini de Corja.

Carbũculus.

CARBVNCVLVM igitur appellabimus, cuius rubor fuerit ſplendens & elegans, & qui erit viginti quatuor quilatum ſiue caratum vt vulgo vocãt. Eiuſmodi ego vidi apud Magnatem quendam in Decam, qui cùm mihi familiaris eſſet, oſtendere tamen non voluit, niſi prius accepta à me fide, Regi eius regionis non indicaturum quod eum haberet. Cenſebatur vicies mille Luſitanicos aureos valere. Ipſe tamen dominus affirmabat à ſe emptũ ſex auri manus, quæ quinque Luſitanicas arrobas * efficiunt.

Manus auri.
Arroba.

Balaſius.

SECVNDVM genus eſt quem Balaſium vocant, aliquantulum rubens. Vilior hic eſt.

Spinellus.

TERTIVM genus eſt Spinellus appellatus: magis hic rubet: ſed tamẽ vilior eſt, quia non habet ſplendorem illum legitimi Rubini.

INVENIVNTVR & candicantes. Sunt alij

ex

ex purpura candicantes, vel, vt verius dicam, colore cerasum matureſcens referentes. Sunt & qui media parte rubent, altera candicant. Alij media ex parte Sapphiri, altera Rubini.

HVIVS *varietatis cauſam, fieri puto ab ipſa Rubini origine. Cùm enim Rubinus in ſua rupe aut fodina recens generatus eſt, candicat; deinde matureſcens ruborem adquirit: qui rubor cum temporis diuturnitate concilietur, fit, vt qui ante maturitatẽ eruti ſunt, nunc candicantes, nunc ex rubro langueſcentes conſpiciantur.*

QVONIAM *verò Rubinus & Sapphirus in eadem fodina naſci creduntur, fit interdum vt altera parte Sapphirum repræſentet, altera Rubinum: qui, cùm elegans eſt, & cœruleũ colorẽ cum rubro æqualiter permixtum habet, vocatur à quibuſdam incolis* Nilacandi, *quaſi dicas Sapphiro-Rubinum.* Rubinus & Sapphirus in eadem fodina generantur. Nilacandi. Sapphiro-rubinus.

PORRO *Arabibus & Perſis Rubinus nuncupatur* Yacut: *huius regionis incolæ* manica *appellant.* Yacut. Manica.

* Luſitanica Arroba conſtat triginta duabus libris: hoc eſt fere modijs quinque Italicis, ingens ſanè gemmæ pretium.

De Sapphiro CAP. L.

GEMMA *eſt Sapphirus quæ vili emitur: cùm tamen ob eius elegantem cœruleum colorem, cuius aſpectu oculi mirum in modum delectantur, magni deberet eſſe precij. Vocatur ab incolis* Nilaa. Nilaa.

EIVS *duo ſunt genera. Vnũ enim obſcurius eſt.*

Sapphirus aqueus.

Alterum verò ſplendens, quod genus vulgo Sapphirum aqueum vocant. Vilior hic eſt, & interdum coloris cuiuſdam admixtione Adamantem ita æmulatur, vt nõnullos plerunque feſellerit.

INVENITVR *vtrumq; genus in Calecut, Cananor, & varijs regni Biſnagua locis. Præſtantiores ex Zeilan adferuntur: omnium verò laudatiſſimi ex Pegu.*

Sapphirus ex Pegu.

TAMETSI *verò adeo oculis ſit grata hæc gemma, nullius tamen quantumuis magnæ, & viuidi coloris precium, mille Luſitanicos aureos ſuperaſſe inuenietur.*

De Hyacintho & Granato CAP. LI.

Hyacinthus. Granatus.

VILISSIMI *ſunt hîc precij cum Hyacinthus, tum Granatus, quos volunt nõnulli ex Rubinorum eſſe generibus, Hyacinthum flaueſcentem Rubinum appellantes, Granatum verò, nigricantem Rubinum.*

NASCVNTVR *autem & in Calecut, & Cananor: Granati etiam toto regno Cambaya & Balaguate: Hyacinthi verò & quibuſdam Luſitaniæ locis prouenire feruntur, vt in Belas non procul Olyſipone, & multis Hiſpaniæ locis.*

De Iaſpide CAP. LII.

Iaſpis viridis. Porcellanæ.

INVENITVR *Iaſpidis genus viride, ex quo vaſa Murrhina conflantur (Porcellanas vocant) adeo virentia, vt ex Smaragdo conflata videantur.*

EX *eius fortè genere erit id quod Genuæ oſtenditur,*

tur, quodq́ ex Smaragdo eſſe contēdunt, rarius id videndum proponentes, quo maiorem auctoritatem lapidi concilient.

HVIVSMODI *vas Murrhinum aliquādo mihi propoſitum fuit venale ducentis pardaons ſiue aureis Hiſpanicis: cuius, ſi ex Smaragdo conflatum fuiſſet, milleſimam partem eo precio vix nanciſci potuiſſem.* Vaſa murrhina ex Iaſpide viridi.

De Alaqueca CAP. LIII.

INVENITVR *in Balagate Lapidis quoddam genus quod* Alaqueca, *Arabes* Quequi *vocant, cuius libra minutis fragmentis expoliti regali Caſtellano emi poteſt, tanta eſt vilitas. Huius tamen virtus reliquarum facultates exuperat, quippe qui ſanguinem vndequaque fluentem ilico ſiſtat.* Alaqueca. Quequi.

De Oculo Catti *. CAP. LIIII.

LAVDATISSIMI *inueniuntur in Zeilan. Nonnulli etiam ex Pegu aduehuntur quos eò deferri rumor eſt ex regione Bramaa.*

MVLTO *maioris is eſt apud Indos preciј, quàm in Luſitania. Memini enim quēdam eò miſiſſe qui hîc ſexcentis Luſitanicis aureis æſtimabatur. Sed cùm in Luſitania duntaxat nonaginta aureos æſtimarēt, huc relatus eo, quod nunc dixi, precio venditus eſt.* Oculus Catti magno æſtimatur apud Indos.

PERSVADENT *ſibi Indi, eius qui hanc gemmam poßidet facultates nō poſſe imminui, ſed ſemper incrementum facere & augeri.* Oculi Catti facultates.

EGO *verò quod expertus ſum referam. Lineus pan-*

pannus ita compreſſus, vt ipſius Gemmæ meditullium ſiue oculum tangat, nullo igne vri poteſt.

Pſeudoopalus.

* Hunc Cardanus lib. 7. de Subtilitat. Pſeudoopalum vocat: de quo, tum etiam de alijs gemmis ille ibi multa.

De lapide Armeno CAP. LV.

Hager armini.
Lapis Armenus.

MIXTVS *eſt hic Lapis ex cœruleo & diluto viridi. Appellatur Arabibus* Hager armini, *id eſt, Lapis Armenus. Interrogati tamen Armeni, an apud eos naſceretur hic lapis, affirmare non potuerunt. Sed Turci & Perſæ medici dixerunt exigua quidem quãtitate apud ſe vidiſſe, verum ignorare, num ex Armenia adferretur, nec ne. Aiunt multos inueniri in Vltabado vrbe celebri regni Balaguate.*

HOC *lapide melancholiam purgant Mauritani medici. Sed tamen experimento didici, ſegniter admodum purgare.*

De Magnete CAP. LVI.

Fabulæ de Magnete.

FABVLOSVM *eſt quod nonnulli de Magnete ſcribunt, videlicet eas naues quæ Calecut commeant, clauis ferreis non compingi, ob ſcopulorum è Magnete lapide frequentiam, à quo ſcilicet attraherentur & raperentur naues ſi ferreis clauis fabricatæ eſſent. Nam & in Calecut, & toto eo tractu plures inueniuntur naues clauis confixæ ferreis, quàm ligneis. Verum quidem eſt in Maldiuis inſulis naues ligneis clauis eſſe extructas; id autem ob ferri penuriam potius, & quod minori conſtent, fieri puto, quàm quod à Magnete ſibi metuant.*

CE-

CETERVM Magnes ideo ferrum ad ſe haud-guaquam trahit, quòd in eadem fodina naſcantur, aut eorum fodinæ ſint contiguæ, veluti quidam exiſtimāt: quandoquidem Magnes inuenitur ijs locis vbi nullum ferrum eſt. Falſæ de Magnete perſuaſiones.

SVNT qui putent Magnetem ad ſe ferrum trahere, ob eam facultatem quam ferro communicauit, qua ad Magnetem feratur: eamq́ ob cauſam Magnetem non maioris eſſe ponderis etiam ſi multum ferrum illi addatur, quàm cum exigua ferri quantitate in bilance poſitum. At nos contrarium plerunque experti ſumus.

SED nec deleterius eſt hic lapis, quod nonnulli voluerunt. Nam tradunt huius regionis incolæ, Magnetem pauca quantitate ſumptum, adoleſcentiam conſeruare. Qua de re fertur ſenior Rex Zeilan, patinas e Magnete iuſsiſſe confici, in quibus cibus eius coqueretur. Hoc, ipſe, cui mandatum erat negocium, mihi affirmauit. Magnes non eſt deleteriæ facultatis. Patinæ è Magnete.

De Margarita CAP. LVII.

NVNC ſupereſt vt de Margaritis ſcribamus, quæ non modo ad decorem; ſed etiam ad medicamenta expetuntur.

PRÆGRANDES igitur Margaritæ, Vniones Latinis dicuntur, quoniam vix duæ reperientur magnitudine, figura & nitore ſimiles. Minores appellantur Latinis Margaritæ ſimpliciter, Arabibus & Perſis Lulu, Indis Moti, in Malauar Mutu, Luſitanis Aljofar, quod Arabicè ſonat de Iulfar, is eſt portus Vnio. Margarita. Lulu, Moti, Mutu, Aljofar, Iulfar portus.

in

in mari Perſico, vbi laudatiſsimæ generantur. Nam tametſi Barem, Catiſa, Camaran, alijq́ꝫ huius maris portus eas laudatas mittant; quia tamen noſtris notior fuit initio hic portus, ab eo nomen Margaritæ indiderunt lingua Arabica Aljofar.

Margaritæ Orientales.

H I N C *etiam fit vt illæ Orientales appellentur, quoniam hic ſinus Perſicus Orientalis ſit, ſi cum noſtra Europa conferatur.*

Margaritarũ captura.

G E N E R A N T V R *etiam Margaritæ à promontorio Comorim, ad inſulam vſqꝫ Zeilan (quæ captura & piſcatio Regis Luſitaniæ eſt) ſed minutiores maxima ex parte, nec cum ſuperioribus conferendæ (quæ magnæ ſunt & omni dote abſolutiſsimæ) ideoq́ꝫ etiam viliori emuntur.*

G E N E R A N T V R *& in inſula Burneo, quæ tametſi ſint grandes, formæ tamen elegantia à ſuperioribus vincuntur. Sic & nonnullas Chinarũ regio mittit, ſed viles.*

C E R T V M *eſt etiam in nouo orbe inueniri, verùm nulla ratione cum Orientalibus ſunt conferendæ. Nam aut obſcuræ ſunt, & nubili coloris, aut nullo orbe læuoreq́ꝫ commendantur.*

Margaritarũ origo.

O R I G O *atqꝫ genitura eſt è conchis, haud multum ab oſtrearum conchis diſsimilibus. Conchæ autem quæ ſuperiori maris parte natant, grandiores Margaritas generant: Quæ verò in alto mari degunt, minutiores proferunt.*

H Æ *conchæ aëri expoſitæ ſiccantur, & ſeſe pandunt, in quarum carne inueniuntur Margaritæ, nunc multæ, nunc paucæ pro concharum magnitudine.*

I N-

INVENIVNTVR & in noſtratibus conchylijs oſtreíſue, ſed minus nobiles.

OMNIVM autem præſtantiſſimæ ad generandas Margaritas cenſentur eæ Conchæ læues & candidæ, quas eius regionis incolæ Cheripo appellant, ex quibus cochlearia poculaq; conficiuntur. Cheripo.

VERVM, illud Cheripo non id eſt, quod vulgo Matrem perlarum vocamus. Nam id Chanquo incolæ vocant, ex quo videlicet menſæ, ciſtulæ, ſpherulæ precariæ fabricantur. Licet enim parte externa ſcabrum ſit & impolitum hoc Cōchylij genus Cheripo appellatum, interna tamen læuiſſimum eſt & aſpectu pulcherrimum. Chanquo.

DEVEHITVR id Conchylium Bengala mercimonij gratia, vbi expolitur & poculi vices ſupplet: maxima tamen ex parte conficiuntur ex eo armillæ et alia opera. Fuit enim olim iſtic conſuetudo vt nullæ nobiliores virgines corrumpi poſſent, niſi huius generis armillis brachia exornata haberent. Nunc verò deſijt iſta conſuetudo: eamq; ob cauſam viliori emũtur hæc conchylia. Conſuetudo de virginibus.

HABENT mercatores huius regionis cuprea quædam inſtrumenta multis foraminibus pertuſa, quibus precia Margaritis imponere ſolent. Nam quæ per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſeunt Margaritæ, vnius ſunt precij, venduntúrq; per drachmas. Quæ per inſtrumentum maiora paulũ foramina habens maioris ſunt precij: & ita deinceps pro foraminum quibus inſtrumenta prædita ſunt, quibuſq; Margaritæ tranſmittuntur, magnitudine, pre- Inſtrumenta diſcernendis Margaritis idonea.

cia intendentes. At quæ adeo ſunt minutæ, vt perforari non poßint (arte enim perforantur, non natura vt fabulantur quidam) cedunt officinis, qua de cauſa in Europam exportantur. Harum vncia duobus fortè aſſibus Gallicis venit.

MAXIME *quæ ad promontorium Camerim generantur Margaritæ, pendebant centũ frumenti grana. Talium precium mille quingentorum aureorum in ſingulas eſſe ſolet. Multò maiores ego vidi, quas in inſula Burneo captas aſſerebant: ſed non erant eius elegantiæ cuius ſuperiores. Vidi aliam hîc captam quæ centum ſexaginta grana tritici penderet.*

Vnionum magnitudo.

SENECTVTE *pondus earum minui, & coloris elegantia immutari creditur. Diu autem oriza leuiter confracta & ſale verſatas, priſtinum vigorem & fulgorem recuperare, expertus ſum.*

Margaritis nitor reſtituitur.

CERTVM *eſt Margaritas poſt Plenilunium captas, cum tempore minui & decreſcere. Quæ verò ante plenilunium capiuntur, huic vicio haudquaquam ſunt obnoxiæ.*

CETERVM *raro in medicum vſum venit Margarita apud Indos. Mauritani verò frequenter, noſtro more, Margaritas cordialibus medicamentis iniiciunt.*

Indis nullus Margaritarũ in medicina vſus.

IN-

INDICARVM ALIQVOT PLANTA-RVM HISTORIÆ,

LIBER SECVNDVS.

De Arbore triſti CAP. I.

IN *medicamentis & ſtirpibus Indicis nobis incognitis non abs re fore duxi, initium facere ab arbore quadam, quæ non niſi à ſolis occaſu vſque ad eius ortum floret, interdiu minimè.*

ARBOR *eſt Oleæ magnitudine, folijs Pruno ſi-*
libus, flore noctu (dum ſcilicet floret) odoratiſſimo,
llius quod ſciam vſus propter teneritatem: niſi quod
rum pediculis, qui lutei ſunt, huius vrbis incolæ v-
tur cibis tingendis, ſiquidem Croci modo inficiunt.
volunt etiam nonnulli aquam ſtillatitiam florum
lis vtilem eſſe admoto lineo panno hac intincto.

Arboris triſtis deſcriptio.

Aqua è florib. Arb. triſt.

PECVLIARIS *eſt hæc arbor Goæ, quam è*
laca allatam aſſerunt. Eam ſane nuſquã alibi per
liam vidi. Hanc Goæ Parizataco: *in Malayo* Sin-
di *vocant. Arboris triſtis nomen illi inditum quòd*
taxat noctu floreat.

Parizataco.
Singadi.
Arbor triſtis.

FABVLANTVR *autem indigenæ, Satrapæ*
dam nomine Parizataco *elegantem fuiſſe filiam,*
cùm Solem deperiret, eam ille compreſſerit. Cùm

Fabula de Parizataci filia.

verò poſtea illam relinqueret alterius amore irretitus, Pari Zataci filia præ amoris impatientia ſibiipſi mortem conſciuerit. Ex cuius crematæ cineribus (nam adhuc vruntur in hac regione cadauera) hæc nata eſt arbor, cuius flores adeò Solem exhorrent, vt eum videre non ſuſtineant.

CETERVM horum florum fragrans odor, duorum aliorum odoratiſſimorum florum memoriam reuocauit.

Mogori.

PRIORES ſunt dicti Mogori, mali aureæ floribus multò odoratiores, quorum ſtillatitius liquor eundem apud iſtos vſum obtinuit, quem apud Hiſpanos florum mali aureæ aqua.

ALII flores (quorum hîc magnus eſt vſus) dicuntur Champe, odore grauiori quàm Lilium album.

Champe.

Indi odoramentis deditiſsimi.

PORRO (quandoquidem in odoramentorũ mentionem incidimus) odoribus adeò dediti ſunt huius regionis incolæ, vt plerunque cibo abſtineant, vt habeant vnde odores ſibi comparare poſſint, ideoq; non immerito proniores in venerem eſſe cenſentur.

MVNERA quæ à tenuioribus offerri ſolent Regibus, prædicti ſunt flores, & roſæ noſtrates, quibus ſolent cubicula Regis inſternere, & corijs floribus variè depictis ornare.

NARRARVNT mihi quidam tantam eſſe huius gentis in odores amentiam, vt tributa ex odoribus & floribus in ſingulos annos Regi Biſnaguer ſoluta ad quinq; millium Hiſpanicorum aureorum ſummam fere accedant.

D

De Nimbo CAP. II.

AB omnibus huius Indiæ incolis Nimbo vocatur, arbor quædam Fraxini magnitudine, folio Oleæ, acutiore tamen, per ambitum ſerrato, vtraque parte viridi, non cinereo aut villoſo. Multis luxuriat folijs, flos candidus eſt & fructus exiguis oliuis ſimilis. Nimbo hiſtoria.

VTILIS eſt hæc arbor in vſu medico. Nam folia trita & vulneribus cum hominum, tum iumentorum cum ſucco Limonum (mali aſſyrij genus eſt) impoſita, miraculosè ea ſanant. Foliorum ſuccum vtilem eſſe ferunt lumbricis necandis, cum Balaguate incolæ, tum Malauarenſes: quod rationi conſonum eſt, cùm nonnihil amaritudinis poſſideant. Nimbo facultates.

EXPRIMITVR in Biſnager & Malauar oleum ex eius arboris fructu, quod huc mercimonij gratia deportatur. Vtiliſſimum id eſt aduerſus neruorum dolores, ſi eo calido inungantur. Oleum ex Nimbo.

De Negundo CAP. III.

PROVENIT in Balaguate & Malauar arbuscula quædam Perſicæ magnitudine, frequentibus ramis: qui reciſi frequentiores lætioresq; renaſcuntur, folijs Sambuci, ſimili modo per ambitum ſerratis & aliquantulum hiſpidis: flos ex cinereo candidus: fructus niger, Piperis magnitudine, aut paulò maior. Malauar incolæ eum ſuis edulijs Caril nuncupatis inſpergunt. Negundo hiſtoria.

VVLGARE nomen eſt Negundo, nonnulli in Balagate Sambali appellant: in Malauar Noche. Negundo. Sambali. Noche.

MVLTIS facultatibus prædita eſt hæc arbor. Negundo facultates.

Teneriorum ramulorum cum folijs decocto, aut ipſis elixis & contuſis vtiliſſimè contuſa fouentur modò nō adſit vulnus. Friguntur interdum ijdem rami cum folijs in oleo, & cōtuſionibus applicantur, reſoluūt enim tumores & curant. Frequens adeo eſt huius vſus, vt in omnibus doloribus, frictum cum oleo, aut elixum exhibendum cenſeant. Non deſunt qui ſupra vulnera admouerint, vnaq́ue nocte dolorem ſuſtuliſſe, materiamq́ue digeſsiſſe adfirment: deinde folijs contuſis, ipſis vulneribus impoſitis ita emundaſſe vulnera, vt breui ad cicatricem perducta ſint.

VTILEM *perhibent eſſe mulieres ad iuuandum conceptum: eius enim ſucco aut decocto epoto, vteros ad conceptionem præparari. Ego malim præmandi, valentius enim futurum exiſtimo medicamentum. Maſticata folia oris halitum commendant. Acrimoniæ verò cuiuſdam participāt veluti Naſturtium: vnde manifeſtum eſt calidam eſſe hanc plantam. Experti ſunt nonnulli veneris ſtimulos & impetus cohibere, eamq́ue ob cauſam Viticem eſſe contenderunt: ſed multum errant. Nam Vitex multum ab hac arbore differt.*

Negundo vitex non eſt.

De Iaca CAP. IIII.

Iaca hiſtoria.

ARBOR *eſt in India prægrandis, fructū in ſummo caudice, non in ramis, ferens, prægrandem magni Melonis effigie, interdum maiorem, foris virētem, intus verò fulueſcentem, multis ſpinulis inſtar erinacei, ſed mollibus obſeptum. Continet autem hic fructus in ſe magnas quaſdam nuces duro putamine tectas. Cortex fructus guſtu Melonis, ſed difficilimæ concoctionis,*

nempe

nempe qui plerunque ſoleat, ita vt aſſumitur, excerni. Nuces verò intus natæ, torrentur aut elixantur, abiectoq́ꝫ putamine (qui nullius eſt vſus) caſtanearum modo, quibus ſunt perſimiles, eduntur.

VOCATVR *hic fructus in Malauar* Iaca: *in Canara & Guzarate* Panaz. *Naſcitur autem duntaxat in maritimis.* Iaca. Panaz.

EXPERTVS *ſum cum in me, tum in pleriſque alijs, haſce caſtaneas ſiue nuces alui profluuia mirum in modum ſiſtere.*

* Hanc arborem deſcribit Lud. Roman. libr. 5. cap. 15. ſuarum nauigationum his verbis. In Calecut reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores *Iaceros* appellant. Caudici eius arboris amplitudo Piri eſt: fructui magnitudo bini ac medij palmi, craſsitudinis verò humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris ſubtus frondes, alij circiter medium caudicem. Colos eſt viridis, cetera nuci Pineæ haud abſimilis, vinaceis tamen minutioribus. Quum maureſcere incipit, obducit nigricantem colorem, marcereq; videtur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſaporis ſicut ferme Peponis moſchum redolentis, parumq́ue ſi ſaporem quæras, abeſt à cotoneo perſico, eodemq; mitiore. Variam in cibatu voluptatem parit. Videberis modò edere fauum mellis, modò ſuaue medicum malum comedere. Intra, membranas habet vt Malum punicum, inq́ue eis delitescunt fructus neſcio qui, mollibus non diſsimiles caſtaneis. Si enim igne torrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Propterea fateri licet, non eſſe excellẽtiorem dignioremue illo fructu quempiam. Iacerus.

De Iamgomas CAP. V.

ARBOR *Pruni magnitudine ſponte naſcitur in agris & etiam in hortis Baçaim, Chaul, & Batequala, multis ſpinis horrens, folijs itidem Pruni: floribus candidis, fructu Sorbo ſimili, guſtu Prunorum adſtrin* Iamgomas deſcriptio.

gente & acerbo. Cùm primum emergit, Strobilo perſimilis eſt. Vocatur incolis Iamgomas.

Iamgomas.

Iamgomas ſerẽdi ratio.

A C C E P I *à fide dignis viris, optimam ſerendi rationem eſſe, ſi fructus, poſtquam eũ ederit certa quædam auis, excretus, vnà cum excremento ſeratur. Facilius enim hac ratione ſatus emergit, citiusq́ fructifera fit arbor.*

De Carandas CAP. VI.

Carandas hiſtoria.

A R B V S C V L A *eſt arbuti magnitudine, folijs ſimilibus, copioſo flore, odore Periclymeni: fructu exiguis malis perſimili, nigricante per maturitatem, gratiſſimoq́ vuarum ſapore, ex quo à nonnullis vinoſu ſuccus exprimitur. Fructus autem virens magnitudine eſt nucis ponticæ cum ſuo putamine, interdum maior; ſuccum nonnunquam exſtillans viſcidum & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus cum ſale Solet tamen, cùm viridis eſt, muria aut aceto condiri & ita aſſeruari, ad excitandam elangueſcentem appetentiam.*

Carandas.

N A S C I T V R *tum in continenti, tũ in Balagate, vocaturq́* Carandas.

Auzuba.

* Huic fere ſimilem deſcribit Ouiedus lib. 8. ſuæ hiſtoriæ cap. 12. in hunc modum. In Hiſpaniola inſula, vaſ eſt arbor pulchraque materie firma & vtili *Auzuba* nomine; fructu quidem longe ſuauiſsimo, vt ſunt pira apian muſcatellina vocãt, ſed qui lacteo ſucco eoque viſcido glutinoſo abundet, qualis eſt qui in ficubus immaturi idcirco moleſtus his qui eo veſcuntur, niſi prius fructu in aquam inijciant & lacteum ſuccum digitis exprima qui in aqua ſidit.

De Coru CAP. VII.

CORV lingua Canarica dictus, frutex eſt in Arbuti altitudinem aſſurgens, aut paulò minor, folijs mali Perſicæ, floribus candidis, Periclymeni odorem æmulantibus. Hunc Luſitani Indiam incolentes Herbam Malauaricam nominant, quoniam Malauarenſes eius vſum primi docuerunt. Hac etenim planta cuiuſcunq; generis dyſenterias præſentiſsimè curant, euacuata primum magna ex parte peccante materia, alioqui facilè in eundem morbum rurſus incidunt. Coru hiſtoria. Herba Malauarica.

VSVS eſt corticis radicum primũ exſiccati, quoniam recens lacteum liquorem exſtillat, quem initio calidum putaui, ſed deguſtatum, inſipidum & frigidũ inueni. Quamobrem ob eius effectus, frigidum & ſiccum conſtitui, plus tamen ſiccitatis quàm frigiditatis obtinentem: in quo ordine etiam huius regionis medici conſtituunt.

PVLVEREM huius radicis contuſæ in ollulam diſtillatoriam imponimus, ac cum ſero lactis maceramus: deinde additis Ammeos, apij, coriandri ſicci, & cumini nigri ſeminibus tritis & torrefactis, vnciáq; vna butyri non ſaliti, ignis calore elicimus aquam ſtillatitiam, cuius quatuor vncias cum aquæ ſtillatitiæ roſarum, aut aquæ è pediculis roſarum, aut plantaginis duabus vncijs ægro propinamus. Quod ſi opus eſt, adijcimus puluerem paſtillorũ ex herba Malauarica confectorum. Formantur autem ex ijſdem rebus è quibus fit aqua, dempto butyro. Injciuntur etiam clyſteres ex hac aqua confecti magno cum ſucceſſu: ſed frigidi, quoniam regio calida eſt. Quod ſi neceſſe ſit, eam aquã Coru facultates.

bis ſingulis diebus propinamus, mane videlicet hora ſexta, & à meridie hora ſecunda. Cibus eſt oriza ſero lactis macerata, & pulli gallinacei in aqua orizæ, quam Canje *vocant, macerati, pro virium ægri robore cibũ ſubminiſtrantes. Certè vino omnino abſtinemus, niſi vrgente admodum neceßitate in inueteratis dyſenterijs eius neceſſarius ſit vſus.*

Canje.

S ED *tametſi mihi ſemper bene ſucceſſerit huius aquæ vſus: cogor tamen fateri Malauaricam herbam ab ipſis Malauarenſibus præparatam magis præſentaneam opem adferre. Ea verò paratur ex ijſdem, è quibus noſtra aqua, rebus tenuißimè tritis, & ſero, aut aqua orizæ probè coctæ maceratis. Sunt qui ſuccum ex planta virente exprimant, cuius ſeptem vncias manè exhibent, & totidem ſub veſperam, ſi neceßitas vrgeat. Sed quoniam amarus eſt ſuccus & ingratus, ab eius potu ſerum propinare ad os eluendũ ſolent. Quod ſi Malauarenſes fortiori adhuc remedio opus eſſe vident, opium admiſcere ſolent, tametſi id ſemper ſtrenuè negent.*

S ALVTARE *eſt item hoc medicamentum ſtomachi debilitati: tum etiam vomitus compeſcit, cum aqua Menthæ & Maſtiches puluere ſumptum.*

De Auacari CAP. VIII.

Auacari hiſtoria.

E ST *etiam in hac prouincia puſilla arbor, maior tamen ſuperiore, quæ folijs, floribus & fructu Myrto perquam ſimilibus conſtat. Fructus eiuſdem etiam eſt cum Myrto ſaporis, multò tamen adſtringentior. Hãc plãtam* Auacari *nominant incolæ. Naſcitur in montibus.*

Auacari.

A IVNT

AIVNT *miræ eſſe efficaciæ aduerſus inueteratas dyſenterias è cauſa frigida prouenientes. Eius experimentum ſe feciſſe aſſeruit Luſitanus quidam ſenex in filia ſua, quæ cũ integro anno dyſenteria laboraſſet, nec ei quidquam reliqua medicamenta profuiſſent, ſumpto huius plantæ cortice trito et in aqua oriζæ macerato in ptiſanæ modum, ſanata eſt. Hanc arbuſculã trifolium olere ferunt.* Auacari facultates.

De Mangas CAP. IX.

TAMETSI *ÿ fructus qui apud Indos naſcũtur, longè ſint excellentiores ÿs qui in Europa proueniunt, veluti aurea mala, citria, ficus, vuæ, perſica, punica, & ſimiles: omnibus tamen præſtat fructus quidam apud eos naſcens quem ipſi* Mangas *vocant. Tanta eſt enim eius ſuauitas, vt cùm in foro proſtat, Ormuz incolæ, apud quos frequens eſt cum alÿs fructibus iam enumeratis, reliquis neglectis, hunc ſibi emant.* Mangas.

COLLIGENDI *tempus eſt in regionibus calidioribus, mẽſe Aprili: alÿs regionibus ſerotinis, Maio & Iunio: interdum tamen Octobri (quem ipſi* Rodolho *vocant) &* Nouembri. Mangas autumnus. Rodolho.

CETERVM *pro regionum natura & diuerſitate, variat etiam ſaporis bonitate hic fructus.*

PRIMAS *igitur tenet is qui in Ormuz naſcitur. Secundum locum obtinet qui in Guζarate prouenit, præſertim is qui per excellentiã Guζarateus nuncupatur, magnitudine quidem reliquis cedens, ſaporis tamẽ & odoris gratia ÿs ſuperior, exiguo intus oſſe ſiue nucleo. Tertiũ bonitatis gradum obtinet quem Ba-* Mangas delectus.

lagate gignit, maior in vniuerſum ſupradictis. Memini enim duos vidiſſe, qui quatuor libras cum dimidia penderent. Sed inter eos ſuauior mihi viſus eſt quem proferunt Chacanna, Quindor, Madanager & Dultabado primariæ vrbes Regis Nizamoxa. Boni ſunt item ij fructus qui in Bengala, Pegu & Malaca proueniunt.

Mangas arbor bifera.

HABEO *in meo prædio quod eſt in Bombaim (cuius in priori huius Hiſtoriæ parte memini) arborē huiuſmodi fructus proferentem, quæ bifera eſt. Nam Maio menſe fructum fert ſaporis quidem & odoris gratia excellentiorem; Autumni verò ſub finem, alium, ſuperiori magis commendabilem, quoniam præter tempus ſolitum naſcatur.*

Mangas facultates.

COLORE *eſt is fructus ex viridi rubeſcente, & odore gratiſſimo. Exempto cortice, editur aut ſine vino, aut generoſo aliquo vino maceratus, veluti perſica duracina. Conditur etiam ſaccharo, interdum verò & aceto, & oleo, & ſale, inſperſis in eius meditullio gingibere, & allijs. Interdum editur cum ſale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò eſt & humidus, quemadmodum perſica. Eius oſſiculis aſſatis, alui profluuia ſiſti aiunt; quod verum eſſe deprehendi. Nuclei verò recentes lumbricos & ventris tineas necare dicuntur, quod rationi conſonum eſſe puto ob eorum amarorem.*

* Hic fructus in memoriam mihi reuocat Iaiama Ouiedi, quem ſeptimo ſuæ Hiſtoriæ libro cap. 13. deſcribit, tametſi plus ſimilitudinis habere videatur cum eius *Anon*, de quo lib. 8. cap. 18. Vtriuſque igitur hiſtoriam hîc adſcribam, vt vtra huic fructui magis quadret, lectori dijudicandum relinquamus.

ANON igitur arbor eſt cuius fructus magnam cum

Gua-

Guanabano ſimilitudinem habet, cum forma, tum carne & ſemine. Sed & ipſa Anonis arbor Guanabani arbori ſimilima eſt cum magnitudine, tum forma & folio. Duabus verò in rebus differunt; primùm, quòd huius fructus minor ſit Guanabano, corticiq; color luteus, qui in Guanabano viridis eſt; deinde, quòd meo quidem iudicio gratior ſit palato Anon, quàm Guanabanus, vtpote firmiore carne. Vtrumque magno in precio habent Indi Americi, & diligenter in ſuis prædijs colũt. Hæc Ouiedus de Anone: Nunc ad Iaiama hiſtoriam accedamus.

NASCITVR in Hiſpaniola, reliquiſque vicinis inſulis fructus quidam, quem noſtri à Strobili ſiue Pineæ nucis ſimilitudine Piñas appellant, non quòd eiuſmodi lignoſas ſquamas habeat, ſed quòd eius cortex ſimili modo diſtinctus videatur, tametſi non ſquamatim, ſed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem ſucci bonitate & ſuauitate reliquos fructus hic antecellit; ita color illi pulcherrimus ex luteo vireſcens, paulatim per maturitatem virore euaneſcente. Odor iucundiſsimus qualis ferè in eo Perſicorum genere quod à malis & cotoneis nomen apud Italos & Hiſpanos inuenit, magnitudo illi vulgaris Melonis. Naſcuntur verò ſinguli fructus ex Cardui genere aſpero & ſpinoſo, oblongis prædito folijs, è quorum medio proſilit caulis rotundus vnicum ferẽs fructum, qui poſt 10. aut 12. menſem demum matureſcit. Eo ſublato, nullus præterea in planta naſcitur fructus, ideoq; ea velut inutilis abijcitur. In extremo fructu, interdum verò etiam in extremo caule ſub fructu enaſcuntur veluti germina & turiones quidam qui fructui magnum addunt ornamentum. Hi ſunt tanquam ſemen: panguntur enim tribus ſub terra digitis, ſic vt media turionum pars extra ſolum extet, atque radices agunt, fructumque ſuo tempore perficiunt. Varia ſunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuerſis nominibus nuncupantur: tres verò diſtinctæ ſpecies notantur, prior *Iaiama* ab incolis appellata, altera *Boniama*, tertia *Iaiagua*. Poſterior hæc carne eſt candida, guſtu vinoſo, ſed acido & acerbo. *Boniama* carne eſt candida, guſtu dulci & quodammodo fatuo. *Iaiama* reliquis oblongior eſt, & bonitate illis præſtat, carne fulueſcente, dulci & ſuaui guſtu. Per omnium tamen carnem ſparſæ

Iaiama.

ſunt

ſunt veluti fibræ quædam tenuiſsimæ, quæ tametſi palatum inter edendum non offendant, gingiuas tamen lædunt ſi crebrius quis eis veſcatur. Quibuſdam locis naſcũtur etiam hæc genera ſponte in agris abundanter: at quibus cultura acceſsit, longè ſunt illis ſuauiores, & cultoris beneficium abundè compenſant. Huius fructus abundantia auctoritatem eius minuit: Sed tamen & his inſularibus cum bonitate, tum magnitudine præſtant qui in continenti naſcuntur. Maturus fructus quindecim tantũ aut viginti diebus conſeruari poteſt. Hactenus Ouiedus.

HVNC Theuetus lib. Singularium Americæ cap. 46 *Nana* à Braſilianis vocari tradit, eoque plurimum in ſuis ægritudinibus veſci. Alium item huic ſimilẽ deſcribit nomine *Hoyriri* cap. 33. eiuſdem libri.

De Muſa CAP. X.

Muſæ hiſtoria.

HÆC *planta non niſi ſemel ſeritur. Nam ſemel ſata, ex trunci pede multos ſtolones producit, qui in Arbuſculas euadunt. Truncus ex ſquamoſo foliorũ cortice conſtat: folijs ampliſsimis binorum cubitorum vel amplius longitudine, cubiti latitudine, excurrente per medium lata craſſaq; coſta. Nullis conſtat ramis, ſed è germine flores quoſdam coniunctim profert, ſubrufos, oui effigie, & palmi longitudine, è quibus circumeminent pediculi, centum interdum ducentos aut plures ficus ſuſtinentes.*

Quelli, Palan, Piçan.

Guinea. Bananas. Muſa, Amuſa.

NASCITVR *in Canara, Decam, Guzarate, & Bengala: vocaturq; illis* Quelli. *Naſcitur etiam in Malauar, vbi* Palan *; *& in Malayo, vbi* Piçan *dicitur. Prouenit etiam pleriſq; alijs locis, & in ea Africæ parte quam Guineam appellant, vbi* Bananas * *nuncupantur. Arabes eum fructum* Muſa, *aut* Amuſa *vocant. Sic & Auicenna, & Serapio, et Rhaſes, qui*

de

de hoc fructu peculiari capite ſcripſerunt. Scripſerunt fortè & alij quos mihi videre non contigit.

COMMENDANTVR ij fructus qui in Martaban proueniunt: primum enim è Bengala eò delati ſunt, deinde ſati vt gratiores euaderēt: vocātur nūc ij, ficus Martabanis. Alij adhuc inueniūtur meo palato gratiores & odorati Cenorins appellant: ſunt ij læues, flaui, & pleni. In Malauar ſunt Chincapalones dicti, ſuaues & palato grati, pleni, colore vireſcentes. Laudantur etiā in Sofala nati, Aethiopibus Iminga dicti. Inuenitur etiam in Baçaim alijsq; prouincijs genus quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id aſſatum et vino deinde maceratum inſperſa Canella, multò melius ſapit quàm malum cydonium aſſatū. Idem fructus per medium ſectus, & in ſartagine cum ſaccharo probè frictus, inſperſo poſtea cinnamomo, gratiſſimus eſt cibus.

Ficus martabanis.

Chincapalones.

Iminga.

SCRIBIT Auicenna libr. 2. cap. 491. paucum præbere alimentum, bilem generare & pituitam: prodeſſe tamen aduerſus pectoris & pulmonum incendia, ſtomachum autem offendere. Idcirco bilioſis, ab huius eſu, oximel cum ſeminibus propinandum eſſe: pituitoſis verò mel. Vtilis eſt renibus & vrinam ciet.

Muſæ facultates.

SCRIBIT Rhaſes lib. de re med. 3. ad Almanſ. cap. 20. noxium eſſe ſtomacho, appetentiam deijcere; ſubducere tamen aluum, & gutturis exaſperationes lenire.

SERAPIO autem lib. ſimp. cap. 84. ex aliorum auctoritate Muſam in fine primi calfacientium & humectantium ordinis eſſe aſſerit, & vtilem eſſe aduer-

ſus

ſus pectoris & pulmonum ardores, eiſq; qui liberalius hac veſcuntur ſtomachum prægrauari: augere tamen fœtum in vtero, renibus opitulari, vrinas ciere, & venerem exſtimulare.

PRÆSCRIBVNT *medici Indi hunc fructũ in febribus alijſq; morbis.*

Ridiculum Muſæ etymon.

RIDICVLVM *autem eſt quod ſcripſit quidã Franciſcanus. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Muſa, quòd dignus ſit Muſis, aut quòd earum ſit cibus. Addit præterea eum eſſe fructum quẽ deguſtauerit Adam in Paradyſo terreſtri.*

* Iam aliquot annis in ea opinione fui vt exiſtimarem Muſam Arabum eam eſſe plantam cuius Plinius lib. 12. cap. 6. meminit his verbis. Maior alia pomo, & ſuauitate præcellentior quo ſapientes Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palę, pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino, &c. Nam ferè omnia pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionem quadrant. Huc accedit quod in Prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen eſt, intra verò Gangem, Palan nomen adhuc retineat, à quo Latini ſuum Pala mutuati videntur.

Figuera banana.

* Vlyſipone vbi aliquot plantas vidi, minimè tamẽ fructiferas, nomen hoc retinet. vocant enim etiamnum Figuera Banana, id eſt, ficum Bananas ferentem: Eius iconẽ ſatis affabre pictam inuenies apud Matthiolum commentarijs in lib. primum Dioſcoridis cap. de Palma.

Poma Paradyſi.

Pacona. Paquouere.

CETERVM meminit huius fructus Lud. Rom. libr. nauigationum ſuarum. 5. cap. 15. ac tria eius genera conſtituit. Meminit item F. Brocardus qui terram ſanctam deſcripſit, ſub nomine Pomorum paradyſi, quem per omnia ſequutus eſt Cardan. lib. de ſubtilitatib. Sed & Theuetus lib. Singularium Americæ cap. 33. eundem deſcribit, atque *Pacona*, arborem verò *Paquouere* Americis vocari tradit. Ouiedus verò nomine improprio Platanum appellat

lib

lib. Hiſtoriæ Indicæ 8. cap. 1. cuius deſcriptionem tanquã pleniorem omiſsis ceteris (ne toties repetita Lectori faſtidium pariant) hîc ſubiungemus.

INVENITVR, inquit, hic fructus Platani nomine, tametſi neque arbor dici poſsit, neque vera ſit Platanus: ſed planta quædam huic Indiæ haudquaquam peculiaris, & aliunde tranſlata ſub Platani nomine. Interdum autem hæc impropriè dicta Platanus in arboris celſitudinem excreſcit, & hominis craſsitiem intumeſcit: alias verò coxæ humanæ craſsitie conſpicitur, pro ſoli natura & vbertate augeſcens. Ab infimo ad ſummum folia fert ampliſsima, interdum duodecimum palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerunque minora. Hæc ventorum flatibus facile multifariam diſſecantur, & ex coſta illa per folij longitudinem excurrente pendere ſpectantur eum in modũ diſſecta. Tota planta veluti germen eſt aut ſurculus, in cuius ſummo enaſcitur pediculus aut malleolus brachiali craſsitudine, qui vuam producit, viginti, triginta, interdũ centenos & plures fructus palmari longitudine brachialique craſsitudine ſuſtinentem, nonnunquam minores, quandoque etiam ampliores pro plantæ ipſius & ſoli fertilitate. Cortex huic ſatis craſſus, ſed qui facile eximatur, continens pulpam ſiue carnem bubulæ medullæ perſimilem. Integra vua ante maturitatem colligenda eſt, cũ videlicet aliquis fructus flaueſcere incipit, deinde in ædibus ſuſpendenda, illic enim plenam maturitatem cõſequitur. Hic fructus in duas partes per longitudinem apertus & vtrinque inciſus, deinde inſolatus, gratiſsimi eſt ſaporis, et caricas ſucci bonitate ſuperat. Tegulæ item impoſitus, & in clibano coctus cor reficit, & ſuauiſsimus eſt. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exempto ollæ imponentes cùm carnes ferè coctæ ſunt, diutinam enim coctionem nõ fert: ſed neque maturus nimium, neque omnino acerbus deligendus eſt. Sunt qui crudum edant, at maturum, ſine pane alióue aliquo condimento, gratiſsimi etenim eſt ſaporis, nec minus ſalubris & facilis concoctionis. Caudex qui vuam profert annuus eſt & ſemel dũtaxat in vita fructus gignit: verum ad radices conſurgunt quinque, ſex, aut plures ſurculi qui parentem renouant, & ſubſequente anno fructum perficiunt. Exempta vua abijcitur planta vtpote

Platanus.

pote inutilis. Adeo verò fœcunda eſt hæc planta, vt nunquam intercidat, ſed ſubinde nouas proles gignat, vt fructus toto anno vberrimè legere liceat. Formicæ huic plantæ admodum infeſtæ ſunt, ideoque plurimæ hîc initio perierunt, ante quàm aduerſus eas inuenta eſſent remedia. Peregrina enim, vt initio diximus, eſt hæc planta, & huc ex magna Canaria anno Domini 1516. primum tranſlata. Hæc ex prolixa Ouiedi deſcriptione deſumpta.

De Doriones CAP. XI.

Doriones deſcriptio.

INTER *celeberrimos Indiæ fructus, recenſentur à plerisq;* Doriones *in Malaca vocitati, fructus Melopeponis magnitudine, denſo cortice roſtratisq; tuberculis plurimis obductus, veluti is quem* Iaca *Goæ vocant, de quo cap. quarto diximus, foris vireſcens, intus verò concameratus, ſeminaq; exigui oui gallinacei magnitudine in ſingulis cameris continens, coloris & ſaporis eius condimenti quod ex amygdalis contuſis, lacte, farina, aqua roſacea & ſaccharo fit,* Manger blanc *Galli vocant, non tamen ita molleſcentia aut glutinoſa: in nonnullis verò non candida ſunt, ſed pallidi coloris. Oßiculum hæc in ſe continent mali perſici oßiculis perſimile, ſed rotundum. Folia huius plantæ medium palmum oblõga, acuta, ſalſo guſtu, colore viridi dilutiore parte auerſa, interna verò parte admodum vireſcentia: flos è candido flaueſcens. Arborem Iuglandis modo prægrandem eſſe aiunt, folijs laurinis.*

Alia Doriones deſcriptio.

SVNT *alij qui hunc in modum deſcribunt. Fructus eſt Strobili ſiue nucis pineæ magnitudine, interdum multo maior; & eiuſdem fere formæ, niſi tubercula illa ſiue aculeos multò tenuiores acutioresq; haberet, Erinacei ſpinis ferè ſimiles. Intus quatuor con-*

came-

camerationibus ſiue cauitatibus cõſtat, medullamq; ſiue pulpam continet pinguedini illi lactis ſimilem quã Hiſpani Nata, *Galli* Créme, *Itali Capo di latte vocant. Folio eſt virente, cuſpidis lanceæ effigie, ducto per longitudinem duplici neruo, è quo deinde aliæ venulæ per folij latitudinem euagantur. Arborem ipſam ingentem ferunt, nec niſi poſt quadrageſimum annum fructum edere; alij verò poſt quartum annum fructiferã eſſe. Fructus maturus viridis eſt quidem coloris, ſed diluti & elangueſcentis.*

* Cum hoc fructu plane conuenit Guanabanus Ouiedi, quem libr. 8. ſuæ Hiſtoriæ cap. 17. deſcribit, quemque per vniuerſam fere Americam ſiue nouum orbem naſci tradunt.

GVANABANVS igitur procera arbor eſt, & formoſa, folio eius Medicæ mali quam Limoneram appellant, virente: fructu pulcherrimo, mediani Melonis magnitudine, qui tamen interdum in capitis pueri craſsitudinem excreſcat. Cortex huic fructui viridis, & qui certis quibuſdam ſquamis diſtinctus videatur, vt Strobilus, lenioribus tamen neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis ſit neque craſsior quàm in pitis. Caro candidiſsima ſaporiſque delicatiſsimi, quæ facile, pinguedinis lactis inſtar, in ore reſoluitur. Per eius carnem ſparſa ſunt ſemina magna, Cucurbitarum ſeminibus aliquanto maiora & nigricantia. Frigidus eſt hic fructus, & per æſtus vtilis. Nam tametſi quis integrum Guanabanũ devoret, nullum inde ſentiet nocumentum. Infirma eſt ligni materies. Hæc Ouiedus. Guanabanus.

CETERVM hic Guanabanus diuerſus eſt ab eo cuius Cæſar Scaliger lib. de Subtilitat. aduerſus Cardanum exercitatione 281. partic. 6. meminit in hunc modum.

GVANABANVS arbor eſt Pini ſtipite, procera, folio magno oblongoque, fructus Melonis magnitudine: cortici, color viridis, ſplendor Cydonij, digitalis craſsitudo. Caro intus candida, dulcedine lactis coacti, ſemina contitet phaſiolacea. Hunc enim eſſe puto qui ſuperioribus Guanabanus.

annis ex Aethiopiæ Mozambique Antuerpiã allatus eſt fructus craſſus, ſeſquipedali longitudine, cui denſus duruſque cortex tenui molliq́ue vt in cydonijs, ſed viridi lanugine obductus, aliquot per longitudinẽ excurrentibus venis, ſiue potius ſulcis vt in Melonibus. Extrema parte in mucronem deſinit: Superiori verò, qua videlicet è ramis depẽdet, pediculo inhæret firmo duro & fibroſo. Cõtinet hic fructus pulpam candicantem qua Aethiopes in febrium ardoribus vtuntur ſitis ſedandæ gratia, iucunda etenim aciditate prædita eſt. Hæc ſiccata friabilis eſt, ſic vt digitis trita in pollinem reſoluatur, remanẽte tamen perpetuo aciditate. Per hanc ſparſa ſunt ſemina renibus, aut Anagyridis legitimæ fructui ſimilima, nigro tamẽ colore nitentia, ac ex vmbilico fibris quibuſdam ſuſpenſa vt in eius icone conſpicere eſt. Hæc terræ commiſſa, plantulas folio Laurinis ſimili protulerunt, ſed quæ ſubſequente hyeme perierint.

Hvic etiam ſimilimum folijs tamen ab hoc diuerſum deſcribit Theuetus cap. 10. lib. Singularium Americæ his verbis. Tres ſunt Heſperidũ inſulę ad Aethiopũ promontoriũ, Caput viride vulgo appellant. In harum vna arbor inuenitur, folio noſtratis fici, fructu duorum fere pedum longitudine, craſſo, magnis oblongisq́ue Cyprijs cucurbitis haud abſimili. Nonnulli eo fructu veſcuntur vt nos Melonibus: continet verò ſemina fabæ magnitudine leporinis renibus ſimilia. His quidam ſimias alunt. Alij monilia ex his collo aptanda conficiunt: ſiccata enim & bene matura, aſpectu pulcherrima ſunt.

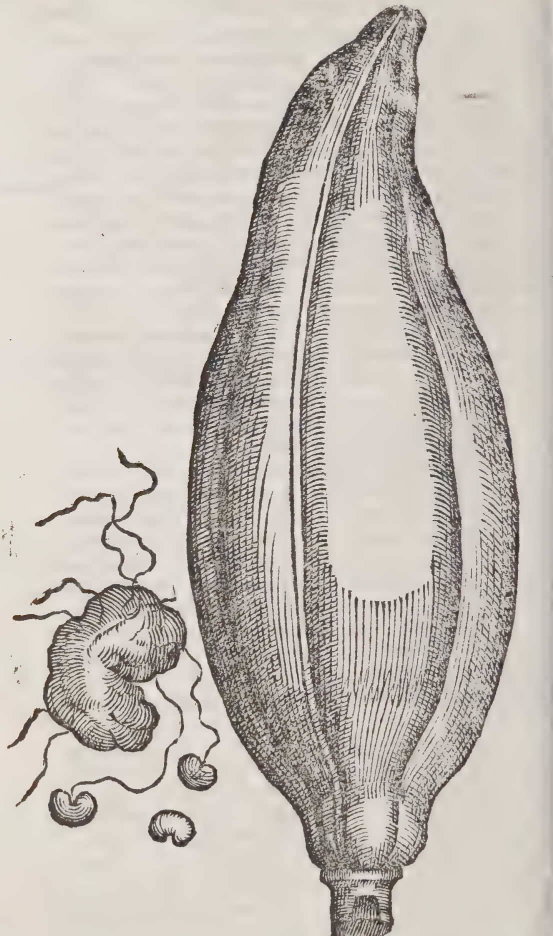
Sed & alium fructum apud Canibales Theuetus & alij tradunt, cuius hiſtoria non malè noſtro fructui quadrare videtur, præſertim ſi interiora, quæ à nemine deſcribuntur, demas: idcirco num ſemina contineat phaſiolace incertum. Talis autem eſt deſcriptio. Inter reliquas arbores quas apud Canibales inuenire eſt, fructus quidã conſpicitur, Cucurbitæ minori, aut Peponi quem Citrullum vocant haud abſimilis, oblonga ſiue ouali forma, quali ſcilicet Struthionum oua ſunt. In cibos haudquaquam admittitur: ſed eius aſpectus oculis gratiſsimus, præſertim onuſta arbore. Canibales ex eo vaſcula conficiunt: ſed tamen & eum ad ſuperſtitionis quoddã genus ſeruant. Si

quidem

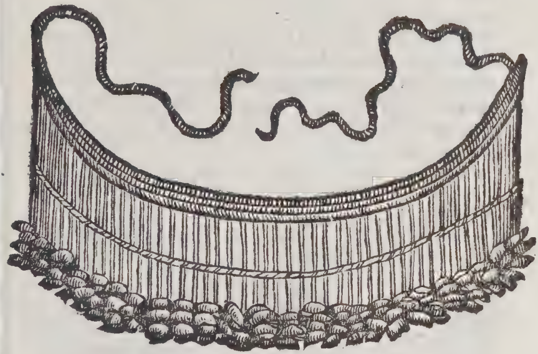
quidem hunc pulpa exempta, granis milij, lapilliſue, aut re ſimili implent, varijsque plumarum generibus ſupernè exornant: deinde inferiori parte pertuſum bacillo adaptāt quem terræ infigunt. Huiuſmodi fructus binos aut ternos in ſingulis tugurijs ſeruare magna cum reuerentia apud eos moris eſt. Exiſtimant enim, cùm hūc fructum (quem *Maraka*, & *Tamaraka* nuncupant) manibus pertractāt, crepitantemque ob milij grana iniecta audiunt, cùm ſuo ſe Toupan, id eſt, Deo ſermones conferre, atque ab eo quædam reſponſa accipere, ſic à ſuis *Paygi* (Diuinatorum genus eſt, qui ſuffitu herbæ Petun, de qua nos aliâs, & quibuſdam obmurmurationibus illorum Tamaraka diuinam facultatem tribuere perhibent) perſuaſi. Maraka.

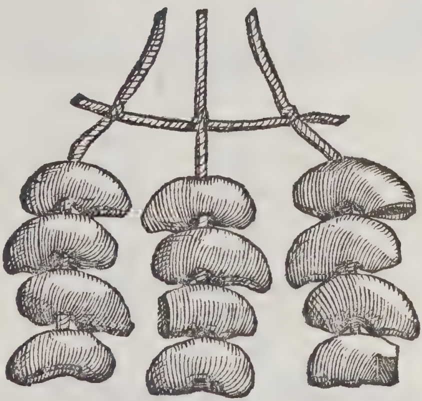
OVIEDVS lib. Indicæ hiſtoriæ 8. cap. 4. ſuum Higuëro tetraſyllabum deſcribit in hunc modum. *Higuëro* arbor eſt prægrandis, veluti Morus nigra: Fructum fert Cucurbitæ rotundæ, interdum verò oblongæ ſimilem. Sed qui rotundus eſt, ſumma rotunditate ſpectatur. Ex eo pateras, et alterius generis vaſa conficiunt. Materie eſt robuſta, atque apta ſedibus, ſubſellijs, ephippijs, alijsque operibus fabricandis: mali etenim medicæ aut punicæ materiam eſſe diceres. Cortice facile delibratur. Folio eſt oblōgo, anguſto, per extremum latiore, à quo ad pediculum vſque paulatim anguſtius fit. Indi nonnunquam præ aliorum fructuum penuria hoc veſcuntur, hoc eſt eius carne, quæ cucurbitæ carni cùm adhuc viret ſimilis eſt. Cortici color & forma Cucurbitæ. Maximus eius fructus libram aquæ continere poteſt: minimus verò pugnum magnitudine non excedit. Vulgaris eſt hæc arbor in Hiſpaniola, reliquisque inſulis, & huius Indiæ continente. Higuëro.

GVANABANVS SCALIGERI FORTE.

CETERVM huncfructum, quocunque tandem nomine appelletur, quòd rarus eſſet & peregrinus, non negligendum, ſed huic noſtræ Epitomæ adijciendum putaui in gratiam ſtudioſorum rei herbariæ, qui eum Coldebergo, à quo mihi communicatus eſt, acceptum ferent.

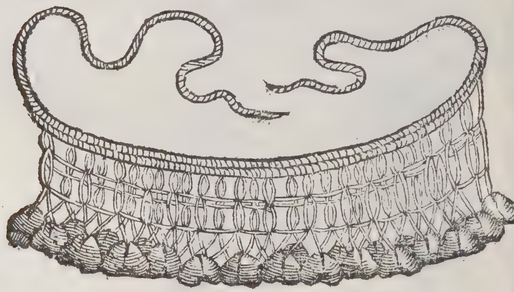

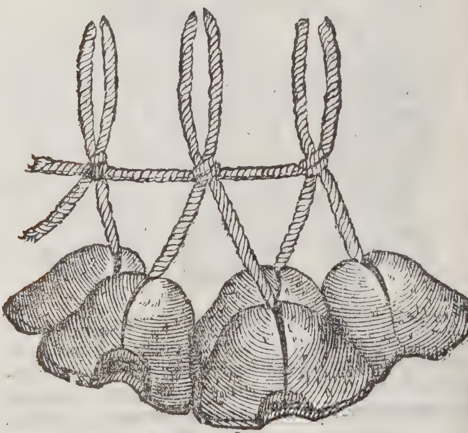

Porro apud me ſeruo ex huius fructus aut huic ſimilis ſeminibus, quibus exempta eſt medulla, lora duo filo xylino contexta: alia item bina è fructu quodam anguloſo. Conſtant verò ſingula lora duplici aut triplici filorũ xylinorum ordine reticuli modo contextorum, è quibus

dependẽt vacui fructus eo quem exprimi iuſsimus modo. His Canibales ad crura alligatis in ſuis ſaltationibus vti ſolent, quemadmodum apud Mauritanos atque etiã Hiſpanos nolarum et tintinnabulorum vſus eſt: mirũ etenim quantum hi fructus ex mutua colliſione ſonitum edant. Poſterioris meminit Theuetus cap. 36. Singular. Americæ in hunc modum.

AHOVAY THEVETI.

AHOVAY nomen eſt arboris fructu venenoſo & lethali, magnitudine vulgaris caſtaneæ, candido, forma literam Græcam Δ. repræſentante. Huius nucleus præſentiſsimum eſt venenum, quod alter alteri in mutuis odijs & diſsidijs, præſertim verò viri vxoribus infenſi, aut contra vxores viris indignatæ propinare ſolent. Peregrinis ſanè nullo modo eum fructum recens collectum communicant, atque ab eius etiam contactu liberos ſuos arcent, niſi cui exemptus ſit nucleus. Eo etenim exempto, fructu pro nolis vtuntur, quas è cruribus ſuſpendunt, tantumq; ſonitum edunt, quātum tintinnabula aut nolæ noſtrates. Arbor ipſa Piri magnitudine, folio ternos aut quaternos digitos longo, duos lato, ſemper virente: cortex ligno candicans. Reciſi rami ſuccum emittunt lacteum. Arbor præciſa teterrimum ſpirat odorem: quam ob cauſam nullius eſt vſus, imo ne igni quidem ſtruendo idonea.

De Mangoſtans CAP. XII.

SED *& inter celeberrimos huius Indiæ fructus recenſent quendam* Mangoſtans *incolis nuncupatū, guſtus ſuauitate commendabilem. Eum exigui mali aurei magnitudine eſſe ferūt cortice cinereo (alij è viridi nigricante) pulpa quæ malorum aureorum pulpæ ſimilis ſit, ſed quæ cortici non adhæreat.* Mangoſtans. Mangoſtans deſcriptio.

NASCITVR *hic fructus in puſilla arbore, Malo vulgari ſimili. Folijs eſt laurinis; floribus luteis. Hūc fructum dulciſsimum eſſe perhibent, non tamen adeo, vt ſua dulcedine nauſeam moueat.*

De Iambos CAP. XIII.

MAGNA *apud Indos in æſtimatione eſt is fructus cuius nunc mentionem facturi ſumus, primum è Malaca (vbi plurimus naſcitur) paucos ante annos huc tralatus.*

Iambos hiſtoria. *E ST autem is fructus oui anſerini magnitudine, aut paulò maior, colore ex candido purpuraſcente, pulcherrimo, odore roſaceo. Vel, vt verius dicam, ſimilis eſt hic fructus magnis Gallis * recentibus (quas poma de Cuquo nuncupamus) cùm in odore, tum in colore: guſtu ſuauiſſimo, ſed humido. Vocatur in Malaca & hac regione* Iambos.

Iambos. *A RBVSCVLA ipſa in Pruni magnitudinem aſſurgit, folia ferens magnam ſimilitudinem habentia cum cuſpide ferrea maioris alicuius lanceæ, viridia, aſpectu pulcherrima; flos ruber odoratiſſimus, guſtu acido. Firmis nititur radicibus hæc arbor, quoniã admodum fructifera eſt. Poſt quartum enim annum fructifera eſt, nec ſemel duntaxat fert in anno vt pleræque omnes ferè arbores, ſed pluries ſingulis annis nouos edit fructus.*

Iambos poſt 4 annum fructifera.

C ONDIVNTVR tum fructus, tum flores, atque ita aſſeruantur.

* Niſi noſter Auctor Gallasillas maiores, quæ in Robore paſsim per Hiſpaniam & Luſitaniam naſcuntur, intelligat per Bugualhas grandes, quid ſibi velit, ignorare me fateor. Ceterũ eas exigua pila palmaria maiores nunquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes dum recentes ſunt, & odoratas.

De Cydonijs Bengalenſibus
CAP. XIIII.

A PPELLAVIMVS hunc fructum Luſitanica lingua Marmelos *de* Bẽgala, *id eſt, Mala cydonia Bengala, quoniam ſaccharo condita primũ ad me perlata ſunt è Bengala, cum hac inſcriptione,* v tilia ſun

Marmelos de Bengala.

aduer

aduerſus alui profluuia. *Intellexi autem ab amico, qui frequenter in proximas ſyluas venationis cauſa excurrit, hunc fructum non modò in Bengala naſci, ſed eius multas arbores in continenti huius prouinciæ inueniri.*

CETERVM *legitimum huius fructus nomen tum in Bengala, tum in reliquis vbi prouenit regionibus, eſt* Sirifoles, *&* Beli: *Sirifoles quidem nomine vulgo cognitus eſt, Beli verò nomine medicus duntaxat, qui in ſuis ſcriptis hoc vocabulum ſeſe inuenire aiunt.* Sirifoleo, Beli.

EST *verò ipſa arbor Oleæ magnitudine, aut amplior, folijs Perſicæ mali, eiuſdemq́ odoris, floribus paucis & ſtatim deciduis: fructu per initia tenero, colore ex viridi nigricāte, cortice tenui, magnitudine exigui mali aurei: ſenſim verò matureſcēs fructus auctior fit, donec, iam plenā maturitatem conſequutus, in Cydonij mali magnitudinem euadat; cortex autem denſatur, exſiccatur, & indureſcit veluti putamē nucis Indicæ quam Coccum vocant.* Beli hiſtoria.

FRVCTV *maturo pulpa ſiue medulla eximitur, quam in laminas ſectam ſaccharo condiunt. Aut tener adhuc & immaturus muria aſſeruatur in vſum.*

SOLENT *Guzaratenſes medici vti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel ſaccharo condito, in inueteratis alui profluuijs ſiſtendis: adſtrictionē enim illam ſemper conſeruant tametſi matura cydonia.* Beli facultates.

RETVLIT *mihi Clariſſimus vir Dimas Boſque Valentinus medicus rei herbariæ peritus, & nunc hîc* Dimas Boſque Medicus.

medicinam faciens, ſe, cum caſtra Illuſtriſsimi Principis Domini Conſtantini in India pro Rege ſequeretur in Iaſanapatan, magno & admirabili ſucceſſu vſum eſſe in profliganda dyſenteria quæ vniuerſum eius exercitum affligebat, cùm ad manum non eſſent vſitata remedia. Etenim nunc ex huius fructus ſucco & ſaccharo miuam parabat quam ægris daret: nũc pulpam eius emplaſtri modo ventriculo & aluo applicabat; modò pulpam ſaccharo exceptam vt in cydonijs ſolet, ægris exhibebat: interdum fructum aſſum inſperſo ſaccharo: nonnunquam cortices exempta pulpa decoquebat, atq; id decoctum per clyſteres iniţciebat, ſimilem verò effectum præbebant, qualem balauſtiorum aliorumq; adſtringentium medicamentorum, quibus vti ſolemus, decocta præſtare ſolent.

At *ſilentio prætereundum non eſt quod eadẽ caſtra ſequenti contigiſſe refert. Dederat ſeruo Aethiopi bina huiuſmodi mala aſſanda, vt ea cuidam militi dyſenteria laboranti edenda præberet: verùm, dum aſſantur, ea crepuerunt, ipſaq; pulpa Aethiopis faciem, pectus et brachia ſic aduſsit, vt puluere tormẽtario vſtulatus videretur: quod contigiſſe puto ob pulpæ lẽtorem & viſciditatem ſimul & adſtrictionẽ, quæ ſemel accenſa vehementius vrit, quàm ſicca aliqua materia, quemadmodum ferrum incenſum magis quàm lignũ aut ſtupam vrere videmus.*

De Carambolas CAP. XV.

Frvctvs *eſt in Goa magnitudine minoris oui gallinacei, in quatuor, vt videtur, partes diſtinctus, flaueſcens,*

ueſcens, qui in Malauar Carambolas *vocatur, in Canara & Deçan* Camariz,*in Malayo* Balimba. Carambolas. Camariz, Balimba.

NVLLVS *eius in medicina vſus, præterquam quod in febribus quotidianis exhibetur; & ex eius ſucco, cum alijs idoneis, fiunt collyria ad oculorum lippitudines vtilia.* Carambolas facultates.

PLERISQVE *bene ſapit hic fructus, præſertim qui vinoſus eſt. Saccharo conditur, gratiſsimusq́; eſt palato. Eo verò vtor ſyrupi acetoſi loco.*

De Ber CAP. XVI.

VOCATVR *hic fructus in Canara* Bor,*in Decan* Ber, *in Malayo* Vidaras,*præſtantior quidem noſtrate, ſed ei qui in Balaguate naſcitur bonitate cedens.* Bor, Ber, Vidaras.

ALIVS *alio ſuauior eſt, ſed tamen aliquid adſtrictoriæ facultatis retinet, quoniam nunquã ita matureſcit, vt commodè exſiccari poßit, quemadmodum is qui in Anafegua prouenit. Hanc ob cauſam, expectorantem facultatem obtinere nõ poteſt vt Zizipha, è quibus ſyrupum conficimus. Sed cùm alijs eſui aptis malis careamus vti ſunt camueſæ Hiſpanis dictæ, commendantur hi apud nos.*

DIFFERT *arbor à Ziziphis, magnitudine Mali, eiuſdemq́; folijs, minus tamen rotundis: verùm nõnihil ſpinoſa eſt.*

De Ambare CAP. XVII.

FRVCTVS *eſt hic in India,* Ambare *vocant, nucis magnitudine, nullius in medicina vſus. Sed eo ſo* Ambare.

lent

lent cibos condire, vt palato gratiores reddantur: maturus enim, odoratus eſt, gratamq; aciditatem retinet. Cartilagineo quodam integitur cortice, vireſcente dum immaturus eſt, at in maturo fuluus eſt color.

Ambe. Magna. * Lud. Roman. lib. nauigat. 5. cap. 15. hunc fructū *Amba* nominat. Eſt item, inquit, alius fructus *Amba* nomine. Eius caudex *Magna* dicitur, ſimilima eſt arbori, frequenteſque, vt Piro fructus. Is iuglandem nucem è noſtris effingit, cùm iam ſunt abſoluti. Quum matureſcit, fului, eiuſdemque ſplendentis coloris eſt. Intra corticem occultatur fructus, vt amygdalæ aridæ. Damaſceno, guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in cadis vt apud nos oliuæ, ſed ſunt longè meliores.

De Iambolones CAP. XVIII.

NASCITVR *ſponte frutex quidā in agris Myrti effigie, ſed folijs Arbuti. Fert is fructum maioribus oliuis perſimilem, ſed guſtu admodum adſtringentem,* Iambolones. *incolæ* Iambolones *vocant. Muria conditur oliuarū modo.*

CETERVM *neque hic fructus, neq;* Iaca *admodum ſalubres ab huius regionis incolis æſtimantur.*

De Brindones CAP. XIX.

Brindones. IN *hac regione eſt fructus quidam* Brindones *vocatus. Is foris aliquantulum rubicat, intus verò ſanguinis modo rubet: guſtu admodum acido.*

INVENITVR *interdum foris nigricans (qui color maturitate conciliatur) nec adeo acidus vti ſuperior, qui tamen non minus quàm ille intus rubeat.*

MVLTORVM *palato ſapidus eſt hic fructus, meo verò minimè, ob nimiam aciditatem. Eo tinctores*

es vtuntur . Cortex verò aſſeruatur atque mari aliô
ranſuehitur aceti conficiendi gratia : quod à Luſita- Acetum & Brindones.
nis quibuſdam etiam in Luſitania factum eſt.

De Indico Melone CAP. XX.

EST apud Indos Melonis genus prægrande & ro- Melo indicus.
undum, oblongius tamen aliquantulũ, formaq́; quo-
dammodo ouali, quod Luſitanis Indiam incolentibus
Pateca (corrupto ab Indorum Batiec vocabulo) dici- Pateca, Batiec.
ur. Hunc Melonem per longitudinem non aperiunt,
t melopepones noſtrates comeſturi aperimus: ſed per
ranſuerſum ſecant. Et licet dulcedine à noſtris ſupe-
etur hic Melo: attamen ſuauis eſt, refrigeratq́; mirũ
n modum & humectat, tota carne ſeſe in quendam
iquorem reſoluente.

VTILIS eſt in bilioſis febribus, & ardentibus, Melonis Indici facultates.
duerſus iecoris & renum ardores, vt experientia di-
licimus. Vrinas ciet: ſolentq́; ſani eum fructum edere,
uatuor horis à ientaculo, quoniam tum maximè ſit
nfeſtus calor. Melius tamen mihi facere viderentur, ſi
b eis ſuas menſas auſpicarentur.

HVIVS ſemina (quæ ante maturitatem candi-
la ſunt, per maturitatem verò nigra) ſomnum prouo-
ant, eaq́; reliquis ſeminibus frigidis, tametſi eis non
areamus, præſtantiora æſtimamus.

REFERVNT Arabes & Perſæ primum ex In-
lia hunc fructum ad ſe delatum, eamq́; ob cauſam Ba Batiec indi.
iec indi appellant, id eſt Melonem indicum; quo no-
nine etiam Auicennæ appellatur multis locis. Batiec
nim eorum lingua Melonem ſonat. In India verò ab
ipſis

Calangari. *ipſis incolis* Calangari *dicitur.*

MEMINIT *huius Auicenna libr.4.fen.1.cap. 39.cap.de Tertiana pura, ac eum multis laudibus commendat.*

PVTARVNT *nonnulli id Melonis genus quod in Hiſpaniæ Caſtella naſcitur, quodq́ʒ* Budiecas *vocant, eſſe hunc Melonem indicum, & deprauato à* Batiec *nomine* Budiecas *appellatum. Sed plurimũ falluntur. Nam plurimum ab hoc differt tum folijs, tum tota planta, quæ Melonum indicorum modo per ſolum non extenditur & ſerpit, ſed ſeſe in altum attollit.*

Budiecas.

AIVNT *etiam in Africa Indicis ſimilem naſci: ſed cùm non viderim, affirmare non auſim.*

IGNORABANT *eruditi huius regionis medici, iſtius Melonis in medicina vſum (non ſolent enim ad huiuſmodi minutias ſeſe abijcere, & in ſuis curationibus experientia & conſuetudine duntaxat nituntur) ſed à me edocti, eis vti cœperunt.*

* Cum hoc fructu ſimilitudinem quandam habere videtur, quam Lud. Roman. lib.5. nauigat. cap.15. deſcribit in hunc modum. Habent in Calecut fructus quoſdã Cucurbitis ſimiles, ſed conditurææ aptiores. Res eſt non indigna memoratu, huic nomen eſt *Comolange*. Oritur inculta tellure Peponum modo.

Comolange.

De Mungo CAP. XXI.

Mungo.

EST *verò* Mungo *ſemen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine. Pabulum eſt equorum; interdum tamen etiam ab hominibus editur. Guzarate & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.*

FEBRI-

FEBRICITANS *cibo abſtinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: poſt quos illis huius fructus decoctum propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde cortice delibratum* Mungo *& inſtar Orizæ coctum febricitanti exhibent, Panẽ verò triticeum non niſi poſt multos dies præbent. Non enim carent frumento hæ prouinciæ, tametſi non ſtercorentur & colantur agri quemadmodum apud nos: ſed ſuperficialiter duntaxat aratũ ſolum, propria pinguedine & vbertate etiam interdum ſine pluuia, frumentum ſibi menſe Nouembri commiſſum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibet.* Mungo vſus.

NASCI *etiam ferunt in Palæſtina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna, libr. 2. cap. 488. vocátque* Meſſe *, *Bellunenſis eius interpres* Mens (Mex *autem debere dici ab eruditis medicis Arabibus edoctus ſum) item alio loco lib. 1. Fen. 3. cap. 7. vbi prohibet auiculas cum mex edi, quoniam cùm facilioris ſint concoctionis quàm mex, periculum ſit ne crudum adhuc mex cum earum chylo ad hepar rapiatur.* * Meiſce habent noſtra exemplaria. Mex.

De Curcas CAP. XXII.

NASCITVR *in Malauar fructus quidam magnitudine Auellanæ cũ ſuo putamine, non tamen adeo rotundus eſt, candidus, guſtu quali ſunt tubera cocta: hunc* Chiuiquilenga *vocant, id eſt, exiguum Inhame *: in* Cairo, *vbi frequens eſt,* Curcas *(ſic etiam in quibuſdam Malauar locis) in Cambaya* Carpata. *Dependet ex ramis cuiuſdam plantæ, quæ ſeritur: nullius, quod ſciam, in medicina vſus.* Curcas deſcriptio. Chiuiquilenga. Curcas. Carpata.

QVAN-

QVANTVM coniectura conſequi poſſum, videtur Serapio lib. ſimp. cap. 225. huius meminiſſe, vocaſſeq́ Habelculcul * corrupto vocabulo, cū Habalculcul dixiſſe deberet, quod Curcas ſignificat (niſi nos ipſi fortè Curcas corruptè vocemus) Hab enim magnū ſemen ſonat, al articulus eſt genitiui quēadmodum aliquando diximus. Scribit autem Serapio eius frequentem vſum ſeminis quidem copiam facere, ſed colericam quam vocant paſsionem excitare: quæ omnia Malauares huic fructui tribuunt.

Habelculcul.

EIVS meminit Rhaſes, de re med. lib. 3. cap. 20. vocatq́ Kilkil, ſed forſitan corruptè.

Kilkil.

SED quoniam in Colericæ paſsionis (quam veteres medici Choleram dixerunt) mētionem incidimus: Vocatur hic affectus Morxi Indis, id eſt, affectus ob nimiam cibi ingurgitationem cauſatus, (nos corruptè Mordexi) Arabibus Hachaiza, tametſi corruptè legatur in Rhaze Saida. Multò autē acutior apud Indos eſt hic morbus, quàm apud nos, præſentibusq́ eget remedijs. Nam plerunque intra vigintiquatuor horarum, interdum verò decem horarum ſpacium hominem necat: ſed nōnunquam etiam intra quatuor dies ſolummodo.

Cholera morbus.

Hachaiza.

SOLET autem eos magna ex parte inuadere qui voraces ſunt, & laſciuiæ nimium dediti, præſertim verò menſibus Iunio & Iulio.

* *Inhame* Luſitanis vocatur planta quædā ampliſsimis folijs iuxta aquas & in ipſis aquis naſcens. Verùm non ſponte prouenit, ſed ſeri debet. Eam tametſi nonnulli Arū Aegyptium eſſe cenſeant, Colocaſiam potius nobis videri, Deo annuente aliquando demonſtrabimus. Ab hoc Inhame non id eſt quod alio nomine *Yuca* vocatur, ex qua

Inhame.

Ameri-

Americi farinam conficiunt.

* Videtur Serapio eo loco (quod tamen pace noſtri Auctoris dictum volo) non Curcas intelligere, ſed ſuum potius Secacul.

De Caceras CAP. XXIII.

INVENITVR *hîc radix Traſium modo in ipſis terræ viſceribus naſcens, quæ deinde per ſiccitates cauliculum emittit dodrantalem, folia ſimul implicata, virentia Iridi luteæ aquaticæ ſiue Gladiolo ſimilia. Dehiſcente per ſiccitates terra exilit tuberum modo, deinde ſiccata caſtanearum ſaporem refert: non ſiccata autem, ingrati ſaporis eſt.* Caceras *hîc vocant.* Caceras deſcriptio.

De Datura CAP. XXIIII.

PLANTA *quam huius regionis incolæ* Datura *appellant, caule eſt craſſo, folijs amplis, Acanthi ſimilibus, minoribus tamen, per extrema & in ambitu aculeatis, multos ſecundum longitudinem neruos habentibus, inſipidis fere, niſi quòd admodum ſint humida, & guſtu nonnihil amara, odoremq; foliorum Raphani aliquantulum æmulentur. Flos in extremis ramis prouenit colore Roriſmarini, magna ex parte rotundus. Naſcitur in Malauar.* Datura deſcriptio.

INIICITVR *à furibus hic flos, aut eius ſemẽ in cibos eorum quos deprædari volunt: mente enim quodammodo alienantur quotquot id medicamentum ſumunt, & in riſum ſoluuntur, magna cum libertate ſinentes quod lubitum eſt deprædari. Durat verò hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum ſpacio.* Datura mentem offendit.

PRIMA *cura eſto vomitum cientia exhibere, vt quidquid in ſtomacho remãſit, vnà cum cibo eijciatur: deinde euacuare & diuertere oportet validis cly-* Curatio.

ſteribus, & forti crurum paulò ſupra pedem confricatione, fortibusq; ligaturis: interdum etiã venam ſecare in maiore pedis articulo.

HORVM *remediorum vſu, nemo ex meis vnquã periclitatus eſt: ſed omnes Dei beneficio intra viginti quatuor horarum ſpacium curaui.*

PROPINATVR *à pleriſque hoc medicamentum ridendi & relaxandi animi gratia, cùm vident eos qui id ſumpſerunt velut amentes & ebrios ferri. Attamen non placet hic ludus, & ne in ſeruis quidem experiri velim.*

De Bangue CAP. XXV.

Bangue. Ofium.

QVIA *nonnulli in ea opinione fuerunt, vt putarent* Bangue *Indis dictum ab* Opio, *quod illis corruptè* Ofium *vocari dixi, non differre, non abs re fore duxi, pauca de* Bangue *diſſerere.*

Bangue deſcriptio.

EST *igitur* Bangue *planta Cannabi haud abſimilis, niſi quod huius ſemen Cannabino minus eſt, nec ita candicãs vt illud: deinde huius ſtolones lignoſi nullo fere cortice veſtiuntur contra quã in Cannabi. Poſtremo Indi huius ſemen & folia edunt vt fiant in venerem procliuiores, cum Auctores contrarias facultates Cannabino ſemini tribuant, videlicet, quod genitale ſemen exſiccet.*

Bangue ſuccus.

COGITVR *autem hic ſuccus è folijs contuſis, interdum ex ſemine, cui nonnulli admiſcent ſauſel virentem (nam inebriant & quodammodo ſenſus cerebri lædunt) aut nucem moſchatam, & macim, interdum garyophyllos, interdum caphuram de Burneo cognominatam, alij ambarum & moſchum, plerique opium,*

pium, vt potentiores Mauritani. Nullam verò ex eo aliam vtilitatem capiunt, niſi quod in extaſin quodãmodo rapiantur, atq; omni ſolicitudine liberentur, tenue quiddam ridentes.

CETERVM *eius vſus primum excogitatus eſſe dicitur vt Imperatores exercituum & militares homines qui perpetuis vigilijs torquerentur, hoc Bãgue, aut vino, aut opio epoto, veluti ebrij ferrentur, & omni velut ſolicitudine & labore ſoluti, altius dormirent.*

SOLEBAT *enim dicere magnus Sultanus Badur Martino Alfonſo de Souſa regio conſiliario, quem plurimum diligebat, & cui ſecretiora conſilia credebat, quod cùm in ſomnis adire vellet Luſitaniam, Braſilium, Aſiam minorem, Arabiam, & Perſiã, pauxillum Bangue duntaxat ſumebat, quod ſaccharo conditum, & ſupra recitatis ſimplicibus permiſtum,* Maju *vocant.* Sultanus Badur. Maju.

De Anil CAP. XXVI.

ANIL *Arabibus, Turcis omnibusq; ijs nationibus dictum, vocatur in Guzarate, vbi fit,* Gali, *nunc verò à pleriſque* Nil. Anil. Gali. Nil.

HERBA *eſt quæ ſeritur ſingulis annis, Ocymo ſimilis: eodem enim modo colligitur, & ſiccata maceratur. Hanc deinde probè contuſam & in panes coactam, per aliquot dies ſiccandam exponunt, & ſiccata, viridi colore prædita videtur: quóque magis exſiccatur, eò magis ad cœruleum colorem tendit, donec tandem in cœruleum exſaturatum ſiue venetum colorem euadat.*

Anil delectus.

I D *Anil probatur quod maximè purum eſt, quódque vſtum arenæ modo non remanet, ſed in tenuiſſimam farinam diffunditur. Alij id præferunt quod in aquam coniectum fluitat. Leue igitur eſſe debet, & bene coloratum.*

Mangiriquã.

* Mangiriquam habet Auctor quod vocabulum, quotquot Luſitanos conſului, Baſilicum ſeu Ocymum interpretati ſunt. At mihi eorũ interpretatio haudquaquã placet. Siquidem non ſolemus ex Ocymo paſtillos conficere, ſed potius ex Iſatide, quæ cum huius plantæ deſcriptione multò elegantius quadrat.

De Anonymo CAP. XXVII.

Planta peregrina.

N A S C I T V R *in Malauar planta miræ naturæ, nam ſi quis manum admoueat, illico contrahitur. Folia Polypodij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius, quod ſciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur qui Americam deſcripſit, quoniam in Peru prouincia plantam naſci aſſerit, cuius folia ſolo contactu ſiccantur.*

Planta in Peru naſcens.

De quibuſdam Indiæ regibus. CAP. XXVIII.

C E T E R V M, *quoniam plerunque Nizamoxa & quorundam Indiæ Regum in his noſtris commentarijs mentionem fecimus: non alienum à noſtro inſtituto fore iudicaui, ſi quid de his alijsq; nõnullis Orientis Regibus commemorarem.*

E L A P S I *ſunt igitur circiter trecenti anni, quod potens quidam Rex in regno Dely, magnam illius Indiæ, quæ intra Gangem eſt, partem occupauit, & regnum Balaguate ſiue Balagate quibuſdam Reguli Gentilibus ademit.*

Eo

EODEM *tempore tyrannidem in Cambaya occuparũt quidam Mauritani, expulſis legitimis dominis Gentilibus quos* Reisbutos *vocant.* Reisbutos.

A REGVLIS *Balaguate originem ducere creduntur, quos nunc* Venezaras *appellant, tum alij hanc regionem incolentes* Colles *nuncupati. Sed tũ hi, tum quos Reisbutos vocant, præda & latrociniјs vitam in hunc vſque diem ſuſtentant. Illis totum Regnum Decan. His, Reisbutis ſcilicet, Cambaya regnũ tributum pendent, vt ab eorum incurſionibus ſe rediмant. Nec hactenus à vicinis Regibus domari potuerunt: nam ſtrenui ſunt & militares viri. Sed etiam ipſi Reges pecuniarum auidi, illos impunè graſſari ſinunt, modo prædæ partem auferant.* Venezaras. Colles.

EST *verò hoc regnum Dely procul in continenti ſitum Septentrionem verſus, & Coraſone vſq; extenditur. Frigida admodum eſt regio, niuibus & gelu per hyemem non minus diuexata, quàm noſtra Europa.* Regnũ Dely.

HOC *regnum occuparunt, elapſi ſunt triginta amplius anni,* Mogores *quos* Tartaros *nuncupamus. Sed aliquanto poſt tempore Tartaris ademptum eſt idem Regnũ ab vno Equite, qui infenſus Regi Bengala quòd eius fratrem occidiſſet, ſeditionem aduerſus Regem mouit, eoq; trucidato regnũ Dely, aliaq; multa regna occupauit, ita vt omnium ſui temporis potentiſsimus Rex fuerit exiſtimatus. Nam à viris fide dignis accepi eius ditionem octingentas leucas ambitu occupaſſe.* Mogores. Tartari.

ERAT *hic Eques initio dominus montium quorundam vicinorum regno Bẽgala, vocatusq; fuit Xa-*

Xaholam. holam, *id eſt, Rex mundi.*

Tamirhan. Tamberlanes. Tamir-langue. *D E huius geſtis maior hiſtoria conſcribi poſſet, quàm de magno* Tamirhan, *quem nos corrupto nomine* Tamberlanem *vocamus, nonnulli* Tamir-langue, *idq; melius, quod Tamir proprium eius nomen fuerit, &* langue * *claudum ſignificet, quemadmodum ipſe erat.*

Xaholam. C E T E R V M *cum hic Rex* Xaholam *occupaſſet Decam & Cuncam, nec poſſet tantum imperium continere, rediit ad ſua: & his poſtremo occupatis regnis ſuum Conſobrinum præfecit.*

D E L E C T A T V S *eſt ſemper eius Conſobrinus peregrinis nationibus vt ſunt Turci, qui propriè ſunt Aſiæ minoris incolæ quam nunc Natoliam appellant: Rumes, qui Thraces ſunt; Coraſones, quos nonnulli Arios putant, & Arabes.*

D I V I S I T *autem regnum in prouincias, quibus præfectos dedit. Maritimam eam regionem quæ ab Angediua vſque ad Ciſardam per ſexaginta leucas extenditur, deinde interiori regione cum aliis terminatur Prouinciis, gubernandam dedit* Adelham, *quem nos* Idalcam *appellamus.* Adelham. Idalcam. *Ei prouinciæ quæ à Ciſardam vſque ad Negatona extenditur per viginti leucas, interiori verò regione aliis prouinciis, & Cambaya iungitur, præfecit* Nizamaluco.

Nizamaluco. H I *ſolum duo præfecturam obtinuerunt in Cuncam, qui tractus eſt maritimus vſque ad montẽ* Guate *appellatum.* Guate, mõs. *Latè patet hic mons, & multis locis prealtus eſt, illud autem mirum, eius faſtigium in pulcherrimam planiciem deſinere. Et quoniam lingua*

Perſi

Perſica Bala *faſtigium ſignificat*, Guate *verò mon-* Bala, faſtigium.
tem, vaſta illa vltra eum montem prouincia, nomen
Balaguate *inuenit; quaſi dicas ſupramontanam vel*
vltramontanam.

BALAGVATE *igitur prouinciæ præfecti ſunt*
Imademaluco, *quem nos* Madremaluco *appella-* Idemaluco, Madremaluco, Cotalmaluco, Verido.
mus; & Cotalmaluco, & Verido.

ERANT *verò omnes iſti Præfecti, peregrini na-*
tione, præter Nizamaluco *quem ex Decan oriundũ*
prædicãt, & filium eſſe vnius Tocha Regis Daquem Rex Daquem.
cum cuius vxore ſtupri conſuetudinem habuerit Rex
Daquem. *Hinc fit vt* Nizamaluco *ex regia ſtirpe*
ſe prognatum prædicet: reliquos verò Præfectos Regis
eſſe ſeruos & regia pecunia emptos.

SVCCESSV *verò tẽporis factum eſt, vt hos om*
nes Præfectos tæderet obſequij regij. Cõiuratione ita-
que inter ſe facta, prouincias quibus præfecti erant ſin
guli ſibi occuparunt, & captum Regem Daquem, *in*
Beder primaria regni Decam vrbe, Verido *vni ex*
Præfectis cuſtodiendum dederunt.

HVIVS *coniurationis etiam participes fuerunt*
Gentiles quidam, veluti Mohadum coja, & Veri- Mohadum coja. Veriche.
che, *quibus ceſſerunt regiones amplæ cum aliquot o-*
pulentis vrbibus: videlicet Mohadum, *vrbs Viſapor,*
quæ nunc eſt regia Idalcam, *& Solapor & Param-*
da, quas poſtea illi ademit Nizamaluco. Veriche
ſuam prouinciam retinuit.

PROAVVS *eius* Adelham *qui nunc viuit, v-* Adelham.
nus è coniuratoribus fuit, natione Turcus: mortuus eſt
anno quingẽteſimo trigeſimo quinto ſupra milleſimũ.

Valde potens is ſemper fuit: at ei bis ademerunt Luſitani ciuitatem Goa quæ ducentis leucis ab oſtijs fluminis Indi, quem incolæ Diul *vocant, abeſt.*

Nizamaluco. AVVS *eius* Nizamaluco *qui nunc rerum potitur, pater illius mei amici quem aliquoties curaui, à quo plus duodecies mille pardaons accepi; &, ſi aliquot menſibus ſingulis annis apud eum hærere vellem, in ſtipendium annuum offerebat quadraginta millia, quod accipere nolui: obijt anno nono ſupra milleſimum & quingenteſimum. Hic erat, vt ſupra dixi, ex Decam.*

Imadmaluco. IMADMALVCO, *vel* Madremaluco, *natione Circaßius fuit, initio Chriſtianus: mortuus is eſt anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto.*

Cotalmaluco. COTALMALVCO; *natione Coraſone: mortuus eſt anno quadrageſimo octauo ſupra milleſimum & quingenteſimum.*

Verido. VERIDO, *natione Hungarus & initio Chriſtianus, anno milleſimo quingenteſimo & decimo mortuus eſt.*

CETERVM *ante quàm ad horum nominum interpretationem accedamus, quædam præmittere lubet huic noſtro propoſito deſeruientia.*

Rao. Naique. RAO *lingua indigena Regem ſignificat:* Naique *verò Tribunum militum, aut Capitaneum vulgo vocatum. Admittentibus ergo his Regibus aliquem Gentilem indigenam in ſuum famulicium & miniſterium, ſi exiguo honore illum cenſent, proprio eius nomini vocabulum* Naique *adnectere ſolent, vt* Saluanaique, Acem naique: *Si verò multo honore dignum cenſent,* Rao *vocabulum adijciunt, vt* Chitarao.

rao. *Sed* Rao *ſimpliciter & ſine additione prolatum Regem Biſnager per excellentiam ſignificat, qui olim certe ab* Adelham *multum diuexatus eſt: nunc verò, reliquis totius Decam regulis potentior eſt, & ab eis fidelitatem accipit.* Rex Biſnager.

SED *vt ad rē redeamus.* Adel *lingua Perſica* Iuſticium *ſignificat:* Ham *verò apud Tartaros Regem ſonat: & quoniam eos quibus fauent Ham vocant: hinc factum eſt vt* Adelham, *quaſi Rex iuſtus dictus ſit, cum ipſe & eius ſimiles iuſtitiam haudquaquam coluerint. Hunc Hiſpani* Sabayo *appellant, quoniam vt intelligo Arabica & Perſica lingua* Saibo *Dominum ſonat, quo nomine per excellentiam vocatur.* Adel-Ham. Sabayo. Saibo.

MALVCO *regnum ſonat, &* Neza *lãceam lingua Perſica: hinc dictus eſt* Nizamaluco *quaſi lancea regni.* Maluco. Neza.

SIC Cota *idem eſt Arabibus quod arx Latinis: hinc* Cotalmaluco, *id eſt, arx regni.* Cota.

IMAD *eadem lingua Solium ſonat: hinc* Imadmaluco, *id eſt, Solium regni.* Imad.

VERIDO *conſeruationem ſignificat: hinc* Melique verido, *quaſi dicas Regem conſeruationis. Siquidem à nonnullis vocati ſunt hi Præfecti, non* Maluci, *ſed* Meliques, *quaſi dicas Regulos. Sed nec* Maluco *propriè regnum ſignificat, ſed regionem aut prouinciam.* Verido. Melique.

PORRO *quoniam* Nizamaluco *interdum à me* Nizamoxa *appellatur, huius vocabuli ſignificationem prætermittendam eſſe non duco.* Nizamoxa.

XA ISMAEL *pater eius* Xatamas *qui nunc* Xa Iſmaël. Xatamas.

rerum in Perſia potitur ex humili genere euectus eſt in ſummum Imperatorem: & controuerſiam cũ Turcorum Imperatore habuit ſuper ſua religione. Is omnibus vicinis regionibus quæ eius religionem excipere non vellent, cruentum intulit bellum. Huic ſuccedens filius Xatamas, *idem mandatum dedit Regulis regionis Decam: & eos titulo* xa *quod regem Perſica lingua ſonat, decorauit. Hinc factum eſt, vt nunc* Adelxa, Nizamoxa, Cotumixa *appellentur, nomẽq; regium ſaltem retineant: tametſi monetam cudendi facultatem non habeant, niſi æream. Huius religionem amplexus eſt* Nizamoxa: *at reliqui Reguli poſt Legati eius abitum, eam reiecerunt.*

Xa. Adelxa. Cotumixa.

Hvnc xaiſmael *appellarunt etiam Turci* Soſy: *quoniam ſui exercitus Imperatorem virum ſtrenuum habuit nomine Suſi.*

Soſy. Suſy.

Svnt *qui* Xeque *non* xa *dicendum putent: ſed errant. Nam tametſi xeque dignitatus ſit nomen, quippe Xeque ſenem ſignificat (vnde dicuntur xeques Arabes) tamen* Xa Iſmael *dicendum eſt.*

Xeque.

* Mathias à Michou lib. 1. de Sarmatia Aſiana cap. 10. paulò aliter, vbi de Tartarorum Imperatoribus agit: Quartus, inquit, Imperator ex Bathi genitus fuit. *Temir cutlu,* & interpretatur ex Tartarico felix ferrum, temir felix, & cutlu ferrum: erat ſiquidem felix & bellicoſus. Iſte eſt Tamerlanes in hiſtorijs celebratus, qui totam Aſiam vaſtauit, & vſque ad Aegyptum pertranſijt, &c. Et paulò poſt. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore *Acſac cutlu,* quod in Latino ſonat claudus, vel claudum ferrum: quoniam claudus erat ſed ferox. Is multa bella feliciter geſsit, &c.

Temir cutlu. Acſac cutlu.

F I N I S.

INDEX

EORVM QVÆ HOC LIBRO CONTINENTVR.

ABexim regio. 39
Acem-naique. 248
açete. 64
açibar. 14
acorum. 144.& 147
Acſac cutlu. 251
adamantis generatio. 45
adamantis ſcobes. ibid.
adamas. 193.& ſeq.
adamas de rupe veteri. 194
adcher. ibid.
Adel. 249
Adelham. 246.& 248
Adelxa. 250
adhar. 152
adhecarum. 194
adher. ibid.
adrac. 178
aëc. 39
agallochi hiſtoria. 85
agallochum. 81
agalugen. 84
ahouay. 230
alad. 174
alaf. 152
alaqueca. 203
Albohali. 13
aldirira. 145
aled. 174
algalia. 26
aliaa. 178
aljofar. 205
almaz. 193
almharut. 22
aloë. 14.& ſeq.
ἀλόη. 14
aloë foſsilis. 21
aloë Socotorina. 14
altith. 21
alypum. 164
Amba. 236
ambar. 9
ambare. 235
ambari delectus. 12
ambarum. 9
ambili. 134
amfiam. 29
amomum. 142
amuſa. 220
anacardium. 139
ancuſal. 39
Andanager Decam emporium. 89
ane. 64
Angediua inſula. 10
angeidan. 22
angelica. 27
anil. 243
anime. 45
anjuden. 22
anon. 118
anonymos. 244
anthrax. 199
antiſpoda. 62
antit. 22
anuale. 132
arare. 132
arata. 145
arboris triſtis aqua. 209
arbor triſtis. 209
areaa. 14
areca. 120

aretca.

aretca. 132
aritiqui. 132
armenus lapis. 204
armuſel. 103
arnabo. 184
arroba. 200
aſa. 22.& ſeq.
aſſabeldiriri. 145
aſuat. 131
ati. 64
auacari. 216
auacari hiſtoria. 216
auzuba. 214
azel piſcis. 10
azeure. 14
azfar. 131
BAche. 145
bade frangi. 166
Bahoo. 137
Bala. 246
Balador. 139
Balaguate. 247
balaſius. 200
Balymba. 235
bananas. 220
Baneanes. 28.83
Bangue. 242
bangue hiſtoria. 242
Barbaria. 176
barcaman. 160
baro. 64
batiec. 237
batiec indi. ibid.
bauaſimga. 137
bauaſimgua. ibid.
bazar. 190
Bdellium. 47
beſbaſe. 101
belenizan. 32
beleregi. 131
beli. 233
beli hiſtoria. 233
ben album & rubrum. 185
Bengala virgines. 207
benjaoy. 32
ben judæum. 27
Benjui amygdaloides. 34
benjui de boninas. 34
benjuifera a rbor. 35
benjuinum. 27.32.10
Benzacaria. 3
ber. 235
berifera arbor. 42.53
beryllus. 195
betre. 90.& ſeq.
betre hiſtoria. 93
bezardica medicamenta. 188
bezar lapidis hiſtoria. 188
bezar lapis. 188
Bodoins. 39
bola. 38
bor. 235
Bramenes. 28
braſilium lignum. 83
braſma. 110
brechmaſin. 110
brindones. 236.237
budiec. 238
bunapalla. 101
bybo. 139
CAceras. 241
Cachoraa. 182
Cadegi indi. 93.& 94
cafur. 49
cahzçara. 148
cajous. 141
cairo. 127
Caïrum vrbs. 21
cais manis. 75

cala fu

calaſur. 103
calambac. 85
calambuco. 97
calamus. 144.& ſeq.
calandares. 181
calangari. 238
caluegiam. 176
calungiam. ibid.
çamac. 37
çamac araby. ibid.
camariz. 235
cameaa. 75
cancamum. 43
candil. 138
canella. 71.& ſeq.
canellæ folium. 72
canellæ hiſtoria. 77
canellæ aqua. 79
canellæ oleum. ibid.
canje. 216
caphura. 48
caphura aſchap. 11
caphuræ hiſtoria. 50
capſicum. 112
capur. 49
carabe. 43
carambolas. 235
carandas. 214
carate. 193
carbunculus. 199.& 200
çarça parilla. 174
cardamomum. 115
caril. 125
carpara. 239
carpeſium. 113.185
carrumfel. 103
caſſab. 145
caſerhendar. 177
caſsia. 73.& ſeq.
caſsia ſol. 136. & ſeq.
caſsiæ ſol. hiſtoria. 137
caſt. 156
cate comer. 14
cate, Lycium. 55.& ſeq.
cate, ponderis genus. 13
cato. 56
caxcax. 30
cebar. 14
çembul. 148
cenalfil. 64
cenorins. 51
chacani. 120
chaledſium. 174
chalidunium. ibid.
chamelæa. 84
chamderros. 51
champe. 210
chandama. 86
chanque. 103
chanquo. 207
cheichem. 43
chelidonium. 175
cheripo. 207
chermes. 44
Chinæ Scithæ Aſiatici. 173
Chinarum regio. 169
chincapalones. 221
Chingalæ. 80.186
Chitarao. 57
chiuiquilenga. 239
chofolus. 27
cholera morbus. 185.240
cholerica paſsio. ibid.
chryſobalanus. 100
chulem. 156
cinnamomum. 74.& ſeq.
cobra de capelo. 186
cocci hiſtoria. 120
cocci oleum. 128
coccus. 124

coccus de Maldiua. 128
Colles. 245
comdaca. 137
cominham. 35
comelange. 238
conder. 37
copra. 125
ex Copra oleum. 126
coquo. 123
cordumeni. 117
coru. 215
coſt. 156
coſti. 156
coſti hiſtoria. 157
coſtus. 156
cota. 249
Cotalmaluco. 247.& 248
Couchin Indiæ empor. 88
criſtallus. 195
croci indici hiſtoria. 175
crocus indicus. 175.180
çua. 182
cubab chini. 112
cubebe. 112
cubebe hiſtoria. ibid.
culungem. 176
cuminum ruſticum. 145
cumuc. 112
cunhet. 174
çupari. 120
çura. 124
curcas. 239
curcuma. 175
curcumani. ibid.
cuurdo. 75
cydonia de Bengala. 232
DArchini. 75
darfulful. 108
darſihahan. 75
datura. 241
daturæ deſcriptio. ibid.
darzad. 174
daulalfil. 143
delegi. 131
Dely regnum. 245
Dimas boſque medic. 233
dirimguo. 145
dirire. 145
Diu inſula. 153
dore. 115
doriones. 224
doriones deſcriptio. ibid.
EBur. 63.& ſeq.
ebur foſsile. ibid.
elachi. 115
elæomeli. 127
eleni. 123
elephanti dens. 65
elephantorum carne veſcuntur Aethiopes. ibid.
elephantus. 65.& ſeq.
embelgi. 131
ençal. 115
etremelli. 115
FAgara. 114
Fana de Malaqua. 139
faufel. 58.119.120
faufel hiſtoria. 121
faufel aqua ſtillatitia. 122
feruzegi. 199
ficus martabanis. 221
figuera banana. 222
fil. 64
filfel. 120
filfil. 108
foca. 152
folij hiſtoria. 96
folium indum. 94.& ſeq.
formicæ Laccã elaborãt. 42
fufel. 120

ula. 124
ulful. 108
ulti. 104
GAlanga. 176
galangæ hiſtoria. 176
gali. 243
galungen. 176
gandas. 66
Gandis. 96
Ganga fl. 31
Ganges fl. 31.86.149
garro. 85
garyophylli. 101.&ſeq.
garyophylli hiſtoria. 103
garyophyllos redolens fructus. 74.106
garyophyllorum gũmi. 104
geiduar. 181
geiduar hiſtoria. ibid.
gemmæ. 192
gengibil. 177
gingiber. 177.& ſeq.
gingiberis hiſtoria. ibid.
gingiber ſylueſtre. 182
Goa Indiæ emporium. 88.
goan arbor. 63 (248
golfam. 99
gotim. 132
gramalha. 137
granatus lapis. 202
guaiacum lignum 166
guanabanus. 225
guate. 246
gubera. 43
Guinea. 73.220
guti. 132
HAbalculcul. 240
habelculcul. 240
habet. 174
hacchic. 57
hachaiza. 240
hadhadh. 58
hager armini. 204
halilig. 131
Ham. 249
hamama. 143
haud. 84
haxis cachule. 152
heger. 145
herba Malauarica. 215
herba Mezcatenſis. 152
hiarxamber. 137
higuero. 227
hil. 115
hilbane. 115
hirculus. 151
hoiriri. 218
hyacinthus lapis. 202
IAca. 212.& ſeq.
jaca hiſtoria. 212
Iacerus. 213
jagra. 125
jaiama. 219
jaifol. 101
jambolones. 236
jambos. 231
jambos hiſtoria. 232
jamgomas. 213
japatri. 101
jaralnare. 123
jaſpis. 202
jauſialindi. 123
jauſiband. 101
Idalcam. 246
ihumani. 29
Imad. 249
Imadmaluco. 247.& 248
imgara. 22
imgi. 178
imgu. 22

imiga.

imiga. 221
imperatoria. 27
Indi odoramentis deditiſsimi. 210
inhame. 240
jogues. 181.& 186
iraa. 193
itam. ibid.
Iulfar portus. 205
iunci hiſtoria. 155
iuncus odoratus. 152
iuncus rotundus. 154

Kilkil. 240
Konder. 8

Lac. 39
lacca. 39.& ſeq.
laccæ hiſtoria. 41
lampatam. 172
lancuaz. 176
lanha. 123
laſer. 25.& ſeq.& 31
laſeris deſcriptio. 25
laſerpicium Gallicum. 27
lauandon. 176
inſula D. Laurentij. 74
lengibeb. 176
ligni Colubrini deſcriptio. 42
lignum aloës. 82
lignum colubrinum. 185
liquidambar. 13
Liſpor emporium. 194
loc ſumutri. 39
louan. 35.& 37
louan jaoy. 35
luc. 42
lulu. 205
lycij hiſtoria. 56
lycium. 55.& ſeq.

Macer. 19
macis. 99
machazari. 89
Madremaluco. 247
Magna. 236
magnes. 204.205
è Magnete patinæ. 205
maju. 243
malabatrum. 94.& ſeq.
Malacenſis lapidis deſcriptio. 192
Malacenſis lapis. ibid.
inſulæ de Maldiua. 10
Maluccæ inſulæ. 103
Maluco. 249
mambu. 66
mangas. 217
mangas arbor. ibid.
mangiriquam. 244
mangoſtans. 231
mangelis. 193
manjale. 174
manica. 201
manna. 58
Manſarunge. 127
manus. 162.193
manus auri. 200
Maraka. 227
marazalquelbe. 143
margarita. 205.& ſeq.
margaritarum origo. 206
marmelos de Bengala. 232
maro. 123
mazafrani. 89
meçeri. 29
meiſce. 239
melato. 38
melegueta. 117
melique. 249

melo

melo Indicus. 237
Menxus. 16
meriche. 108
Meſera. 21
meſpilus. 44
nex. 239
nexir. 43
nexquetera. 143
Moalis. 92.121
moçebar medicam. 17
Mogaraby. 23
Mogores. 245
mogori. 210
Mohadum-coja. 247
molanga. 108
Mombaim inſula. 120
monoceros. 66
mordexi. 185.240
morois. 108
moti. 205
morxi. 238
mungo. 238
murrhina vaſa. 203
muſa. 220
muſæ hiſtoria. ibid.
mutu. 205
myrobalana. 130
myrobalanorum aqua. 133
myrobalanor. hiſtoria. 132
myrobalanus Græc. 130
myrrha. 46.38

NAbathæa. 154
nachani. 57
naifes. 194
naique. 248
naires. 65
nalediuæ inſulæ. 9
nna. 220
ndi hiſtoria. 149
nardus. 148
narel. 123
negundo. 211
neregil. 130
Neza. 249
nigella. 117
nihor. 123
nil. 243
nilaa. 201
nilacandi. 201
nimbo. 211
nimbo hiſtoria. ibid.
Nizamaluco. 246.& 248
Nizamoxæ horti. 89
Nizamoxa rex. 143.250
noche. 211
nux Indica. 123
nucis myriſticæ hiſtoria. 99

OCila portus. 80
Ocoſotl. 13
oculus catti gemma. 203
ofium. 29.242
olla. 124
ὀπιόφαγος. 30
opium. 29
orraqua. 124
oxyphœnix. 136

PAc. 120
pacona. 222
pachee. 198
palan. 220
palea de Mecha. 152
palla. 101
palma Indica. 123
palma ſylueſtris. 136
palmitos. 128
pam. 92
panaz. 213
pao da cobra. 42

paquouere. 222
pardaon. 138
Parizataci filia. 209
Parizataco. 209
paſtus camelorum. 152
pateca. 237
pazan. 190
pazar. ibid.
perdan. 55
peruzaa. 199
peruzegi. ibid.
pes columbinus. 143
petrozan. 32
piçan. 220
piluane. 67
pimpilim. 108
pinan. 120
piper. 106. & ſeq.
piper canarinum. 111
piperis hiſtoria. 108
piſum, toxicum. 150
platanus. 223
plumbum adamantem non obtundit. 201
poaz. 120
porcellanæ. 202
poma paradyſi. 223
promontorium Bonæ ſpei. 67
promõtorium Comorim. 12. 80
promontorium Cori. 28
promontorium de Currentes. 67
pſeudoopalus. 204
pucho. 56. & 156
puli. 134
QVabeb. 112
quabebe Chini. ibid.
quebulgi. 131
quelli. 22
quequi. 20
querſaa. 7
querſe. ibid
quil. 18
quirpele. ibic
RAdicis Chinæ aqua. 3
radicis Chinæ conſerua. 17
radicis Chinæ deſcriptio. 172
radix Chinæ. 166. & ſeq
rametul. 18
Rao. 24
ratis. 19
rauam. 16
rauam Chini. ibic
regulus ſerpens. 18
reimones. 3
Reisbutos. 24
Rex Biſnager. 24
Rex Daquem. 24
Rex Pegu. 6
Rex Sian. ibi
rezanuale. 13
rhabarbarum. 16
Rhaſis catapotia. 1
rhinoceros. 6
robalçus. 2
roçamalha. 3
rodolho. 21
ronder. 3
roſa Hierichuntina. 14
rubinus. 200. 20
rubinus de Corja. 20
Rufi potio. 1
Rumes. 3
SAbaio. 24
Sac. 3
Sacar mambu. 6

Sacc

ſaccolaa. 115.& ſeq.
ſaccolaa hiſtoria. 116
ſachbar. 152
ſaheſefrani. 97
Saibo. 249
ſaida. 54
ſaiſifram. 22
ſalihaca. 74
ſaluanaique. 251
ſa matra inſula. 52
ſambali. 211
ſambarane. 90
ſandal. 86
ſandali hiſtoria. 88
Sandalo idola. 89
ſandalo ſimile lignum. 87
ſandalum. 86.& ſeq.
ſanguis draconis. 44
ſapphiro rubinus. 201
ſapphirus. ibid.& ſeq.
ſataiſcir. 62
ſatiach. 150
ſatiech. ibid.
ſeni. 131
ſercanda. 86
ſingadi. 209
ſiracoſt. 59
ſiri. 92
ſirifoles. 233
ſmaragdus. 199
ſocotora inſula. 14
ſofy. 250
ſorbus. 43.& 44
ſperma balenæ. 9
ſpinellus gemma. 200
ſpodium. 60
ſpodós. 62
ſtyrax. 33
ſtyrax liquida. 26.& 34
ſucte. 178
Sufy. 250
Sultanus Badur. 243
ſumbel. 149
ſura. 27

TAbarget. 199
tabaxir. 60.& ſeq.
tabaxir hiſtoria. 61
taliſifar. 98
tamalapatra. 95
tamarindi. 133
tamarindorum aqua. 135
tamarindorum hiſtoria. 134
Tamberlanes. 246
tambul. 93
Tambuldal. 91
Tamirham. 246
Tamir-langue. 246
tanga. 162.164
Taprobana inſula. 52.66.80
Tartari. 245
tarum. 82
Temir cutlu. 250
tenga. 123
tengamaran. 123
terbet. 163
thaliſafar. 98
thapſia. 165
thuris planta. 38
thus. 36
thymelea. 29
Tigris. 36
tiguar. 160
Timor inſula. 87
tincar. 102
tiriamiabim. 59
trec. 39
trican. 123

tripolium. 163
Troglodytæ. 178
trungibim. 59
turbit. 160. & ſeq.
turbit hiſtoria. 160
turcheſa gemma. 169
turpetum. 165
tutia. 62
typographica apud Chinas. 173

VAticam. 145
Vaz. 145
Vazabu. 145
Vd. 84
vdo. 35
Venerea lues. 166
Venezaras. 245
Veriche. 247
Verido. 247. & ſeq.
vidaras. 235
vitex. 113
vnio. 205. & ſeq.
vplot. 56. & 156
Vzbeque prouincia. 23
XA. 25
Xaholam. 24
Xa-iſmaël. 25
xarabdar. 9
Xatamas. 25
Xeque. ibid
xilaloës ſylueſtre. 8
xir. 5
xircaſt. 5
xirqueſt. ibid

YAcut. 20
ytembo. 6

ZAbarget. 19
zamarrut. ibid
zedoaria. 18
Zeilan inſula. 66. 8
zeruba. 18
zerumbet. ibid. & 18
zigir. 8

ERRATA.

Pag. 8. *in prioris libri capitib.* Faufel. Pag. 15. *lin.* 18. *Baçora* 16,24. *Abohali* 31,5. *Sextarium.* 39,20. *Malauar* 41,13. *alátæ.* 45, 4. *deſcriptioni magis con.&c.* 46,37. *Faufel.* 41. *exhibendi occaſionem, legendum* 50, 6. *ſumunt.* 60, 27. *la-cteus.* 63,22. *cadmia.* 82,26. *lib.2.cap.* 84,20. *Ruellius verò libro &c.* 87,26. *iudicar* 90,1. Sambarane. 122,19. *Coldembergus,* 26. *exſuccã.* 141. *poſtrema lin.* Theuetus. 143,21. *hydrophouia* 144,15. *Mexir.* 146,17. *Manard.* 160,2. *intus candicans.* 166,23. Badefrangi. 167,21. *Souſa.* 179,7. *autem libr.* 2. *cap.* 151. *in* Tro. 17. *adſtringunt.* 180, 19. *Zedoa* 182, 1. *Zerumbæ* 208, 6. MAXIMAE. Comorim 240, *lin.penult.* At hoc.

9282

EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS ANTVERPIÆ, ANNO M. D. LXVII. MENSE APRILI.

C567
O77a

19/6 D c

16

ak

05